

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИЗ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Збірник тез доповідей
VI Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів,
аспірантів та ад'юнктів
18-19 листопада 2021 року

Львів 2021

«Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)»: збірник тез доповідей VI Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 18-19 листопада 2021 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2021. 287 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Андрій КУЗИК, доктор сільськогосподарських наук, професор

Василь КАРАБИН, доктор технічних наук, доцент

Марта ЛАБАЧ, кандидат філологічних наук, доцент

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук

Тетяна КОНІВЦЬКА, кандидат педагогічних наук

Збірник укладено за тезами доповідей VI Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів «Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)» 18-19 листопада 2021 року.

Матеріали друкуються українською, польською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій

- Секція 1. Мова й культура – головні ідентифікатори нації*(до 150 річниці від Дня народження Лесі Українки)*.
- Секція 2. Українська культурно-національна складова світової цивілізації. Культура і війна.
- Секція 3. Етичне й естетичне в культурі. Релігія як сфера культури.
- Секція 4. Соціокультурний вимір науки. Соціально-психологічні чинники культуротворення. Інформаційно-комунікаційні технології як новітня форма існування культури.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

КОВЧЕГ НАШОЇ КУЛЬТУРИ

Цього року чудовий образ Ковчега, що асоціюється у нас, безперечно, з Ковчегом Ноевим, став дуже знаковим для України. Дві видатні жінки – Ярина Винницька, культурна і громадська діячка, письменниця, перекладачка, й Оксана Линів, відома диригентка, представили абсолютно непересічний чудовий культурний проект «Ковчег Україна: музика», який вперше транслювався онлайн 24 жовтня 2020 року, а потім прозвучав на Софійському Майдані в День 30-ї річниці Незалежності України. Вони зібрали на одній сцені, в цьому небувалому Ковчезі, всю найкращу мистецьку спадщину нашого народу – від її найархаїчніших пластів і дотепер, у найбільш яскравих зразках різних жанрів української музичної культури. Завдання цього проекту – зберегти нашу культуру, ознайомити з нею молодь і весь український загаль, привернути увагу до того, що могло щезнути, але щасливо опинилося в цьому Ковчезі.

Ми переконані, що такі асоціації не випадкові, бо 18-19 листопада в нашому університеті відбулася вже VI Міжнародна конференція курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів «Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)», яка, власне, теж свідчить про бажання нашої молоді долучитися до вивчення й збереження культури, стати хоч би й малим вітрильцем того Ковчега, на якому вона обов'язково впливе з бурхливого моря історичних катаклізмів, як це й було завжди. Знаково, що учасники з інших країн, які завжди беруть участь у нашій конференції, так само дбають про збереження й своїх національних культур, бо добре розуміють: національна ідентичність – це саме те, що не дасть народові загубитися на світових шляхах.

Конференція наша відбувалася в непростий час, коли зв'язки між людьми обмежені через пандемію, а тому й ми мусили дотримуватися всіх вимог і проводили її в онлайн-режимі. Ці нові незвичні умови диктували й формат засідань у чотирьох секціях,

які були поділені ще на кілька підсекцій, а саме: «Мова й культура – головні ідентифікатори нації (до 150 річниці від Дня народження Лесі Українки)», «Українська культурно-національна складова світової цивілізації», «Культура і війна», «Етичне й естетичне в культурі», «Релігія як сфера культури», «Соціокультурний вимір науки», «Соціально-психологічні чинники культуротворення», «Інформаційно-комунікаційні технології як новітня форма існування культури». Виголошені й опубліковані доповіді свідчать про актуальність усіх, без винятку, проблем, порушених учасниками – від, здавалося б, часткових до більш широких.

Нашому улюбленому філософу Сергієві Кримському належать слова: «Бути світильником, забезпечувати естафету поколінь, зустріч минулого з майбутнім, сприймати вогонь, а не попіл історії – такою високою є місія та функції культури»... Ми підписуємося під цими словами і для того, щоб цей світильник горів, а Ковчег плив – працюємо! Бажаємо всім добра!

*Марта ЛАБАЧ,
завідувачка кафедри українознавства
Львівського державного університету безпеки
життєдіяльності*

Секція 1

**МОВА Й КУЛЬТУРА – ГОЛОВНІ ІДЕНТИФІКАТОРИ НАЦІЇ
(ДО 150 РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ)**

УДК: 82:930.85

**УКРАЇНСЬКІ НЕУКРАНЦІ АБО СВІДОМИЙ ВИБІР
УКРАЇНСТВА**

Захар Васянович

*Науковий керівник – Ірина Бабій, канд. пед. наук., старший викладач
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Важливим чинником буття українства як великої соціальної групи є *українськість* в її етнічній, культурній, громадянсько-політичній та інших формах. З кінця XIX – початку XX ст. поняття відображало свідому настанову на вибір українськості як життєвої позиції [1]. У сучасному українознавстві та суміжних науках йдеться про широке розуміння цього поняття, в якому поєднано різні природні, соціокультурні та інші аспекти. Українство визначається етнічним походженням та самоідентифікація; усвідомленням спільної з іншими представниками українського етносу історичної долі та часової перспективи; свідомою діяльністю з поширення української культури. Отож, представниками українства можна вважати не лише українців за походженням, а і всіх тих, хто *свідомо* відносить себе до української спільноти, будучи учасником українського культурного та політичного буття, тих, хто пов'язав

свою долю з Україною, зокрема, здійснив вагомий внесок у розвиток української культури, науки, державности.

Очевидно, що потужним етнічним маркером окремої особистості й народу є мова, відтак обираючи українство, людина обирає й мову. Йдеться не лише про її знання, а й повсякчасне уживання, та про мовну стійкість – індивідуальну вірність відповідній мові, турботу про зростання її авторитету, усвідомлення внутрішньої потреби спілкуватися й пізнавати світ саме її засобами. Як правило, загроза втрати рідної мови спонукає її носіїв до активних дій, прикладом є кельтські народи (ірландці, валлійці, шотландці та ін.), тоді як у Бельгії французька швидко й безболісно витіснила валлонську мову, адже валлонські інтелектуали воліли думати і писати французькою. На початку XIX ст. чимало освічених українців спілкувались і писали російською, німецькою, польською, що пов'язано з колоніальним статусом українських територій та численними заборонами української мови. Українці, які зреклися своєї мови та історії, на жаль, є явищем поширеним і симптоматичним як для нашої історії, так і для сьогодення. Водночас ми мало знаємо про тих, хто, не будучи українцем за походженням, став ним за переконанням і таких людей у нашій історії також було чимало. Так, до українства слід відносити поляків В'ячеслава Липинського, Володимира Антоновича, росіян Дмитра Донцова (ідеолог українського націоналізму) Миколу Скрипника, Олександра Русова, татарина Агатангела Кримського, німця Юрія Клена (Освальд Еккард Бургард) та багато інших етнічних неукраїнців, що зробили вагомий внесок у розбудову українського соціуму, посилення нашої національної самосвідомості [2]. Це лише декілька прізвищ, які стали свідомими українцями переважно у зрілому віці, кожен із них торував свою життєву і професійну стежку, але усі вони об'єднані одним – осмисленим вибором українства. Прикметно, що цей вибір жодному з них не обіцяв і врешті не приніс якихось

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

особливих переваг. Швидше навпаки – новонавернення в українство означало для них постійну боротьбу за свій вибір.

То що спонукало цих людей стати частиною українського народу і присвятити життя боротьбі за його свободу? Розглянемо кілька прикладів. В'ячеслав Липинський – український історик, філософ, політик, дипломат – на ці запитання відповів так: «До України дійшов я сам. Ніхто мене не усвідомляв. І з того роблю тепер вивід, що у людей і класів, які знаходяться в подібних умовах, цей процес може відбутися так само». Політичне українство в національній думці розвивав також неукраїнець, а чистокровний поляк Володимир Антонович. Міркування стати українцем в нього були аналогічними, що й свого часу в ще одного неукраїнця Миколи Костомарова: «Гріх залишатися «плантатором» серед вічно визискуваного селянства. Щоб бути сином цієї землі треба стати такими ж українцями, як і пригноблене селянство». Саме «поляк» В. Антонович сформулював ідеї, на яких зростав увесь новочасний український рух. Він започаткував сепарацію національної еліти від еліти російської. Ще одним яскравим прикладом є подружжя Русових. Олександр Русов, росіянин з походження, є одним із засновників національної української статистики. Саме він відкрив своїй дружині Софії Ліндфорс, що походила з родини осілих на Чернігівщині шведів, красу української поезії. Сама Софія згадує: «Він заговорив до мене українською мовою і без довгих промов та пояснень збудив у мене любов до нашого народу, яка вже ніколи не покидала мого серця, керувала моїми політичними виступами, всією моєю працею довгі літа». Усе життя Софія Русова була палкою поборницею збереження й розвитку української мови, подвижницею розбудови національної системи освіти і виховання, адже повторювала, що «нація виховується біля колиски».

Процес українського неофітства продовжується й у наші дні. Наші воїни різних національностей, які переходять на українську

мову тому, що говорити тією ж мовою, якою говорить твій ворог, неприродно і небезпечно. Існує чимало прикладів медійних осіб, які у дорослому віці «викресали» у собі українську ідентичність, наприклад, телеведучі Антін Мухарський чи Олександр Педан, і діляться своєю історією українізації із сучасниками.

Отже, розвиток українства можна розглядати не лише як мовно-культурну, а й як культурно-політичну спільноту, яка інтегрує інші етнонаціональні елементи на цій території, у межах цієї держави. Неукраїнці за походженням часто ставали більш свідомими українцями, ніж етнічні, а деякі із них стали провідниками національних ідей, яскравими творцями національної культури, освіти, щирими патріотами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабовська І. М. «Українство» як категорія наукового аналізу // Дні науки філософського факультету, 2014. Міжн. наук. конф. К.: ВПЦ «Київський університет, 2014. С.144–146.
2. Радевич-Винницький Я. Неукраїнці, яким вдячна Україна / Я.Радевич-Винницький. Львів : Априорі, 2015. 536 с.

УДК: 378 (374.1

СПОРТ І УКРАЇНСЬКА СВІДОМІСТЬ

Олег Букартик

Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заідувачка кафедри українознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Чи спорт і свідомість спортсмена можуть бути окремо одне від одного? Чи має значення, якою мовою розмовляє спортсмен?

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Спробуємо з'ясувати, чому важливо, щоб наші спортсмени розмовляли українською всюди: в публічних виступах, на прес-конференціях тощо, щоб вони були патріотами своєї Держави й самі формували державницьку свідомість навколо себе. Спортсмен - обличчя України, він представляє її на міжнародній арені, тому те, що і як він буде говорити, дуже важливо, бо має безпосередній вплив на сприйняття нас у світі. Крім того, спортсмени – дуже популярні люди, вони мають вплив на багатьох інших людей, зокрема, на молодь. Вони повинні мати чітку громадянську позицію, виявляти її, формувати своїми діями – перемогами, зокрема, а також змістом своїх виступів у публічному просторі почуття гордості за свою Батьківщину, особливо в такий непростий час, як зараз, коли на території нашої Держави триває війна з російським агресором. Іноді необдумані дії деяких спортсменів можуть призвести до збурення суспільства або й до використання їх в інформаційній війні, яка дуже активно ведеться нашими ворогами.

Наведемо один приклад, як слова або дії спортсмена можуть використати у ворожій пропаганді. Олександр Усик під час тренування збірної України з боксу на Олімпійській базі в Конча-Заспі заявив, що український та російський народи — це «один народ». Він сказав: «У Криму за мене вболівають, по всій Росії в мене дуже багато шанувальників. У принципі, я не поділяю наші народи, бо ми — слов'яни. Давайте так і будемо говорити — слов'яни» (1). Вважаємо, що необдуманим кроком Олександра Усика було те, що в грудні 2018 році, під час церемонії «Майбутнє нації», він отримав Орден преподобного Іллі Муромця I ступеня з рук Митрополита Київського і всієї України Онуфрія, а в 2019 р. Усик під час урочистостей 9 травня приєднався до ходи, яку очолили керівники проросійської партії Опозиційного блоку та Митрополит Київський і всієї України Онуфрій, депутати ВРУ Юрій Бойко, Несторо Шуфріч та Василь Німченко. 6 серпня 2019 року Усик

влаштував у Instagram спільний відеочат із проросійським відеоблогером, колишнім журналістом Анатолієм Шарієм, відомим прокремлівськими поглядами. В одному інтерв'ю Олександр Усик досить прямолінійно висловився і про перейменування вулиць у населених пунктах України, виявивши цим не тільки політичну незрілість, але й, м'яко кажучи, свою неосвіченість загалом. Вважаємо, що спортсмен, який виступає під українським прапором, не може допускати такі прорахунки в публічній поведінці.

Але в нашому спорті, на щастя, не все настільки сумно - є спортсмени, які не бояться висловлювати свою громадянську позицію. Наприклад, футболіст із гарним українським прізвищем Зозуля у 2015 році запустив для солдатів на сході України флешмоб «Я допомагаю українській армії», за умовами якого гравець кидає виклик іншому, а той має вкладати гроші для допомоги солдатам. Він також продавав свою медаль, здобуту на чемпіонаті Ліги Європи. Початкова ставка складала 10 тисяч гривень, а фінальна - майже удвадцяттеро більше, 210 тисяч гривень. Щоправда, переможець розіграшу медалі здюдоїст з Дніпра Олександр Кисельов на зустрічі із Зозулею наполіг на тому, щоб срібна медаль фіналіста Ліги Європи залишалася «у того, хто її по праву заслужив».

Показовий також такий факт у спортивній біографії спортсмена: 1 лютого 2017 року Роман Зозуля перейшов до складу іспанського футбольного клубу «Райо Вальєкано», що викликало невдоволення серед фанатів команди. Вони називали Зозулю «нацистом» через фото футболіста в одязі з українською символікою. Зозулі довелося покинути клуб уже наступного дня після переходу. Та він встиг звернутися до фанатів «Райо Вальєкано» з відкритим листом: «Я не пов'язаний із воєнізованими або неонацистськими організаціями. Я лише допомагаю українській армії, яка захищає мою країну, а також дітям, які постраждали від війни», – мовиться в листі. Ще під час коронавірусу його благодійна організація передала українській армії захисні засоби від COVID-19.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Перший українець, який став чемпіоном світу з біатлону, Дмитро Підручний відверто називає Росію агресором, війну на сході – війною, а ситуацію з Кримом – анексією. «Для мене чітко зрозуміло, що на сході України йде війна, Крим анексовано, а Росія – агресор. Як це зрозумів? Все по чергово йшло. Спершу анексували Крим, потім Путін дозволив вхід військ на територію України. Хоча спершу цього не визнавалося – повстанці там якісь, «это были наши, но за спинами – ваши». Потім логічно – захотілося мати коридор до Криму. Я старався читати іноземні ЗМІ, а також наші. Заглядав і на проросійські ЗМІ, щоб мати інформацію звідти, а не лише з однієї сторони. В мене склалася думка про агресію Росії. Вважаю, що вона цілком правильна» (2).

Екс-головному тренеру «Зорі», який разом з футбольним клубом виїхав з окупованого Луганська, Юрію Вернидубу неодноразово пропонували роботу в Росії. «Як зараз можна дружити з Росією? Коли мені кажуть: «Що ви скажете з цього приводу?», завжди кажу: «Хлопці, та не ми прийшли в Росію і щось вимагаємо у Росії, а Росія прийшла до нас. Я не розумію, що вона хоче. Ми самі розібралися б, я впевнений в цьому. Але ж не ми до Ростова або під Ростов прийшли і там стоїмо». Наскільки я знаю і бачу – навпаки. Так як я повинен до цього ставитися? Я не боюся цього, тому що я громадянин України» (3).

Подібних прикладів принципової громадянської позиції можна навести, на щастя, ще багато: перша ракетка України Сергій Стаховський принципово відмовляється виступати на російських турнірах, не захотів тренувати росіянина Даниїла Медведева та давати інтерв'ю російським ЗМІ. Українські паралімпійці були одними з перших спортсменів, що засудили Росію як агресора.

Отже, спорт – не нейтральний, як не може будь-яка людина-громадянин мати невизначену позицію щодо різних неприятелів. Спортсмени своїми діями, виступами, перемогами дають зрозуміти,

що держава, мова, спорт – це поняття, дуже тісно пов’язані. Наші бійці на спортивних аренах демонструють любов до України, її культури й мови, своїми перемогами вони піднімають престиж нашої Держава, щоб усі країни світу знали про нас більше і прапори України майоріли все частіше.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс:

<https://ua.korrespondent.net/sport/boks/3661277-usyk-u-mene-bahato-shanuvalnykiv-u-vsii-rosii-ya-ne-podiliaui-narody>

2. Електронний ресурс:

<https://www.radiosvoboda.org/a/30583391.html>

3. Електронний ресурс: <https://bfootball.com.ua/articles/u-mene-je-svoji-narkoty-ky-pravy-la-zhy-ttja-jurija-verny-duba/>

УДК: 008+791.43:821.161.2(043.2)

ПОЗИВНИЙ «БАНДЕРАС» ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ, ЩО ВІДПОВІДАЄ ДУХОВІ НАЦІЇ

Юлія Верхолюк

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заідувачка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Кіно – один із найбільш масових видів мистецтва, що може охопити своїм впливом величезні кількості глядачів. Тому всі держави, які дбають про формування державницької свідомості своїх громадян, обов’язково використовують його з цією метою. Що вже казати про народи, які довго були бездержавними, як ми, наприклад; у нас кіногалузь повинна була б розвиватися швидкими темпами. І хоча щодо темпів її розвитку можна висловлювати певні

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

застереження, все ж останнім часом можна говорити про певне пожвавлення кіновиробництва в Україні, зокрема, на тему сучасної війни з російським агресором. Щодо цього можна назвати такі фільми, як «Кіборги», «Атлантида», «Донбас», «Лвовайськ 2014», документальні фільми: «Луганський форпост», «Кіборги Луганського аеропорту», «Віддалений гавкіт собак» та інші. Можна з упевненістю сказати, що всі ці кінороботи є явищами національної культури, бо відповідають ідеї Дмитра Донцова щодо того, яким саме бути таке явище. Теоретик українського націоналізму, зокрема, підкреслював: «Національною може вважатися лише та культура, яка зміцнює волю нації до боротьби...»

До фільмів, вартих уваги, вважаємо, належить вітчизняний бойовик з елементами детектива, драми і життя, як воно є – "Позивний "Бандерас", знятий, як кажуть критики, « у стилі хорошого Голлівуду» (1).

Стрічка вийшла в широкий український прокат 11 жовтня 2018 року, її режисер Заза Буадзе – грузин, який живе і творить в Україні 10 років. Він подарував світу фільм "Червоний" – стрічку про воїна УПА, який переміг ГУЛАГ, а фільм «Позивний Бандерас» продовжує тему нескорених українців. У фільмі знімалися, як професійні актори, так і учасники АТО.

Фільм художній, але має риси й документального, він "живий" і від того цінний для історії артефакт. В основі стрічки - бойові щоденники нацгвардійця Сергія Башкова з позивним "Індіанець" та розповіді воїнів АТО 93-ї бригади.

За сюжетом, події фільму відбуваються в 2014 році у селищі Веселе Донецької області (насправді, це - вигаданий населений пункт). Цікаво знати, що головну роль у фільмі виконав актор дніпропетровського театру «Вірим» Олег Шульга, який перші місяці війни на Сході України воював у складі добровольчого батальйону, а згодом перейшов до лав Збройних Сил України. Згодом в одному з

інтерв'ю він скаже: «Те, що я був в зоні бойових дій, безумовно допомагало мені під час зйомок. Адже є речі, закладені на підсвідомості. Вони проявляються, коли ми діємо рефлекторно, інстинктивно. Власне, на такому рівні мені допоміг досвід в АТО. Драматичну лінію природно потрібно було грати, а все інше вже було закладено в мій організм» (2). Правдивості фільму надавало й те, що перед зйомками фільму весь його акторський склад був на одному з полігонів пройшов інтенсивну підготовку під керівництвом досвідчених військових інструкторів.

Отже, його герой фільму Антон Саєнко родом з цього селища, але давно вже мешкає в Києві зі своєю коханою Женею. АТО в розпалі, Антон – колишній військовий і збирається їхати на війну. Кохана – проти. Він розмовляє українською, вона – російською. Він каже, що все одно поїде, а вона – що в такому разі вона від нього йде. Гостроти конфліктові фільму надає той факт, що жителі рідного села героя ставляться до нього як до ворога – вони маю свідомість, зіпсовану російською пропагандою. Так у фільмі ставиться одна з важливих проблем для всієї України – інформаційна війна.

Сепаратисти розстрілюють цивільну маршрутку і звалюють все на "укрів". Антон "Бандерас" має провести розслідування і дізнатися, хто це зробив, а паралельно – зламати плани ФСБ і врятувати кохану. Сюжет інтригує, інтригуючим є і сам фільм теж досить напружений і цікавий. У фільмі ми бачимо сильних духом людей, які воюють за свою споконвічну землю, за її народ, який завжди тут жив і працював на цій землі. Віра в перемогу над ворогами і в майбутнє України пронизує кожен кадр фільму, він наповнює оптимізмом і силою.

Такі фільми, як «Позивний Бандерас» дуже потрібні, бо значна кількість людей в Україні настільки абстраговані від війни, що й не думають про неї, а до відомостей, які надходять звідти, вже просто звикли. Режисер фільму Заза Буадзе переконаний, що «камера –

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

єдиний інструмент, який дозволить показати справжню війну тисячам тих, для кого війна існує лише десь далеко» (3).

Отже, сучасне українське кіно про війну є, воно знято професійно й високохудожньо, розповідає правду про неї, застерігає українців від байдужості й закликає бути свідомими – справжніми громадянами своєї Держави, за яку треба боротися так, як борються герої цього фільму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс: <https://kino-teatr.ua/uk/review/pozivniy-banderas-4505.phtml>
2. Електронний ресурс: <https://kanalukraina.tv/news/>
3. Електронний ресурс: https://24tv.ua/pozivniy_banderas_

УДК: 008+78:398(043.2)

МИСТЕЦЬКИЙ ПРОЕКТ «КОВЧЕГ-УКРАЇНА» І ЙОГО НАЦІЄТВОРЧА ЦІННІСТЬ

Альона Гриньова

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заїдувачка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

У часи глобалізації та тих негативів, які вона зі собою несе (хоча й позитивні наслідки є) особливу тривогу викликає процес нівелювання, «затирання» а подекуди, й зникнення питоменно національних рис у культурах деяких народів. Ми, українці, давній народ, який тисячоліттями жив на своїй землі, маємо неповторну автохтонну культуру, яка була нищена й переслідувана багато

століть. Культура є нашим оберегом, тому ми повинні її берегти й відроджувати, а дуже добрим прикладом такого відродження й пробудження в свідомості нашого народу національних почуттів є, власне, проект «Ковчег – Україна».

Фестиваль «Ковчег» зібрав найкращі традиції української музики, від тисячорічної давнини до сучасності. Нові мелодії, нові рішення у звучанні, нові імена, які гармонійно віддзеркалюють всім улюблену класику. Це - дійсно подія, де можна почути минуле і майбутнє. Бо українська музика – частина культурної самобутності нашої держави", - зазначає Олександр Ткаченко. За словами міністра, "це наша нематеріальна спадщина, за якою Україну впізнають у світі. Мотиви, народні інструменти, специфіка співу, ліричні та життєствердзувальні тексти – це наш унікальний код".

Концерт «Ковчег Україна: музика» – це понад 40 найкращих творів із української музичної спадщини, один симфонічний оркестр, 2 хори, 19 солістів, 5 режисерів, 9 дизайнерів. Це 30 тонн сценічних конструкцій і LED-екран площею 42 кв.м.

Найкращі шедеври української музичної спадщини – архаїчні колядки і давні духовні напиви, знаменний розспів Київ-Печерської лаври і шедеври українського бароко, музика класиків і сучасних композиторів. У концерті звучать твори найкращих українських композиторів – від Лисенка і Лятошинського до Скорика і Сильвестрова. А ще: Бортнянський на бандурах замість клавесинів, улюблені хіти ДахиБрахи з симфонічним оркестром, втрачені твори Василя Барвінського, які спробують заграти так, як їх задумав композитор. У програмі також звучить академічний твір Володимира Івасюка.

Головна диригентка і співавторка концерту - Оксана Линів, перша жінка на посаді головного диригента Опери та філармонійного оркестру в місті Грац, засновниця і художня керівниця фестивалю LvivMozArt. Ініціатором і креативним продюсером виступає Ярина Винницька. Учасники концерту: поет

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Сергій Жадан, "ДахаБраха", колектив стародавньої музики "Хорея Козацька", етно-гурт "Курбаси", молодіжний симфонічний оркестр України, хор "Дударик", солісти академічної музики: Оксана Нікітюк та Назар Тацішин, співачка Джамала, фронтмен "Океану Ельзи" Святослав Вакарчук, Юлія Саніна, реперка Аліна Паш.

«Ми починаємо з неба, народження Всесвіту, з первинного звуку колядки. Потім народження духу, у нас з'являються різдвяні канти. Мені боляче завжди, чому весь світ знає Григоріанський хорал, а не знає, що таке ірмос. Потім буде представлена епоха бароко. Бо Україна – не тільки селянська культура, а й міська. Києво-Могилянська академія, гетьманські бали, українська шляхта – цей пласт презентує «Хорея Козацька». Ми хочемо показати український авангард у музиці. «Ковчег «Україна» – це відбірне зерно, вибрали найкраще і найкращих. Ця вибірка неповна, можна вибирати і вибирати. Відкривати і відкривати скарби», – говорить Ярина Винницька, ініціаторка та креативна продюсерка, культурна менеджерка проекту [1].

Поет сучасності Сергій Жадан розповів легенду про Ноя на український лад, а найкрутіший український музичний гурт «ДахаБраха» написали до цього вірша музику – і в результаті вийшов новий альтернативний гімн України.

Найстарша учасниця проекту – поліська виконавиця Домініка Чекун. Жінка живе на Рівненщині, у селі Старі Коні. Домініка Чекун, яку односельці називають Даня, співатиме давню пісню, а їх у неї десятки. Але скільки знає давніх українських пісень – ніколи не рахувала. Одного разу з її слів записали понад 150 назв, але, каже, це ще далеко не повний перелік. Пісні Домініки Чекун входять до аудіоколекції традиційної музики ЮНЕСКО. Жінку ніхто не вчив професійному співу, ще дитиною прислухалась, як її бабуня і мама співали обрядові пісні, і цей автентичний поліський спів зуміла

зберегти, презентувала їх у Європі і дуже радіє з того, що сьогодні манеру її виконання переймають молоді люди.

До кожного номера вибрана серія зображень, яка максимально відповідає тому чи іншому твору, а це давні ікони XV-XVIII століть, українська барокова ікона Йови Кондзелевича, Івана Рутковича, шедеври гуцульської кераміки, покутської, жіночі прикраси, вишивка. Максимально старались доповнити музику візуальним рядом. Цей проєкт нагадал про українців, про українську історію, минуле і майбутнє, показує, яке багате маємо минуле, і цей багаж покоління витворює щось цінніше і цікаве.

Сцену спроектували у вигляді човна. Цей український ковчег, кажуть організатори, пронесе глядачів і слухачів крізь століття творення української культури, щоб показати її багатство і донести до українців, яка багата Україна на давні і сучасні скарби, щоб навчити українців цінувати своє. Екран у формі кола – це наше вітрило, сонце, що сходить, або ж портал між минулим і майбутнім України. Коло – це символ Сонця, нескінченності і циклічності усього живого, але водночас і циферблат годинника, ілюмінатор космічного корабля, українська чепрага або дукач.

Завдяки фестивалю слухачі змогли краще дізнатись про пісенне минуле та майбутнє країни: "Бо українська музика – частина культурної самобутності нашої Держави".

«Ковчег «Україна» має велику просвітницьку мету - ознайомити широке коло слухачів з шедеврами музичної та візуальної спадщини України. Це справжній мистецький Ковчег, куди автори проєкту завантажили увесь культурний капітал країни.

Отже, націєтворчу цінність цього проєкту важко переоцінити, бо він пробуджує національну пам'ять, не дає зникнути тим характерним рисам, які роблять народ народом, привертає до них увагу українців, активізує критичне мислення кожного свідомого громадянина нашої Держави щодо своєї історії, свого мистецтва, архаїчних пластів нашої культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс: <https://www.radiosvoboda.org/a/kultura-ukrayina-davni-pisni/31417836.html>

УДК 372.8=161.2+378.147

МОВНА МОДА – ЦЕ ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО?

Віталій Гирович, Данило Панчишин

Наук. керівник – Тереза Сватко, старша вчителька, вчителька української мови та літератури, Львівський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Крут

Розпочнемо нашу розмову з запитання «А що таке мовна мода?». Мовна мода — це стиль спілкування між людьми. У сучасному світі стало дуже популярним те, що раніше вважалось дивним. Люди почали використовувати більше діалектів і запозичених слів з інших мов. Мовною модою є якраз використання цих іншомовних та «хайпових» слів для спілкування сучасної молоді. Це майже те саме, що і мода на одяг. Наприклад, треш, рофл, крінж - ці слова нові в нашому мовленні і вони витісняють з нашого повсякденного життя українські слова.

Відома українська мовознавиця Лариса Масенко у праці «Мова і суспільство. Постколоніальний вимір» підкреслює: «Живе розмовне мовлення становить центр кожної мови» (1, с.51). Тому ми всі повинні розуміти, що від того, як ми всі говоримо, залежить рівень розвитку й стан нашої мови зараз і навіть те, якою вона буде завтра, в майбутньому. Звичайно, мовна мода має свої переваги і свої недоліки. До переваг можемо віднести те, що завдяки мовній моді

наша мова розвивається і стає кращою, а зникнення українських милозвучних слів можна вважати недоліком.

Сьогодні в Україні мовна проблема є однією з найактуальніших. На перший погляд, це дивно, адже єдиною державною мовою давно проголошено українську. Що ж до інших мов, то їм Конституція України гарантує вільний розвиток. Однак проблема функціонування української мови чомуś досі не зникає.

Історія розвитку й становлення нашої мови — це історія утисків і заборон. Варто згадати хоча б Валувський циркуляр 1863 року, щоб зрозуміти, наскільки твердим був намір знищити, так зване, "малоросійське наріччя". З історії відомо, що розвиток української науки й освіти, друкування книжок та букварів тоді опинилися під загрозою. Наступні роки не принесли полегшення, наприклад, сумнозвісний Емський указ так само передбачав суворі покарання щодо українських діячів-патріотів. Та й радянські часи нічого не змінили у відношенні до нашої мови: 30-ті роки ХХ століття відомі жорстокими репресіями, спрямованими проти національної інтелігенції.

Знаючи всі ці й багато інших фактів, замислюєшся: як у таких неймовірно складних умовах українська мова могла не те що вижити, а ще й розвинутися? Зрозуміло, що це сталося, здебільшого, завдяки ентузіастам, яким доля рідної держави була небайдужа. Це і Тарас Шевченко, і Пантелеймон Куліш, і Іван Франко, і Микола Хвильовий, і багато інших діячів. Вони, буквально, вистраждали, вибороли право нашого народу на власну мову! То чому ж сьогодні деякі співвітчизники висловлюють невдоволення: мовляв, ну навіщо вивчати українську, кому вона потрібна?

Відповідь одна — українська мова потрібна всім нам. Не можна жити такими собі напівсонними й байдужими до національних святинь безбатченками. Не можна забувати про всі ті жертви, які принесли на вівтар рідного слова справжні герої України — культурні й громадські діячі. Скільки життів покладено на те, щоб

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

українське слово вільно звучало у Львові та Луганську, у Києві й Криму, в Одесі й Харкові! Невже так просто забудемо про численні жертви? Невже мовне питання розділить Україну? Ні! Бачимо, що сьогодні відкривається все більше українських шкіл, процвітає вітчизняне книгодрукування, проводяться численні конкурси знавців рідного слова, і навіть в областях, де переважна більшість розмовляє російською, люди у разі потреби часто легко переходять на державну мову.

Однак не варто зупинятися на досягнутому. Для остаточного вирішення мовної проблеми треба випускати якнайбільше україномовної преси, транслювати фільми з україномовним перекладом не тільки по телевізору, а й у кінотеатрах, розвивати українську естраду тощо. І тоді до рідного слова потягнуться молодь усіх регіонів нашої Держави, українську мову частіше будемо чути не лише в теленовинах, але й на вулицях, у транспорті, в школах і закладах вищої освіт – українська мова стане по-справжньому популярною й модною.

Ми як сучасне молоде покоління можемо також багато зробити для того, щоб наша мова ставала все популярнішою – треба читати українську книгу, дивитися українське кіно, слідкувати за своїм мовленням, спілкуючись по-українськи, кожен у своєму товаристві пропагувати нашу мову, як це роблять наші ровесники в інших країнах. І тоді, сподіваємося, українська мова стане по-справжньому державною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лариса Масенко. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. - Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 88 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВЖИВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПЕРІОДИЦІ

Софія Голубінка

*Науковий керівник – Юлія Михайлівська, асистент кафедри
міжкультурної комунікації та перекладу, Львівський національний
університет імені Івана Франка*

Важливим складником масової комунікації є публіцистичного стилютика, що здатна оперативно проаналізувати й дати належну оцінку актуальним подіям і проблемам, сформуванати громадську думку, взяти активну участь у державотворчих процесах. З огляду на такі важливі функції до мови засобів масової висувають особливі вимоги: вдале поєднання суспільно-політичної лексики і багатозначної, образної, що має на меті привернути увагу читача, вплинути на його емоції. Особливо дієвими в цьому сенсі є фразеологізми - сталі синтаксичні конструкції літературного і фольклорного походження.

Проблемі використання фразеології у засобах масової інформації присвячували свої праці як українські, так і зарубіжні дослідники. Окремих її аспектів торкалися мовознавці С.Г.Ганжа [2], А.В.Марковська[3], О.Д.Пономарів[4], Лутц Реріх[5] та ін. Однак проблема функціонування фразеологізмів у німецькомовній пресі ще достатньо не досліджена.

Оскільки фразеологізми додають комунікативному процесу більшої динаміки, емоційності, природності та однозначності [5], вони особливо доречні у текстах публіцистичного стилю.

У лінгвістиці існує понад двадцять різних дефініцій цього терміна "фразеологічна одиниця". Мовознавці пропонують такі визначення для його окреслення: «фразеологізм», «ідіома», «фразеологічна

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

одиниця», «фразеологічний зворот», «фразема», «стійке словосполучення» тощо. Усі ці терміни мають певні характеристики та особливості, що відрізняють їх один від одного. Фразеологія сучасної німецької мови класифікована за різними критеріями. Класифікації створюються залежно від мети дослідження, окремих шарів або критеріїв (структурних, морфологічно-синтаксичних або семантичних), що розглядаються.

Розглянемо розподіл фразеологізмів на основі генетичної класифікації і дослідимо їх вживання у пресі. Ця систематизація групує ФО за джерелами походження, а саме :

1. Національні.
2. Інтернаціональні (міжкультурні) фразеологізми.

Деякі дослідники виділяють ще біблійні запозичення як окрему категорію. Основними мовами-продуцентами вважають латинську, французьку, англійську й іспанську. Найчастіше інтернаціональні фразеологізми використовують саме в політичних текстах.

Запозичені ФО у періодиці поділяються на:

1. Прямі запозичення.
2. Калькування.
3. Напівкалькування.

Прямі запозичення відтворюють фразеологізм безпосередньо з мови продуцента. До того ж запозичення деколи поділяють на запозичення з класичних мов і з сучасних мов.

- Die SPÖ benötigt dazu aber eine Führungspersönlichkeit die in der Lage ist, ähnlich politflexibel wie Kurz, *den* wertetechnischen *Gordischen Knoten* zwischen SPÖ und FPÖ zu lösen (der Standart, Daniel Witzeling, 13.10.2020)

Вищезгаданий фразеологізм походить зі старогрецької легенди та означає “розплутати будь-яку складну, химерну справу простим способом”.

- Die mangelhafte Chancenverwertung bleibt *die Achillesferse* des LASK.(Kronen Zeitung,17.10.2021)

Цей фразеологізм знову ж таки походить з давньогрецької легенди і вживається для позначення вразливої та слабкої сторони кого-небудь чи чого-небудь.

- *Der Appetit kommt beim Essen*: Nach dem Krieg um das Gebiet Bergkarabach gibt es nun Spannungen um die südarmenische Region Sjunik (der Standart, André Ballin aus Moskau 21. Mai 2021)

Фразеологічні кальки – це напівперекладені, напівзапозичені ФО.

- Am 28. Februar 1991 endete der US-geführte Krieg zur Befreiung Kuwaits von Saddam Hussein. Er war nur möglich, weil sich *der Kalte Krieg* (походить з англійської мови - cold war) dem Ende zuneigte (Gudrun Harre 28. Februar 2021)

- Mit der Drohung, eine Rockerbande werde einschreiten, wenn sie nicht zahlen, sollen vier Angeklagte Geld von zwei Schuldnern eingetrieben haben. „*Viel Lärm um nichts*“ (знову ж таки походить від англійського “*Much Ado about Nothing*”(багато галасу даремно)), meinte Anwalt Andreas Mauhart beim Prozess in Linz (Krone Zeitung, Claudia Tröster, 19.10.2021)

Проте важливо наголосити, що не лише міжкультурними фразеологізмами наповнений публіцистичний стиль. Дедалі частіше німецькомовні журналісти вводять у свої тексти національну фразеологію, причому не тільки літературноо вжитку, а й розмовного, навіть вульгарного, жаргонного. Такий прийом застосовується, аби домогтись експресії, налагодити зв'язок з читачем та сконцентрувати його увагу на важливих моментах, водночас створивши відчуття невимушеної та неофіційної атмосфери.

- Zwischen den Studierzeiten sind entspannende Aktivitäten angesagt, wie zum Beispiel *Löcher in die Luft starren*, *Maulaffen feilhalten* oder Gesellschaftsspiele spielen.(Die Krisenkolumne: Spiel,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Spaß, Selbstkultivierung KOLUMNE Christoph Winder 5. April 2020, 08:00)

Таким чином, фразеологізми на сторінках німецькомовної періодики використовують національні та інтернаціональні (міжкультурні). З-посеред запозичених фразеологізмів розрізняють прямі запозичення, калькування і напівкалькування. Таке слововживання збагачує, урізноманітнює текст, підсилює логічний та емоційний зміст висловлювань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баран Я.А. Основні питання загальної та німецької фразеології/ Я.А Баран.- Львів: Вища школа, 1980.-156 с.
2. Ганжа С.А. Функційно-стилістичне спрямування у вивчені фразеологізмів сучасної української мови/ С.А. Ганжа// Науковий збірник за ред. д.ф.н., проф. І.С. Попової “Український смисл”.- Дніпро: Ліра, 2017.- с. 190.-199 с.
3. Марковська А.В. Національні та інтернаціональні фразеологізми у сучасній німецькій пресі/ А.В. Марковська// Наукові праці. Філологія. Літературознавство / т. 70, вип. 57.- Миколаїв: Видання УДУ ім. Петра Могили. - С. 55-59.
4. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови: підручник. Київ: Либідь, 1992. - 247с.
5. Röhrich L. Das große Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. 3 Bände. – Freiburg i.Br. [u.a.]: Herder, 1991–1992. – 1910 S.

УДК 808.5:811.161.2(06)

МОВА – КОД НАЦІЇ*Ірина Зімбіцька*

*Науковий керівник – Оксана Литвин, канд. філол. наук, доцент
кафедри української мови, Національний університет «Львівська
політехніка»*

Хосе-Марія Арце, відомий іспанський політик, писав: «Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає». А й справді, я і не задумувалась над тим, наскільки російська мова стає все більш популярною нині в Україні серед підлітків, а вони і є нове покоління нації. Невже те, що так захищали власною кров'ю та потом наші предки, просто зникне зі сторінок історії назавжди? Невже, будучи громадянами незалежної держави, ми будемо використовувати чужу мову, будемо всуціль варварським суспільством, бо давні греки тих, хто погано говорив по-грецьки, вважали варварами[4, с.7]. Я. Радевич-Винницький наголошує, що «нація може втратити землю, державу, релігію тощо, але зберігатиме шанси на відродження. Втрата ж мови робить регенерацію неможливою, оскільки лише завдяки мові зберігається історична пам'ять народу, його традиції, звичаєве право, внутрішня солідарність, національний характер, менталітет – усе те, що згуртовує народ у «великому МИ», що надає йому прикмет збірної (колективної) особистости» [6, с. 250].

Мова і культура – головні ідентифікатори нації. Що ж це таке? Для початку, нам варто уточнити термінологію та визначити основні складові нації. По-перше, народ – сукупність людей, із загальним походженням, єдиними традиціями, мовою, культурою. А нація, у свою чергу, пов'язана політичними, економічними інтересами людей, які вже входять у державу або ж прагнуть до її створення. Людина може пізнати і віднайти себе тільки через ті відчуття, які

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

дісталися їй при народженні [5, с. 24-25]. «Головний рідномовний обов'язок кожного свідомого громадянина – працювати для збільшення культури своєї літературної мови», – зазначав Іван Огієнко [3, с.12]. Літературна мова у всіх народів відрізняється від розмовної, тому й вимагає постійної праці над дотриманням норм.

Науковці переконливо доводять, що культура усного і писемного мовлення має велике національне й соціальне значення, бо забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективно здійснення мовних функцій, сприяє підвищенню загальної культури індивіда та суспільства загалом. Через культуру мовлення відбувається культивування самої мови, її вдосконалення [2, с. 208–209].

Проаналізувавши дані з інтернету [1], можна виділити найтипівіші помилки мовлення сучасних молодих людей:

- надмірне вживання іншомовних слів, наприклад: *ігнорити, челендж, дедлайн, факап* та багато інших. Усі ці є англізми мають чудові відповідники в українській мові такі, як: *нехтувати, випробування, обмеження, невдача*;
- використання слів-паразитів, наприклад: *коротше, типу, ну, знаєш*;
- неправильна (м'яка) вимова шиплячих звуків;
- оглушення дзвінких приголосних в кінці слова та перед глухими: *ду[п]* замість *ду[б]*, *ка[с]* замість *ка [з]ка*;
- неправильне вживання звертання, наприклад: *пан лікар, прошу знизити тон і називати мене так, як мене насправді звуть*;
- уживання слів у невластивому для них значенні, наприклад: *від імені колективу вручаю вам вітальну адресу*;
- вживання активних дієприкметників теперішнього часу, утворених від перехідних дієслів, наприклад: *несуча конструкція, завідуючий відділенням, діючий закон* та інші.

Велике соціальне й державно-політичне значення має вироблення культури мовлення як розвинутого інтелекту й загальної культури особистості. Мова – головна ознака нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Без мови рідної ніяк не можна. — Режим доступу:<https://pon.org.ua/novyny/5460-bez-movi-rdnoyi-ne-mozhna.html>.

2. Гриценко Т. Українська мова та культура мовлення. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 268 с.

3. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич: Відродження, 1994. 218 с.

4. Костенко Л. Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала. Наукові записки. Том 17. Філологія. Київ, 1999. 32 с.

5. Культура мовлення як складова культури особистості 27 с, — Режим доступу:<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/547832.pdf>.

6. Радевич-Винницький Я. Протиставлення *національне – інтернаціональне*: мовний аспект. Мовна складова національного буття: Студії з української лінгво націології. Київ; Дрогобич: Посвіт, 2013.

УДК: 82.0:821

ВАСИЛЬ СТЕФАНІК: ЖИВОПИСНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОСТІ

Лілія Каліманова

*Науковий керівник – Ірина Бабій, старший викладач кафедри
українознавства, Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності*

Поетом мужицької розпуки, селянським Бетховеном, співцем селянської бідноти, співцем Гуцульщини, борцем проти соціального і

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

національного гніту, володарем селянських душ називають Василя Стефаника. Крім власної творчості, Василь Стефаник та його карбовані твори надихали, хвилювали багатьох митців, вислідом чого стали численні художні роботи, які не лише дозволяють глибше інтерпретувати новелістичні доробок Василя Стефаника, зрозуміти краще його життєвий шлях, а й свідчать про творчу синергію геніїв, своєрідну колаборацію. Образотворча стефаникіана різноманітна, широкопланова, охоплює різні види та жанри образотворчого мистецтва, однак досі не виокремлена в мистецтвознавстві, як, приміром, мистецька шевченкіана чи франкіана. Частина мистецької стефаникіани є відома загалу, водночас чимало творів є маловідомими і потребують ширшого розголосу. Кожне нове покоління митців народжує нові твори образотворчого мистецтва, дотичні до постаті новеліста.

Іван Труш видатний маляр і громадський діяч в Галичині, був щирим прихильником і популяризатором творчості письменника. Вони познайомились під час студіювання в Кракові й відтоді приятелювали, зустрічаючись у Львові, Відні. Перший олівцевий портрет Василя Стефаника І. Труш виконав у 1897 році в селі Довгопілля на Гуцульщині. Портрет зкомпоновано в овалі, художник майстерно відтворює обличчя молодого автора. Мистецька вартість роботи, передусім полягає у вмінні художника вхопити мить, що створює відчуття одномоментності перебування художника і письменника під час його виконання. Це як автограф, дата побаченого й відтвореного, котрі задокументовують певну мить, момент часу, творчості, життя.

Радо погоджувалася ілюструвати твори Василя Стефаника Олена Кульчицька, про що засвідчила в листі до письменника. Вона дарувала Стефаникові свої роботи, а той був вдячний Олені Кульчицькій за опіку над його «своячкою» майбутньою художницею Ольгою Плешкан. «Вона дівчина безмірно тиха і скромна, і добре,

що вона попала під Вашу опіку, і у Вашу хату», де зможе багато «скористати з м'якості і ясності Ваших заходів не лиш артистки», а й людини», – писав В. Стефаник у листі до О. Кульчицької. У 1917 році вийшло друге видання збірки «Дорога: Новели» з ілюстраціями Олени Кульчицької та портретом автора. Про творчу співпрацю зі Стефаником художниця розповіла у згадці «Незабутнє». Особливу мистецьку вартість мають ілюстрації Олени Кульчицької до новел «Дорога», «Такий панок», «Кленові листки», «Май».

Відомий український графік, автор серії портретів видатних діячів української культури Михайло Жук у 1926 році виконав ксилографію (гравюру на дереві) «Василь Стефаник», послуговуючись, очевидно, фотографічним зображенням письменника 1909 року.

Знаним ілюстратором творів Василя Стефаника був його землянин, уродженець села Микулинці біля Снятина Василь Касіян. Під час мистецьких студій у Празі він виконав низку робіт, які за рівнем перевершують більшість творів наступних років. Серед них ілюстрації до новели Василя Стефаника «Кленове листя» (1926), «Христина», «Хвора мати», «Мати вмирає». До літературного вечора, присвяченого Стефаникові у грудні 1926 року, Василь Касіян виконав два чудові «аквафорти», портрет новеліста та ілюстрації до його творів. Василеві Касіяну вдавалося виконувати високопрофесійні графічні твори, значною мірою завдяки доброму композиційному чуттю, а для його графіки характерне гармонійне співвідношення чорного і білого на форматі, відчуття композиції штриха, ритму, використання, шрифту, кольору.

Ще один землянин Стефаника, коломийський художник Петро Сахро виконав кілька олійних полотен в реалістичній манері, складних за композицією та живописним вирішенням. Зокрема, на картині «Василь Стефаник» письменник зображений на тлі коломийської ратуші, а в іншій роботі автора відтворено одразу трьох українських митців слово «Леся Українка і Василь Стефаник у

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

гостях в Ольги Кобилянської» (1971 р.).

Рельєфні пластичні портрети Василя Стефаника скомпоновано на меморіальних дошках на будинку колишньої гімназії у Дрогобичі, де вчився письменник; в селі Розношинцях на Тернопіллі, де він часто бував. У 1984 році в Івано-Франківську був встановлений меморіальний знак з портретом Василя Стефаника на честь присвоєння 1971 року Педагогічному інституту його імені. Авторами знаку є скульптор Михайло Анденок та архітектор Софія Соколовська. До кращих творів скульптурної стефаникіани належать твори львівського скульптора, ректора Львівської академії мистецтв Емануїла Миська: погруддя Василя Стефаника у місті Дрогобичі біля церкви Св. Трійці та бронзова фігура письменника у дворіку Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника в Івано-Франківську. Василь Стефаник надихав на творчість майстрів декоративно-прикладного мистецтва. Майстер народної творчості Георгій Гарас виконав портрет Василя Стефаника в техніці інтарсії на дереві, а грузинський майстер Давид Одзелашвілі в техніці карбування на металі (1971 р.).

Твори образотворчої стефаникіани посідають важливе місце в українському образотворчому мистецтві, що є свідченням щирого пошанування особи Василя Стефаника та його творчості загалом.

МОВА - КОРДОН НАЦІЇ

Ярина Кремса

Науковий керівник – Тетяна Конівіцька, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри українознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

*Нації вмирають не від інфаркту,
спочатку в них відбирають мову*

Ліна Костенко

Мова для кожної людини є особливою. Мова – це характер і могутність народу. Зрозуміло, що в кожного народу вона різна і для кожного особлива. Це не лише засіб спілкування між людьми, це те, що чує маленька дитинка від люблячої матері, це перше лагідне слово, колискова матері... Це духовна та моральна скарбничка.

Мова – не просто соціальна категорія, що об'єднує людей у процесі спілкування, а категорія національна, оскільки мова є духом нації та служить засобом цілковитого порозуміння й розвитку всіх творчих сил нації. Не дарма давні слов'яни ототожнювали поняття «народ» (нація) і поняття «мова» [1].

Актуальне питання розвитку нації та мови порушує у своїй доповіді Ліна Костенко, правдиво зазначаючи, що лише на перший погляд здається, що це таке чітке і всім зрозуміле поняття. Авторка зазначає, що саме в це поняття останнім часом, уже в умовах, здавалось би, незалежної України, внесено стільки плутанини, що пересічний громадянин може вкрай розгубитися, начитавшись нашої преси, де українців то пропонують вважати етносом, що й досі ще не відбувся як нація, то вже аж політичною нацією, то народом України, то українським народом. Як зазначає видатна поетеса, «епітетом національний розкидаються так бездумно, що іноді він втрачає контури сенсу» [2].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Проблему української ідентичності висвітлює професор кафедри української мови «Києво-Могилянської академії» Лариса Масенко та зазначає, що українська ідентичність в Україні досі залишається під загрозою, через радянський та колоніальний спадок, причому найбільшого тиску через нього зазнають україномовні діти. Вихід Лариса Масенко бачить у збільшенні частки української мови у масовій культурі, яка, на її думку, зрештою є визначальним фактором для української ідентичності [7].

Останні події в Україні спричинили істотні зміни в українській національній ідентичності, характер яких можна вивчати кількісними та якісними методами. Однією зі змін у змісті української ідентичності стало більше поцінування мови як національної, подібно до інших національних атрибутів, як-от гімну та прапора. На жаль, це символічне поцінування не супроводжується масштабним переходом до вживання української мови в повсякденному житті. Більшість російськомовців не бачать підстав переходити на українську, вважаючи, що їхня належність до української нації базується на вільному виборі, а не якихось етнокультурних характеристиках [3; с. 101-102].

Також поширення суржиків як змішаної субмови, в якій руйнується діалектна або загальнонародна основа української мови, створює сприятливий ґрунт для пришвидшення асиміляційного процесу, подальшої експансії російської мови. Головною мотивацією мовної поведінки людей, які говорять суржиком, є намагання пристосуватися до російськомовних співрозмовників, переінакшити своє мовлення на зрозуміле для них. Такі особи, спілкуючись з російськомовними, несвідомо вибирають з-поміж українських лексичних синонімів ті, що ближчі до російської мови, нівелюючи в такий спосіб своєрідність своєї мови [4].

Проте, як свідчать дослідження, більшість людей у всіх регіонах України підтримує ключові положення закону про державну мову і

виступає за його подальшу імплементацію. Однак на практиці закон масово порушується. За даними дослідження 73% українців вважають українську мову рідною, спілкуються вдома переважно українською 53%, російською – 29% громадян України. 66% українців вважають, що держава має сприяти подальшому втіленню закону про мову в усіх сферах, не поділяють цієї думки 20%. Підтримка закону про мову переважає в усіх регіонах України – від 88% на Заході до 53% на Півдні [5].

На тлі розгортання пандемії та загострення соціально-економічних та безпекових проблем громадяни вважають відносно мало важливими питання використання різних мов в Україні. Як свідчать дослідження [6], 5% громадян вважають питання використання різних мов в Україні однією з найгостріших проблем держави. Ще 28% вважають, що мовне питання досить серйозне, але є й більш актуальні проблеми. 27% українців не вважають мовні питання гострими за окремими винятками, а для 32% ця проблема взагалі надумана [6].

Мова повинна бути в кожного з нас глибоко в серці. Вона передається з покоління в покоління, наче дорогоцінний скарб. Для мене українська мова означає дуже багато, адже мої предки розмовляли нею ще з давніх часів. Для мене українська мова – це не просто засіб спілкування, це ще й велика таємниця, яку треба оберігати все своє життя. Маю надію, що українська мова буде в пошані у кожного з нас, що через декілька років українська мова стане ще популярнішою та модною серед молоді. Адже ми – українці, ми достойні громадяни своєї держави і повинні прославляти нашу мову у своїй державі та за її межами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалів П. Мова – основна ознака національності. Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/93661> (дата звернення: 28.10.2021 р.).

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

2. Костенко Ліна. Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 1999. 32 с.

3. Кулик В. Мова й ідентичність в Україні після Євромайдану. Наукові записки. Випуск 2(82). С. 90-103.

4. Масенко Лариса. Суржик: між мовою і язиком. 2-ге вид., зі змінами і допов. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019.

5. Оприлюднені результати дослідження про становище української мови в Україні в 2020 році. Режим доступу: <http://language-policy.info/2020/11/oprylyudneni-rezultaty-doslidzhennya-pro-stanovysche-ukrajinskoji-movy-v-ukrajini-v-2020-rotsi/> (дата звернення: 24.10.2021).

6. Підсумки двох років дії закону про мову: успіхи та невдачі. Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/pidsumki-dvokh-rokiv-dii-zakonu-pro-movu-uspikhi-ta-nevdachi> (дата звернення: 24.10.2021).

7. Українська мова захищає Україну. Сім думок, які прозвучали на форумі в Києві. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/30448396.html> (дата звернення: 24.10.2021).

УДК 82-32(477)

АКТУАЛЬНІСТЬ ДРАМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «БОЯРИНЯ»

Кривейко Христина

Науковий керівник – Світлана Кость, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет ім. І.Франка

Леся Українка – найвідоміша та найталановитіша українська жінка-поетеса. Її життєвий шлях був дуже коротким, лише 42 роки,

але вона залишила нащадкам великий геніальний спадок. Скільки б не минало років, жоден твір не втрачає своєї актуальності – це і є творчим феномен цієї жінки.

У своїх творах Леся Українка звертає увагу на життя і соціальні та національні визвольні змагання українців. Поетесу називають геніальною дочкою свого народу через те, що у своїх віршах прославляє історію України тому, що добре розуміла, що на духовний розвиток суспільства впливає національна ідея.

У 1910 році Леся Українка написала драматичну поему «Бояриня», але опублікували її вже після смерті поетеси, у 1914 році.

У рядках цієї поезії розкриваються події, які відбувалися в Україні у другій половині XVII століття. У цей період тривала доба Руїна і час гетьманування Петра Дорошенка. Гетьман боровся за звільнення України від Росії та хотів об'єднати українські землі.

Головною героїнею поеми Лесі Українки є Оксана – дівчина-українка, яка виростала серед широких степів, чемних і чесних людей, що визнавали права іншого та знали свою людську цінність. Вона звикла до життя з доброзичливим ставленням і взаємодовірою між людьми у суспільстві, де жінку поважають, а не принижують. Коли Оксанка потрапила на чужину, вона поступово почала задихатися від почуття пригнобленості, знецінення кожної людської особистості, зневаги. Дівчина хвилюється через те, що зрадивши рідних, вона не може допомогти українській землі, яка є багатостраждальна [1; 2].

Леся Українка у драмі “Бояриня”, на прикладі головної героїні закликає не залишати Батьківщини, не зневажати рідну мову, культуру та звичаї, а бути справжнім патріотом своєї землі. Поетеса звертає увагу, що потрібно любити рідне і робити все, щоб покращити долю України [2].

Актуальність драматичної поеми в тому, що й сьогодні стоїть питання про національну гідність, про те, щоб кожний із нас свідомо і гордо ніс ім'я українця. Ми живемо у час офіційно неоголошеної

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

війни з вічним ворогом, Росією. Монолог-сповідь Степана, головного героя поеми, є підтвердженням того, що історія українців дуже вагома й нелегка:

Нас доля так уже скарала тяжко,
що, певне, й Бог простить усі гріхи.
Хто кров із ран теряв, а ми із серця.
Хто засланий, в тюрму замкнутий був,
а ми несли кайдани невидимі.
Хто мав хвилини щастя в боротьбі,
а нас важка, страшна душила змора,
і нам не вділено було снаги
ту змору подолати... [1].

Отже, можемо зробити висновок, що поема Лесі Українки «Бояриня» відповідає найважливішим потребам сьогодення. Адже зараз йде розбудова вільної, незалежної української держави, відроджуються її мова і традиції, мораль і духовність, культура. Цей твір допомагає нам, громадянам України, свідомо обрати дорогу в майбутнє, стати на правильні позиції, щоб не допустити змертвіння національних коренів. Тож відроджуймо й цінуймо у душі кожного українця духовність, національну гідність, патріотичні почуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леся Українка. Бояриня: УкрЛіб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=481> (дата звернення: 15.10.2021).

2. Джей Джи. «Бояриня» Леся Українка аналіз: Dovidka.biz.ua. URL: <https://dovidka.biz.ua/boyarinya-lesya-ukrayinka-analiz/> (дата звернення: 15.10.2021).

УДК 81'373.23:81'366.52(070)

ФЕМІНІТИВИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

Катарина Лендел

Науковий керівник – Уляна Добосевич, доцент кафедри української мови імені проф. Івана Ковалика, Львівський національний університет імені Івана Франка

Розбудова сучасної української мови залежить від розвитку та потреб суспільства. Процеси ХХІ ст. відбуваються значно продуктивніше, аніж у попередні періоди, особливо в незалежній Україні. Мова очищається від впливу Росії, повертається знову на потрібний шлях прогресу. Позамовні чинники продукують її розвиток, введення неологізмів, нових понять та норм. Серед неологізмів значну роль мають фемінітиви. Мовна група жіночих номінацій значно розширилася через боротьбу жінок із гендерною нерівністю, надання жінкам однакових прав і можливостей на рівні з чоловіками, прогресі розширення жіночих повноважень. Тепер коли жінки беруть активну соціальну та політичну участь, обіймають високі посади, іменники-агентиви жіночого роду стали необхідними для вжитку.

У сучасній українській літературній мові фемінітиви – нове явище, яке стрімко розвивається і має багато втілень. Вони повинні входити у мовну норму не тільки в розмовному стилі й стати звичними для використання. Для цього потрібно заглибитися в природу процесу їхнього формування, визначити тенденції та охарактеризувати основні шляхи творення. Важливою є не лише популяризація фемінітивів у ЗМІ, а й обмеження ліберальності вибору форм між багатьма можливими, щоб помилкові варіації не ставали стандартами.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Аналіз професійно-статусних фемінітивів сучасної української мови у структурі медіа матеріалів дає підстави зробити такі висновки:

1. На основі публіцистичних матеріалів, здебільшого опублікованих після 2019 року, що пов'язано із прийняттям чинності Нового правопису, проведено комплексний аналіз найбільш уживаних жіночих найменувань у притаманних їм сферах. Визначено у яких виданнях (Лівий Берег, Громадське, Українська Правда чи Радіо Свобода) використання певних фемінітивів переважає, а у яких взагалі відсутнє.

2. Проблемою фемінізації є потреба в нових дослідженнях та формуваннях більш конкретних норм використання. Виділяють два чинники творення фемінітивів, а саме соціальний та мовний. У мовному чиннику або, іншими словами, явищі синтаксичної фемінізації, простежено процеси неофемінізації та вибрано найоптимальніші варіанти з поданих у онлайн виданнях на основі їхнього значення, частоти вживання та правилах, що запропоновані в Новому правописі 2019 року. До прикладу, чи не один із найуживаніших фемінітивів, який має три форми *міністерка*, *міністриня* та *міністерша*. Перший за поширеністю – *міністерка*, утворений суфіксальним способом, за допомогою суфікса **-к-а** за правилами Нового правопису, тож його можемо вважати нормативним: «Проте, на жаль, у Верховній Раді досі представлено лише 20% жінок, у Кабміні — одна *міністерка*» (Українська Правда. 2021.12 березня). Інша форма – *міністриня*, яка набирає все більше популярності у вживанні. Утворена суфіксальним способом за допомогою суфікса **-ин-я**: «Повідомила *міністриня* інтеграції Сузанне Рааб» (Радіо Свобода. 2020. 6 листопада). Найменш продуктивна форма фемінітива *міністерша*. Утворений за допомогою суфікса **-ш-а**. Мовознавці та мовознавиці (А. Архангельська, М. Брус, О. Тараненко, О. Пономарів) радять уникати

цього суфікса у твореннях жіночих номінацій в українській мові: *«Міністерша охорони здоров'я Зоряна Скалецька 2 жовтня зустрілася із керівниками директоратів та департаментів»* (Громадське. 2019. 2 жовтня).

3. Простежено впливи потреб суспільства та руху гендерної рівності на утворення та введення нових фемінітивів у мовну норму. Виділено впливи на процес фемінізації, а саме: поява тенденції очолювання жінками керівних посад, уперше надання конкретним жінкам більших повноважень, аніж раніше було дозволено, активна участь жінок у суспільних та політичних процесах, що провокували активне продукування нових жіночих найменувань. Найяскравішими впливами соціального чинника, на які першими відреагували ЗМІ, стали діяльність Юлії Тимошенко на посту прем'єр-міністерки України (*«Лідерка партії "Батьківщина" Юлія Тимошенко привітала українців у своєму фейсбуці з 150-річчям української письменниці Лесі Українки»* (Лівий берег. 2021. 25 лютого)), *яскраві феміністичні ідеї виникали і на Революції Гідності, що зумовила не лише державний переворот, а й гендерний («Я отримувала щире задоволення, приходячи щовечора на акції Євромайдану пофотографувати, але називати себе євромайданівкою чи то революціонеркою не спішила»* (Радіо Свобода. 2021. 26 січня)), війна на Сході України викликала потребу в жінок відігравати роль не лише годувальниці й рятувниці, а й повноцінної військовослужбовиці (*«У селищі Чорноморське на Одещині 23 березня померла військовослужбовця [...] Перед цим повідомлялось, що військова мала хронічні серцево-судинні та інші супутні захворювання»* (Громадське. 2021. 24 березня)).

4. Виокремлено відносно велику кількість, ще не зафіксованих у словниках, але вже часто вживаних професійно-статусних жіночих найменувань (*лідерка, канцлерка, консулка, чиновниця, борчиня*), що свідчить про швидкий розвиток явища фемінізації.

УДК: 677.075

ЯВОРІВСЬКА ІГРАШКА У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ ДИТИНИ

Оксана Личак

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заїдувачка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Іграшки завжди повертають нас у глибинні, такі рідні і теплі спогади дитинства. У кожної людини були свої улюблені: ті, які слугували розвитку світогляду, пізнанню себе та світу навколо. Нині ми женемося за, так званими, «трендами» і геть забуваємо про традиційні українські забавки, виготовлені з натуральних якісних матеріалів. Прикладом таких є яворівська іграшка, перша письмова згадка про яку датується XVII ст.

Будучи в м. Яворові Львівської області, Ви неодмінно почувете про цей виріб мистецтва, ба більше, справжній скарб української культури. Чому? Все дуже просто: саме тут цілі родини займалися цим унікальним ремеслом і передавали свої знання наступним поколінням. Минули роки - і виготовлення іграшок стало процвітаючим бізнесом на теренах Галичини.

Проте справжній «бум» стався наприкінці XIX ст., коли майбутній митрополит Андрей Шептицький заснував у Яворові столярну школу, де й виробляли ці відомих іграшки. Також це місце називали «магазин» та «школою розваг»; їх закрили під час Першої та Другої світових воєн, а вже в 1944 році вони й зовсім припинили своє існування.

Так яворівська іграшка втратила своє основне призначення і стала звичайним сувеніром. Однак у XXI ст. почалося динамічне

відновлення традицій: було створено художньо-промислові училища, відкрито музеї, наприклад, Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України в Києві, де сьогодні можна побачити найбільшу колекцію яворівських забавок.

Як каже нам психологія, лялька впливає на емоційно-моральну сферу дитини. Вона є другом, партнером, слугою. Бавлячись із нею, дитині легше проявити свої емоції, відкритися, відчувати і показати свою статево-ролеву відмінність. У сучасному світі рожевий – це колір для дівчинки, блакитний – для хлопчика, але, якщо заглибитись у кольоровий світ яворівської іграшки, то можна дізнатися багато нових нюансів. Так, для прикладу, зелений у цьому виробі – колір природи, синій – символізує небо і воду, жовтий – сонце, а червоний – фрукти та ягоди. Раніше готову іграшку розписували рослинними фарбами, тепер її покривають акриловими, проте саму основу змінено не було: це осика, що відганяє все погане або інше натуральне дерево м'якої породи, береза або липа.

Яворівські забавки – це довершена робота, талант та велика праця народних умільців. Здавна люди вірили, що деревина зберігає тепло рук та чистоту душі і передає її дитині, а жива енергія, влита в іграшку, змушує любити її ще більше.

Більшість іграшок, звичайно, представляють теми повсякденного життя українців, тобто, виготовлені, як фігурки людей, тварин, транспорту, побутової техніки чи посуду, але справжня їх кількість сягає більше тисячі. Відтак, на прилавках Ви можете бачити найрізноманітніші зразки цієї продукції – від моделей меблів до справжнісінької зброї. Кожна з них має неповторну назву, але найпопулярнішими зараз є «Тарахкальце», «Бамбетель», «Колеса», «Коник», «Деркач», «Скрипка».

І хоча яворівські іграшки поділяють на різні групи й види: статичні та динамічні за дизайном, образні та хитромудрі за зовнішнім виглядом, однотонні й оздоблені різними прикрасами, на брусках, кульковій шкалі чи гудзику за кінетичними властивостями,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

яворівська іграшка не була б нею, якби не її впізнавані елементи. Це, беззаперечно, нерівні краї, що додають автентичності, простота та традиційний розпис – «яворівка» чи «вербівка», модель якої – рослинність і геометричні фігури.

Цікаво, що сьогодні унікальна і старовинна забавка з багатолітньою історією повертає свою колишню популярність. І, думаю, варто сказати, що існує не одне товариство краєзнавців Яворівщини, яке проводить дослідження щодо традицій цієї іграшки й зараз, а разом з цим, створює навчальні центри та майстерні, де ознайомлює всіх охочих з виготовленням дерев'яних пташок, машинок, глечиків, тощо.

Отже, яворівська забавка стала не просто черговою іграшкою, а й спогадом із далекого дитинства для багатьох дорослих. У 2009 році художники Остап Сойка та Оксана Когут почали виготовляти ці вироби у с. Івано-Франкове Львівської області. У 2013 ця ж знахідка української культури стала головною прикрасою Львівської ялинки. У 2015 Ватикан також показав її світові, а вже в 2016 вперше в м. Яворові, звідки родом яворівська іграшка, відбувся фестиваль з метою відродження народних традицій.

Значення іграшок в житті дітей надзвичайно велике. У самому слові «іграшка» ховається слово «гра», а гра, як відомо – це путівник, картинка і підказка для малечі. Запевняю Вас, яворівська іграшка - це про внутрішній світ і красу душі, тож це чудовий вибір для маленьких жителів нашої країни і прекрасний подарунок для щирих спогадів для «дорослих» дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2370165-avorivska-zabavka-kazka-dla-ditej-vtiha-dla-doroslih.html>

ВУЛИЦІ ЛЬВОВА ЯК ПІЗНАВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Наталія Лучко, Ірина Осідач

Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заїдувачка кафедри українознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Львів не лише чарує нас своєю красою, а й захоплює глибокою історією яку ми можемо відчутти через рідні стіни міста. Вишуканість будівель та вуличок, незабутня атмосфера національного духу – цього всього не потрібно тут шукати. Бо це все – і є Львів. Львівські стіни промовляють...

За останні роки стіни львівських будівель у середмісті перетворилися на справжні арт-об'єкти. Замість незрозумілих або образливих написів, можна помилуватись поезією відомих українців, яку відтворили небайдужі люди на порожніх старих стінах. На стінах мурів нерідко можна побачити кілька віршованих рядків або й цілі строфи віршованих рядків. Це можуть бути як поезія класиків літератури, музикантів так і рядки невідомого автора.

Віршами на стінах у Львові дивують з 2014 року. Саме тоді у місті почала діяти громадська організація «Project#1», яка, за згоди міської влади втілює у життя проєкт «Поезія стін». Активісти наносять на стіни львівських будинків вірші відомих поетів та вважають свою працю антивандальною. Яскравим прикладом ілюстрованим на перетині вул. Хімічної та Проспекту Чорновола для нас постають величні слова поета-шістдесятника, поета-лірика, поета-сатирика і просто незвичайної людини, яка безоглядно любила навколишній світ, любила життя, своїх батьків, а звідси – і народ, і, безумовно, Україну, яка "була в його грудях", "у чолі і в руках". Його

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

творчість – гімн правді. Свою любов до рідної батьківщини Василь Симоненко ілюструє у таких рядках:

“Можеш вибрати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.
Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.
За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата”.

Симоненко жив, любив і ненавидів, страждав і згорів за рідну землю, за Україну. Батьківщина повік не забуде його.

Видатна українська поетеса, сильна, витривала, мужня жінка, котра пережила безліч тяжких ситуацій – Леся Українка . Вона завжди рівнялась на середньовічних лицарів і жила з однією фразою: «Убий, не здамся!» Усі свої переживання, почуття, думки поетеса залишала у віршах громадянської лірики, а на одній зі стін читаємо рядки її інтимної лірики з одноіменної поезії:

”Хотіла б я тебе, мов пліщ, обняти,
Так міцно, щільно, і закрити од світа,
Я не боюсь тобі життя одняти,
Ти будеш мов руїна, листом вкрита...”

Цей вірш розкриває ніжно-трагічну історію її стосунків із Сергієм Мержинським, передчуття довічної розлуки.

Ще один видатний діяч, без якого не можливо уявити нашу літературу, культуру загалом – Тарас Шевченко. Його творчість невмируща, а життя Кобзаря можна вважати справжнім подвигом, бо він віддав усі свої сили, щоб врятувати український народ, виробивши в ньому українську свідомість. Шевченко — це вічний вогонь, що ніколи не згасне в серцях народу. Ми, нащадки, будемо завжди берегти у своєму серці той вогник любові до Вітчизни, який запалив поет своїми безсмертними творами та віршами:

”Ой чого ти почорніло,

Зелене поле?”

”Почорніло я од крові

За вольную волю...”

Коли геній такого рівня живе своєю країною, своїм народом, цілком природно, що протягом наступних століть і, я думаю, навіть тисячоліть країна обов’язково буде жити цією особистістю.

Поетична творчість Сергія Жадана схожа на калейдоскоп вражень, думок, почуттів, переживань, заперечень, спротиву. Він весь час у пошуку, у бажанні бути зрозумілим для всіх, бо молоде покоління по-іншому дивиться на перетворення, що відбуваються в суспільстві. Провідна думка поезії — почуття, красиві й високі, не обмежуються ні часом, ні віком :

*”Тому що повіривши одного разу,
будеш вірити до кінця,
тому що мені саме тепер
не вистачає
твого імені та лиця”*

Львів розповідає нам історії про своїх видатних громадян, як, наприклад, мурал, присвячений академіку Української академії мистецтв, Герою України, багаторічному директорові Львівської картинної галереї Борисові Возницькому. Його ще за життя вважали патріархом музейної справи сучасної України. Саме він свого часу підняв із руїн і врятував Олеський замок. Мурал створили на стіні будинку на вул. Симона Петлюри 2, де жив відомий український мистецтвознавець. Це робота митців кафедри сакрального мистецтва, монументального живопису Національної академії мистецтв.

Є у Львові й дуже гарний сквер ім. Василя Сліпака, світової слави оперного співака, який віддав життя за Україну в теперішній війні; тут також можна побачити великий мурал із його зображенням.

Ми любимо Львів за традиції, за віру і за самобутність. Це унікальне місто, тут звичайні стіни будівель та вулички можуть

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

передавати глибоку сутність нашого народу та, проникаючи в кожне серце, вражати, змінювати світогляд і навіть життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс:
[https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Вулиця_Вірменська_\(Львів\).](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Вулиця_Вірменська_(Львів))
2. <http://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lyuty/25/1871-narodylasya-lesya-ukrayinka-poetes>
3. Електронний ресурс: <https://uk.m.wikipedia.org/wiki/>

УДК [811.161.2'27'42:659.123](=161.2-87)

РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФУНКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДІАСПОРІ

Ірина Мельник

*Науковий керівник – Мацюк Галина, доктор філологічних наук,
професор, кафедра загального мовознавства, Львівський
національний університет імені Івана Франка*

Українська мова в діаспорі до сьогодні стала об'єктом міждисциплінарного аналізу. Один із сегментів досліджень пов'язаний із використанням цієї мови в рекламних текстах. Розвиток рекламного дискурсу розкриває українська періодика Канади та США. Як засвідчив аналіз, рекламні тексти використовували й англійську мову. Як відбувалася взаємодія цих мов? Тому мета дослідження — розкрити роль української та англійської мов у структурі рекламного повідомлення. Теоретичні праці (мовознавчі, історичні, культурологічні) допомогли сформуванню засади аналізу [1,2,3]. Джерельною базою послужили

випуски журналу «Нові дні», редактор Петро Волиняк (1907-1949 рр.) За об'єкт аналізу використано 150 реклам (для цього ми опрацювали більше 70 випусків журналу за 1945-1997рр). Предметна сфера дослідження — мови в структурі реклами. Для отримання результатів використано такі дослідницькі методи: описовий, компонентний, асоціативний та зіставний. Також використано методику етнокультурного аналізу та прийоми статистичного методу.

Здійснений аналіз засвідчив, що основна частина у рекламі — це найбільш об'ємна за своїм змістом частина рекламного звернення. Все, що "обіцяв" заголовок чи навіть слоган, виконує основний текст. Складові основного тексту — *вступ, основна тема і висновок*. Основна частина містить *фрази-відлуння і фотографії*. Слоган у рекламних текстах журналу «Нові дні» близький до заголовку конкретного візуально-вербального послання. В цьому він виконував такі основні функції: забезпечував взаємозв'язок компонентів рекламного повідомлення, а значить, цілісність його змісту і композиції; формулював рекламний імідж, створюваний різними виразними засобами; ставав основою для запам'ятовування рекламної ідеї, закріплення в свідомості реципієнта образу товару.

Тексти реклам оформляли українською та англійською мовами. Часопис рекламував товари, послуги організацій для різних святкувань українців, алкогольні напої, виробництво різної продукції та ін. Реклами містили власні назви, транскрибовані латиницею. Наприклад, редактор «Нових Днів» на окремій сторінці в кожному номері розміщував рекламу магазину *«UKRAINSKA KNYHA»*, який пропонував книжкову продукцію та супутні товари: *«Найновіші цікаві книжки з України продає "Українська книга"»* (1960. Ч. 128. С. 18 та ін.); *«Нові платівки української музики»* (1960. Ч. 129. С. 21 та ін.); *«Книга для всіх і про все»* (реклама *«Української радянської енциклопедії»*) (1960. Ч. 130. С. 31 та ін.); *«Нові платівки української музики»* (1960. Ч. 130. Прикінцева титульна сторінка та ін.);

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

«Нове!» (1963. Ч. 160. С. 10 та ін.), *«Вишивки з України»* (1963. Ч. 161. С. 32 та ін.),

Водночас тексти реклами вміщували відповідники з англійської мови. У їхній склад, наприклад, потрапили назви життєво необхідних речей, як-от: «Penmans. Робочі шкарпетки. Зміцнені нейлоном на п'ятах і пальцях що тривкіші за інші»(1960. Ч. 128. С. 19 та ін.).

Назви комерційних закладів у рекламах теж подано англійською мовою, а функціональні особливості закладів обґрунтовуються українською, а саме: *«Єдиний український склад вугілля в Торонті Scarborough Fuels»* (1955. Ч.69. С.14); *«Творчість Яра Славутича Slavuta Publishers»* (1972. Ч.266. С.6 та ін.).*«Rogers Dairy Ltd. Молоко і молочні перетвори. Споживайте високовартні продукти єдиної української молочної»* (1960. Ч. 128. с. 1 та ін.); *«Перша українська опалова фірма Future Fuel Oil Ltd. & Service Station»* (1963. Ч. 167. С. 20 та ін.). Наприкінці 1960 рр. часопис почав вміщувати рекламу алкогольних напоїв: *«ACADIAN FOUR SEASONS» Canadian Whisky. Добра на кожну пору року»* (1968. Ч. 222–223. Зворот прикінцевої титульної сторінки та ін.); *«ACADIAN. Що найкраще у склянці? Канадська родина добрих напоїв»* (1969. Ч. 234–235. С. 22 та ін.).

Висновки. Основним завданням рекламних текстів на сторінках журналу «Нові дні», який виходив в Канаді, було привернути увагу, а після досягнення цього етапу — утримати увагу читачів на ознаках суспільного життя українців за межами рідної землі.

Здійснений аналіз показав, що журнал «Нові дні» був не тільки платформою для обговорення проблем українського життя в діаспорі, радянській Україні та СРСР, але й джерелом корисної інформації про необхідні товари. В основному, вступ та основна частина реклам були україномовними з вкрапленнями відповідників з англійської мови (назви видавництв, магазинів, фірм та продукції,

адреси виробників продукції та ін.). Є підстави вважати, що рекламні тексти на сторінках журналу сприяли підтримці суспільних функцій української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губарець В. В. Преса і книга діаспори: з історії видавничої діяльності українського зарубіжжя / В. В. Губарець. – Київ : Ун-т «Україна», 2008. – 266 с.

2. Ніронович-Качмар І. Реклама у пресі: теоретико-історичні засади // Вісник Львівського університету. Серія журналістика. – Львів, 2012. – Вип. 33. – С. 200-207.

3. Трощинський В. П. Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. Київ: Альтернативи, 1999. Т. 15. 351 с.

Джерела

1. Волиняк, П. Поговоримо відверто: вибрані статті й оповідання, Нові Дні, Торонто, 1975.

2. Випуски журналу «Нові дні», 1945-1973 рр.

УДК 351.85:323

«НЕ БІЙТЕСЬ ЗАГЛЯДАТИ У СЛОВНИК»

Оприск Олена

Науковий керівник – Світлана Кость, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, кандидат наук із соціальних комунікацій, Львівський національний університет імені Івана Франка

Одним із основних факторів, які формують освіченість і культуру людини, є знання, які ми здобуваємо своєю інтелектуальною діяльністю. Почерпнути їх можна з різних джерел, найперше - зі словників.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

На сучасному етапі розбудови незалежної України вже представники влади починають звертати увагу на рідну мову. Перебуваючи тривалий час під колоніальним гнітом, вона не мала умов для розвитку. Важливим на цьому етапі є видання сучасних словників, які допоможуть фахівцям з різних галузей поповнити свій словниковий запас, оволодіти термінологією певної галузі і навчитися правильно вживати слова, враховуючи відтінки в їхньому значенні та особливості походження.

Сьогодні українські громадяни мають нагальну потребу у тлумачному словникові, що подавав би тлумачення різних слів, а з розширенням сфери впливу і функціонування державної української мови ця проблема буде лише загострюватися. Вже зараз можна помітити, які труднощі мають урядовці, народні обранці, працівники різних видань, що працюють з перекладами з різних мов українською і шукають точного значення слова. З розширенням функціонування рідної мови у суспільстві загострюється проблема культури мовлення, збагачення мови представників різних соціальних груп, вміння добирати єдино можливе у конкретному контексті слово.

На сучасному етапі у Законі про мову перед державним службовцем поставлено вимогу володіти державною мовою в обсязі необхідному для виконання службових обов'язків. Хочеться вірити, що в наступній редакції Закону буде записано ще одну вимогу до державних службовців – бути взірцем мовної культури. Мовне безкультур'я народних депутатів, вищих посадових осіб держави, а за ними й найширшого загалу носіїв української мови має відійти у сферу історичних анекдотів.

Нині, коли Україна займає належне місце серед цивілізованих країн світу, високий рівень її духовності, суспільного розвитку, державної досконалості мають забезпечувати всі складники віковичних надбань народу. Українська мова серед найголовніших таких складників. Тривалий час чинилися спроби мовою, культурою

чужинців знищити українську мову. Тому нині дуже актуальними є будь-які лінгвістичні праці. Словники, безумовно, відіграють велику роль у підвищенні освіти та культури людини. Знати будь-яку мову, не виключаючи й своєї рідної, неможливо без різного типу словників. Вони допомагають удосконалювати і збагачувати наше мовлення.

Мої сучасники мають велику потребу в словниках, бо сфера впливу і функціонування державної української мови розширюється. Отже, загострюється проблема культури мовлення, збагачення словникового запасу мовців. Коли я розмовляю з різними людьми або слухаю виступи діячів чи народних депутатів і чую мовні недоладності, мені так і хочеться сказати словами Максима Рильського : « Не бійтесь заглядати у словник...» [1, с. 96].

Слід зазначити, що сьогодні лише починається мовна розбудова в Україні. Зокрема, повертається питома українська лексика, в літературну мову вривається значна кількість діалектизмів, які лише практика відбере як справжні перлини народної скарбниці, і, нарешті, мова постійно поповнюється новотворами, зростає потік термінологічної лексики. Саме тому в цій царині непочатий край роботи. Однак варто наголосити, що укладання словників – надзвичайно відповідальна, копітка та високоінтелектуальна праця. Вона під силу лише цивілізованим, розвинутим у мовному плані народам.

Словник – не просто науковий лексикографічний твір, це – щось набагато більше, важливіше. У словах і фразеологічних виразах словників як у краплинах води мовного океану, відображаються життя, звичаї та традиції народу, зрештою, його доля. Тому вони – одне із найбільших надбань людства.

Найсвятіший обов'язок кожної молодої людини – берегти і розвивати свою мову, дбати про неї, як про рідну неньку, звеличувати й оспівувати її красу. Ще нам потрібно завжди пам'ятати, що ми українці, і об'єднує нас саме мова. І не дай Боже

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

нам її втратити, бо, як сказав О. Гончар : «Мова народу – це найбільший національний скарб» [1, с. 182].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р. Таїна слова. К.: Рад. шк., 1990. 208 с.

УДК 355.09

ВІЙСЬКОВА ПРИСЯГА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Олександра Падагуц

Наук. керівник – Ольга Шелюх, канд. філол. наук., проф. кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Звичаї та обряди завжди були важливими складниками українського суспільства. Вони проходять крізь сторінки історії, передаються наступним поколінням. Вони є важливими ознаками кожної нації та культурної ідентифікації. Цим ми відрізняємось від інших народів. Проте окрім загальних традицій, українці зберігають ще й військові, які є частиною нашого духовного спадку.

Збройні сили різних країн світу мають свої унікальні особливості. Деякі залишаються незмінними й до сьогодні, решта трансформуються в нові. Відомими у всьому світі є звичаї вшанування захисників та героїв, урочисті заходи з нагородженнями, ритуали військових поховань, а також присвоєння почесних звань, назв окремим військовим частинам та вручення бойових прапорів.

Одним з найпочесніших вважається ритуал прийняття військової присяги. План проведення, слова та послідовність цього заходу мають багато варіантів залежно від культури кожного народу, його історії.

В Україні ж військову присягу складають громадяни, які «призвані» на службу в Збройних силах України чи свідомо обрали шлях добровольця. Складають присягу в урочистій обстановці, з особистою зброєю, перед строєм інших рекрутів та командирів. Кожен новообраний захисник дає клятву українському народові та країні. Перед цим він обов'язково вказує своє прізвище, ім'я, по батькові.

Для українців військова присяга є значим юридичним документом, текст якої затверджено Постановою Верховної Ради України 6 грудня 1991 р. У ній вказані вимоги до майбутніх військовослужбовців, які повинні сумлінно та неухильно виконувати в інтересах держави та свого народу.

Традиція проведення військової присяги займає значне місце в обрядовості українців з давніх часів. На теренах України цей ритуал запровадили у IX ст. скандинави, які доволі часто подорожували на різні території. Серед наших прашурів обряд проводився новобранцями до дружини князя. Вони склали присягу на вірність князю і лише після цього ставали побратимами.

Не менш відомими є присяги Українських січових стрільців у 1914 р., під час Першої світової війни, під час розколу території України та їх приєднання до держав-загарбників. Першим відомим усім заходом складання військової присяги вважається ритуал Легіону січових стрільців 3 вересня 1915 р.

Велике значення для військової культури України відіграла присяга 2-го Запорізького пішого полку Петра Болбочана, недарма його вважали найкращим підрозділом Запорізького корпусу.

12 березня 1919 року отаман Симон Петлюра також затвердив присягу військових армії Української Народної Республіки.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

В умовах війни та окупації території України присягали на вірність державі та народу бійці Української Повстанської Армії. Перший такий ритуал відбувся в 1943 році, на Великдень. 19 липня 1944 р. Головний військовий штаб УПА видав наказ щодо складання присяги за текстом впровадження Українською Головною Визвольною Радою.

В часи проголошення незалежності України 6 грудня 1991 р. постановою «Про текст Військової присяги» було затверджено текст військової присяги. Першим, хто склав присягу, був тогочасний міністр оборони України генерал-полковник Костянтин Морозов, а першою військовою частиною- 55-й окремий лінійно-вузловий полк зв'язку. Його командир Вілен Мартиросян – перший військовий новостворених Збройних сил України, хто заприсягав саме на вірність українському народу.

На сьогодні в умовах російсько-української війни, розколу всередині держави та внутрішніх проблем військова присяга є вагомим чинником усвідомлення кожним військовослужбовцем своїх обов'язків щодо захисту суверенітету України та свободи її народу. Цей ритуал є початком кар'єри та бойового шляху усіх захисників та добровольців, які усвідомлюють необхідність боротьби за свою країну. Окрім цього, присягання на вірність та постійне нагадування про це мотивує бійців та у критичних ситуаціях змушує діяти в інтересах свого народу. Достатньо прикладів пропаганди ворожої сторони, яка неодноразово намагалась налаштувати українських військових перейти на свій бік. Проте кожен із них пам'ятає, кому він склав присягу та навіщо обрав тернистий шлях захисника України!

ЛЯЛЬКА-МОТАНКА ЯК АРТЕФАКТ

Марія Пашко

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заїдучка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Лялька-мотанка-це лялька, а також оберіг. Найдавніші іграшки в Україні були знайдені під час археологічний розкопок, неподалік міста Мізина, на Чернігівщині. Найдавнішими були скульптурки у вигляді тварин,жінок та птахів, вирізані з бивня мамонта та оздоблені геометричним орнаментом. Відомий археолог Вінкентій Хвойка в 1893 році біля с. Трипілля відкрив залишки давньої цивілізації – саме з цього регіону починається історія найдавнішої ляльки-мотанки як іграшки та оберега українського народу.

Ляльку-мотанку створювали, вплітаючи та намотуючи нитки, різні сухі трави й квіти. Трипільці спеціально вирощували льон, адже вважали, що поєднання ниток та льону в ляльці має велике сакральне значення. У дохристиянський період господині виготовляли іграшки в образах священних тварин та птахів.

Лялька-мотанка здавна вважається сильним оберегом від злих духів і своєрідним «магнітом» для своїх побажань. Наші пращури вірили у силу та могутність цієї ляльки, тому що у неї закладено безліч таємних символів, знаків та повір'їв. Вона не має обличчя, іноді без рук та ніг - все це для того,щоб злий дух не зміг вселитись у сильно заряджений оберіг та нашкодити її власникам і його дому. Давно майже кожна жінка (берегиня роду) плела цю лялечкує

Слов'янські народи вірили в силу образів. Тому українські майстрині, що створювали ляльки-мотанки, розробляли різні образи ляльок. Наприклад, лялька-берегиня мала бути яскравою,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

кольоровою та «доброю», вона захищала оселю від нечистої сили. Були також «лікувальні ляльки», наприклад, Травниця. Основною особливістю та вимогою при створенні ляльки-берегині було те, що її не можна було проколювати голкою, а лише намотувати та зав'язувати потрібні елементи вузликом.

Були обрядові ляльки, які володіли унікальними здібностями: лялька «Десятиручка» створювалась для процвітання господарства та допомоги господині. Саме її дарували дружки зі сторони дружини молодят. Вважалося, що у власниці цієї ляльки все буде вдаватись.

Так звана, Вепська лялька – прекрасний оберіг для дітей. Цю ляльку виготовляли зі старих речей матері, заборонялось також використовувати голки та ножиці, щоб життя не було «різане та колоте». З моменту народження мама дитини клала її в ліжечко і до самого дорослішання вона оберігала людину

Меланя – заступниця та берегиня дітей, її прикріплювали до коліски дитини і вона захищала від хвороб та безсоння

Христя – святкова ляля, насичена кольорами, найкращий подарунок молодят, символізувала добробут, щасливе сімейне життя та захист від злих духів. Її обертали тричі проти годинникової стрілки, промовляючи: «Відвернись злом, повернись добром.» Вважалося, що лялька не повинна бути схожа на людину, бо в неї може вселитися злий дух.

На «багатство і родючість» жінки плели фігурки з матері та її дитини, які були з'єднані за допомогою стрічки. Така композиція приносила процвітання роду, достаток, благополуччя та багатство

Одна з найпопулярніших – лялька «Зерновушка», її наповнювали тільки добірною крупною нового врожаю, вбирали у гарний одяг та ставили поряд з іконою. Люди вірили, що з таким оберегом сім'я ніколи не буде голодувати.

Здебільшого, лялька мала вигляд жінки, а в українській культурі жінка відіграла величезну роль - вона оберігала, піклувалась та

продовжувала рід. Лялька-мотанка плететься з чистого білого шматочка тканини, обов'язково без будь-яких складок на личку, обмотується нитками червоного або синього кольорів – саме такі кольори нитки надавали внутрішньої сили ляльці. Традиційно лялька робиться без лиця, замість нього сплетено нитки навхрест - у давніх слов'ян це символізувало образ сонця. Залежно від потреби господині вона вкладала різні символи у своє творіння. Якщо молода дівчина хотіла зустріти своє кохання, то вона вплітала ляльці довгу густу косу. Якщо жінка хотіла достатку в родині, то вона вплітала скибочку хліба у мотанку, вбирала її в розкішне червоне плаття, що означало багатство, кохання та здоров'я. Під час плетення оберегу жінка мала бути у хорошому настрої, адже з кожним своїм рухом вона заряджала ляльку своєю енергією, яка передавалася в оселю. У своє творіння майстриня вкладала енергію добра, любові та натхнення.

Кожен колір у ляльці-мотанці мав своє значення та силу, саме за допомогою кольорів, мотанки виконували своє призначення: червоний-захищав від хвороб і злих духів, у жовтому була сила сонця, життя, щастя, зелений-символ відродження, здоров'я, молодості та зв'язку з природою, синій та блакитний означали рух води, зцілення, з коричневим асоціювали родючість і матінку-землю, білий – це найчистіший колір, символ гармонії та чистоти

Українські традиції невмирущі – зараз бачимо відродження і ляльки-мотанки: їх використовують як елемент декору, дарують на свята чи особисті пам'ятні дні як подарунок. Вони часто бувають одягнені в національний одяг, зокрема, різних регіонів, тобто, мають і пізнавальне значення. Вони гарні, від їх споглядання в дитини розвивається естетичний смак. Лялька-мотанка є дуже цікавим артефактом нашої прадавньої культури.,

ЛІТЕРАТУРА

1. https://allreferat.com.ua/uk/mustectvo_kylyturologiya_arhitekt_ura/referat/3438/page/5

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

2. <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/kukla-motanka-istoki-oberega/>
3. <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/kukla-motanka-istorija-pojavlenija-i-traditsii-izgotovlenija/>
4. <https://naurok.com.ua/material-naukovo-doslidnicko-roboti-lyalka---motanka-tripilsko-civilizaci-v-hhi-stolitti-209512.html>
5. <https://uamodna.com/articles/lyaljka-motanka-sakraljna-mistyka-igrashky/>

УДК: 316.46.058.5

РОЛЬ ГАЗЕТИ «ДЕНЬ» У ФОРМУВАННІ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

Анастасія Полторацька

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заїдувачка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Газета «День» належить до видань, що активно формують свідомість українців усього світу. Вона потужно транслює деожавотворчі ідеї, які так потрібні нам зараз - у час, коли на нашій території триває війна з агресором, а ідеї глобалізму та денаціоналізації поширюються по всьому світу.

Той, хто читає газету постійно, має активну життєву позицію й націєцентричну свідомість; така людина, як пише сама газета, «прагне вдосконалити та зміцнити українську «систему координат» в розбурханому, глобалістичному світі.

Газета «День» має чудові рубрики, в яких публікуються матеріали, що поповнюють знання про забуті й невідомі сторінки нашої історії, наприклад, «Україна-інкогніта, тобто, «Україна

невідома». За час існування газети в ній надруковано величезну кількість матеріалів, які, без сумніву, сформулюють критичне мислення українця. Матеріали рубрики згодом склали чудову книгу з одноіменною назвою. Ця книга – то історія життя яскравих особистостей – як всесвітньо визнаних, так і маловідомих, чиї імена уславили Україну й нерозривно пов'язані з нею; історія життя українського народу протягом віків, у ті епохи, коли він підносився до висот історичної творчості, і тоді, коли страждав під ярмом тотального деспотизму; історія духовних звершень українців – будівничих нетлінних соборів, живописців, композиторів, воїнів, поетів... Книгу об'єднує думка: ми всі – спадкоємці сотень поколінь людей, що жили на українській землі до нас. Історія не повинна бути Terra Incognita: це наша відповідальність перед нащадками, перед майбутнім. Книжка «Україна Incognita» відзначена почесним дипломом Всеукраїнським літературним конкурсом «Коронація слова» — за популяризацію української історії. Її по праву можна назвати бестселером – вона «пережила» вже п'ять перевидань!

У газеті є й інші рубрики: «Культура», «Економіка», «Суспільство», «Історія та «Я» й інші. Наприклад, в одному з літніх номерів було опубліковано цікаве інтерв'ю з кінопродюсером Володимиром Яценком, який, зокрема, підкреслює: «Наша мета – створити бренд українського кіна», сама назва якого ставить одну з дуже важливих проблем – відродження нашого кіно, яким колись Олександр Довженко привернув увагу всього світу» (3).

Особливим проектом газети «День» є видання цілої серії книг, у яких зібрано найцікавіші матеріали попередніх років, що публікувалися в газеті. Це такі книги: «Україна-Інкогніта», «Сила м'якого знака», «Сестра моя Софія», а остання - «Детокс».

От як треба розуміти назву цієї книги: «Коли своє недооцінюється, власна історія спрощується, принижується або взагалі ігнорується, то така «система координат» є хибною. Конче необхідною є детоксикація (очищення від отрути, звідси скорочена

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

назва книги). Це - отрута давня, підступна, яка не одне століття роз'їдає свідомість українців – небажання знати основи рідної історії, заступаючи їх імперськими міфами» (2).

Головна редакторка газети Лариса Івшина пише в передмові до цього видання: «Із колосального арсеналу української історії нам сьогодні найбільше потрібно те, що зміцнює наш «іміунітет», наші сили для протидії всім спробам ввергнути вас знову в комплекси, зобразити нас випадковістю чи жертвою історичних обставин» (4).

«Українці насправді з надзвичайною потугою брали участь у багатьох державотворчих проєктах — і в Речі Посполитій, і у Великому Князівстві Литовському, і, звісно, Російській імперії і Радянському Союзі. І зрілість української нації сьогодні означає, що ми значно більше готові до розмови і про власний внесок, і про певну відповідальність за ці проєкти. Особливо в тому, що стосується Радянського Союзу» (1), — наголошує Лариса Олексіївна.

Назви матеріалів, уміщених в цій книзі, говорять самі про себе: «Ярослав Мудрий та Візантія: відповідь на виклики історії», «Козаки та державотворці: прорив у майбутнє», «Мазепа –архітектор європейської України», «Кіно під куполом імперії» та інші. Усі вони торкаються дуже важливих пластів нашої історії та культури загалом. В анотації до книги сказано: «На сторінках книги відчувається колосальний потенціал українців, які будували власну імперію Україну-Русь, згодом розбудовували, реформували а нерідко і руйнували інші імперії. А головне, попри всі катастрофи ХХ ст., - зберегли ідентичність і змогли відновити свою державу».

Особлива роль газети «День» і в поширення правди про страшний злочин комуністичної влади проти українців – голодомор 30-х років. І тут необхідно сказати про видатну людину – Джеймса Мейса. Він - американський науковець — одна із тих постатей, масштаб яких впливає на історію. Він відкрив світові правду про український Голодомор 1932–1933 років, довівши, що ця трагедія

була не випадковістю, а страшним злочином радянської влади, і заслуговує на визначення "геноцид". До речі, він – автор акції «Свічка у вікні», яка з року в рік в останню суботу листопада – день пам'яті жертв Голодомору та політичних репресій — все масштабніше проходить по всій Україні. Книжка «День і вічність Джеймса Мейса», що вийшла українською та англійською мовами, – це, фактично, перша в Україні збірка праць дослідника, що раніше друкувалися на сторінках «Дня». (З 1997–го по 2004–й Джеймс працював у газеті). Із його статей та колонок постає суцільна картина як минулого України, так і її сучасності, а часом автор навіть заглядає у майбутнє, досить точно передбачаючи події, що сталися вже після його передчасної смерті в травні 2004 року. Крім того, видання включає в себе спогади про нього написані друзями та співвітчизниками із обох його батьківщин: рідної - Америки — та названої – України.

Можна наводити ще багато прикладів щодо ролі газети «День» в суспільно-політичному та культурному житті України, але незаперечним є одне: вона своєю копіткою щоденною працею, чудовими масштабними виданнями формує нову Україну – світоглядно, зокрема, а національний світогляд, україноцентрична свідомість потрібні нам зараз, як ніколи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івшина Лариса. «Детокс» – короткий курс для Кремля. Електронний ресурс: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/den-ukrayiny/detoks-abo-korotkyy-kurs-dlya-kremlya>.

2. Електронний ресурс: <https://day.kyiv.ua/uk/library/books/detoks>.

3. Електронний ресурс: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/nasha-meta-stvoryty-brend-ukrayinskogo-kina>.

4. Електронний ресурс: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/detoks-vidnovlyuye-cilisnist-nashoyi-istoriyi>.

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

УДК: 37.017.4

**ЄВГЕН ЧИКАЛЕНКО: ЯК ЛЮБИТИ УКРАЇНУ ДО ГЛИБИНИ
СВОЇ КИШЕНІ**

Сергій Попитак

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заїдувачка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

У кожного народу є люди, які готові жертвувати для загального добра свої матеріальні статки, а багато хто пожертвував і життям. Таким був визначний громадський діяч, благодійник, меценат української культури, успішний агроном, видавець, публіцист, один із ініціаторів скликання Центральної Ради Євген Чикаленко. Його любов до України починалася з рідного степу – народився майбутній меценат на Одещині.

З дитячого віку він мав сформовану українську свідомість, любив свою мову, говорив по-українськи, хоча часто зазнавав переслідувань за це. Тепер уже, коли так багато досліджень є про різні форми лінгвоциду, можемо сказати, що відносно нього застосовували одну з його форм – приниження носія мови. Світогляд Євгена Чикаленка формувався під впливом української історії, про що він сам писав, згадуючи враження від прочитання «Тараса Бульби» Миколи Гоголя. : «Цілими днями я не міг ні про що інше думати, як тільки про запорожців у червоних жупанах з оселедцями на голові, вечорами довго не міг заснути, все мріяв про те, як би то, як Колумб, знайти нову землю - і там заснувати Запорозьку Січ» (1).

Згодом Євген Чикаленко захопився українською музикою, фольклором, театром, він товаришував із Марком Кропивницьким,

Панасом Саксаганським, Миколою Садовським та Іваном Карпенком-Карим; усі разом вони організовують аматорський театральний гурток, який дає безкоштовні вистави на користь незаможних учнів. Завдяки цьому гуртку Євген пізнає такі відомі твори як “Наталка Полтавка”, “Назар Стодоля”, “Дай серцю волю - заведе в неволю”, “Сватання на Гончарівці”, “Гаркуша”, що в юнацькому віці справили на нього величезне враження. Отже, світогляд Чикаленка формується під впливом української історії літератури, в колі однодумців, які вболівають за свій народ. Будучи студентом Харківського університету, він не раз перебуватиме під наглядом поліції як учасник гуртка, що підтримував погляди Михайла Драгоманова.

У 1890 році Євген Чикаленко стає повноправним господарем родового маєтку, займається агрономією, вивчає різні способи господарювання на землі, і дуже важливо те, що привчає й селян самостійно розпоряджатися своєю землею, тим самим формуючи середній клас, який буде його опорою в часи національних змагань. Уже тоді він віддає значну частину своїх доходів на громадські цілі – освіту, культурні заходи, наприклад, офірує тисячу карбованців авторові, який найкраще напише історію України для пересічного читача, щоб у такий спосіб розвинути, піднести свідомість звичайних українців. Чикаленко знає, що саме від свідомості людей, які складають більшість у тодішній Україні, буде залежати доля її державності, а відтак, і майбутнього в цілому.

Пізніше він внесе 25000 карбованців на будівництво у Львові Академічного дому, гуртожитку для галицьких та наддніпрянських студентів. За матеріальної підтримки Євгена Чикаленка побачив світ чотиритомний українсько-російський словник.

Не покидає Євген Чикаленко й експерименти з сільським господарством, зокрема, сівозміною, досягаючи значних успіхів у агрономії. Звістка про нечувані успіхи агронома долітає до Петербурга. У посушливі роки він домагається вдсятеро більшого

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

врожаю, ніж будь-хто інший, за що від тодішнього Міністерства хліборобства отримує золотий значок за зразкове господарювання. Результати своєї праці на землі він систематизував і виклав у праці “Розмови про сільське хазяйство”, яка дуже швидко поширилася по всій Російській імперії.

Меценатська діяльність Євгена Чикаленка стосується не тільки сільського господарства. Так, у 1900 р. він допомагає Андрію Грабенюку, в Одеській друкарні видати упорядковану збірку “Українські пісні”, а в 1907 р. у Києві вже від свого імені видає книжку під назвою “Триста найкращих українських пісень”.

Згодом Чикаленко переїздить до Києва, стає членом київської громади, вливається в культурний рух України, знайомиться з багатьма діячами і починає допомагати їм фінансово. Якось у листі Михайлу Грушевському він пише: “Захопився українським рухом не тільки до глибини душі а й до глибини кишені” – от звідки походить його вислів про необхідність «любити Україну до глибини своєї кишені». У вересні 1906 року виходить друком перша частина щоденної україномовної газети “Рада”, яка видавалась аж до початку першої світової війни – її також, говорячи сучасною мовою, спонсорує Чикаленко.

Меценат розумів велику необхідність своєї газети для українців - робота над газетою була справою непростю, але водночас справжнім сенсом життя Євгена Чикаленка. Він неодноразово казав: “В українців обов’язково має бути своя газета, інакше ми станемо провінціоналами і розчинимось у морі російському” (2).

Чикаленко розумів величезне значення праці письменників для свого народу, він усіляко їх підтримував. Наприклад, 1911 року він викупив у Криму, в Алупці, ділянку площею 711 квадратних сажнів землі, щоб збудувати пансіонат для хворих українських письменників, де б вони могли відновлювати свої сили, поправляти здоров’я і творити для рідного народу.

Згодом Євген Чикаленко візьме активну участь у творенні Центральної Ради, а після поразки Української революції емігрує до Чехословаччини, буде працювати в славнозвісній

Українській Господарській Академії в Подєбрадах.

У своєму «Щоденнику» - цьому прецікавому документі епохи, видатний українець написав: “А тим часом хотілося б ще трохи пожити, щоб побачити, чим скінчиться доля України, про яку я весь свідомий вік свого життя клопотався і про яку дбав. Всі зайві гроші, що залишались від мого скромного життя, я віддавав на українські справи...» (2).

Життя Євгена Чикаленка є прикладом жертвовного служіння Україні, воно - зразок життєвого шляху для кожного свідомого українця, який у своїй діяльності, якої сфери вона б не стосувалася, може і повинен приносити користь своєму народові – чи то знаннями, чи досвідом, чи матеріальними ресурсами або й усім відразу, як то робив цей видатний син нашого народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс:
<https://www.hroniky.com/news/view/19623-ievhen-chykalenko-don-kikhot-iz-pereshor>.
2. Електронний ресурс:
<https://porokhivnytsya.com.ua/2021/04/13/eugen-chikalenko-govoryv-pravdu/>.

УДК: 378

COMPARISON OF LANGUAGE ENGLAND AND USA

Sadova Yullia

*Scientific Supervisor - Oleksandra Palchevska, PhD in Philology,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and
Translation Studies, Lviv State University of Life Safety*

The British actually introduced the language to the Americas when they reached these lands by sea between the 16th and 17th centuries. At that time, spelling had not yet been standardised. It took the writing of the first dictionaries to set in stone how these words appeared. In the UK, the dictionary was compiled by London-based scholars. Meanwhile, in the United States, the lexicographer was a man named Noah Webster. Allegedly, he changed how the words were spelled to make the American version different from the British as a way of showing cultural independence from its mother country.

In terms of speech, the differences between American and British English actually took place after the first settlers arrived in America. These groups of people spoke using what was called rhotic speech, where the 'r' sounds of words are pronounced. Meanwhile, the higher classes in the UK wanted to distinguish the way they spoke from the common masses by softening their pronunciation of the 'r' sounds. Since the elite even back then were considered the standard for being fashionable, other people began to copy their speech, until it eventually became the common way of speaking in the south of England

The Americans and the British also have some words that differ from each other. The table below lists some of the everyday objects that have different names, depending on what form of English you are using [1].

British English	American English
trousers	pants
flat	apartment
bonnet (the front of the car)	hood
boot (the back of the car)	trunk
lorry	truck
university	college
holiday	vacation
jumper	sweater
crisps	chips

Grammar differences

Aside from spelling and vocabulary, there are certain grammar differences between British and American English. For instance, in American English, collective nouns are considered singular (e.g. The band is playing). In contrast, collective nouns can be either singular or plural in British English, although the plural form is most often used (e.g. The band are playing).

The British are also more likely to use formal speech, such as ‘shall’, whereas Americans favour the more informal ‘will’ or ‘should’[2].

While there may be certain differences between British and American English, the key takeaway is that the two have more similarities. Accidentally using one instead of the other will not automatically lead to miscommunication. Americans and Brits can usually communicate with each other without too much difficulty, so don’t be too hard on yourself if you are unable to memorise the nuances of both languages.

LITERATURE

1. <https://www.britishcouncilfoundation.id/en/english/articles/british-and-american-english>.
2. <https://www.babbel.com/en/magazine/what-are-the-differences-between-american-and-british-english>.

УДК 161.2.Ф-30

**“МИ ТАКОЖ ВАС РОЗУМІЄМО. МИ СЛОВАКИ”.
КУЛЬТУРНО-МОВНІ КОДИ В НОВЕЛІ “МОДРИ КАМЕНЬ”
ОЛЕСЯ ГОНЧАРА**

Саєнко Дзвенислава-Христина

*Науковий керівник – Лідія Хода, доцент кафедри слов'янської
філології імені професора Іларіона Свенціцького, кандидат
філологічних наук, Львівський національний університет імені Івана
Франка*

Спілкування для людини є даром та водночас необхідністю, від якої прямо залежить існування суспільства та якість взаємодії його членів. Закономірно, що обмін інформацією між представниками однієї національної лінгвокультурної спільноти у більшості випадків буде ефективнішим, аніж під час міжкультурної комунікації. Особливо, якщо в другому випадку учасники мовленнєвої ситуації не володіють мовою співрозмовника. При цьому вміння “зчитувати”, розуміти та відчувати культурні коди представників інших етнічних груп виводить спілкування на інший, вищий, а інколи навіть глибинно-психологічний рівень. Приклад такої ситуації знаходимо в новелі Олеся Гончара “Модри Камень”, де для формування міцного духовного зв'язку героїв вистачило кількох коротких діалогів.

“Модри Камень” вперше побачив світ на сторінках журналу “Україна” 1946-го року та одразу потрапив під обстріл прихильників радянської ідеології, а його автора звинуватили у зраді Батьківщини. Гучну полеміку спричинив сюжет новели: радянський розвідник закохується в словацьку дівчину; тогочасній же літературі було дозволено презентувати лише одну модель романтичного зв'язку — між радянськими людьми. Згодом звинувачений в космополітизмі

Олесь Гончар повернувся до ідеї утвердження сили кохання між радянським солдатом та юною словачкою в трилогії “Прапорonosці”, остання частина якої вийшла друком восени 1948-го року. Тема обірваного війною кохання була важливою для автора, оскільки визріла із його власної долі: 1945-го у складі радянської армії він був безпосереднім учасником визволення Чехословаччини від німецьких військ. Тоді, у мальовничому словацькому селі Гріньовій, Олесь Гончар зустрів кохання в обличчі словацької дівчини Юлії, яку завжди згадував з особливою ніжністю: “...бачу Юлію, її білі груди, чую її ніжний голос, п’ю, ридаючи, сльози з її очей...” [2, 40]. Звернімо увагу також на почуття героїв новели “Модри Камень”, яка, що важливо, у сорокових роках була надрукована в чехословацьких виданнях сімнадцять разів і тепло прийнята читачами.

Чому саме словацькій дівчині вдалося напружити серцеві струни героя новели “Модри Камень”? Вочевидь, описаний радянський розвідник є прообразом самого автора, який після боїв у Румунії та Угорщині нарешті потрапив на слов’янські землі, населені людьми, ближчими йому етногенетично та ментально. Не дивно, що найбільшу увагу у взаємодії радянських розвідників з матір’ю та донькою-словачкою Гончар приділяє мові, адже саме їй завжди відводив чільне місце серед складових національної ідентичності. Саме мова викликає у головного героя та його побратима відчуття дому, безпеки, чогось рідного:

“...Ілля всміхається...здивовано вслухаючись у співучу словацьку мову.

— Так ми ж дома! — вигукує він вражений. — Я все розумію!

— Ми також вас розуміємо. Ми словаки.

— Нарешті кінчилось оте "нем тудом"¹, — каже Ілля. — Ми наче знову на батьківщині” [3, 464].

---

¹ угорською “не розумію”

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Враження героїв “наче на батьківщині”, збуджене почутою спорідненою з їхньою мовою, невидимо нашарувалося на попередню дію іншого предметно-духовного коду — “дому”. Постукавши в двері до словачок, розвідники назвалися “своїми”, хоча фактично це були чужі власникам будинку люди; увійшовши до дому, “чужі” автоматично локалізувалися в “своїх”, що посприяло відвертій комунікації та атмосфері довіри.

У процесі спілкування з господинею дому та її донькою Терезою з уст словачок часто лунають звернення до Бога. Зрозуміло, що автор не зміг вкласти ці слова в уста героїв-солдатів, проте згадки про Всевишнього у новелі у вигляді повсякденного вживання стереотипних мовних одиниць (*Пан Бог видить, Дай-то Бог* і т. д.) відображають духовні культурні коди, покликані до акумуляції цінностей. Припускаємо, що наявність цих кодів у спілкуванні розвідника з Терезою сприяли укріпленню їх духовного зв'язку. Близькість етноментальної та культурної сфер героїв доповнюється складною ситуацією — Олесь Гончар зібрав під одним дахом героїв, яких страшна війна “прибила” до одного ідеологічного берега в їхньому прагненні протистояти німецьким загарбникам.

Отже, в новелі “Модри Камень” Олесь Гончар описує ситуацію міжкультурної комунікації радянських солдатів та словацьких жінок. Швидкому порозумінню героїв, незважаючи на незнання іноземної мови, сприяє близькість світоглядів, формованих культурними кодами. На прикладі спілкування радянського розвідника з Терезою спостерігаємо, як розуміння культурних кодів сприяє якісній взаємодії та поглибленню емоційного зв'язку між представниками різних національних і мовних спільнот.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. 205 с.

2. Гончар В. Я повен любові. Спомини про Олеся Гончара. Київ: Сакцент Плюс, 2008. 448 с.
3. Гончар О. Твори. Том перший. Київ: Видавництво художньої літератури Дніпро, 1978. 502 с.
4. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика, 2005. 528 с.
5. Ромащенко Л. Синкретичний характер споминів про Олеся Гончара. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tkht_2013_16_1
6. Савченко Л. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови : етимологічний та етнолінгвістичний аспекти. Сімферополь: Доля, 2013. 600 с.
7. Шарманова Н. Коды культуры та їх репрезентація в усталених словесних комплексах // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2013. Вип. 9 (2). С. 194 – 204.

УДК [811.161.2'27'42:659.123:070]:324-05

ЯК ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА В ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ ВПЛИВАЄ НА ПІДСВІДОМІСТЬ ВИБОРЦЯ?

Ситенко Аліна

*Науковий керівник – Мацюк Галина, доктор філологічних наук,
професор, кафедра загального мовознавства, Львівський
національний університет імені Івана Франка*

Дослідження присвячене розкриттю засобів маніпулятивного мовного впливу в газетній рекламі. Теоретичну базу аналізу сформували ідеї та положення українських дослідників політичної комунікації [1, 2, 3]. Матеріалом для аналізу послужили тексти передвиборчої кампанії п'яти політичних партій, які брали участь у

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

передвиборчій кампанії 2020р. у Львові, зокрема «Європейської Солідарності», «Об'єднання «Самопоміч», «За майбутнє», «Української Галицької партії» та «УДАР». Отримані результати аналізу дозволяють стверджувати про експресивні засоби впливу на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях.

Лексичний рівень. Тексти реклами насичені лексичними одиницями з різними оцінними значеннями, це слова на позначення зневаги, роздратування, іронії, незадоволення. Водночас оцінку виражають і словосполучення, які сприймаються вже як соціальний стереотип (стереотипна оцінна форма є знайомою для читача, тому таке словосполучення проходить в підсвідомість без будь-яких бар'єрів). Залучення таких лексем до публіцистичного тексту має на меті привести в дію інтелектуально- та емоційно-впливову функції. Метафора у тексті є засобом не тільки створення образності, а й формування нових смислів та значень. Усталені словосполучення і вирази використовуються, щоб спровокувати реакцію емоцій та переживань. Крім того, автори реклами вдаються до метонімії, перифраз, гіперболи, епітетів.

Морфологічний рівень. У рекламі різні форми дієслова насичують текст енергією (наприклад, імперативні та безособові форми спонукають до дії). Виявляють експресивні можливості і частки, наприклад, питальна та заперечна разом створюють імпліцитний ефект ствердження під виглядом припущення. Цікавою є функція ступенів порівняння прикметників, за допомогою яких автори наголошують на значенні певної особливості, збільшивши його і зробивши центром уваги в реченні (означення в такому тексті завжди є суб'єктивним). До морфологічних засобів експресивності також зараховуємо нанизування прикметників, станівники та іменники у складі сегментних конструкцій.

Синтаксичний рівень. За ним постає найбільш широка система засобів експресивізації тексту, яка передбачає синтез нейтрально

стилістичних та експресивно-емоційних елементів. Питально-відповідні парні речення вживаються для емоційного ствердження (адресат одразу отримує відповідь на питання, несвідомо погоджується з нею та сприймає, як правильну). Окличні речення підсилюють експресивність на тлі нейтральних речень, зосереджуючи увагу читача на певній ідеї. Одним з найпоширеніших засобів увиразнення тексту є повтори, які також сприяють ліпшому запам'ятовуванню і наголошують на певному факті. Найефективнішим прийомом, на нашу думку, є використання парцельованих та приєднувальних конструкцій, часто це розчленовані речення на кілька частин (вони ритмізують мовлення, створюють правильну інтонаційну форму та ін.). Синтаксичні експресивні засоби включають до того ж питальні та негативні речення, нанизування однорідних членів, риторичні питання, конструкції з діалогічним та непрямим мовленням, вставні та вставлені конструкції зі своерідною модальністю, афоризми, різновиди повторів, апосіопезу, антитезу, метафору, еліптичні речення тощо.

Висновки. Експресивні мовні засоби є важливими чинниками впливу на адресатів під час комунікації *влада* → *суспільство*. Потенціал засобів розвинений. У прагненні до найтіснішого спілкування зі своїм адресатом, комунікант постає в ролі маніпулятора, домагається довіри його адресата та навіює йому конкретні прагматичні задачі. Маніпулятивний мовний вплив використовується в політичній рекламі, щоб залучити увагу споживачів, зацікавити їх товаром (тобто ідеями кандидата та його постагтю) і схилити до дії – проголосувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

2. Коваль Т. Л. Експресиви як безпосередній засіб репрезентації експресивної функції мови. Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : Лінгвістика і літературознавство, 2011. Вип. 24. Частина 2. С. 468–476.

3. Павлик Н. В. Лінгвостильові параметри україномовного газетного дискурсу. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2016. Вип. 10. С. 95–102.

УДК: 008+791.43:821.161.2(043.2)

ІСТОРИЧНИЙ БОЙОВИК «ЧЕРВОНИЙ» ЯК ПРИКЛАД «ЧОЛОВІЧОГО КІНО» В УКРАЇНІ

Назар Соляник

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заїдувачка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Останніми роками українське кіно потужно розвивається, а розвиток українського бойового екшену – тема досить нова для українського кіно, тому історичний бойовик «Червоний» започаткував хвилю в українському кіно, так званого, «бандерівського» екшену. Прикро, що такі твори ми бачимо не на витоках державотворення, а у далекому 2017 під час російсько-української війни. Мабуть, цей фактор непогано вплинув на свідомість українців, адже якщо глянути статистику, то «Червоний» під час національної телепрем'єри встиг зібрати більше 4 млн переглядів, а кількість переглядів в Інтернеті склала більше 3 млн.(1).

В основі стрічки — роман, заснований на реальних подіях українського письменника Андрія Кокотюхи, виданий у 2012 році, і сам автор став сценаристом екранізації. Дія в кінострічці розгортається у 1947 році навколо двох українців - Данила Червоного – колишнього ватажка УПА та Віктора Гурова. Парадокс та незрозумілість викликає в глядача той факт, що вчора ще вороги сьогодні опиняються у прогнилих від сирості бараках таборів ГУЛАГУ. І кожен з них на початку Великої Вітчизняної війни зробив вибір. Гуров – воював з фашистами, Данило ж – боровив рідну землю від ворогів. Іван Франко колись писав про «дух, що тіло рве до бою...», то Червоний, можна сказати, є уособленням цього духу. Йому вдається згуртувати навколо себе людей «чистих серцем», дивлячись на це, відчуваєш невимовну радість і переживання за їхнє «угруповання». Але начальник табору, майор Абрамов, зрозумівши силу духу, намагався всіляко зламати його, що в результаті зламало самого героя.

«У фільмі стикаються дві ідеології. По-перше, це ідеологія Червоного, який все своє життя провів у боротьбі за незалежність, а з іншого боку, це ідеологія радянська. В нашому фільмі вона втілюється в образі Гурова», – розповідає продюсер картини **Андрій Суярко** (2). Багато речей доводиться наново усвідомлювати обом ув'язненим. Червоний зайвий раз переконується в жорстокості системи, розуміє, що його боротьба не була марною тратою часу і сил. Набагато складніше Гурову. Він не може зрозуміти, чому Батьківщина, заради захисту якої він ризикував власним життям, так жорстоко обійшлася з офіцером. Льотчик поступово усвідомлює колосальну різницю у власному ідеалістичному сприйнятті країни і її реальною політичною системою. Цілковите розчарування здатне привести до повної моральної та фізичної деградації колишнього льотчика. Однак він усвідомлює що такий фінал гідний справжнього офіцера, нехай і несправедливо засудженого. Треба продовжувати боротьбу, тепер на землі, проти своїх колишніх побратимів. Попри

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

пекло і нелюдські умови каторги, Данило знаходить в собі сили протистояти репресіям начальника табору і робить відчайдушну спробу вирватися на волю, піднявши перше повстання у таборі. Він проходить крізь пекло та нелюдські умови, переживає зраду й відчай, однак не втрачає віру.

Стрічка виходить у досить-таки символічну дату для українців – 24 серпня і стає популярною серед кіноманів. У серпні 2017 року «Червоний» був одним із можливих претендентів на висунення від України на ювілейну 90-ту кінопремію «Оскар» Американської академії кінематографічних мистецтв і наук у категорії «Найкращий фільм іноземною мовою», але, врешті, не був обраний. Але в 2018 році на щорічній Українській національній кіно премії «Золота дзига» фільм отримує нагороду в номінації «Найкращий дизайн костюмів» в особі Світлани Симонович – головного костюмера стрічки. У номінації «Найкраща чоловіча роль» Олександр Мавріц – начальник табору, отримав премію «Корона Карпат» (3).

Картина увійшла до п'ятірки найкращих українських фільмів 2017 року. За версією IMDb – всесвітньовідомої платформи, що будується на дописах кінокритиків та кіноманів про той чи інший фільм, «Червоний» отримав 7.1 з 10, що вказує на якість та змістовність стрічки. На українському сайті Kino.teatr.ua глядачі оцінили фільм 9.16 з 10 на основі 430 голосів (4). Музичний супровід написав композитор, який на «арені» кіно – віднедавна, Франко Енко. До речі, він був учнем видатного творця саундтреків - Енніо Морріконе і вже двічі показує хороші результати: у 2017 році – фільм «Червоний» та 2018 – фільм «Позивний Бандерас». Варто зазначити, що стрічку створено за фінансової підтримки Держкіно, яке профінансувало 50% (10 млн. грн.) з загальної вартості у 20 млн. грн. Останнім часом Держкіно приємно дивує українців і за період з 2016 по 2021 з успішним прокатом випустили більше 10 фільмів.

Отже, як бачимо, український кінематограф може бути успішним і творити фільми, наповнені глибоким змістом і високими ідеями, а це так важливо для нас сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс: www.ukrinform.ua.
2. Електронний ресурс: www.radiosvoboda.org.
3. Електронний ресурс: www.cinema.in.ua.
4. Електронний ресурс: kino-teatr.ua.

УДК 81'23'27:37.091.3:005.336.2

ГОВОРІННЯ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ ВИД МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СІМ'Я. РОДИНА»

Сушінець Ірина

Науковий керівник – Антонів Олександра, старший викладач кафедри українського прикладного мовознавства, Львівський національний університет імені Івана Франка

У методиці викладання української мови як іноземної виділяють рецептивні види мовленнєвої діяльності людини (аудіювання і читання), у процесі яких вона сприймає і розуміє висловлені усно чи на письмі думки інших людей, та продуктивні види (говоріння і письмо), коли людина сама висловлює свої думки або передає чужі думки в усній та письмовій формі. Говоріння – це усний продуктивний вид мовленнєвої діяльності, за допомогою якого відбувається усне спілкування іноземною мовою в діалогічній (одночасно з аудіюванням) і в монологічній формах. Воно спрямоване до однієї особи або до необмеженої кількості осіб. Як і будь-яка інша діяльність, акт говоріння завжди має певну мету, мотив, в основі яких лежить потреба; предмет – думки того, хто

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

говорить; продукт – висловлювання (діалог або монолог) і результат, який може виражатися у вербальній або невербальній реакції на висловлювання [3, с. 298].

Навчати говорити іноземною мовою треба на всіх етапах вивчення мови. На початковому рівні це елементарні фрази мовленнєвого етикету чи короткі питання-відповіді у певних побутових ситуаціях спілкування. Наприклад, на рівні А1-А2 під час вивчення теми «Сім'я. Родина» можна просити іноземних студентів розказати про свою сім'ю, використовуючи візуалізацію – світлинку чи малюнок (монологічне мовлення); а також скласти діалогі-розпитування. На вищих рівнях вивчення мови діалогічне чи монологічне мовлення буде характеризуватися складнішими конструкціями і ситуаціями у професійній сфері. Тут студентам можна пропонувати висловити свої думки щодо питань актуальних питань сьогодення: насильство у сім'ї, змішані шлюби тощо.

Говоріння може бути супровідним і головним видом мовленнєвої діяльності, метою і засобом навчання [4, с. 289-292]. На відміну від рецептивних видів, говоріння є продуктивним, а в окремих випадках, репродуктивним видом мовленнєвої діяльності, пов'язаним з передачею усних повідомлень будь-яких видів від мовця до слухача [5, с. 232-242]. Як відомо, результатом діяльності говоріння є висловлювання. У процесі навчання говорити необхідно надати характерні ознаки процесу спілкування. Важливим є той факт, що для студента мова, яку вивчають, є не системою знаків, правил чи мовленнєвих зразків, а інструментом, за допомогою якого студент має змогу здійснювати свої наміри, задовольняти інтелектуальні та емоційні потреби, досягати практичного результату [1, с. 22-24].

Говоріння здійснюється за моделлю орієнтовно-дослідної діяльності, тобто мовець орієнтується в ситуації, в якій відбувається мовлення, виходячи з власної мети та намірів, своїх стосунків зі

співрозмовником або співрозмовниками, намагається розібратися в їхніх намірах, ставленні до того, про що йдеться, і на основі цього будує та перебудовує власні висловлювання. Що краще мовець зуміє усвідомлювати та враховувати мовні та позамовні фактори й обставини, від яких залежить враження, що отримує слухач, то більша вірогідність досягнення мети мовлення, адекватної реалізації намірів. Саме вміння орієнтуватися і становить уміння говорити як здатності будувати оптимальні висловлювання, виходячи зі ситуації спілкування та мети. Ці вміння базуються на основі зворотних зв'язків, тобто тих сигналів, які мовець отримує від слухача та зовнішніх обставин, ситуації. Вони є сигналами, як сприймається те, що було сказано, і чого слухач чекає почути далі.

В основі вмінь говорити як здібностей орієнтуватися та будувати оптимальні висловлювання відповідно до результатів орієнтації лежать мовленнєві навички (фонологічні, граматичні, лексичні) [6, с. 5]. Вказані навички в сукупності складають операційний рівень говоріння як уміння. Уміння має власні якості: цілеспрямованість, продуктивність, самостійність, динамічність, інтегрованість [2, с. 144].

Також навчання говорити іноземною мовою пов'язане насамперед з формуванням у студентів комунікативної компетенції, яка дає змогу творити і сприймати мовлення з урахуванням вербальних і невербальних засобів у різних ситуаціях. Комунікативна компетенція є сукупністю комунікативних стратегій і правил [7, с. 130-135].

Найважливішою складовою комунікативної компетенції є мовленнєва компетенція, тобто та, що власне забезпечує можливість мовлення. На думку колективу укладачів Методики викладання іноземних мов, мовленнєва компетенція охоплює «чотири види компетенцій: в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі» [2, с. 144].

О. Гарнопольський зазначає, що згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, користувач

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

іноземної мови відповідно до розвитку комунікативної компетенції, якою він володіє, може досягти одного з трьох рівнів, кожен з яких складається з двох підрівнів, що, своєю чергою, також поділяються на підпункти, або кроки, для точнішого визначення нюансів стосовно опанування мови і мовлення. Тільки виходячи з дескрипторів рівнів, підрівнів та підпунктів, можна досить точно сформулювати цілі навчання в говорінні на кожному з етапів [6, с.18].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичок А.В. Говоріння як мета і засіб комунікативного навчання іноземній мові в процесі міжкультурного іншомовного спілкування майбутніх фахівців економічних та технічних спеціальностей: веб-сайт. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/>.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник для студентів вищих закладів освіти / кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2002.328 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Станкевич Н.І. Основні прийоми навчання говоріння в курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 289-292.
5. Станкевич Н.І. Взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності в курсі української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2016. Вип. 12. С. 232-242.
6. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навчальний посібник. Київ: Фірма «ІНКОС», 2006. 248 с.

7. Туркевич О. Терміни компетенція і компетентність в українській лінгводидактиці. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2013. № 8. С. 130-135.

УДК 364-786-057

КОНЦЕПТ «ПОЗИВНИЙ» В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ НА ДОНБАСІ

Людмила Сюзєва

Науковий керівник – Ольга Шелюх, канд. філол. наук., проф. кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Кожен свідомий громадянин нашої країни знає, що з 2014 року в Україні триває війна, так звана ООС або АТО (Антитерористична операція), у якій загинуло й постраждало чимало людей.

На початку цих подій багато хто намагався приховати своє справжнє ім'я з різною метою – хтось, щоб приховати свою присутність, а хтось навпаки, щоб навіяти на ворога страх. Тому для маскуванню своїх справжніх імен, воїни, хлопці та дівчата, брали собі вигадані імена – позивні. Поняття позивні часто ототожнюється із псевдонім й псевдо, і тут варто пам'ятати, що в кожного із них спільне призначення – «приховати, замаскувати» справжнє ім'я носія. І очевидно, що псевдонім має найширшу сферу застосування (окрім військово-політичної, також мистецтво, література). Термін псевдо використовують стосовно учасників національно-визвольних змагань (ОУН – УПА), і нині ним послуговуються бійці багатьох добровольчих батальйонів. Та найуживанішим у сучасному дискурсі є все-таки поняття позивний.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Позивний – це умовне слово чи поєднання букв, цифр, що присвоюють командирам та іншим військовослужбовцям з метою прикриття справжніх імен у випадку їх виклику за допомогою технічних засобів зв'язку.

У мовознавстві псевдоніми тлумачать як: специфічний розряд антропонімів, придбане (вигадане) особове іменування, яке використовують представники окремих груп суспільства; самоназви, що виникли в результаті свідомого вибору автором мотиву номінації та способів і засобів мови для його реалізації.

Використання позивних в історії українського війська бере початок ще в часи княжої доби, потім традиція поширюється на козацтво, далі на партизанські братства, та актуальне і сьогодні в боротьбі за незалежність українських земель.

Історично склалося, що бійці самі обирали, як їх величати, а згодом, після визначних боїв побратими стали підбирати прізвиська, так звані – позивні, відштовхуючись від того, як себе повела людина в тій чи іншій ситуації. На ті часи були поширені такі позивні, як Хоробрий, Кожум'яка,

Натепер в українському мовознавстві зібрано, опрацьовано й систематизовано псевдо учасників визвольних змагань українського народу 40–50-х років ХХ ст. А от новітні позивні військовослужбовців, які беруть участь в антитерористичній операції на Донбасі, ще не були об'єктом ґрунтовних досліджень

Внаслідок аналізу виокремлюють різні групи позивних, утворення яких зумовлене різними чинниками, як от: 1. Позивні-прізвиська, узяті на честь відомих історичних постатей, науковців, істориків, філософів: Цезар, Сократ, Гомер; окремо можна винести позивні, які походять від імен відомих українських постатей, гетьманів: Гонта, Сірко. Інколи були і імена старих богів: Сварог, Нептун, Зевс, Перун. 2. Позивні іншомовного походження та іноземні імена: Джонні, Джексон. Нерідко хлопці використовували

як позивні свої справжні імена: Федір, Макс. Бували випадки, коли замість своїх справжніх імен військовослужбовці брали собі інші існуючі. Також маємо позивні, які є похідними від прізвиськ: друг Число з дружиною Цифрою, Антон (від Антоненко), Шева (Шевчук), Назар (Назаренко), Крава (Кравченко). І траплялись просто по батькові: Васильович, Іванович, Мухтарич. 3. Позивні з назв тварин та птахів: Вовк, Койот, Лев. Сюди ж можна віднести і персонажі з мультфільмів: Чіп і Дейл, Балу, Умка. 4. Позивні, що утворені від назви міст, звідки приїхав боєць: друг Чернігів, Київ, та прив'язані до певної місцевості: Гуцул, Мадяр, Вуйко. 5. Позивні, що пішли від природних явищ: Грім, Дощ, Вітер, Бріз, Сонечко (жінка-парамедик ДУК ПС), Тайфун, Ураган. 6. Позивні, що пішли від виду професії та заняття до війни: Коваль, Маестро.

Є безліч бійців, і безліч позивних.

Нам доводилось часто чути таке слово, як КІБОРГ, яке не асоціюється з якимись голлівудськими кінострічками. Навпаки, майже всі одразу згадують про захисників донецького аеропорту, котрі мужньо пішли на захист своєї землі. Хоча таке прізвисько вони отримали від ворога, але воно припало їм до душі. За незламність, силу духу та небажання поступатись противнику. «Вони встояли, не вистояв бетон» – усе частіше чуємо вислів, що набуває ознак афоризму. І щоб називати цих військових на позивні, потрібно багато часу. Але назвемо хоч кілька імен найхаризматичніших бійців: *Бріз*. – Боєць доброволець, родом з Одеси, який завжди був там, де гаряче. *Міф* – доброволець, боєць 1 ОШР ДУК ПС, відомий на весь світ оперний співак, Василь Сліпак, який загинув на сході України, не зміг бути осторонь подій на рідній землі. *Чайка* – дівчина-парамедик, привітна та тендітна, яка любить сміятись, і яка врятувала на полі бою не одне життя. *Відьма* – жінка, яку боялись та поважали, за її незламність, упевненість, можливість передбачати та аналізувати певні ситуації. *Вітер* – боєць 93 бригади, який міг бути всюди одночасно, завжди встигав та

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Попри те, що поширена думка, що у війни нежіноче обличчя, на Сході країни на захист суверенітету нашої держави вийшло багато дівчат. Найчастіше вони обирають собі псевдо жіночого року різного походження: Квітка, Руда, Дика, Дама, Тайра, Небо, Іскра, Марго, Кроха, Вітамінка, Сова, Емка, Лисичка та багато інших.

У мене теж було декілька позивних. Почалось із Рудої, бо на час приїзду в зону АТО, колір волосся був рудий. Потім через те, що часто могла передбачити ситуацію називали Відьмою, а потім закріпився позивний Мілка – через скорочення імені – Людмила, тобто Люда або Міла. Хоча бійці мої батальйону намагались прикріпити ще псевдо Валькірія, через те, що я була медиком в населеному пункті Піски, і в мене був шеврон Валькірії на фоні медичного хреста, тому я завжди намагалась бути на полі бою поруч з найкращими бійцями. Проте мене швидко перейменували на Ангела, аргументуючи тим, що Валькірія забирала душі загиблих, а Ангел тіла поранених, яких намагався повернути до життя.

Таким чином, позивні військових у зоні АТО (ООС) не лише «маскують» свого носія, а й увиразнюють фізичні, психічні, інтелектуальні якості людини, показують її світогляд, уподобання, звички, відображають її соціальний статус, свідчать про територіальне й етнічне походження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтерв'ю з бійцями та з волонтерам Сайт:2. <https://uk.m.wikipedia.org>
2. Антонюк О. В. Сучасні прізвиська Донеччини (семантика і структура) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Антонюк Олена Вікторівна. – Донецьк, 2011. – 296с.

УДК: 316.648

БРЕНД ОДЯГУ «ЗЕРНО» ТА ЙОГО РОЛЬ У САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Софія Тимчак

*Науковий керівник – Марта Лабач, доц., канд. філол. наук, заідувачка
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Будь-який народ ідентифікує його мова, культура, невід’ємною частиною якої є одяг. Цікаві спостереження щодо цього можна зробити відносно відомого тепер в Україні бренду «Зерно». Христина Патик- засновниця бренду ZERNO, молода та успішна українська жінка, яка з ранніх років була пов’язана з фольклором, адже її батьки співали в ансамблі, часто вдома звучали лемківські пісні. Вона виросла в Львівській сім’ї, де дотримувалися традиції одягати вишиванки на Великдень, на Різдво та на інші свята. Ці вишиванки були автентичні або вишиті її мамою або бабусею. Коли Христина була школяркою, вона часто їздила в етнографічні експедиції Тернополем та Закарпаттям, на мою думку, саме там з’явилася особлива любов до українського одягу. «З 1998-го року я займаюся одягом в різних іпостасях. Це були як бренди мас-маркету, так і дизайнерські речі. В 2014-му році, на хвилі національного піднесення, народився бренд «Зерно», який став проектом мого життя» (2), – свідчить сама Христина

Бренд ZERNO відносить себе до категорії *slow fashion*. Ідеологія цього напрямку полягає в тому, що вони надають перевагу якості одягу з натуральних тканин, уважають, що цей одяг має використовуватися кілька років. На сайті бренду читаємо: «Стиль, що його створюємо – поза часом. Тому й одяг живий. Бо не підвладний моді й швидкоплинним тенденціям» (2).

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

«Зерно» обирає натуральні тканини, наприклад, глухівський льон, але з цим виникають проблеми, адже в Україні майже не виробляють якісні тканини, тому вони повинні купувати їх за кордоном, навіть тканину з глухівського льону тчуть у Польщі. Незважаючи на це, бренд створює одяг із цікавих та особливих тканин: шовку, кропиви, коноплі або евкаліпту, з якого була створена остання колекція.

Коли я вперше почула про цей бренд, мене зацікавила саме назва, адже найчастіше в назві закладена головна ідея. Я не помилилася, адже компанія інтерпретує зерно як носія інформації про народ у цілому, а також – про етнічний український одяг. Концепція «Зерна» стосується й того, що раніше люди старалися економити тканину, бавовона була дорога, тому її використовували дуже ощадно, а відходи були мінімальні. Зараз за таким принципом і працює компанія, адже саме автентичний крій костюму диктує їм такі лекала. За словами технологів, одяг, який вони виготовляють, не є одягом першої необхідності, а створений, здебільшого, для емоцій, для пробудження української свідомості та бажання зберегти традиційне українське.

Невід'ємною частиною шарму «Зерна» є назви одягу тому, що збережено автентичні назви: кептарик, гуня, гугля, постолі, кірсетка, крайка, тайстра. Христина Патик та її колеги часто провадять виїзні лекції і, здебільшого, це лекції для іноземних компаній, які цікавляться українською культурою, збагачуються не лише знаннями про сам одяг, а й поповнюють свій словник новими словами-назвами одягу. На мою думку, не кожен українець знає всі ці слова, вже казати про іноземців, які тільки починають знайомитися з українською культурою та народним строєм.

Багато уваги бренд приділяє намистам, адже в давнину гарне, дороге намисто вважалося ознакою достатку. Українська жінка ще з давнини любила себе прикрашати, намиста також передавалися у

спадок. В асортименті прикрас бренду Зерно є величезна кількість намист на всі смаки та гаманці. Це й натуральний корал, і срібні дукачі, і гуцульські мідні хрести, і дорогоцінне каміння, і глина, і вироби з кокосів та вулканічної лави. За їх словами, вони дуже люблять експериментувати в цьому напрямку.

Є багато матеріалів з яких вироблялися намиста, відповідно, кожен майстер з команди працює з різними матеріалами: з деревом, натуральним камінням, з глиною. ZERNO стало майданчиком для багатьох майстрів та майстринь для того, щоб знайти однодумців, друзів, клієнтів, адже компанія проводить багато майстер-класів, зустрічей-нетворкінгів та багато іншого.

Цей бренд дуже трепетно ставиться до того, як їхній одяг запаковано, вони дбають, щоб матеріали, які для цього використовуються, не забруднювали довкілля, зовсім не застосовують поліетилен, навіть паперові пакети, бо для виробництва паперу використовують деревину. Зате використовують крафтові пакети з екологічного матеріалу, безпечного для довкілля. . Логотип бренду також наносять вручну за допомогою вибійки.

Бренд пропагує також концепції: «людина землі» і «єдність культур», адже всі ці символи – кольори, орнаменти, схожі по всьому світу. У цьому випадку цікаво, що, коли етнографи дивляться на якусь з вишиванок, представлених у новій колекції, вони дуже довго можуть сперечатися, з якого українського села цей орнамент, а насправді він може бути з Індії

Отже, ми маємо в Україні мега-цікавий бренд, основна ідея якого – регенерувати образ України як заможної, культурної, інтелекгентної, а не шароварщину в гіршому розумінні цього слова. В одязі «Зерна» дуже вдало і гармонійно поєднуються і наша традиція, і сучасність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Електронний ресурс: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/52927/>

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

---

2. Електронний ресурс:<http://madeinukraine.org/blog/info/127>

3. Електронний ресурс:
https://zerno.fashion/index.php?route=information/information&information_id=4

УДК 81'373:[[659.1.011.1:37](477+510)]

**РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ У СФЕРІ ОСВІТИ:
УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ МОВНО-КУЛЬТУРНІ ПАРАЛЕЛІ**

Чжан Менвей

аспірантка філологічного факультету

*Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник – Ніна Станкевич, канд. філол. наук, доцент
кафедри українського прикладного мовознавства, Львівський
національний університет імені Івана Франка*

Стрімкий розвиток науки про рекламу, міждисциплінарний характер досліджень дав змогу урізноманітнити корпус рекламних текстів як об'єктів наукового аналізу. Водночас розвиток ринкових відносин, інтеграція навчальних закладів у світовий освітній простір, інноваційні процеси у сфері освіти, пов'язані з викликами часу, зокрема утвердження форм дистанційного навчання, зумовили активізацію рекламної освітньої діяльності.

Дослідження рекламного тексту у сфері освіти (проспектив, буклетів, рекламних плакатів, оголошень, слоганів закладів вищої освіти) передусім спирається на особливий характер предмета реклами. Освіта – поняття складне й багатоаспектне: філософське, суспільно-політичне, соціально-культурне, духовне. Це основа інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку

людини як особистості та найвищої цінності суспільства, адже саме освічені громадяни є запорукою самовідтворення нації, а загалом – майбутнього держави [5].

Національна система освіти формується в суспільно-політичному та культурно-історичному просторі кожної суспільно розвиненої формації та віддзеркалює соціальну реальність, актуальні тенденції „маркетизації” освіти. На прикладі рекламних освітніх текстів України та Китаю простежимо спільні та відмінні риси цього специфічного елемента соціальної реклами. Джерелом дослідження є рекламні оголошення мовних шкіл (загалом 70 з обох країн), вміщені в інтернет-мережі (китайські приклади подаємо в перекладі). Вибір виду рекламних текстів зумовлений актуалізацією такого економічного, правового та соціологічного поняття, як *освітні послуги* [4; 6].

Рекламний текст соціальної концептосфери вивчали О. Істоміна, Л. Киричук, В. Винниченко, зокрема, лінгвістичні аспекти реклами в соціальній сфері досліджувала О. Бугайова [1]. Різнобічні мовознавчі розвідки рекламного дискурсу (А. Данилова, Н. Данилюк, О. Денисевич, О. Зелінська, О. Щербак та ін.) дали змогу виокремити жанрові різновиди, особливості структурно-семантичної організації полікодового рекламного тексту, типізувати своєрідні мовні маркери впливу – *магніти*, *ударні слова*, *сугестогени*, а також виявити національно-культурні компоненти, що роблять рекламу „не лише інформативною, але й естетично привабливою, впливовою, маніпулятивною” [2, 52].

Специфічний об’єкт позиціонування в тексті освітньої реклами диктує вимоги високої якості, збалансованого співвідношення емоційного та раціонального, врахування культурних, релігійних традицій, місцевих особливостей та проблем. Без сумніву, рекламний текст є текстом автентичним, виразником “життєвої ідеології соціуму”, “національно-прецедентним феноменом” [3, 238].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Освітні рекламні оголошення, попри різницю в суб'єктах та аудиторії, а також конкретної мети, рекламують спільну дію – навчання (рідної чи іноземної мови), та спрямовані на один результат – якісні знання. Навіть назви шкіл (курсів/таборів/центрів) часто символізують відмінний результат: *Престиж; Everest, Ever best* (укр.); *Перемога; Новий Схід* (кит.). Сукупність структурних елементів має багато варіацій, самі тексти є короткими або розгорнутими, проте акценти на перевагах, вигоді й користі навчання саме в цій школі є завжди. У китайських текстах серед ключових аргументів: хто навчає (*високопрофесійний вчитель, ексклюзивний іноземний вчитель, відомі університетські викладачі, домашній репетитор, сильні вчителі*); характеристика навчання, а насправді безліч вигадливих маркетингових ходів як способів і методів досягнення *міцних знань, значних успіхів за короткий час* (*маленька група, ситуативне навчання, навчання один на один, абсолютно нова модель вивчення, клас з двома вчителями, навчання на природі, сенсорна інтеграція, супровід до школи, комплексний курс, система антирегресії, безпечна освіта, суворе управління, виховання здібності до мов, фонетична школа, домашня консультація, цікава анімація*); формулювання мети (*підвищити оцінки, зменшити навантаження, покращити слабкі предмети, попрощатися зі старими методами, зміцнити впевненість у собі, розширити мислення, здобути захопливий досвід*) та скромна оцінна характеристика дій (*швидко, ефективно*). В аналогічних українських рекламних оголошеннях ті самі елементи розгорнені дещо по-іншому: викладачі – *сучасні, досвідчені, високваліфіковані, із досвідом проживання за кордоном, професіонали, харизматичні*; переваги навчального процесу менш конкретизовані – *індивідуальні уроки, маленькі групи, новітні методики, комфортні умови, адаптивний графік, свій розклад, краці традиції класичної освіти, інноваційні підходи, нові технології*; зате конкретнішою є мета

навчання – для ведення бізнесу, кар’єри та мандрівок (*Відчуй мову сусідів – подорожуй вільно!*), для розвитку ключових навичок майбутнього, для навчання за кордоном, для складання міжнародних іспитів; оцінні означення дій (*просто, доступно, впевнено, найкраще, ефективно, швидко, легко, цікаво, комфортно, приємно, активно, зручно*) цілком закономірно мають створити *швидкий, вражаючий результат*, який *відкриє безліч можливостей для реалізації мрій і задумів*. В обох країнах знання мови пов’язують з мріями і майбутнім: *Ми школа-провідник і ми будемо з тобою, поки ти не досягнеш своїх мрій англійською; Англійська відкриває двері у світ* (укр.); *Боріться за свою мрію; Освіта здійснює мрії, знання – окрилює! Високі знання – перемога в майбутньому; Нехай діти стануть майстрами!* (кит.) Виразною особливістю китайських рекламних текстів є строгі декларативні судження, що виконують ціннісно-орієнтовану функцію, відображають давні засади освіти, а структурно відповідають законам симетрії: *Досвід – терпіння – відповідальність; Знання – початок дії, дія – досягнення знання; Зділності і психологія подвоюють успіхи, чесноти й розум разом вдосконалюються; Витратити одну годину – виховувати п’ять якостей і мовні навички*. Пор. українські: *Навчання – це праця; Хорошим дітям – хороша школа; Наша школа – це маленька країна щастя, добра та любові; Говорити, працювати, розважатись та жити англійською*. Ефективними є жартівливі рекламні зачини, звернення до можливих клієнтів: *Займайтесь освітою! Ми серйозно; Ви ще хвилюєтесь про навчання дітей на літніх канікулах?* (кит.); *Без англійської можна спокійно жити... на мінімальну зарплатню; А може, вже досить вчити English все життя?* (укр.).

Україна та Китай по-різному провадять освітню діяльність, проте вона однаково підлягає усім суспільно-політичним глобалізаційним процесам, що відбуваються у світовій спільноті, рішуче відповідає на випробовування (*Карантин з користю*), змінюється, щоб стати *новою, доступною, кращою*.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайова О. І. Соціальна реклама: лексика, граматики, стилістика : автореф. дис...канд. філол. наук: спец. 10.02.01 „Українська мова”. Луцьк, 2019. 20 с.

2. Данилюк Н. Особливості рекламного тексту в сучасних українських засобах масової інформації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія.* 2019. №38. С. 48–53.

3. Ісаєнко А. Аналіз україномовних креолізованих текстів реклами в іншомовній аудиторії. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної* : зб. наук. праць. Львів, 2013. Вип. 8. С. 232–240.

4. Оболенська Т. Є. Маркетинг у сфері освітніх послуг : автореф. дис. ...канд. екон. наук. Харків, 2002. 27 с.

5. Про освіту: Закон України від 16 липня 2019 року № 10-р / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 2017. № 38–39. ст. 380. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

6. Санакоєва Н. Д., Кушнір В. О. Планування і реалізація рекламних кампаній у сфері освітніх послуг. *Молодий вчений.* 2014. №6. С. 194–196.

УДК 811.161.2:821.161.2'06.08.

**ПОЕТИЧНА МЕТАФОРА У ЗБІРЦІ «ВЕЛИКА ГАРМОНІЯ»
Б. І. АНТОНИЧА**

Олена Швачко

Науковий керівник – Тетяна Висоцька, доцент кафедри української мови імені проф. Івана Ковалика, Львівського національного університету імені Івана Франка

Витоки метафори сягають ще далекої античності, коли вона викликає особливий інтерес в Арістотеля та Квінтіліана, які досліджували її як риторичну фігуру. Проте вже в Середньовіччі розуміння цього явища стає глибшим, ґрунтовнішим, зокрема, Аверроес протиставляє метафору з мисленням та психологією, наголошуючи на когнітивній функції : що глибше западе в душу текст, то більшої вартості він несе [4, с. 111].

Прикметно, у різних галузях діяльності метафору розуміють неоднаково, водночас у мовознавстві теж немає єдиного трактування метафори, адже погляди науковців, що належать до різних лінгвістичних шкіл, контрастують. За О. Потебнею, представника Харківської лінгвістичної школи, метафора – перенесення стороннього слова [2, с. 130-131], а О. Мельничук вважає її образним висловом поняття, будь-яким іносказанням, алегорією [3, с. 495]. На думку О. Веселовського (культурно-історична школа), кожне слово було колись метафорою, що односторонньо-образно виражала той бік або властивість об'єкта, яка здавалася найбільш характерною для його існування. Для прихильників Женевської школи, зокрема Ф. де Сосюра, метафора – це фігура мови, яку варто розглядати лише в потоці мовленн [6, с.10-34]. Представники Празької лінгвістичної школи, а саме Р.Якобсон, тлумачать метафору як риторичну модель,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

або метатроп [7]. Отже, метафора – це семантичний процес, при якому форма мовної одиниці або оформлення мовної категорії переноситься з одного об'єкта позначення на інший на основі певної подібності між цими об'єктами [5, с. 334].

Метафоричний пласт у поетичних текстах Богдана-Ігоря Антонича наділений унікальними рисами, є неординарний та надзвичайно багатий, зокрема у збірці «Велика гармонія».

Змістову структуру метафоричних сполучень збірки «Велика гармонія» представляємо такими типами: просторовий, на позначення земної моделі світу, синестетичний.

Просторові метафори розмежовуємо на метафори на позначення астральної моделі світу та часового простору. Загалом метафор на позначення астральної моделі світу налічуємо 53 одиниці. Вони представлені компонентом сонце (40%), небо (39%), зорі (15%), місяць (6%). Наприклад, «сонця перемога» [1, 33]; «замкнулись неба двері» [1, 30]; «зорі жовтим зерном» [1, 19]; «запали на небі смолоскип блідого місяця» [1, 2].

Метафор часового простору – 20 одиниць. Цей семантичний тип утворюють метафори на позначення одиниць виміру часу (40%) - «час задзвенить у труну» [1, 17]; «як важко знайти хоч одну хвилину» [1, 12]; та проміжки часу доби (60%), наприклад, «день захоплює» [1, 7]; «ніч гасить» [1, 15];

Серед метафор земної моделі світу є метафори природних явищ, зоологічні та з рослинним компонентом. Метафори природних явищ (22 одиниць) представлені такими компонентами: вітром – 39% («вітрів питається рвучких, швидкокрилих» [1, 6]), громом – 18% («громом вбити душу» [1, 18]), хвилями – 14% («шум хвиль» [1, 18]), дощем – 9% («січуть осінні сумніву дощі» [1, 13]), росою – 5% («жити росою» [1, 17]), річкою – 5% («ріка життя» [1, 3]), веселкою – 5% («семибарвної веселки злототкані шати» [1, 30]), туманом – 5% («тиша імлава» [1, 12]).

Б.-І.Антонич метафоризує ботанічні образи (17 одиниць) – рослини, дерева, злакові культури, посилаючись на біблійні мотиви, наприклад *«горючий куц»* [1, 27] – можна припустити, що автор посилається на біблійний мотив Неопалимої Купини.

Зоологічні образи (10 одиниць) представлені здебільшого класом птахи: *«сова гугнява відзивається глумливо з луга»* [1, 31]; *«крячуть круки»* [1, 31].

До синестетичного типу (125 одиниць) належать метафори на позначення полісенсорного досвіду людини, що репрезентують такі види чутливості: зоровий – 56% (*«ясна долоня»* [1, 21]), слуховий – 32% (*«німий, тихий сум»* [1, 3]); температурний – 9% (*«холодні іскри»* [1, 31]), смаковий – 2% (*«гіркоти набрав келих вин»* [1, 9]), ольфакторний – менше 1% (*«запахні блискучі перли»* [1, 29]).

Щодо граматичного вираження метафор, то вони представлені 3 групами: іменникові метафори, дієслівні та прикметникові. Найчисельнішим типом граматичного вираження метафор збірки *«Велика гармонія»* Б.-І.Антонича є дієслівна метафора – 157 одиниць: *«море грає»* [1, 32]; *«небо мовчить і задро таємниці стереже»* [1, 17]; *«молитва кружляє»* [1, 14]; *«тінь бенкетує»* [1, 22]; *«будиться серце та б'є»* [1, 35]; *«говорить казка»* [1, 32]. Прикметникова метафора (143 одиниці) вживається здебільшого в контексті дієслівних та іменникових, наприклад, *«пишина гордість»* [1, 18]; *«гостра мова легкокрила»* [1, 33]. Іменникових метафор налічуємо 75, вони представлені такими типами: генітивний (39%) – *«око вічності»* [1, 2]; та метафори орудного відмінка (61%) – *«п'яний життям»* [1, 19];

Завдяки метафоризації Б.-І. Антонич створює власний світ поезії – передає хвилювання через образи природи, занепокоєння щодо скороминущості життя через символи часу, а релігійні мотиви особливо відчутні в метафорах астральних об'єктів.

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонич Б.-І. Повне зібрання творів. Львів.: Літопис, 2008, С. 85–113.

2. Естетика і поетика слова : збірник / Олександр Потебня. – Київ: Мистецтво, 1985. С.130-131.

3. Мельничук. О.С. Словник іншомовних слів, за редакцією члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука - 1-е видання, Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974 С.495.

4. Веселовский, А. Н. Историческая поэтика. Л.: Художественная литература, 1940. С. 498.

5. Овчаренко Н.М. Метафора в античні часи та середньовіччя: успіхи та проблеми інтерпретації . – Збірка наукових праць «Гілея», Вид-во Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, ВГО Українська академія наук, Київ, Вип.149 (10), 2019. С. 111.

6. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. Українська мова : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. – С.334, 335.

7. Сосюр, Фердинан де. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К.Тищенко. К. : Основи, 1998. С.10-34.

8. Якобсон Р. Работы по поэтике. М., 1987

ЛИХОСЛІВ'Я ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ: ЗА І ПРОТИ

Катерина Шевчук

Науковий керівник – Ольга Шелюх, канд. філол. наук., проф. кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

На сьогодні загальноприйняті норми моралі та поведінки в суспільстві є досить гнучкими. Культура та мова перебувають в одній поняттєвій площині та органічно пов'язані між собою, як духовні вартості. Суперечним питанням в культурі мовлення є вживання ненормативної лексики. Існують різні погляди мовознавців, істориків та психологів на вплив лайливих слів на соціум та особистість, на причини вживання та поширення.

Проблема ненормативної лексики (матюки, нецензурна лексика, обценна лексика, лихослів'я) – це вживання лайливих, соромітних слів; грубі, недобррозичливі слова і вирази, вживані щодо кого-небудь [1] була предметом дослідження багатьох соціолінгвістів, зокрема В. Лизанчука, О. Демської, Л. Ставицької та ін.

Так, дослідниця української лексикології О. Демська, вважає, що лайливі слова в українській мові різні за походженням, зокрема давньоукраїнського, російського, індоєвропейського [2]. Докторка філологічних наук Л. Ставицька описала обценні слова та вислови та їх евфемізми у словнику нецензурної лексики та її відповідників «Українська мова без табу».

На думку істориків, у Давній Русі після прийняття християнства нецензурна лексика була суворо заборонена, порушника чекала страта. Не байдужими до ненормативної лексики були й українські козаки. На Запорізькій Січі за лихослів'я людину карали батогом,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

прив'язавши її до стовпа. Лихослів'я заборонялося навіть під час військових походів, щоб не накликати біду й щоб похід був успішний. За свідченням османського мандрівника Евлія Челебі, що відвідав Україну 1657 року, найпоширенішими лайками того часу були «чорт», «дідько», «свиня» і «собака».

У християнському аспекті Біблія категорично забороняє лайку та говорить, що це один з видів богохульства. Світові релігії вимагають застосовувати пристойну мову в повсякденному житті.

Разом із цим варте уваги наукове дослідження з погляду генетики. Учений-біолог П. Гаряєв простежив узаємозв'язок слів та електромагнітних коливань, які безпосередньо впливають на властивості її структуру молекул ДНК (відповідають за спадковість людини). Було встановлено, що ненормативна лексика шкодить оточенню. Дія подібних слів на людину рівносильна радіаційному опроміненню в 10-40 тисяч рентгенівських променів – при такому опроміненні рвуться ланцюжки ДНК, розпадаються хромосоми. Отже, нецензурна лексика викликає незворотні процеси в людському організмі – мутації, подібно, як від радіаційного опромінення.

Полтавський дослідник Ростислав Шевченко подає ще одну, теж цілком імовірну, версію появи «міцного слівця». Він переконаний, що лайку в давні часи використовували лише в бою, на полі «брані» [5].

Сьогодні нецензурна лексика поширена у військовому середовищі. Статут Збройних сил України не має чіткої позиції щодо даного явища й не передбачає міри відповідальності за лихослів'я під час несення служби. За статтями 49, 50 Статуту внутрішньої служби Збройних сил України «усі військовослужбовці повинні під час зустрічі вітати один одного», «відносини між військовослужбовцями повинні ґрунтуватися на взаємній повазі...».

Хоча між військовослужбовцями побутує думка, що вживання матюків є позитивним явищем. Психолог-практик, психоаналітик,

член Української асоціації психоаналізу Наталія Улько стверджує, що звичку лаятися перед бійкою люди перейняли ще з тваринного світу. На війні, де зазвичай переважно чоловіче товариство, є проблема із задоволенням сексуальних потреб. Тож вживаючи нецензурну лексику, військові певною мірою знімають напругу, переходять на мову бажань. Але найважливішою функцією лайки є ствердження власної домінуючої позиції та нанесення психологічного удару противнику, – говорить Наталія Улько [7].

Наші спостереження та спілкування з військовослужбовцями, які мають бойовий досвід, свідчать, що використання командирами нецензурних висловів передає не лише значення донесеної інформації, а й емоційну реакцію на зміст повідомлення та його переконливість, що сприяє ефективності виконання поставлених завдань. Деякі військовослужбовці стверджують, що матюки допомагають впоратися з фізичним болем та стресовими ситуаціями. Ми припускаємо контраверсійну думку, що ненормативна лексика зменшує напруження та сприяє подоланню комунікативних бар'єрів між різними ланками військової структури.

Попри це, офіційні джерела [8] вважають вживання ненормативної лексики військовослужбовцями недопустимим. Наприклад, культурною можна назвати мову військовослужбовця, яка характеризується точним, яскравим, живим словом, що узгоджується з нормами літературної мови, виразною інтонацією, вибором мовних засобів, що відповідають тим або іншим завданням мовної діяльності. Брутальна лайка – свідчення про мовну бідність. Оскільки не лише людина опановує мову, а й мова оволодіває людиною, то вживання вульгаризмів, лайок із часом стає звичкою, а тоді й потребою душі – як окремої людини, так і соціальної групи, покоління, цілого народу [8].

Отже, проблема культури мовлення військовослужбовця як носія військової культури зокрема є актуальною і дискусійною. Зважаючи на це, кожен військовик повинен чітко розуміти, яке

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

значення мають вживані ним слова в певній ситуації, місці та середовищі; повинен пам'ятати, що він представляє честь та гідність свого підрозділу, Збройних сил та України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 498.
2. <https://language-policy.info/2016/02/obstsenna-leksyka-nevihlastvo-chy-sposib-samovyrazhennya/>.
3. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/65.pdf>.
4. <https://zak.depo.ua/rus/zak/yak-viyskovi-matyukayutsya-v-armiyah-svitu-0604201505000>.
5. Культура відносин у військовому колективі. Порадник командирів : метод. посіб. / за заг. ред. Н. А. Агаєва. К. : Видавничий дім “Освіта України”, ФОП Маслаков Р.О., 2021. 121 с.

УДК 808.51

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ГРАФІЧНОЇ ПОВІСТІ ДЛЯ ДІТЕЙ НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ «МАЛЕНЬКІ ІСТОРІЇ ВЕЛИКИХ ЛЮДЕЙ. ФРІДА КАЛО»

Тетяна Щадило

*Науковий керівник – Олександра ПАЛЬЧЕВСЬКА, кандидат
філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та
перекладознавства, Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності*

За жанровою класифікацією графічних повістей, – власне повістей, не романів, коміксів тощо, – українською є доволі мало (хоча протягом останніх трьох років вони починають набувати популярності), а самого терміну «графічна повість» як такого жоден

словник не подає. Тож досліджуючи це питання, опираючись на академічний тлумачний словник укр. мови, повість – це літературний художній розповідний твір, що займає проміжне місце між оповіданням і романом; графіка – вид образотворчого мистецтва, основним зображальним засобом якого є малюнок. Тому графічна повість – це повість, у якій сюжет переданий через малюнки, які супроводжуються коротким текстом та репліками дійових осіб.

За предмет дослідження взято книгу «Маленькі історії про великих людей. Фріда Кало» [1]. Такі мальовані історії допомагають кожній дитині стати завзятим читачем, спраглим до нових знань, полегшують розуміння та засвоєння прочитаного, розвивають логіку та творче мислення. Варто взяти до уваги, що повість – біографічна, і під впливом художнього супроводу популяризує читання творів серед дітей та підлітків не звиклих як фентезі, пригодницьких романів, чи історії про супергероїв, а жанрово цілковито протележних, що знайомлять з реальним світом митців, поетів, діячів, не тільки вітчизняних, а й світових. Ця книжка може бути однією з перших книжок, за допомогою яких діти і підлітки познайомляться з жанром біографії як зразком нон-фікшин літератури.

Головна мета перекладного тексту – скласти на читача таке ж враження у мові перекладу, яке при читанні в мові оригіналу відчуває читач, носій мови. На щастя, українська мова багата на фразеологізми, та й відповідники до непростих слів відшукати легко.

Перекладаючи уривок із «Фріди» зустрічаємо слово «sachuchas». Чимало словників подають його як іспанський танець, або вид човника, хоча в книжці йдеться зовсім не про те. Річ в тім, що з іспанської слово *sachucha* – шапка, й використовується для описання форми, яка нагадує ковпачок перцю. Такі шапки трішки схожі на флотський кашкет (до речі, одне із застарілих значень цього слова), на сучасний лад – чимось нагадують бейсболки, та найбільш наближені до класичних стриманих кашкетів, які повертаються в

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

моду. Беручи до уваги історію цього слова, не зразу було б легко здогадатись, чому саме *sachucha* – головний убір, попри те, що означає і вид перцю, і танець, і навіть човник. Хоч авторка і наголошує, що друзів Фріди називали *sachuchas* через цікаві головні убори, дізнаємось це з контексту, та все ж доречний переклад підібрати до цього слова було нелегко.

Зображення у графічних романах/повістях можуть варіюватися від максимально реалістичних до надзвичайно абстрактних, як в стилізованих мультяшних ілюстраціях. То ж слова мають не тільки свої «словесні» значення, а й через них також втілюється візуальна, майже фізична сила. Слова мають графічний зміст, форму, кольори, які роблять їх «частиною картини». Не лише каліграфічне використання букв і слів, а й графічна їх передача функціонують як продовження образів [2, с.13].

Та все ж, слід зазначити, що графічна повість відрізняється від коміксу. Скотт МакКлауд, американський теоретик та карикатурист коміксів, визначає комікс як поєднання живописних та інших зображеннях у чітко продуманій послідовності, що виправдовує використання літер, тексту («інших зображень») [3, с. 7-9].

Із цього робимо висновок, що в коміксах провідними є зображення, а текст, репліки – їх невіддільне доповнення. В мальовисах ми часто навіть без тексту з легкістю розуміємо зміст того, що автор хотів передати, на відміну від графічної повісті, де тексту приділяють більшої уваги. Тут провідним буде текст, а зображення та репліки – його невіддільним доповненням.

У «Фріді» знаходимо приклад на підтвердження. В уривку, де описують хворобу батька Фріди, згадують, що «Він часто ходив з камерою, перекинутою через плече...». Абзац ілюструє малюнок, де бачимо камеру, яка висить у батька на шії. У мові оригіналу, камера – через плече. Цей момент можна вважати «книголяпом», хоча, можливо, ілюстраторка не була добре ознайомлена з текстом. Проте

тут саме це зображення не відіграє важливої ролі, оскільки у графічній повісті, як згадувалось раніше, текст є провідним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Томас І. «Маленькі історії Великих Людей. Фріда Кало». Л: «Видавництво Старого Лева», 2020. – 64 с.
2. Zanettin, Federico. “Comics in Translation: An Overview.” In Comics in Translation. Manchester: St. Jerome Publishing, 2008.
3. McCloud, Scott. 1994. Understanding Comics. The Invisible Art. New York: William Morrow.

Секція 2

**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНО - НАЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА
СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ. КУЛЬТУРА Й ВІЙНА**

УДК 82:930.85(477.83/.86)

**ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕОФІЛА ОКУНЕВСЬКОГО В КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
НАПРИКІНЦІ ХІХ – У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТ.**

Іваньо Святослав

*Науковий керівник – Зоряна Куньч, кандидат філологічних наук,
доцент, завідувачка катедри української мови, Національний
університет «Львівська політехніка»*

Постать Теофіла Окуневського – людини високоосвіченої і талановитої, політика, адвоката, посла Галицького сейму, морального авторитета – несправедливо призабута. Упродовж свого життєвого шляху він докладав усіх зусиль задля розвитку українства: захищав небайдужих громадян на судових засіданнях, виголошував полум'яні промови в сеймі, організовував жваві неформальні дискусії з недоброзичливими людьми в неакадемічний час, застосовуючи вагомі та переконливі аргументи [4, с. 51-57].

Теофіл Окуневський народився 7 грудня 1858 р. у сім'ї греко-католицького священника. Завершивши навчання в Коломийській гімназії, він вступив на юридичний факультет Віденського університету, де й здобув ступінь доктора права [6, с. 269]. Протягом навчання Т. Окуневський разом зі своїм братом Ярославом були активними учасниками українського товариства «Січ» [1, с. 34-36], а Ярослав його навіть очолював [3, с. 68].

Т. Окуневський здійснював адвокатську практику в м. Івано-Франківську (тоді Станіславові), у м. Городенці. Професійна діяльність адвоката була настільки дієвою, що мешканці Городенки обрали його на посаду міського голови [5, с. 129-130]. У 1889 р. Т. Окуневського було обрано послом до Галицького крайового сейму [4, с. 53], він був одним із засновників Радикальної партії та згодом Української національно-демократичної партії [6, с. 270-272]. Виступав із переконливими промовами щодо потреби української гімназії в Коломиї. Завдяки йому у 1892 р. було відкрито українські класи при польській гімназії, а згодом, у вересні 1900 р., у Коломиї розпочала свою роботу окрема українська гімназія.

Відомо про його відчайдушний вчинок у захисті честі українців: у листопаді 1889 р. під час засідання сейму польський депутат Т. Розвадовський вкрай некоректно висловився про українців. Т. Окуневський викликав його на дуель, хоч і знав про величезний досвід опонента як дуелянта й провокатора. Українцеві вдалося виграти двобій, і цей поєдинок відіграв важливу роль у польсько-українському протистоянні, а сам Т. Окуневський здобув авторитет серед галицької еліти [8, с. 348-350].

У 1897 р. Т. Окуневського було обрано депутатом до імперського парламенту у Відні, де він працював протягом двох каденцій [4, с. 55-57]. У період ЗУНР Т. Окуневський був членом президії Національної Ради та обіймав посаду комісара Городенківського повіту. Він здійснював дипломатичні поїздки до Будапешта, Парижа та Праги. Після ліквідації ЗУНР Т. Окуневський повернувся до адвокатської діяльності та активної просвітницької роботи. За його участі на Покутті масово створювали читальні, відкривали Народні доми, а в Городенці, як і в Коломиї, було засновано гімназію. Він був багатолітнім головою «Просвіти» в Городенці, керівником Народного дому. За сприяння Товариства Кредитового Т. Окуневський придбав будинок для гімназії «Рідної школи» [6, с. 275].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Т. Окуневський належить до сузір'я видатних українців, які, незважаючи на всі виклики й перешкоди, провадили україноцентричну діяльність упродовж усього свого життя. Звістка про його смерть у газеті «Діло» просякнута граціозністю: «Покійний відзначався великою особистою культурою, гладкою і чемною поведінкою супроти своїх приятелів і противників, джентльменськими формами боротьби у громадському житті, великою ерудицією та небуденним красномовним талантом...» [2, с. 3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Батенко Т. Історія Віденської «Січі». Республіканець. Львів. 1993. Ч. 4. С. 34-36;
2. Діло. 20 липня 1937 р. 1937. Ч. 156. С. 3;
3. Мельник В. М. Діяльність Теофіла та Ярослава Окуневських у Віденській «Січі». Схід. 2009. № 9. С. 66-70. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/21236/14-Melnyk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.10.2021);
4. Мельник В. М. Т. Окуневський – посол до Галицького сейму (1889–1900 рр.). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. № 670. С. 51–57. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10149/3/06.pdf> (дата звернення: 19.10.2021);
5. Мельник В. М. Теофіл Окуневський та його юридична практика. Схід. 2011. № 7 (114). С. 129-132. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33885/28Melnyk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.10.2021);
6. Петрів М. Українські адвокати: державні, громадські, політичні та культурно-освітні діячі кінця XIX – першої пол. XX ст. Львів. 2014. Т. 1. 545 с.;

7. Чорновол І. Пригода Т. Окуневського з Т. Розвадовським 1889 р. Визначні постаті України: А. Чайковський та Т. Окуневський. Львів. 2010. С. 127-133;

8. Чорновол І. Т. Окуневський contra Т. Розвадовський. Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск. Т. 3. 1999. С. 348–351.

УДК [811.161.2'27'373.2:82-94]:355.09"19/20"

НЕОФІЦІЙНЕ ІМ'Я В СОЦІОГРУПІ «ВІЙСЬКОВІ» (НА МАТЕРІАЛІ БІОГРАФІЧНИХ ТЕКСТІВ ХХ І ХХІ СТ.)

Юлія Копитко

*Науковий керівник – Галина Мацюк, доктор філологічних наук,
професор, кафедра загального мовознавства, Львівський
національний університет імені Івана Франка*

Мета дослідження полягає у вивченні ознак неофіційних імен воїнів ОУН-УПА та російсько-української війни на матеріалі ще не введених у соціолінгвістику біографічних текстів. Об'єкт аналізу – ім'я як маркер комунікації в соціогрупі «військові», предмет – вербально-семантичні, когнітивні та прагматичні показники мовної особистості бійців, які творили і часто змінювали неофіційні імена. Теоретичну базу аналізу сформуvalи праці з соціолінгвістики (Л. Дуда [2], Г. Мацюк [3], А. Чучвара [6]), ономастики (В. Німчук [4], Н. Павликівська [5]), історії (В. Ковальчук [1]) та ін. Одиниці аналізу – неофіційні імена, які авторка дослідження уклала в два словники: «Словник-довідник неофіційних імен воїнів двадцятого століття (на матеріалі біографічних текстів про бійців ОУН, УПА)» [8]; «Словник-довідник воїнів двадцять першого століття (на матеріалі біографічних текстів про бійців АТО)» [7]. Методи

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

аналізу: соціолінгвістичної реконструкції, біографічний, компонентного аналізу.

Використана в роботі теоретична база, здійснений аналіз 1094 псевдонімів воїнів двадцятого століття (учасників ОУН, УПА) та 943 неофіційних імен бійців двадцять першого століття (воїнів АТО) дозволив отримати самостійні результати.

1. Неофіційні імена як об'єкт вивчення і дослідження багатьох дисциплін (зокрема ономастики, історії, лексикографії) потребують свого аналізу в соціолінгвістиці. Ознаки поняття «неофіційний іменник» доцільно виокремлювати на основі ілюстративного матеріалу про соціогрупу «військові», зібраного з біографічних текстів, та застосувавши до одиниць аналізу соціокогнітивний підхід і такий принцип опису, як антропоцентризм.

2. Зміст поняття «неофіційний іменник військових» як форма мислення, що є результатом узагальнення та виокремлення деякого класу предметів за загальними та специфічними для них ознаками, формується як динамічна величина, що має спільні і відмінні ознаки (з огляду на реалізацію імен в двадцятому та двадцять першому століттях). Зміст поняття насамперед розкривають: формально-семантичні показники номінативної мовної компетенції бійців (зокрема це набір неофіційних імен), когнітивні механізми творення цих неофіційних назв як мотиви номінації та прагматична цінність вибраних імен як групи одиниць, виокремлені на основі ознак найменування.

3. Іменник бійців ХХ-ХХІ ст. ілюструє спільні та відмінні ознаки вербально-семантичного, когнітивного та прагматичного рівнів мовної свідомості учасників комунікації. Потрібно пам'ятати, що псевдоніми бійців минулого століття є обов'язковим компонентом ідеологічної тактичної діяльності учасників антирадянського опору, оскільки діяла організаційна вимога до бійців дотримуватися військової таємниці.

4. Виявлено групи неофіційних назв, створених за ознаками «відіменна номінація» (найпродуктивніша для двох століть); «реалії навколишнього світу», «людина в суспільстві», «характерні прикмети носія».

5. Пропонуємо визначення терміна *неофіційний іменник військових*, яке узагальнює соціолінгвістичні ознаки неофіційних імен.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковальчук В. Загадкові “Мамай” і “Чупринко” (як незнання псевдонімів Романа Шухевича і Миколи Козака завадило розширенню джерельної бази ОУН і УПА) // Український археографічний щорічник. — К., 2010. — Вип. 15. — С. 688-692.

2. Луньо Л. Є. Соціальна природа імені людини: (на матеріалі метричних книг латинською, українською та польською мовами, ХІХ–перша половина ХХ ст.) : автореферат дисертації ...Київ, 2013. – 20 с.

3. Мацюк Г. П. Сучасна соціолінгвістика: тенденції в розвитку теорії і завдання // Мова і суспільство / Голов. ред. Г. Мацюк. Вип.1. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. — С.5-20.

4. Німчук В.В. Про українську псевдонімію та криптонімію // Українська мова. – 2002. – № 2. – С. 30-58.

5. Павликівська Н. М. Псевдонім як засіб вторинної номінації особи// Мовознавчий вісник. Ономастика : зб. наук. пр. – К., 2010. – Вип. 14–15. – С. 135–141.

6. Чучвара А. П. Соціокогнітивні чинники формування прізвиська школяра (на матеріалі неофіційного іменника учнів Львівської області).- Дисертація канд. філол. наук: 10.02.01, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. - Л., 2013.- 200 с.

ДЖЕРЕЛА:

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

7. *Копитко Ю.* Словник-довідник воїнів двадцять першого століття (на матеріалі біографічних текстів про бійців АТО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/CHerez-terny-do-zirok.pdf>

8. *Копитко Ю.* Словник-довідник неофіційних імен воїнів двадцятого століття (на матеріалі біографічних текстів про бійців ОУН, УПА) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/CHerez-terny-do-zirok.pdf>

УДК 161.2(06)

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ФАКТОР БЕЗПЕКИ В ЧАС ВІЙНИ

Вікторія Надурак

Науковий керівник – Мар'яна Гдакович, к.ф.н., доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення, Львівський державний університет внутрішніх справ

Сьогодні, навіть у час 30-ліття відновлення державності України, питання мови гостро постає перед українцями, а події останніх років змусили кожного громадянина відповісти самому собі, яке ж значення для нього має українська мова. Майдан 2014 року і неоголошена війна на сході нашої держави, яка триває й досі показали кожному із нас, що рідна мова неабияк потребує збереження та захисту. Як не крути, а теперішня російсько-українська війна розпочалася саме через мову. Це незаперечний факт. Саме нібито мовний фактор Росія використала як головний

привід до агресії — пояснивши її потребою захисту російськомовних громадян в Україні.

Окупації Криму і організації війни на сході України російськими силами передував пропагандистський ідеологічний наступ на українську мову, церкву, історію і культуру. Системна бездіяльність умовно україноцентричної влади у 2005–2010 рр. щодо «мовного питання», супроводжувана періодом посилення русифікації українців за режиму В. Януковича — закономірно спричинила руйнівні наслідки та стала одним із наріжних чинників російської агресії проти України 2014 р. й інспірованої Росією війни. Тож іще більш незрозумілим видається збереження владою політики «невтручання» до етнополітичної та мовної сфер у 2014–2016 рр. На думку відомого українського соціолінгвіста Л. Масенко, Україна досі, навіть за умов війни, так і не сформувала належного підходу до мовної політики: «І якщо Латвія сказала чітко «НІ» російській, почала активне відновлення національної мови, Білорусь сказала російській «ТАК» і повністю русифікувалась, то Україна досі говорить «Не знаю» [1 с. 88]. Розкол України на мовному ґрунті — це не тільки опозиція двох мов, це протистояння ідентичностей та цивілізаційних орієнтацій населення

У більшості країн йдеться тільки про захист та використання малих мов меншин, про іноземні мови, які допускаються до викладання в державних школах, та про інші подібні питання. Ситуація ж в Україні цілком інша: мовна політика є виразом загальнополітичної орієнтації [2 с. 132]. Роздвоєння цієї орієнтації на західне та східне спрямування виявляється з-поміж іншого в мовній політиці та в її прийнятті населенням.

У 2012 році Верховна Рада ухвалила так званий «мовний закон Ківалова-Колесніченка», який давав змогу використовувати замість державної мови регіональну – ту мову, якою володіє понад 10% населення регіону. Тому він обмежував вживання української мови навіть у порівнянні з радянським законом, і сприяв подальшій

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

русифікації, наголошують експерти і ціла низка українських політиків. Його ухвалення викликало масові протести. Після кількох спроб скасувати закон «Ківалова-Колесніченка» Конституційний суд в лютому 2018 року зрештою визнав його неконституційним [4].

Стосовно динаміки мовної ситуації в Україні після революцій 2004–2014 рр., то вона очевидна: українська мова досить відчутно заявила про себе як про природний і основний засіб комунікації титульної нації, а також представників інших етносів. Сьогодні модно бути українцем і спілкуватися по-українськи, що демонструє зростання національно-мовної свідомості людей. Російська мова втрачає сьогодні свої домінуючі позиції навіть у великих містах.

Верховна Рада України 25 квітня ухвалила закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Закон, що зміцнює позиції державної мови в Україні, називають «історичним рішенням» і депутати, й посадовці, які підтримали його, і прості українці у соцмережах [4]. Державна мова вже є обов'язковою у рекламі, в медицині та на транспорті, у діловодстві, документообігу та звітності, науці, технічній та проєктній документації. Ті норми, що набули чинності з 16 липня 2021 року, передбачають поширення української на телебаченні та у кіноіндустрії, виданні та продажі книжок, екскурсійному бізнесі та туризмі. А кандидати на державну службу та претенденти на українське громадянство складатимуть тести на знання державної мови. Всі концерти, шоу-програми, культурно-мистецькі, розважальні, видовищні заходи мають проводитися державною мовою. Так само українською мають послуговуватися і ведучі цих заходів. А виступи осіб, які не володіють українською, мають супроводжуватися синхронним або послідовним перекладом [5].

На думку Д. Павличка, «самостійно держава звільняє від рабства лише громадянина з національною волею і свідомістю» [3, с. 46]. Тому утвердження україномовності наших громадян має бути

справою державної ідеології, що сприятиме формуванню ваги української мови у світі.

Підсумовуючи вищесказане бачимо, що важливі кроки до зміцнення становища української мови зроблені. В будь-якому випадку все залежить від кожної людини особисто, від кожного свідомого громадянина, який вивчає українську мову та спілкується нею. В Москві добре зрозуміли, що для підкорення України необхідно тримати її народ в духовній кабалі та мовній «німоті». Однак, як вказано вище, це не вдалося зробити русифікаторам впродовж трьох століть московської неволі, не вдається зараз та і в майбутньому. І тепер безперечно зрозуміло, що без збереження української мови – зникне весь український народ. Адже мова – це досить потужний важіль впливу. Тому цілеспрямована державна політика, яку вже давно й успішно впровадили колишні країни «соціалістичного табору», в наших умовах є найважливішим засобом надійного захисту територіальної цілісності і національних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Масенко Л. (У) мовна (У) країна. *К.: Темпора*, 2007. 88 с.
2. Залізник Г. Мовні орієнтації та цивілізаційний вибір українців// *Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації* / за ред. Ю. Бестерс Дільгер. *К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія»*, 2010. С. 132–166.
3. Павличко Д. Поетичний вступ до поеми «Мойсей» Івана Франка. *Урок Української*. 2005. № 7-8. С. 42–46.
4. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29903678.html>
5. BBC NEWS| Україна URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-57834279>

УДК 929:94(477)

**СТЕПАН БАНДЕРА - БОРЕЦЬ ЗА ВІДНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ**

Роман Пиріг

*Науковий керівник – Тетяна Конівіцька, кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри українознавства, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності*

Постать Степана Бандери пронизана легендами та історіями, від яких просто перехоплює подих у пересічної особи. Ця людина зробила величезний внесок у звільнення українців від соціального гніту, фашистів, радянських варварів та польських солдатів. Він був людиною зі своїми слабкостями й вадами, але, разом з тим, людиною видатною, завдяки своїй фанатичній вірі, за яку віддав своє життя, завдяки своїй мужності й силі волі, організаційним здібностям, енергії та іншим якостям, принесеним на вівтар незалежної України. Він став людиною, навколо якої створювалися міфи, а це ознака постатей героїчних [2, 122]. Такої завзятої і сміливої людини у наш час досі не зустрінеш, тому на мою думку, варто розглянути саме історичні факти про цю людину і вклад у розвиток України.

Усі сучасники Степана Бандери єдиногolosно відзначали розум, хитрість, хоробрість і талант українського полководця. Він надзвичайно активно працював у сфері національного відродження, адже змалечку на нього справляли найяскравіші враження люди, які були поруч із ним, прагнення батьків формувало в ньому національно-свідому особистість і загартувало націоналістичні ідеї. Провідною темою в Бандери завжди залишалась ідея відновлення української державності, відновлення прав, свободи та культурних традицій України. Саме культурні традиції мали значний

влив на його світоглядну ідею, адже народився він на Західній Україні, де пильно буяли традиції і прагнення до чогось нового. Революція 1917-1918 років справила на нього справді серйозне враження, а в 1925 році він стає членом організації, створеної у Відні, до якої одним з найперших вступив і сам. Відтоді став непримиреним борцем за українську державність. Він вимагав та наполягав, щоб у школах дітей навчали рідною мовою та ні в якому разі не купували польських підручників, продуктів, тютюну, алкоголю тощо. Активно пропагував і здоровий спосіб життя, адже Степан постійно гартував своє тіло і фізичну підготовку та вважав, що ця ідея могутньо зміцнить характер українців. Також завжди відстоювалась думка, що потрібно боронити і захищати свою мову, свою домівку, своїх дітей.

Ім'я Степана Бандери стало тоді відомим на території сучасних України та Польщі. Бандера єдиногосно говорив, що в Україні політичні рішення прийматиме український народ. Я вважаю, що в житті Степана Бандери це було одним із найважливіших рішень, адже було проголошено Акт відновлення Української Держави. Цією подією пишався і сам Бандера та ціла Україна в той час. Після закінчення війни Степан Бандера мав можливість осісти в одному із європейських провінційних містечок і насолоджуватись тихим, сімейним, безтурботним життям, проте обрав багаторічну, повну поневірянь і небезпек боротьбу з Радянською владою. Він сам розумів якою постаттю його вважали та яку силу він мав на тодішній момент, тому комуністична партія всіляко пробувала вбити його, щоб пересварити український рух, позбавити його синьо-жовтого прапора, зіштовхнути масиви, які мали суперечки між собою та знищити рух опору. Все так і сталось: 15 жовтня 1959 р. лідер організації українських націоналістів був вбитий в Мюнхені агентом КДБ Богданом Сташинським, який вистрілив в обличчя Степанові Бандері струменем розчину ціаністого калію, від чого той помер. Судовий процес, що пройшов через два роки в Карлсруе, встановив,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

що наказ Сташинський отримав від керівника КДБ СРСР Олександра Шелепіна з відома першого секретаря ЦК КПРС Микити Хрущова. На обкладинці написано: Степан Бандера, 1946 рік.

Ім'я Бандери стало відомим далеко у світі, йому було присвячено безліч праць і робіт, пісень і легенд. Будучи особистістю неоднозначною він, беззаперечно, був патріотом та вів боротьбу, яка неминуче мала закінчитись його знищенням, але залишити значний слід в історії нашої держави. Зараз ведеться багато суперечок щодо його внеску в розвиток України, багато говорять, що він був прихильником Фюррера, прихильником Сталіна, але, беззаперечно, для більшості із нас він залишається героєм, який здійснив просто нереальний внесок в життя нашої держави – він запустив механізм, котрий ми бачимо зараз.

Одним з важливих висловлювань Степана Бандери є його думки про ідею та людину: «В кожному ідеологічному чи політичному русі найважливішу роллю відіграють два основні його складники: ідея і людина. Провідні ідеї і світоглядні засади в ідеологічному русі та керівні програмові постанови в політичному – творять «душу», істоту, внутрішній зміст руху. Люди, які визнають, поширюють і здійснюють ідеї та програму і з тією метою беруть активну участь в русі, – творять його живий, діючий організм» [1].

Дуже важливо, щоб у цей доленосний час нинішнє покоління більше знало про Степана Бандеру – цього невичерпного джерела віри й думки, снаги, натхнення і сили для кожного борця за світлу долю України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перспективи Української Революції: Репринтне вид.— Дрогобич: Видавнича фірма “Відродження”, 1998.— 656 с.
2. Частій Руслан. Степан Бандера. Харків: Фоліо, 2019. 123 с. (Знамениті українці).

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (НА ДОСВІДІ (ООС) АТО)

Страханська Анастасія, Петрук Ніна

*Науковий керівник – Петрук Ніна Миколаївна, НАСВ, працівник ЗС
України, Курсантка V курсу Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

Аналізуючи події за останніх 7 років що відбулись у нашій державі, від Революції Гідності і до сьогоденного збройного конфлікту на сході України, ми можемо спостерігати розвиток нового жанру сучасного кінематографу- як українське патріотичне (або мілітарне) кіно I половини XXI століття. У нашому сьогоденні, патріотичне кіно виконує низку функцій, насамперед: виховна, просвітницьку, психологічну та інформаційну, яка дає глядачеві можливість скласти власні реальні враження про даний стан в країні.

Українське патріотичне кіно – це інструмент рефлексії, реагування на існуючу проблему, за допомогою якого відбувається певна боротьба за самостійність та цілісність держави; це процес відродження вітчизняних культурних цінностей, та проявляється у відродженні національних військово-історичних традицій. Це та культурна цінність, що забезпечую боротьбу проти ворога, підтримує високий бойовий дух особового складу, вияв масового героїзму, єдність українського суспільства і армії.

Міністерство культури дало своє визначення щодо патріотичного спрямування: «Патріотична спрямованість кіно передбачає, що його зміст відповідає принаймні одній з таких ознак: пов'язаний з популяризацією прав, свобод, обов'язків людини і громадянина, сприяє розвиткові національної свідомості,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

патріотичних почуттів, консолідації українського суспільства навколо ідей спільного майбутнього, захисту територіальної цілісності України, ідеалів свободи, загальнолюдських та сімейних цінностей, зміцненню взаємної поваги і толерантності в українському суспільстві, посиленню відчуття гордості за власну державу, її історію, культуру, науку і спорт, поширенню правдивої інформації про обставини збройної агресії Російської Федерації на території України». Але видається, що визначення Мінкульту не допомогло експертами – «патріотизм» кожен з них розумів по-своєму. Для когось це було: кіно розраховане на масового глядача в кінотеатрах, чи біля телевізора. Хтось вирішив, що патріотичні – це історії тільки про АТО, військових, поліцейських, князів, козаків. Деякі експерти вирішили, що патріотизм може бути в рамках цього пітчінгу, а може бути інший патріотизм. [2]

На нашу думку, патріотичне кіно, сформоване під впливом збройного конфлікту, несе в собі відбиток соціальних процесів, яке з однієї сторони, частково виступає буквальним дзеркалом суспільства, а з іншої – не відображає всієї дійсності довкола. Також може розкриватись вся багатогранність можливостей кіно, всі способи, за допомогою яких створюється кінокартина і передача ідей та конструкти думок.

Проаналізувавши безліч джерел, ми можемо виокремити можливі типи впливу кінематографу на суспільство, створених під час збройних конфліктів:

1. забезпечення дозвілля населення;
2. соціалізація глядацької аудиторії;
3. грає роль самопізнання і самоактуалізації населення;
4. поінформованість суспільства;
5. критика соціального порядку;
6. переконання, нав'язування ідей, норм;
7. вивчення суспільства через кіно.

Розпочинаючи з 2014-2015 років, наше кіно потужно зросло вгору, адже глядач був зацікавлений переглядом подій, він хотів дивитись українське, бо «раніше годували продуктом з Росії або Голівуду». Нашій сучасній аудиторії цікаво дивитись на актора не тільки через призму екрана, а й бути знайомим, при прем'єрі фільму до прикладу, щоб мати змогу поспілкуватись в живу з творчим колективом. Багато фільмів стали культовими, як «Наші котики», і символічними – як «Кіборги».

Проте, можна прослідувати паралель між розвитком українського патріотичного кіно, адже наслідок збройного конфлікту значно вплинув на тематику кінофільмів, тому що змінився сюжет з історії про війну та воєнні події на реальне життя суспільства, героїв, учасників збройних агресій, післявоєнне життя.

Отже, українське патріотичне кіно, можна сказати, виступає феноменом сарафанного радіо: чим більше показуєш його глядачеві, тим далі воно піде популярніше. Воно стало унікальним, проте не детально дослідженим видом кінематографу, що вражає аудиторію суспільства, як звичайний глядачів, любителів кіно, так і науковців, стаючи як об'єкт вивчення. Воно вивчається різними науковими дисциплінами - мистецтвознавством, культурологією, психологією, та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна стратегія розвитку кіноіндустрії України на 2015-2020 роки: Проект Державного агентства України з питань кіно. 2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1201> (дата звернення: 04.10.2021)

2. «Патріотичне кіно» - які помилки були на конкурсі і які фільми підтримає держава. Insight. 2018. URL: <https://www.cutinsight.com/ua/patrioticheskoe-kino-kakie-oshibki-byli-na-konkurse-i-kakie-filmy-podderzhit-gosudarstvo/> (дата звернення: 04.10.2021)

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

3. Український кінематограф сьогодні: є підстави для оптимізму. Delo.ua.2019. URL: <https://delo.ua/lifestyle/ukrajinskij-kinematograf-sogodni-pidstavi-dlja-349156/> (дата звернення: 10.03.2021)

УДК: 82.0:821.161.2 С-96

НАЦІОНАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ТРИЛОГІЇ ІРИНИ ВІЛЬДЕ «МЕТЕЛИКИ НА ШПИЛЬКАХ»

Супруненко Софія, Кордонець Олександр

Науковий керівник – Олександр Кордонець, кандидат філологічних наук, українське відділення кафедри філології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ

Метою нашого дослідження є аналіз шляху національного становлення Дарки Попович у трилогії Ірини Вільде «Метелики на шпильках». Авторка розкриває еволюцію її особистості через історичний, соціокультурний та автобіографічний аспекти, тому нами було поставлено ряд завдань:

1. З'ясувати, як розвивається національне самоусвідомлення Дарки Попович;
2. Пояснити, як соціально-політичні процеси міжвоєнної Буковини вплинули на сюжет трилогії;
3. Розкрити тему національної боротьби на Буковині 20-х рр. ХХ століття.

Виходячи з окреслених завдань, **предметом нашого дослідження** стали засоби психологізму та ідейний зміст трилогії «Метелики на шпильках».

У міжвоєнні роки на арені української літератури з'являється молода письменниця з Буковини Ірина Вільде. Проживаючи на

території, анексованій у 1918 році Румунією, вона пізнає жорстокість окупаційного режиму. 1923 року родина письменниці нелегально перетинає польсько-румунський кордон та оселяється у Станіславові. Причиною вимушеної втечі стали переслідування батька румунською асиміляторською владою за його патріотичну позицію та літературну діяльність [1, с. 3-12].

Нас зацікавила спроба відшукати в трилогії автобіографічні моменти, які описують еволюцію національної самоідентифікації І. Вільде. Образ головної героїні Дарки Попович – альтер-его самої письменниці, через яке вона натяками розкриває історію пізнання світу.

У першій повісті «Метелики на шпильках» фокус зосереджений на душевних переживаннях та фізичних метаморфозах юної Дарки. Однак є дещо, що вирізняє її серед інших подібних до неї дівчат – загострене відчуття справедливості.

Пригнічене становище села на Буковині у 20-х роках ХХ століття І. Вільде описує в епізоді, коли виставу про козаків, яку готували на канікулах Дарка та її односельчани, забороняли за різних обставин [1, с. 92-93]. Письменниця демонструє відсутність порозуміння між румунами-колонізаторами та етнічними українцями, які боролися за законне право жити на власній землі, спілкуватися рідною мовою та зберігати свою культуру [1, с. 92].

У другій частині трилогії «Б'є восьма» події розгортаються під час навчання Дарки у Чернівецькій гімназії. Гімназія, що мала стати для неї осередком здобуття науки, перетворилася на поле битви між несправедливим ставленням з боку румунських вчителів та жагою справедливості з боку гімназистів. Ми простежили, як змінюються життєві пріоритети героїні. Якщо у першій повісті вона більше переймалася своїм дорослішанням та першим коханням, то у гімназії дівчину все більше хвилюють національні питання, доля українців і України.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Важливим із точки зору ідейного змісту є, на нашу думку, гімназійний бунт, якому передувала довга ідеологічна підготовка Дарки та її шкільних товаришів. Підлітки влаштовували таємні збори у квартирі Наталки Оріховської, щоб читати історію та літературу України, співати пісень та виголошувати палкі патріотичні промови рідною мовою [1, с. 233]. Подібні сходини справді проводилися серед інтелігенції чи не на всій території окупованої України. Як у творі І. Вільде, так і в реальності на учасників чекали відлучення від діяльності, допити, арешти, переслідування.

В останній повісті трилогії — «Повнолітні діти» проблема національної ідентичності осмислена письменницею в комплексі національних, соціальних та духовних засад.

Помітно, що національна позиція Дарки Попович вже повністю сформована, тому не така загострена, як у шкільні роки (за гімназійних часів Даркою керує юнацький максималізм, а згодом вона стає життєво більш мудрою і зрілою).

Таким чином, Ірина Вільде вміло передала ідею про те, що патріотичний вогонь у таких свідомих людях, як її героїня, не згасає навіть попри зміни режиму. Через образ Дарки, що збунтувалася проти румунської окупації, письменниця відобразила злободенні конфлікти своєї складної доби [2, с. 60-63].

ЛІТЕРАТУРА

1. Баган О. Коли серце, як на долоні // Вільде І. Метелики на шпильках; Б'є восьма; Повнолітні діти: повісті. — Дрогобич: ВФ «Відродження», 2007. — 488 с. — Режим доступу: <https://www.litmir.me/br/?b=284630>

2. Ірина Вільде / Юрій Ковалів – Публікація: 2018. С. 60-63.
Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/165098/08-Vilde.pdf?sequence=1>

ВОЄННА ТЕМАТИКА В НОВИХ НЯНЬХУА КИТАЮ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Чжао Чженгуан

*Науковий керівник – Юля Бабунич, Львівська національна академія мистецтв, старший викладач кафедри історії та теорії мистецтва, кандидат мистецтвознавства
Львівська національна академія мистецтв*

Починаючи з ХІІ ст. в Китаї існував звичай напередодні Нового року прикрашати житлові приміщення барвистими друкованими картинами, які в ХІХ ст. отримали назву «няньхуа», що означає новорічна картина. Новорічні картини були пов'язані з культовою та обрядовою складовою свята, на них зображували святих буддійського, даоського і народного пантеону. Значну частину новорічних картин становили доброзичливі сюжети, що містять символічні знаки побажання сімейного щастя, багатства, вдалої торгівлі, гарного врожаю. Для виготовлення новорічних картин у майстернях використовували техніку ксилографії. У другій половині ХІХ століття художня творчість няньхуа набула масового поширення і сформувалася в самостійний вид образотворчого мистецтва, яке було розраховане на задоволення естетичних смаків широких верств населення.

Після утворення КНР у 1949 році мистецтво народної картини стало предметом наукових досліджень. Цій темі присвячені праці відомих китайських учених А Ин [3], Ван Шуцунь [4; 5], Го Вейцзо [6], Чжоу Ибай [7]. Зокрема, в праці А Ина [3] подано загальний нарис еволюції жанру, показано взаємозв'язок народної картини з розвитком ксилографії та мистецтвом друкованих ікон, що виготовлялися у буддійських храмах починаючи

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

з V століття. Ван Шуцунь [4; 5] розширює уявлення про еволюцію новорічної картини.

Розглянемо в народній картині Китаю воєнну тематику, яка була широко представлена та мала свої художні особливості і стилеві характеристики. Із сучасних політичних подій найчастіше на народній картині зображувалися війни, на які така багата новітня китайська історія. Привертають увагу дослідників гравюри, де зображено перші дні китайсько-японської війни, коли була ще сильна віра в непереможність модернізованої китайської армії. На двох роботах під назвою «Б'ємо японську державу з гармат» (炮打日本國) з провінції Шаньдун головним героєм є Сун Цин (1820–1902), воєначальник, що проявив себе ще під час придушення повстання тайпінів [1, с.152]. Бойовими діями в Кореї в ході першої китайсько-японської війни він повинен був запобігти переходу японцями річки Ялу. Народна картина представляє його героєм, проте він був украй непопулярний серед воїнів, що призвело до масового дезертирства його солдатів, поразки китайців в битві при Цюляньчєні і форсування японцями річки Ялу в жовтні 1894 р.

Демонстрацію величі китайського військового флоту в Тайванській протоці представляє сюжет картини «Тайванський флот» (臺灣軍船圖), Звертає на себе увагу фігура чоловіка у європейському цивільному одязі, що стоїть на першому плані спиною до глядачів у весловому човні.

Актуальними для зображення для народних художників були бойові дії в ході повстання іхетуанів. Нагадаємо, що повстання іхетуанів, (у перекладі «загони гармонії і справедливості») це боротьба проти іноземного втручання в економіку, внутрішню політику і релігійне життя Китаю у 1898-1901 роках. Привертає увагу робота «Народна армія м. Учана підняла справедливе повстання, і китайський народ знову відродився» (武昌府民軍起義漢人復興) [2, с. 82]. Гравюра поєднує старі та нові стилістичні

особливості. Сюжет демонструє події, які переносять нас у початковий період революції, коли гарнізон м. Учана підняв повстання проти маньчжурскої династії. Військові одягнені і озброєні по-сучасному, захисники ж династії виглядають як персонажі старих картин. Зображення людей з різних часових періодів в одному історичному сюжеті можливо продиктовані особливим світоглядом народного художника, його особливим розумінням минулого та сучасного.

Військові події боротьби іхетуанів з французькими військами представлено у творі «Гармати в Пекіні б'ють по Сішіку» (北京炮打西什庫) [1, с. 153; 2, с. 84] Дівчата-воїни – головні героїні картини, яких часто зображували на традиційних батальних картинах. Організоване спеціальне навчання для таких воїнів. У спеціальні загони Хунден чжао 紅燈 炤 відбиралися маленькі дівчатка, які проходили в монастирях спеціальну підготовку. Вважалося що такі дівчата-воїни є невразливими для куль, володіли надприродними здібностями, могли літати і з висоти вражати ворога.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що у мистецтві няньхуа поч. ХХ ст. присутня воєнна тематика. Намагання освоїти і зробити масовими народні картини із зображенням недавніх воєнних та політичних подій закінчилися в кінці 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст. непереколивими сценами недавніх внутрішніх китайських конфліктів. У народних картинах 30-х р. ХХ ст. домінує традиційна тематика побажання багатства в нових політичних і економічних умовах. Характерним є те, що у *синь няньхуа* немає реальної політики і осмислення подій недавнього минулого, немає сатири, по суті є тільки дружелюбні побажання, обіцянка щастя від комуністичної влади, вписані у традиційні образотворчі форми няньхуа.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградова Т.И. Изображение батальных сцен на китайской театральной народной картине-няньхуа. II Письменные

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

памятники и проблемы истории культуры народов Востока. 23 научная сессия ЛО ИВ АН СССР (доклады и сообщения). 1988. М., 1990, ч.1, с. 148–154.

2. Редкие китайские народные картины из советских собраний / сост. *Б.Л. Рифтин* и *Ван Шуцунь*. Ленинград: Аврора; Пекин: Народное искусство, 1991.

3. 阿英 《中国年画发展史略》，北京，1954年
4. 王树村 《京剧版画》，北京，1959年
5. 王树村 《中国民间年画百图》，北京，1988年
6. 郭味蕓 《中国版画史略》，北京，1962年
7. 周贻白 《南宋杂剧的舞台人物形象》，北京，1960年

ЕТИЧНЕ Й ЕСТЕТИЧНЕ В КУЛЬТУРІ.
РЕЛІГІЯ ЯК СФЕРА КУЛЬТУРИ

УДК 378

**COMPARISON OF THE CULTURES OF SOUTH KOREA AND
THAILAND**

Mariana Vovk

*Scientific Supervisor - Oleksandra Palchevska, PhD in Philology,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and
Translation Studies, Lviv State University of Life Safety*

The concept of "culture" is a set of material and sacred values created by mankind throughout its history. The problem of comparing the culture of countries is still relevant today. Most scholars pay attention to comparing the cultures of giant countries, and this is the reason of lack of information about other little-studied countries. The study focused on the culture of Eastern countries, Korea and Thailand. Despite the fact that these countries are close to each other, their cultures are different, but each of them is special in its own way. The study highlights four comparisons: religion, language, national clothes and cuisine.

Religions

«자유»(Jaju) та «เสรีภาพ» (Sēīphāph), both words mean freedom, this is the policy of the countries in relation to religion. People can choose which religion suits them best, but if we refer to the statistics, the religion that prevails in the countries is "Buddhism". Both Thailand and Korea have their own version of Buddhism, in Korea it is called "Korean Buddhism", and in Thailand – "Theravada Buddhism".

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Languages

Korean and Thai are the official languages in Korea and Thailand. Korean has its own language family called Koreanic. There are many dialects in Korean, and Jeju is the most significantly different. South Korea's version of the language was influenced by English, not only have their vocabularies changed but pronunciation as well. There is no gender in Korean grammar. This means words are not categorized separately. However, by using **ㄱ** (geu) for a man and **ㄱㄴ** (geunyeo) for a woman in your speech or text, you can make it clear whether you are talking about a man or a woman. [6]

Thai, or Central Thai is a Tai language of the Kra–Dai language family spoken by Central Thai people and vast majority of Thai Chinese. It is the sole official language of Thailand. [2] The Thai language features five tones: high, mid, low, rising, and falling, each of which changes the meaning of particular 'words'. Written Thai is based on an alphabet adopted from the Khmers of Cambodia and is said to have become standardized during the reign of King Ramkhamhaeng during the Sukhothai period. [7] Spoken Thai, depending on standard sociolinguistic factors such as age, gender, class, spatial proximity, and the urban/rural divide, is partly mutually intelligible with Lao, Isan, and some fellow Southwestern Tai languages. [3]

Traditional clothes

Everyone knows that the national costume shows the individuality of the people and characterizes the peculiarities of the culture of the country. The national clothing in Korea is considered to be "hanbok", it literally means "Korean clothing". [5] From this time, the basic structure of the hanbok consisted of the jeogori jacket, baji pants, chima skirt, and the po coat. The basic structure of hanbok was designed to facilitate ease of movement and integrated many motifs of shamanistic nature. These basic structural features of the hanbok remains relatively unchanged to this day.

However, present days hanbok which is worn nowadays is patterned after the hanbok worn in the Joseon dynasty [4].

Traditional Thai clothing is called chut Thai phra ratcha niyom. It means “Thai dress that has been royally endorsed”. Chut Thai is a general term to indicate different kinds of traditional outfits worn on formal occasions by Thai people. This colourful and elegant outfit can be worn by everyone. There are different outfits for men, women, and children, and there are some regional variations as well. Every ethnic group has its own tradition, with fabrics and patterns to distinguish ethnicity, and different colours to specify the purpose of the dress. [8]

Cuisine

A typical Korean meal consists of a bowl of rice, a bowl of soup or stew, and some side dishes as accompaniments. But within that basic structure, there is a deliciously wide variation of dishes for every season and palate. Koreans use a huge range of vegetables from wild greens to the leaves of flowers, everything from the sea including seaweed and jellyfish, and all types of meat and poultry in diverse preparations. Koreans may have numerous ways to pickle vegetables and wild greens for long storage, but they also prize raw fish and raw meat dishes. [1] (e.g. Bulgogi (Korean Beef Barbecue), Mandoo (Korean Dumplings), Chap Chae (Stir-Fried Korean Noodles), and Kimchi Jjigae (Spicy Kimchi Stew))

It’s all too easy for western restaurants to become overly creative with a Thai menu. Especially when Thai cuisine enjoys splashes of influence from nearby Laos, Myanmar, and Cambodia. Thai food is easily muddled by the diverse ingredients, complex spices, and exotic herbs required to assemble a single dish. [8] (e.g. Khao Soi, Hor Mok Ma Prow Awn (seafood coconut curry) and Mango Sticky Rice)

LITERATURE

1. Traditional and Classic Korean Dishes. Sora Childress. 2021. <https://www.thespruceeats.com/traditional-and-classic-korean-recipes-4118376>

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

2. Diller, A.; Reynolds, Craig J. (2002). "What makes central Thai a national language?". In Reynolds (ed.). National identity and its defenders : Thailand today. Chiang Mai: Silkworm Books. ISBN 974-7551-88-8. OCLC 54373362.

3. Enfield, N.J. "How to define 'Lao', 'Thai', and 'Isan' language? A view from linguistic science". Tai Culture. 3 (1): 62–67.

4. Flags, color, and the legal narrative : public memory, identity, and critique. Anne Wagner, Sarah Marusek. Cham, Switzerland: Springer. 2021. p. 125. ISBN 978-3-030-32865-8. OCLC 1253353500.

5. Korean Culture and Information Service, 2018, Ministry of Culture, Sports and Tourism of the Republic of Korea

6. Korean Language – Guide to Origin, Dialects, & Structure. 2021. <https://www.90daykorean.com/korean/>

7. Language & Culture. TourismThailand.2020. <https://www.tourismthailand.org/Articles/plan-your-trip-language-and-culture>

8. Thai Traditional Dress. Lily. 2021 <https://www.asiahighlights.com/thailand/traditional-dress>

УДК 378.1

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ ЯК ОДНА З СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Жукевич Марія

*Науковий керівник – Віта Грицанюк, кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Фахівець із соціальної роботи – це особа, яка спеціалізується на здійсненні роботи із сім'ями, дітьми та молоддю, що опинилися в

складних життєвих обставинах. Кожен спеціаліст має свою сформовану систему цінностей та дотримується певних етичних принципів.

Орієнтири для фахівців соціальної сфери, виконання посадових обов'язків, організації взаємодії з отримувачем соціальних послуг; шляхи розв'язання моральних проблем і прийняття адекватного професійного рішення в етичних питаннях закріплено Етичним кодексом спеціалістів із соціальної роботи, в основу якого покладено міжнародні етичні принципи та стандарти соціальної роботи. [1]

У даному документі визначено такі основні принципи як:

- повага до гідності кожної людини. Тобто, фахівець із соціальної роботи має врахувати те, що кожен із нас є унікальним та неповторним. Кожна людина має право на самореалізацію, втілення своїх мрій та бажань. Будь-який прояв зневаги в бік особистості є порушенням етичного кодексу;

- пріоритетність інтересів клієнтів. Усі зусилля, навички та знання спеціалістів повинні бути направлені на допомогу клієнту, який звернувся за допомогою, розв'язання його конфліктів та подолання наслідків;

- толерантність. Фахівець із соціальної роботи, маючи належний рівень професійної підготовки, за будь-яких подій має зберігати терпимість та рівновагу. Він має бути стійким до різних емоційних проявів клієнта, приймати його проблеми, незалежно від його поведінки, способу житті, соціального та національного походження чи статі;

- довіра та взаємодія у вирішенні проблем клієнта. Спеціалісти у соціальній сфері мають співпрацювати з клієнтом, сприяти його максимальній самостійності у вирішенні різноманітних соціальних проблем та в діях у відповідних соціальних ситуаціях. Вони повинні створювати приємну атмосферу спілкування з клієнтом, заохочувати його до добровільної участі у процесі надання соціальної послуги. У процесі їх спільної роботи, мають бути сформовані довірливі

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

стосунки, що є дуже важливо, адже якщо клієнт не буде довіряти фахівцю, то результат їх спільної роботи буде не успішним;

- доступність послуг. Фахівці із соціальної роботи надають допомогу кожному, хто звертається до них за захистом, підтримкою, консультацією або порадою, без будь-якої дискримінації щодо статі, віку, фізичних або розумових обмежень, соціальної чи расової приналежності, віросповідання, мови, політичних поглядів, сексуальної орієнтації;

- конфіденційність. Спеціалісти із соціальної роботи в будь-якій соціальній ситуації інформують клієнтів про те, як забезпечується конфіденційність, для чого вона необхідна, а також про обмеження в її дотриманні. Обов'язок спеціалістів із соціальної роботи – бути конфіденційними, що виключає можливість розголошення будь-яких відомостей про клієнтів за винятком тих випадків, коли це робиться з їхньої згоди чи в установленому законом порядку;

- дотримання норм професійної етики. Спеціалісти із соціальної сфери сприяють формуванню та реалізації заходів соціальної політики, забезпеченню благополуччя людини, спільноти, громади, несуть відповідальність за розвиток та дотримання професійних норм у розв'язанні практичних завдань соціальної роботи. [1]

Як бачимо, етичні принципи фахівців із соціальної роботи є дуже важливими у їх професійній діяльності, адже це одна з ключових умов вдалого вирішення проблем клієнтів у роботі з сім'ями та особами, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Ще одним важливим складовим професійної компетентності фахівців із соціальної роботи є система цінностей. Враховуючи специфіку професійної соціальної роботи, соціальні цінності мають бути обов'язково присутні в системі професійних цінностей соціального працівника.

Цінністю соціальної роботи як професійної діяльності є провідна потреба – служити своєю професією на благо оточуючих, – яка орієнтує професійно-особистісну активність соціального працівника у досягненні гуманної мети. [3]

Цінності виступають основою моральних норм, етичних принципів, на яких ґрунтується соціальна робота. Дія соціального працівника має на меті максимально можливе досягнення суспільних ідеалів.

Система цінностей, що має бути притаманна фахівцеві із соціальної роботи:

1. Повага до основних прав людини (тобто віра в те, що всі люди мають мати рівний доступ до соціальних послуг і благ).

2. Почуття соціальної відповідальності (різні соціальні інститути (сім'я, освітні заклади, державні установи) мають повною мірою виконувати свої функції).

3. Підтримка прагнення людини до самостійності (необхідно підтримувати прагнення людини самостійно вирішувати проблеми свого життя).

4. Повага до свободи особистості (визнання цінності розмаїття світу людини і повага до права особистості на вибір власного життєвого шляху). [2]

Загалом до системи цінностей фахівців соціальної сфери можна навести ще багато прикладів, але описані вище є основними.

Отже, формування етичних принципів та системи цінностей є важливими складовими підготовки професійних фахівців із соціальної роботи. Загалом принципи і цінності між собою тісно взаємодіють і стають чудовими орієнтирами для спеціалістів. Фахівець чітко розуміє принципи, яких має дотримуватись та формує свою систему цінностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України: Наказ Міністерства України у справах

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

молоді та спорту від 09.09.2005 № 1965 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05#Text>

2. Етичний кодекс із соціальної роботи URL:
https://korjukivka.at.ua/publ/psikhologichna_sluzhba/normativna_baza/etichnij_kodeks_iz_socialnoji_roboti/11-1-0-21

3. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології / З. П. Кияниця, Ж. В. Петрович. – К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. – 256 с. URL:
<http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689511.pdf>

УДК 159.99

**РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КАПЕЛАНА
АНДРІЯ ЗЕЛІНСЬКОГО**

Софія Калитовська

*Науковий керівник – Галина Хлипавка, к.пед.н., старший викладач
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Незмінним маркером сучасності залишається теза про невпинну та неприборкану мінливість: «Світ змінюється!». І цього годі не зауважити. Зміни торкаються самих основ індивідуального й соціального буття людини. Девальвуються цивілізаційні парадигми, розпорозуються традиційні метанаративи, перед нами нові обрії та масштабна невизначеність. Науковий, технологічний, соціальний прогрес дав змогу людині відкрити такі можливості, які в наших далеких предків асоціювалися лише з божеством.

Автор однієї з найпопулярніших книжок сучасності «Людина розумна» Ювал Ной Харарі в процесі аналізу історичного розвитку людства звертає особливу увагу на нестримне прагнення наших сучасників озброїтися божественними компетенціями: здолати смерть, уможливити вічне існування, навчитися творити й безповоротно нищити. Зрештою, автор доходить висновку: «Ми стали значно могутнішими, ніж колись, але маємо дуже слабке уявлення про те, що робити з усією цією потугою». Соціальна робототехніка, квантові комп'ютери, геномна медицина, «дружній» штучний інтелект, планетарна цивілізація тощо вже сьогодні вимальовують перед нами все ще несміливі, але щодня реальніші горизонти нашого майбуття. Проте не пропонують відповідей на питання про сенс, про справжню естетику людського існування, про подолання бідності, про повагу до кожного людського життя, про те, що по-людськи гріє. Відповідно нарастає загрозливе відчуття непевності, і перед нами неминуче постає запитання: «Чи є у світі щось небезпечніше за незадоволених та безвідповідальних богів, які не знають, чого вони хочуть?» (Ювал Ной Харарі, «Людина розумна»).

Після проголошення християнства офіційною релігією імперії будь-яка незгода з доктринальними твердженнями могла мати конкретні наслідки, чи то в Римі, чи в Константинополі. Упродовж століть церква в європейському суспільстві впевнено спілкувалася з людиною з позиції влади й сили. І цього сучасна людина все ще не може їй пробачити. Сформувавши ідейні підвалини для інституційної організації середньовічної Європи, церква ще довго конкурувала з імперією, претендуючи на вплив, і не лише духовний. Ситуація різко змінилася, коли європейський обиватель зміг забезпечити себе ресурсом для виживання, а разом із тим й ідейною свободою, автономією мислення, захищеною секулярною державою. Сучасна людина навчилася капіталізувати життєвий досвід і забезпечувати власну автономію у сфері особистого життя та

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

соціальної взаємодії. Тож у другій половині ХХ століття церква докорінно змінює стиль мовлення й манеру спілкування: це вже не правовий тон, а спроба запропонувати людині дискурс сенсів.

Церква не може входити в життя людини з позиції влади. Єдиний можливий шлях — пропозиція сенсу та певної ціннісної парадигми, спільноти однодумців. Вона пропонує те, що наповнює життя людини змістом і дозволяє їй реалізувати свій внутрішній потенціал. Допомогти людині творити кращий світ у собі й навколо себе — це також завдання церкви. Гуманізм завершується на людині, тоді як вимір духовний, трансцендентний наповнює його глибшим сенсом. Не скасовує, а додає йому краси, дає людині можливість відкрити повний сенс її людяності в пошуках трансцендентного горизонту, змістовних міжособистісних стосунків та справедливого формату суспільних відносин. Жива духовність спонукає нас до відповідальної турботи про світ, у якому живемо. Той самий, де відповідно до щорічної доповіді експертів Всесвітнього економічного форуму про глобальні ризики упродовж ось уже кількох років не зникають загрози, пов'язані зі змінами клімату, з розповсюдженням зброї масового знищення, кібервійнами та наслідками великого розриву між бідними й багатими мешканцями нашої планети.

Спрощення, як відомо, спрощує. Суспільні відносини, продиктовані виключно механізмами формування попиту та пропозиції, перетворюють цілу людину в одновимірну функцію споживача. Свого часу німецький філософ Герберт Маркузе попереджав про таку загрозу цілісності людської особистості, про «одновимірну» людину. Сьогодні церква намагається привідкрити перед людиною глибини, що можуть стати захистом і джерелом духовної снаги, попри критичний супротив сучасності. Нещодавно предстоятель УГКЦ блаженніший Святослав (Шевчук) у своєму слові висловив думку, що «священик нашої церкви є не лише

служителем культу, а й будівничим культури». І в цих словах чітко вимальовується одне з основних завдань церкви в сучасному людському суспільстві — творити культуру. Ту саму, що виховує повагу до гідності людської особистості та спонукає нас до дієвої відповідальності за спільне благо. Людині ніколи не набридне власна людяність. Але наша людяність нині таки потребує інституційного захисту.

Сучасному українському суспільству все ще притаманне викривлене розуміння релігії, що для більшості наших громадян передусім асоціюється з поділом, диференціацією суспільства, з втечею від реальності. А покликання релігії насправді — об'єднувати людину з найглибшим виміром її людяності, із системою сенсів, з її екзистенційним ресурсом, об'єднувати її з божеством, а отже, об'єднувати людей між собою. Адже технологічному прогресу поки що не вдалося здолати самотність у світі людей та її деструктивні наслідки, безвідповідальність перед святістю людського життя, інституційні маніпуляції свободою людської особистості, бездумне використання природних ресурсів тощо. Відомий французький соціолог-постмодерніст Мішель Маффесолі зауважує, що «криза західної цивілізації є не чим іншим, як кінцем великих економічних, політичних та ідеологічних структур» (Мішель Маффесолі, «Час племен»). Можливо, і для церкви настав час переосмислити себе та власну роль у сучасному світі не тільки як структури спасіння, а як живої соціальної дійсності, спільноти спільнот, сформованих на основі євангельських цінностей. Тим паче що для традиції нашої Київської церкви притаманна така духовна соціальність. Церква не ідея, а методологія життя, «народ Божий», об'єднаний спільним покликанням і спільною місією. У «час племен» (так Маффесолі визначає сучасну структуру людського суспільства) вона може стати способом консолідації фрагментованого людства, духовним імпульсом подолання бар'єрів недовіри в суспільстві. А ще спільною

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

перемогою над страхом невизначеності перед завтрашнім днем у контексті магічних досягнень самопроголошених «богів».

Коли говоримо про церкву, на жаль, усе ще мимоволі думаємо про минуле, і це ще одна неприємна помилка щодо релігійного світосприйняття. Церква не минуле, а релігія не ідеологія. Йдеться про естетику буття, про систему сенсів, цінностей, які дозволяють людині жити на повну, змістовно в умовах непрогнозованого хаосу сучасності, долати себе й світ навколо себе. А отже, ділитись собою з іншими, трансформуючи людське суспільство на простір довіри та надії. Це наша хронічна хвороба, ми не вміємо довіряти одне одному. І це ще одне важливе завдання церкви — прокладати мости, будувати простір довіри, де ми можемо переступити через власні образи й особисті шкідливі обмеження, щоб побачити майбутнє, спільне для всіх.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://centreua.org/analiz-rishen/kapelan-andrij-zelinskij-mi-zhivemo-v-chas-koli-v-serci-kozhnogo-ukrayincyaya-maye-naroditisyavoyin/https://osbm.info/otets-andriy-zelins-kyu-ti-zasady-dyia/>

ДОМОВИК ЯК ПРЕДСТАВНИК ДЕМОНОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Олена Квасниця

Науковий керівник – Мар'яна ГДАКОВИЧ, кандидат філологічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ

Міфологію українців справедливо вважають однією з найбагатших у слов'янському світі. За словами відомого дослідника явищ духовної культури українців Ксенофонта Сосенка, «демонологія українська», або ж «староукраїнський релігійний культ», це та сфера, «в якій блукається ще тепер душа українського народу». На необхідності вивчення дохристиянських вірувань наголошував і авторитетний знавець української старовини Іван Огієнко, «без них нема можливості глибше й повніше зрозуміти чисте Християнство, а також історію культури й історію літератури, заснованих на духові народу» [1].

Перша виразна згадка про домашніх духів у східних слов'ян датується кінцем XIV ст. Один з найбільш поширених і популярних образів слов'янської міфології – домовик. Назва зафіксована в Україні на початку XIX ст., однак безсумнівно старша за походженням і питома українська.

Згідно з переказами та легендами домовик – це ангел, якого з небес скинув Бог – ті з ангелів, які впали на ліс, почали називатись лісовиками, хто на людські помешкання – домовиками, хто на воду – водяними. Доволі поширеним варіантом походження домовика є версія про те, що він береться із природи. Від старожилів часто можна почути, що домовик появляється у новому помешканні разом із людьми, які туди заселяються. Відомим є також уявлення про те, що він з'являється під час будівництва дому на різних його етапах:

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

при закладанні фундаменту, комина, печі, або при завершенні будівництва. Найпоширенішим місцем його перебування вважались кути в домі або місця за пічкою. Дух існував до тих пір, поки стояв сам будинок [3].

Щодо зовнішнього вигляду домовика, то найчастіше його вважають невидимим. Багато хто переконаний, що Бог захищає людину від вигляду демонів, в тому числі і від домовика. Тому найчастіше люди чують лише тупіт від нього, брязкіт посуду. Про його присутність можуть також свідчити сліди (часто мали вигляд сліду, схожого на котячий) та самовільне відкривання дверей. Подекуди його уявляли як маленького волохатого чоловічка чи як невеличкого чорного дідка, який показувався людям лише перед якимись знаковими подіями. Також вважалось, що домовик має шерстяний покрив такого ж кольору, як волосся у господаря дому, бачити його може також тільки господар дому, часто можна зустріти свідчення, що домовик показується також і малим дітям, бачити його можуть також «непрості» люди (віруючі та навпаки). Чужі люди за певних обставин могли його бачити, коли ночували в такому домі, або ж намагались щось взяти із такого господарства, найчастіше його описували як людиноподібну істоту із певними тваринними ознаками, або ж як істоту, схожу на господаря будинку чи його тінь. Можна зустріти описи домовика, як істоту схожу на кота, що живе на горищі, ототожнюють також із подобою собаки, як господарем подвір'я. Часто образ не має чіткої форми, вираженою ознакою є місця його перебування, або ж віра в те, що він може набувати будь-якої форми [2].

У більшості випадків обов'язкова присутність домовика у хаті осмислюється як позитивна. Водночас з позитивним сприйняттям домовика, побутують уявлення про нього як про «нечисту силу», з акцентом ворожих людині проявах.

Якщо домовик починав приносити шкоду у господарстві, то часто звертались до «шептух», поливали дім святою водою, читали молитви, використовували церковні приналежності. Ефективним вважалось окроплення господарства посвяченою йорданською водою, часом його намагались задобрити шляхом підкупу продуктами харчування, найчастіше – хлібом та молоком. Також є варіант продажу домовика разом із певним предметом побуту, шапкою, наприклад. На ринку пропонували купити шапку «зі всім», в такому випадку щоб не купити домовика потрібно було сказати «беру тільки шапку, решту залишаю вам». Якщо домовик дошкуляв у господарських приміщеннях чи худобі, то біля такої споруди вішали на стіні дзеркальце, виготовляли хрестик зі смоли, худобу кропили свяченою водою, сіллю, маком. Коневі в гриву заплітали червону стрічку.

Підсумовуючи, можна сказати, що образ домовика, як невід'ємної частини української демонології є поширеним явищем фактично на всій території України, хоч називають його по-різному (домовик, той що живе дома, на горищі). Будь-яка людина похилого віку, що проживає у сільській місцевості (у великих містах такі уявлення зазвичай не побутують), може розповісти не тільки про домовика, а й про багато інших різновидів нечистої сили, що є прямим свідченням багатогранності та спадковості нашої культури та народної традиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович В. М. // «Українська міфологія». — м. Київ: вид. «Либідь». 2002 р. — 664 с.
2. Галайчук В. Українська міфологія: науково-популярне видання. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 288 с.
3. Галайчук В. Традиційні демонологічні уявлення українців про домашніх духів: монографія. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2021. 452 с.

УДК 159.9.075

ДУХОВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ПРОЦВІТАННЯ НАЦІЇ

Коваль Ганна

завідувачка кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Савостікова Катерина

викладачка кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Досвід багатьох країн світу свідчить, що запорукою процвітання будь-якої нації є її здорова духовна сфера. Адже саме висока духовність, домінуюча роль у якій належить релігії, формує людину. Позбавлення народу його духовності, відхід від релігії, знищення, плюндрування та зневаження релігійних святинь і обрядів поширює зневіру, бездуховність, аморальність, зростання злочинності, підлості та підступності, ненависті. Без релігії люди відчужуються, стають ворогами, руйнуються родини [1, с. 3].

Соціальна цінність людини тим вища, чим глибше вона розуміє свої потенційні можливості і усвідомлює їх необхідність втілити у життя, осягає своє життєве призначення у співвідношенні з собі подібними. Лише духовна людина при всій своїй неповторності здатна відчувати себе часткою інших, розуміти, що завдяки іншим та творенню добра можливо якнайповніше реалізувати себе та осягнути сенс життя. Великий український письменник Іван Франко свого часу наголошував, що людина здатна відчувати сенс життя до тих пір, допоки усвідомлює свою здатність і спроможність служити та допомагати іншим. Завдяки цьому процес соціалізації особистості залишається гуманістично спрямованим, а особистість – індивідуальністю.

Проблемою духовності займається чимало дослідників, які представляють різні наукові галузі: філософію, етику, соціальну роботу, психологію, педагогіку та богослов'я. У їхніх працях, зокрема, йдеться про розвиток духовних смислів, про риси характеру людини як носія духовності [3], про духовний потенціал людини та можливості пізнання явищ духовності [4], про специфічні особливості феномену духовності за умови його розгляду у контексті віри і релігії [5].

Обираючи ціннісні орієнтири, які визначають життєвий шлях особистості, духовність має особливе значення, враховуючи численну кількість виборів, життєвих самовизначень та спокус, здатних зруйнувати в людині її гуманістичну сутність.

Духовна, наполеглива праця людини над собою, щоб вибудувати ідеал, в якому поєднуюватимуться високі людські чесноти, спроможна створити духовно довершену особистість. Звичайно на це впливає чимало чинників, серед яких важлива роль належить тим, хто покликаний плекати молоде покоління – батьки, вчителі, вихователі тощо. Духовним в людині є її надбання, її внутрішня сутність, що являють собою неоціненний скарб.

Лише та людина, яка чітко визначилась у своїх життєвих планах, сенсі життя та збагнула фундаментальність духовного начала в житті людини зможе протистояти прояву бездуховності [2]. Кожній людині, суспільству притаманна своя специфічна ієрархія цінностей, які виступають зв'язуючою ланкою індивідуального і суспільного життя. За твердженням Е.Дюркгейма, «суспільство – творець і сховище всіх цінностей, причому кожне суспільство має набір самих різних, інколи абсолютно протилежних ціннісних уявлень, і лише одна визначена аксіологічна модель утворює конкретний тип соціальних відносин даного суспільства. Така модель відображає цілі й спрямованість суспільного поступу, утворює його внутрішню основу» [6, с. 19].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Отже, найбільшим надбанням кожного народу є його духовна культура. Саме його власна, а не завезена поневолювачем, не нав'язана імперським центром, не імпортована з-за кордону. Взявши за зразок чужу культуру для творення власної, народ виглядатиме нижчевартисним і провінційним, а тому духовність українського народу є запорукою процвітання нашої нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Луцький І.М., Андрущенко В.Т., Огірко О.Т. Релігієзнавство: проблеми і перспективи викладання. Навч.посіб. – Львів: Національний лісотехнічний університет України, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, 2011. 316 с.

2. Виховання духовності особистості : навчально-методичний посібник / М. Й. Боришевський, Л. І. Пилипенко, О. І. Пенькова та ін.; за заг. ред. М. Й. Боришевського. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 104 с.

3. Жадько В. О. Исторична пам'ять у розвитку духовності особистості / В. О. Жадько. К., 2006. 480 с.], [Бычков В. В. Эстетическое / В. В. Бычков // Новая Философская Энциклопедия. Т.4. Москва, 2001. 556 с.

4. Лосев А. Ф. Две необходимые предпосылки для построения истории эстетики в качестве самостоятельной дисциплины / А. Ф. Лосев // Эстетика и жизнь. Вып. 6. Москва, 1979. С. 221-238

5. Білодід Ю. М. Структура духовності особистості / Ю. М. Білодід // Вчені записки Харківського гуманітарного інституту, «Народна українська академія», Т.6 / Гол. ред. В. І. Астахова. Х. : Око, 2000. с. 239-248.; Крымский С. Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации / С. Б. Крымский // Вопросы философии. 1992. N 12. С. 21.

6. Дюркгейм Э. Ценностные и "реальные" суждения / Э. Дюркгейм // Социол. исслед. – 1991. – № 2. – С. 17-26.

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА - НЕВІД'ЄМНИЙ АТРИБУТ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Ганна КОВАЛЬ

*доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри
соціальної роботи, управління та суспільних наук Львівський
державний університет безпеки життєдіяльності;*

Оксана МІЩЕНКО

*викладач кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Серед соціальних, історичних, психологічних факторів розвитку суспільства релігія займає особливе місце. В Україні задовольняються релігійні потреби віруючих різних віросповідань, надається сприяння релігійним організаціям, проводиться робота щодо виконання законодавчих, розпорядчих та інших документів державних органів влади в галузі державно-церковних відносин.

Кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право включає свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання [4].

Ніхто не може встановлювати обов'язкових переконань і світогляду. Не допускається будь-яке примушування при визначенні громадянином свого ставлення до релігії, до сповідання або відмови від сповідання релігії, до участі або неучасті в богослужіннях, релігійних обрядах і церемоніях, навчання релігії. Батьки або особи, які їх замінюють, за взаємною згодою мають право виховувати своїх дітей відповідно до своїх власних переконань та ставлення до релігії.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Здійснення свободи сповідувати релігію або переконання підлягає лише тим обмеженням, які необхідні для охорони громадської безпеки та порядку, життя, здоров'я і моралі, а також прав і свобод інших громадян, встановлені законом і відповідають міжнародним зобов'язанням України. Разом з тим, ніхто не має права вимагати від священнослужителів відомостей, одержаних ними при сповіді віруючих [4].

Кількість релігійних організацій в Україні щороку зростає. Аналіз їх діяльності свідчить про історичний взаємозв'язок церкви та держави в досягненні спільних соціальних цілей. Тому виконання церквою своєї соціальної місії залежить не тільки від її соціальної активності, а й від ставлення до неї держави.

Соціальна діяльність церкви багатовекторна, вона не зводиться лише до реалізації добродійних програм. Церква має потенціал набагато ширший, ніж той, який використовується в сьогоdnішній моделі державно-церковних відносин. І перешкодою розвитку такої співпраці та соціальної активності релігійної спільноти є законодавча неврегульованість окремих питань, пов'язаних з регламентацією взаємовідносин між державними установами та релігійними організаціями.

Соціальна складова є невід'ємним атрибутом функціонування релігійних організацій. Церква як елемент соціуму завжди брала участь у вирішенні назрілих соціальних питань. Відновлення Україною державного суверенітету започаткувало нову віху в історії соціального служіння конфесій. Релігійні організації отримали можливість стати не уявними, не декларативними, а реальними дієвими суб'єктами суспільного життя. За тридцять років суверенного функціонування Української держави соціальна діяльність діючих конфесій набула вираженого багатовекторного спрямування. Релігійні організації докладають чимало зусиль до розв'язання проблем соціально-незахищених верств населення. Але

за часів Радянського Союзу церква втратила матеріальні та фінансові можливості для повноцінної реалізації своєї соціальної місії. Такі її можливості ще не відновилися повною мірою, оскільки держава сьогодні ще не бачить в особі релігійних організацій повноцінного партнера з організації соціальної роботи. Церква з її історично сталими методами роботи у сфері соціального захисту могла б серйозно допомогти державним органам влади у підтримці та реалізації соціальних проєктів [2].

Значимість релігійних організацій часто є недооціненою. Зміст і спрямованість діяльності релігійних організацій відповідають запитам і потребам суспільства, тому держава і соціум, зі свого боку, повинні допомагати і всебічно сприяти у діяльності релігійних організацій [2].

У сучасному світі кожна людина самостійно визначає, яку релігію вона сповідує. Часто люди не розглядають релігійну організацію як інструмент розв'язання проблем і задоволення різних запитів. Проте реалії сьогодення такі, що релігійна організація залишається однією з основних форм, за допомогою яких віруючі громадяни задовольняють свої потреби. Французький учений Е.Дюркгейм вважав релігію проявом соціального життя та дійшов висновків, що мета релігії – піднесення людини над собою [6].

Щорічно релігійні організації України проводять благодійні заходи, витрачаючи на них десятки мільйонів гривень. Мова йде про допомогу дітям-сиротам, людям з інвалідністю, ветеранам війни і праці, самотнім і самотнім громадянам похилого віку. Однак, не всі показники благодійної допомоги оприлюднюються, оскільки релігійні організації не рекламують свою благодійницьку діяльність, мотивуючи це тим, що релігійні організації не є комерційними і надання допомоги віруючі вважають своїм обов'язком [2].

Отже, українське суспільство є поліконфесійним, що не заважає помітити те спільне, що характеризує підходи церков до розв'язання соціальних проблем. Враховуючи місце Церкви в сучасній соціальній

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

структурі суспільства, необхідна розробка «релігійної» компоненти державної політики в соціальній сфері. Церква з її історично сталими методами роботи у сфері соціального захисту стає серйозною допомогою державним органам влади у підтримці та реалізації соціальних проєктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василець, О. Соціальна функція Церкви в умовах трансформації українського суспільства: державно -управлінський аспект / Оксана Василець // Вісник НАДУ. 2011. № 4. С. 272 – 278.

2. Гнатківська Н. Соціальна діяльність релігійних організацій в Україні: матеріали ВІВВсеук. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 26–27 квітня 2018 р. Тернопіль, 2018. С.28–29.

3. Гунько С. Гуманитарная помощь: кое-что о правилах таможенного оформления // Мир денег. 2000. Март-апрель. С.5

4. Закон України. Про свободу совісті та релігійні організації від 23.04.1991 р. № 987-ХІІ. Дата оновлення 31.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>.

5. Кір'янова Л. Роль релігійних організацій молоді України як важливого соціального комунікатора (на прикладі діяльності спілки студентів християн). ScientificJournal «ScienceRise» 2017. №9(38). С. 24-28. URL: [file:///D:/Users/barab/Downloads/rol-religiynih-organizatsiy-molodi-ukrayini-yak-vazhlyvogo-sotsialnogo-komunikatora-na-prikladi-diyalnosti-spilki-studentiv-hristiyan%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/barab/Downloads/rol-religiynih-organizatsiy-molodi-ukrayini-yak-vazhlyvogo-sotsialnogo-komunikatora-na-prikladi-diyalnosti-spilki-studentiv-hristiyan%20(1).pdf).

6. Осипова Е. В. Социология Эмиля Дюркгейма / Е. В. Осипова. – 2-е изд. Сб. :Алетейя, 2001. 330 с.

7. Чепур А. Основні напрямки соціальної і благодійної діяльності сучасних релігійних організацій. зб. наук. праць студ. / за заг. ред. О. В. Мельничука. – Вип. 18. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018 р. С. 292–294.

ОБРАЗ «НОВОЇ» ЖІНКИ В РАННІЙ ПРОЗІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Ковач Єва-Евелін

Ольга Кобилянська – одна з чільних представників літератури модернізму кінця ХІХ – початку ХХ століття. Вона збагатила вітчизняну прозу новими жанрами, темами, мотивами, типами образів та художніми засобами. Уже своїми першими творами письменниця заявила про себе як про новаторку та прихильницю ідей фемінізму.

Модерні жінки зображені О.Кобилянської і в її пізнішій новелі «Valse melancolique». Вони постають справжніми аристократками духу, які не лише звільняються з-під влади нав'язуваних патріархальним суспільством фальшивих цінностей, а й прагнуть реалізуватися як творчі особистості, утвердити власні уявлення про буття, людину, націю.

У цій новелі авторка розширює галерею жіночих типів і творить по-справжньому мистецький тип особистості. Загалом О.Кобилянська творить три новаторські типи жіночих характерів, що відображають модерне бачення зламу віків. Ці персонажі ілюструють три тенденції жіночої емансипації. Перша, найрадикальніша втілена в образі максималістки музикантки Софії Дорошенко. Цьому артистично-індивідуалістичному типові характеру властивий нестримний потяг до волі, краси і гармонії, прагнення до творчої самореалізації, до визволення з пут буденщини, з вузького й задушливого світу, де панують закони і приписи філістерської моралі. Саме глибокі переживання і несправджена надія на навчання стають причиною її передчасної смерті. Друга – це теж митець, художниця, легка й епатажна Ганнуся, яка виступає твердою

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

феміністкою і не бажає ділити своєї свободи з чоловіками. Вона теж цілковито віддана мистецтву, але в той же час не втрачає тверезості мислення, що допомагає їй виживати у ворожому «чоловічому» світі. Третя – лояльно-консервативна оповідачка Марта, які еволюціонує від захоплення ідеями феміністичної незалежності до ролі вірної дружини й дбайливої матері. Таким чином, Ольга Кобилянська започатковує в українській літературі своєрідну модерністську образно-стильову манеру, створює нові типи жіночих характерів різного спектру: від жінки-патріотки, громадського діяча до жінки-митця.

Попри добру дослідженість творчості письменниці, образ «нової» жінки в її ранній прозі не був предметом окремого системного дослідження. Саме тому вважаємо тему нашої роботи актуальною.

Об'єктом дослідження є ранній твір О. Кобилянської «Valse melancholique».

Предмет дослідження – образи головних героїнь, засоби творення їхніх характерів та ідейно-художній зміст названих творів. Мета нашої роботи – проаналізувати образи «нових» жінок, феміністичні мотиви та тему емансипації у творах О.Кобилянської.

Цілковито новаторським твором О.Кобилянської, написаним у модерному дусі, є новела «Valse melancholique», яку зовсім не безпідставно називають музичною та імпресіоністичною. Імпресіонізм – це одна з модерних течій, що орієнтувалася на передачу безпосередніх вражень і настроїв людини. У її новелі «Valse melancholique» концепт музика репрезентує основні ідеї авторки щодо ролі мистецтва в житті людини. Концепт музика у творі – ключовий. Доля людини, її внутрішні характеристики, життєві концепції героїнь новели осмислюються саме крізь призму музики. Твір розпочинається з роздумів про те, якою є роль музики в житті людини. Духовно багата, цілісна особистість, на думку

авторки, не може бути байдужою до мистецтва. *«Музика – це і душевний стан людини, й обов'язкова умова її гармонійного існування, і філософія життя. Людина і музика – єдине ціле, на думку авторки»*[1: С. 88] Як зазначає одна з героїнь новели, що одночасно виступає оповідачкою: *«Не можу слухати меланхолійної музики... Я розпадаюся тоді в чуття, і не можу опертися настроєві сумному, мов креповий флер, якого позбутися мені не так легко. Зате, як пронесеться музика блиску, я подвійно живу. Обнімала би тоді цілий світ, заявляючи далеко-широко, що музика грає! І класичну музику я люблю. Навчила мене її розуміти й відгадувати по «мотивах» одна з моїх товаришок, якої душа немов складалася з тонів і була сама олицетворена музика»*[2: С. 115].

Саме музика, емоції та переживання, які вона народжує в душі, допомагають героїням зблизитися і краще зрозуміти одна одну, усвідомити власну життєву позицію, оригінальність та багатство жіночого внутрішнього світу: *«Хто вам каже, пані, що ми не любимо музики? Саме ми любимо музику, правдиву, від душі музику, що неє впливом дресури й профанації того, що зветься талантом, а впливом струнами обдареної душі, як се ви тепер описували»* [2: С. 131].

Показово, що всі три центральні персонажі твору належать до жіночої статі. І це не випадковість, а загальна тенденція тогочасного письма. Образ жінки виходить на передній план в новітній українській літературі. Як слушно зазначає Я. Поліщук, *«це було пов'язано не тільки з утвердженням жінок-письменниць як чільних представників національного письменства цього періоду; принаймні двоє із них – Леся Українка та Ольга Кобилянська – справді належать до таких, значення яких важко переоцінити»* [3: С. 155].

У новелі «Valse melancolique» О.Кобилянська творить три новаторські типи жіночих характерів, що відображають модерне бачення зламу віків. Ці персонажі ілюструють три тенденції жіночої емансипації. Перша, найрадикальніша втілена в образі

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

максималістки музикантки Софії. Друга – це теж митець, художниця, легка й епатажна Ганнуся, яка виступає твердою феміністкою і не бажає ділити своєї свободи з чоловіками. Третя – лояльно-консервативна оповідачка Марта, які еволюціонує від захоплення ідеями феміністичної незалежності до ролі вірної дружини й дбайливої матері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кобилянська О.: Повісті, оповід.: Для ст.шк. вік/Упоряд., передм.і приміт. В.Ф. Погребенника. 2-ге вид. К.: Веселка, 2001. 350 с.
2. Нестор Г. Концепт «музика» в новелі О.Кобилянської «Valse melancolique» // Матеріали студентських наукових читань. Кривий Ріг, 2018. Випуск 4. – С. 131.
3. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. – С.155.

УДК 37.01

ЦЕРКВА – СПІЛЬНОТА ХРИСТІЯН

Кульчицька Марія

Науковий керівник – Світлана Кость, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, кандидат наук із соціальних комунікацій, Львівський національний університет імені Івана Франка

Церква – це спільнота, збір усіх людей, які прийняли Святу Тайну Хрещення та вірять в Ісуса Христа – Сина Божого.

Усі люди є рівні та неповторні. Такими нас створив Бог. Люди, які належать до Церкви, також є різні: мають різну зовнішність,

говорять різними мовами, мають різні традиції, живуть у різних куточках земної кулі. Але всі вони належать до однієї Церкви, допомагають одні одним, підтримують і разом прославляють Бога.

Святий Павло порівнює Церкву із частинами людського тіла. Якби ми мали тільки вуха, як могли би бачити або їсти? Якби ми мали тільки очі, як могли би щось робити? Є багато частин, але тільки одне тіло. Церква – як тіло: вона має багато членів, і кожен з них виконує якесь завдання, але Церква є одна [3, с. 11].

Славиться Україна і своїми велично-прекрасними соборами, церквами – храмами, будівлями, де збираються віряни на Богослужіння. Храм – будинок особливий, це дім Божий. За релігійним віровченням, тут перебуває благодать Всевишнього, що передається людині священослужителями під час храмових дійств [4, с.246].

Будівля храму – за зовнішніми ознаками відрізняється від інших споруд. Їх фундамент кладуть здебільшого у формі хреста. Цим підкреслюють, що храм присвячено розіп'ятому за людей на хресті Господу і що саме хрестом Господь Ісус Христос визволив людей від влади диявола.

Часто храм має видовжену форму, подібну до корабля, який, як Ноїв ковчег, веде вірних через море життя до спасіння. Споруджували храми і в формі кола, що нагадувало людям про вічність Дому Божого [4, с.247].

Храм Божий усередині ділиться на три частини: святилище, храм вірних і притвор [1, с.146].

1. Притвор – невелике приміщення, через яке входимо до храму. У давнину люди, які готувалися до Тайни Хрещення, могли стояти лише в притворі храму.

2. Храм вірних – найбільша частина храму, в якій християни збираються на спільну молитву.

3. Святилище – це найважливіша частина храму. Посередині є престол, біля якого священник відправляє Святу Літургію. На

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

престолі стоїть кивот. У ньому зберігається Пресвята Євхаристія для тих людей, які не можуть прийти до храму. Також знаходиться Євангелія, ручний хрест та свічки. Святилище відділене від храму вірних іконостасом, посередині якого є царські двері. Іконостас – це стіна з іконами, яка відділяє храм вірних від святилища [2, с.42].

З найдавніших часів в українській церкві прийнято, щоб вірний, прийшовши до Святого храму, поставив перед іконою свічку на знак чистоти своєї віри [4, с.249].

Божому храму віддається висока пошана. У ньому забороняється їсти, бенкетувати, стелити ложе. «Не робіть з дому Отця Мого дому торгового», - наказав Спаситель [4, с.252].

Не прийнято розмовляти в Божому храмі. Навіть біля церкви слід поводитись, як у храмі Божому. Категорично забороняється палити в цих місцях. Хто не виконує обрядів своєї віри, той не християнин. Адже Ісус Христос казав: « Кожного, хто Мене визнає перед людьми, визнаю і Я. Хто Мене цурається, того і Я відцураюся перед Небесним Отцем Моїм».

Православні християни слухають Богослужіння тільки стоячи, лише малим дітям, немічним та старим дозволяється сидіти. Християни завжди приходять до церкви відповідно одягнені, у святковому одязі, підкреслюючи важливість місця та його святість [4, с.253].

На весь світ відомі архітектурні пам'ятки - собори (храми) Почаївського монастиря на Почаївській горі, Софійський, Андріївський, Михайлівський, Володимирський собори в Києві , собори Чернігова, Львова та інших міст та сіл нашої мальовничої країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абетка Божої любові: Християнська енциклопедія для дітей / Упор. О. Жаровська. Львів : Свічадо, 2016. 176 с.

2. Катехизм. Приготування до Першої Святої Сповіді та Святого Причастя. Львів: Катехитична школа ім. М. Цегельського, 2015. 60 с.

3. Мандрівка літургійним роком. Львів: Сестри Катехитки св. Анни, 2019. 72 с.

4. Мовчун А.І. Абетка духовності / А. І. Мовчун. К. : АВДІ, 2013. 312 с.

УКД 37.01

РЕЛІГІЯ ЯК ЧИННИК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Рогатинка Соломія

*Науковий керівник – Світлана Кость, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, кандидат наук із соціальних комунікацій,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Релігія – це все те, що зв'язує, з'єднує людину з божественністю.

Релігія, яка пристосовувалася і пристосовується до всього, в тому числі і до вільнодумства і атеїзму, завжди мала і продовжує мати вагоме значення у житті суспільства. Ця вага дуже багатопланова і неоднозначна.

Релігія мала і до цього часу має дуже великий вплив на широкі верстви людей, які шукають задоволення своїх земних, але таких, які набули форми релігійних, потреб. Люди бажають виразити релігійні почуття, настрої, надії в певному образі особистості та суспільної поведінки, образі життя в цілому. Усяка релігія формує у вірних певні моральні норми, цінності, критерії ставлення до інших людей, в цілому сприяє розповсюдженню певних життєвих установок, певної ідеології.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Вся релігійна тематика завжди бажала задовольнити природне прагнення людини знайти вирішення проблем виникнення природи і людського суспільства, становлення духовного світу людей. Вона дає людям дуже просту, легко зрозумілу картину буття. Не без підстав довгий час в історії людства релігія і церква були хранителями і розповсюджувачами позитивних знань про існуюче. При храмах Давнього Єгипту існували школи, в яких вивчалися не тільки релігійні міфи і культи, але і грамота, мистецтво керування державними справами, воєнна справа, медицина тощо. В похмурих келіях священнослужителів Київської Русі писалася її історія. При монастирях і храмах створювалися школи, бібліотеки. В палких середньовічних диспутах загострювалась зброя логіки, розроблялися різні підходи до вирішення життєво важливих проблем людського буття.

Отже, релігія з моменту свого виникнення була і залишається важливим елементом духовної культури суспільства. Церква і релігійні організації мають важливе значення і вагу у політичному і державному об'єднанні народів. Добре відомо, що введення у 988 р. християнство в Київській Русі сприяло консолідації давньоруських земель і створенні централізованої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Релігія в житті українського народу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://xreferat.com/81/587-1-rel-g-ya-v-zhitt-ukra-ns-kogo-narodu.html>.
2. Титаренко О.С. Основи філософії і філософських знань. К. 2007.
3. Чекер Р. О. Релігія – основа буття. Навчальний посібник. К. 2008.

БІБЛІЯ – СВЯЩЕННА КНИГА ХРИСТІЯН

Ірина Синичич

Науковий керівник - Кость Світлана, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти,

кандидат наук з соціальних комунікацій, Львівський національний університет імені Івана Франка

Біблія – це унікальна пам’ятка світової культури і літератури. Для когось – це книга, яка непомітною лежить на полиці, а для когось – Книга, в якій можна знайти відповіді на всі запитання.

Назва «Біблія» походить від грец. *biblion* – книги, що позначає священна книга в християнстві, стародавня пам’ятка писемності, створена протягом великого історичного періоду. Інші її назви – «Слово Боже», «Одкровення», «Книга Книг», «Книга спасіння», «Священне письмо». Найпоширеніша ж назва – Біблія – утвердилася серед християн з IV століття нашої ери. Вперше назвав її так Іоанн Златоуст, константинопольський патріарх. А його сучасник, перекладач Біблії латинською мовою Ієронім вживав вислів «божественна бібліотека», бо ж складається Біблія з різних за формою та змістом релігійних та світських творів [3, с. 20].

Головна тема Біблії є Христос, призначення – добро, а мета – Божа слава. Книга складається зі Старого Заповіту та Нового Заповіту. Історія створення Старого Заповіту обіймає період у кілька століть - з IX ст. по 60-і рр. II ст. до н.е.. Тут розповідається про те, як Господь створив світ і людину, гріхопадіння Адама і Єви, всесвітній потоп, регламентацію життєдіяльності людини, що викладена у відомих десяти заповідях та ін.. Новий Заповіт сформувався протягом I—II ст. н.е., який складається з чотирьох

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Євангелій — від Матвія, Марка, Луки та Івана, де розповідається про народження Ісуса Христа, про його життя, смерть і воскресіння.

Нині Біблію або її окремі книги перекладено майже всіма мовами світу. За статистикою, вона є найбільш розтиражованою у світі книгою. Над повними біблійними текстами та його частинами українською мовою свого часу працювали М.Шашкевич, П.Куліш, І.Нечуй-Левицький, І.Пулюй, І.Огієнко, І.Хоменко, І.Костецький, В.Барка, Р.Турконяк, Є.Дулуман, О.Бачинський та ін. [2, с. 149-150].

Аналіз тексту Біблії свідчить про використання у ній різних літературних жанрів. І це не дивно, адже її писали в різні історичні епохи різні люди. В Святому писанні є елементи міфології, героїчного епосу, приповістей та байок, новел та філософських есе. Це розмаїття літературних жанрів позитивно вплинуло на розвиток як релігійної, так і світської літератури. Більше того, сюжетно-жанрові лінії Біблії і зараз впливають на митців пензля та пера, надихаючи їх на створення нових творів мистецтва [1]. Відомі нам українські автори з Біблії черпали теми, сюжети, ідеї, образи, мудрість: Г. Сковорода, І. Величковський, Л. Баранович, І. Франко, І. Максимович, С. Климовський, Л. Українка, І. Драч, В. Сюзюра та багато інших. Наприклад, Тарас Шевченко брав вислови (як епіграфи до творів «Сон», «Єретик», «Великий льох»), мотиви, які по-своєму переробляв. Біблійні образи, сюжети є символічними і ще довго митці будуть звертатися до біблійних образів, сюжетів, шукаючи відповіді на такі питання, як добро і зло, любов і ненависть, життя і смерть.

Потрібно читати Біблію, бо у ній міститься справжня скарбниця Божої мудрості і для того, щоб пізнати її, треба уважно ставитися до кожної найменшої деталі. Читання Біблії спрямовує наше життя в правильному руслі, зміцнює віру, захищає від гріхів, приносить радість, дає мир і спокій нашій душі, дозволяє спілкуватися з Богом. Кожна людина для себе обирає свій стиль віри, але до Біблії повинен

звертатися кожен, бо ця Книга, як вода, яка втамовує спрагу серця по духовним речам і вчить, як жити, змінює життя людей на краще й веде до вічності з Богом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лубський В.І. Релігієзнавство: підручник / В.І. Лубський, В.І. Теремко, М.В. Лубська. К.: Академвидав, 2011. 464 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/545-relgznavstvo-lubskiy-v.html>

2. Руденко С. М. Біблія як соціокультурний феномен та її вплив на культурний розвиток людства / С. М. Руденко // Питання літературознавства, 2003. Випуск 10. С. 149-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pl_2003_10_33

3. Чернега Є. Християнська культура та українська література. Матеріали XXVII наукової конференції здобувачів вищої освіти «Історичний досвід і сучасність»: доповіді / відп. ред. В. М. Букач. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2021. Випуск 40. С. 20-24.

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/11722>

УДК 821.161.2-6.09"19"В.Стус

ЛИСТИ ВАСИЛЯ СТУСА: ВІДГОМІН МИНУЛОГО ЧИ ГОЛОС МАЙБУТНЬОГО

Марта Табака

*Науковий керівник – Зоряна Мацюк, доцент кафедри українського прикладного мовознавства, кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Останнім часом епістолярний жанр викликає щоразу більший науковий інтерес, особливо, якщо йде мова про представників шістдесятництва.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Василь Стус – це яскрава постать в українській культурі та літературі. Людина, яка не похитнулася свого часу перед суддями, приниженнями та труднощами, які йому підготувало життя. Людина, яка є прикладом гідності сьогодні.

Твори митця, які довгий час замовчувались, зараз набувають нового сенсу та актуальності. Його листи зберігають у собі певну приватність та адресованість конкретним особам, однак разом із цим дають неоціненну можливість по-новому пізнати автора та відкрити його для себе, насамперед як звичайну людину.

Дослідниця етико-естетичного дискурсу в листах Василя Стуса Т. Конончук переконана, що «епістолярій письменника має художньо-естетичну вартість, відкриває реалії авторського буття, є способом письменницького самовираження і в такій формі виходить за межі інформативності, несе високий ступінь синтезу поглядів про події і явища» [1, с. 216]. Літературознавець М. Коцюбинська зауважувала, що «у листах присутні «максимальна одвертість, сповідальність, що дає змогу проникнути в найпотаємніше, реалізація того, що Василь Стус називав «самособоюнаповнення»» [2, с. 40].

У листах до дружини Василь Стус роздумує над призначенням людини. Він наголошує, що не варто боятися рішучості, а треба намагатися слухати власне серце та не втрачати жодної хвилини: «Доля – то велике слово. Але коли саме людина збагне, що таке доля? Одна – в пізнішому віці, коли змарнує свої літа і свою душу, друга – взагалі не впізнає» [3, с. 287].

Пишучи до рідних людей, Василь Стус виявляє вимогливість до себе і вказує на важливість особистих переконань. У листах до матері він пише про вагу самовдосконалення та цінність часу: «Кожну хвилюкку читаю – аби набратися розуму бодай на старість» [3, с. 317]. Звертаючись до дружини, описуючи буденність, Василь Стус водночас надає своїм словам глибокого змісту, перетворює їх у

поезію: «І знов Господь мене не остеріг, і знов дорога повилася. Тож – до побачення – у просторі і – до побачення у часі» [3, с. 272].

Не маючи змоги безпосередньо спілкуватись із сином, Василь Стус намагається крізь відстань та час донести в рядках листів надважливі повчання: «Уяви, що Бог, який творить людей, то Ти є сам... Творися ж!» [3, с. 302]. Перебуваючи далеко від дому, він переймається освітою сина, вважає, що він «повинен бути освіченою людиною». Василь Стус неодноразово переповідав синові твори відомих авторів, рекомендував книги, наголошував на важливості обміну з іншими людьми досвідом. Часто виправляв помилки в його листах, додаючи влучні пояснення: «Ти пишеш: «Добрий день, дорогий тато». А треба – «тату». Це клична форма, обов'язкова в грамотному письмі [3, с. 301]. Здавалося б, Василь Стус апелює лише до сина, однак дає цінні поради усім, хто навчається та прагне вдосконалення.

Василь Стус упродовж усього життя залишався патріотом. Він вважав своїм обов'язком бути вірним рідній Батьківщині та гордився тим, що народився на українській землі. Поет переконував, що кожен повинен боротися за краще майбутнє України. Свої думки він втілював у рядках листів до друзів: «Домагатися широких демократичних прав для кожної людини і кожного народу – ось суть українського патріотичного духу» [3, с. 265]. На жаль, багато листів такого змісту було знищено, проте в тих, що збереглися і дійшли до сьогодні, знаходимо слова, які для сучасних українців слугують закликком до відповідальності за долю держави.

Отже, листи Василя Стуса дають змогу глибше осягнути постать поета-патріота. Крізь час відчуваємо незламність його духу, віру в себе та вміння бачити світле в найтемнішому. Попри труднощі, які траплялися на життєвому шляху, він залишався незламним, і сьогодні є прикладом гідності та честі.

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

ЛІТЕРАТУРА

1. Конончук Т.І. Етико-естетичний дискурс в епістолярії Василя Стуса // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – № 1 (14). – С. 216-221.
2. Коцюбинська М. Х. Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Коцюбинська. – К.: Дух і літера, 2009. – 584 с.
3. Стус В. С. Вибране: збірка / Василь Стус. – 2-ге вид. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020 – 320 с.

УДК:82.07:821.161.2.Ф-30

**ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНІВ ЛЮКО ДАШВАР
(«На запах м'яса», «Молоко з кров'ю», «Село не люди»)**

Фазекаш Ніколетта

*Науковий керівник – Олександр КОРДОНЕЦЬ, кандидат
філологічних наук, доцент, українське відділення кафедри філології,
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II*

Книги і сучасна література відіграють чималу роль у житті сучасного суспільства. Починаючи з 1980-х років, письменники все частіше звертаються до нових тем, які раніше були табу. Це, до прикладу, теми Голодомору, війни, сексу, наркотиків тощо.

Нині маємо чимало талановитих українських сучасних письменників, які творять як на території України, так і за її теренами. Серед відомих письменників-сучасників виділяємо творчість Ліни Костенко, Оксани Забужко, Володимира Лиса, Любо Дереш, Ірен Роздобудько і, звичайно, Люко Дашвар, яка посіла чільне місце в літературі і збагатила її новими, колоритними книгами.

Люко Дашвар (Чернова Ірина Іванівна) – українська письменниця, сценаристка. Літературна спадщина мисткині за десятиліття сформувалася чимала: «Село не люди», «Село не люди 2. Добити свідка», «Молоко з кров'ю», «Мати все», «РАЙ.Центр», «На запах м'яса», «Ініціація», «ПОкров». Також вона є авторкою трилогії «Биті є» (до цієї серії ввійшли романи: «Биті є. Макар», «Биті є. Гоцик», «РАЙ.Центр»).

Прозовий доробок письменниці великий і тематично розмаїтий. У романах порушуються різноманітні й актуальні проблеми суспільства. Тематика кохання є майже у всіх романах, проте ця лінія не основна. Також тема села (власне хутора) або ж опозиція село – місто є теж провідною в її текстах. Мисткиня показує село контрастно, не ідеалізує, а висвітлює всі його недоліки, труднощі та проблеми. На нашу думку, Люко Дашвар навмисне взяла за основу село, аби показати, що воно не відрізняється від міста нічим, адже тут такі ж люди, такі ж проблеми, нестача грошей, душевності, кохання, справедливості та інших чеснот, котрі є дефіцитом у будь-якій місцевості.

Кожна із героїнь романів перебуває у пошуку власного щастя. Якщо говорити про Марусю («Молоко з кров'ю»), то тут характер персонажа доволі неоднозначний, адже вона перебуває у роздвоєнні, що і призвело до міжусобиць, непорозумінь, важкої долі. Варто наголосити, що Маруся змогла б обіграти обставити: не вийти заміж або ж розлучитися. Вибору немає не тільки героїня, але й письменниця, бо це не просто роман, а готовий сценарій для фільму. На меті у пані Дашвар було внесення якомога більшої кількості емоційно навантажених моментів та інтриг, щоби читач не розслаблявся.

Якщо ж характеризувати героїню роману «На запах м'яса» – Майю Гілку, то тут перемогли емоції над розумом. Емоційне виснаження і душевний неспокій заглушив дівчину на початку, але наприкінці твору вона перетворюється на справжнього хижака, що

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

жертвує коханням і близькою людиною заради багатства, кар'єри, суспільного статусу. Протягом всього роману простежується переродження Гілки, як у Кафкиного Замзи, але той залишався зовні потворним, а всередині великодушним. Майя показала своє бажання відомстити, і тут так само все йшло за сценарієм.

Порушеними проблемами в романах були такі: батьки – діти, кохання, соціальна нерівність, жага до влади, морально-етичні цінності тощо. Така проблематика є актуальною і для інших романів письменниці, де безумовно панує сучасний світ і сучасна людина.

Отже, об'єктом дослідження є проблематика романів Люко Дашвар.

Метою дослідження є: проаналізувати висвітлені проблеми у романах сучасної письменниці: «Село не люди, «Молоко з кров'ю» та «На запах м'яса».

Завдання дослідження:

1. Простежити розкриття внутрішнього світу головних героїнь романів.

1. Проаналізувати проблематику романів «Молоко з кров'ю», «На запах м'яса», «Село не люди».

Роман «Село не люди» – це не типовий прозовий твір, а колоритна скарбниця, у котрій ми віднайдемо відомі або ж нові для нас речі. Назва роману говорить сама за себе, а тлумачити ми можемо її так: село – це місцевість, яку не можна і не потрібно ототожнювати із її мешканцями. Назва твору походить від крилатого вислову: «Село – не люди»: *«Село — не люди, — відповів Ігор. — Розглядати село як скупчення людей — величезна помилка. Село — це традиції, це скарбниця нації, це продовження природного способу життя на протизвагу звихнутій урбанізації»* [Дашвар2012:89].

У «Село – не люди» авторка звертається до гострої соціальної проблематики, змалювавши у неприкрашених тонах, які важкі часи переживає українське село кінця 90-х років. У той же час наскрізною

ідеєю в романі звучить думка, що навіть серед такої безпросвітності існує надія на краще. Головна героїня – дівчина Катерина, попри всю жорстокість, через яку їй довелося пройти, не втратила своєї людяності. Тому українське село має майбутнє. Одною із питомих проблем роману є протиставлення селянству – міщанству.

Р.Зубко у праці «Опозиція село – місто у романах Люко Дашвар та її вплив на формування образів – персонажів» наголошує на існуванні конфлікту між селянами та міщанами, який існує у різносторонньому баченні світогляду, вірувань, цінностей. Через те, що село – це маса людей, котрі вороже налаштовані до опозиції, тобто до міщан, вони в свою чергу висловлюють своє особисте суверенне ставлення до села, котре часом постає відлюдькуватим і ворожим [Зубко 2019: 184-185].

«Молоко з кров'ю» – це роман про випробовування обставинами життя, про пошук істини, непереборність кохання, про обставини, котрі змінюють долю. Саме це пережили головні герої книги – Маруся та Степан. У порівнянні з романом «Село не люди», дія якого теж переважно відбувається на селі, композиційно «Молоко з кров'ю» є складнішим. Події твору розгортаються у двох часових площинах: наші дні (початок 2000-х років) та повоєнні часи в Україні. Події сучасності служать своєрідним обрамленням історії двох головних персонажів твору.

Наскрізною проблемою роману є проблема внутрішньої боротьби людини із самою собою. Питання вибору кращого життя і справжнього кохання тримають під напругою не тільки героїню, а й самих читачів. Окрім цих проблем, письменниця висвітлює й такі: проблеми батьків та дітей, пошуки сенсу життя, влада грошей, любовний трикутник тощо. Весь роман тримається на тому чи іншому виборі героїні і чи він правильний, чи – ні, показують подальші наслідки її «побитого» життя.

Головною героїнею роману «На запах м'яса» є дівчина, яка перебуває у пошуках власної себе. Проаналізувавши роман, ми

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

бачимо, що вона не знайшла себе в цьому світі. Вона не підпорядкувала своє життя і долю собі, а навпаки – її емоції оволоділи нею і захопили. Гілка обрала інший шлях, бо розчарувалася у людях, і не дивно, бо світ занадто жорстокий: *«За що любити людей? Нащо їм вірити? Дурний Санджив!...»*[Дашвар 2014: 354].

У романі «На запах м'яса» Люко Дашвар прагне зобразити людину, котра прокладає свій шлях, йдучи до мрії, і, долаючи життєві перешкоди. Проте головним у полі зору мисткині не сама особистість, а психологічний тиск та взаємодія з боку інших людей на неї саму, котрі змінюють її не тільки внутрішньо, а й зовнішньо.

Майя Гілка – це типова людина у типових обставинах сучасного світу. Наша поведінка – це віддзеркалення світу, так само і в Гілки, адже спочатку вона дійсно хотіла простого життя і щастя. Підбиваючи підсумки, ми можемо наголосити на тому, що пошуки щастя та долі для героїнь обох романів були непростими. Як Марусю із «Молоко з кров'ю», так і Майю Гілку об'єднують спільні риси – вони могли змінити своє життя, обставити долі самотужки, проте перша дала все на розсуд часу, а інша – стала жертвою хижацьких примх.

Отже, Люко Дашвар – сучасна прозаїкня, яка зокрема висвітлювала проблеми села, які для даної місцевості не були притаманними, натомість для великого міста, воно є примітивщиною. Зображувала мисткиня його не заідеалізовано, а відверто: алкоголізм, безробіття, деградація, відсталість від сучасного світу тощо.

Порушеними проблемами в романах були такі: батьки – діти, кохання, соціальна нерівність, жага до влади, морально – етичні цінності тощо. Така проблематика є актуальною і для інших романів письменниці, де безумовно панує сучасний світ і сучасна людина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дашвар Л. На запах м'яса: роман. – Харків: Книжний клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2014. – 368 с.
2. Дашвар Л. Село не люди: роман. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. – 272 с.
3. Зубко Р. «Опозиція село – місто у романах Люко Дашвар та її вплив на формування образів – персонажів // Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (16-17 квітня 2019 року). Філологічний факультет. – Чернівці, 2019. – С. 209-220.

УДК 159.99

МОДНІ ОБРАЗИ ВІД БЕЗХАТЬКА СЛАВІКА, АБО ФЕШН-ІНДУСТРІЯ В ПОСТ-МОДЕРНУ ЕПОХУ

Лілія Хмарна

*Науковий керівник – Галина Хлипавка, к.пед.н., старший викладач
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Постмодерну добу та постіндустріальне суспільство останнього десятиліття ХХ ст. визначають: крах світової двополярності, глобалізація, інтеграція, стрімкий технологічний поступ, створення транснаціональних компаній (ТНК) та уніфікація світового ринку. Взаємопроникнення культур у мегаполісах, культурний кіч і еkleктика — феномен, притаманний постмодерну. Покоління 1990-х поставило під сумнів практично все, змістило акценти з новацій на інтерпретації минувшини, з усталених традицій на тимчасові цінності споживача. У моді пришвидшилися зміни, з'явилися короткотривалі стилі, які послуговувалися відомими силуетами, демократизувавши спосіб одягання та адресність вбрання. В одязі

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

визначилися основні константи — доцільність, природність, комфортність, креативність споживача з використанням високих технологій.

Звучить неймовірно, але безхатко Славік зі Львова дійсно надихнув світових дизайнерів, які буквально скопіювали його образи. Модний бренд Vetements, співзасновником якого є Демна Гвасалія, міг взяти за основу образи безпритульного жителя Львова. У новій чоловічій колекції нової марки бренду VTMENTS 2022 деякі моделі повністю повторюють образи безхатка Славіка зі Львова. Чоловік прославився, коли його почав знімати на вулицях міста талановитий фотограф Юрко Дячишин.

Фотограф Юрій Дячишин познайомився з 55-річним безхатком Славіком ще у 2011 році. Фотограф підійшов до чоловіка і сказав, що хоче його фотографувати. Славік дуже зрадів, адже для нього його вбрання було не просто одягом, а свого роду перформансом.

Так у фотографа народився проєкт "Славік Фешн" (Slavik's Fashion), який був присвячений не моді, а силі бути таким, яким хочеться. Фотографії стали вірусними в Мережі і про стильного безпритульного зі Львова написали видання по всьому світу, включаючи The Telegraph, Mirror та інші.

Найчастіше Славіка можна було зустріти на площі Ринок. Епатажний чоловік ніколи не повторював своїх образів. Де брав стільки одягу – нікому не розповідав.

Його вбрання і досі надихає художників на нові колекції одягу. Ось, наприклад, моделі чоловічої колекції 2022 року відомого світового бренду. Юрій Дячишин впевнений, що деякі образи аутфітів Славіка ніби скопійовані. Такий стиль називається нормкорн (повсякденний, простий та вільний одяг). Цілком ймовірно, що бренд надихався образами Славіка, і ось чому. Ось цей бездомний хлопець, який жив у Львові, він просто доношував ті люксові речі, які викидалися багатими людьми. Таким ось чином з'явилася нова

стилістика комбінації люкса і трешу, – сказав столичний дизайнер Серж Смолін. Бренд, який запозичив стиль Славіка, раніше запрошував його на модні покази в Париж. Творець бренду Демна Гвасалія ще у 2016 році зізнавався в коментарі для модного глянцево, що натхненням для його колекції дійсно стали образи львівського безхатька. Бренд Vetements надихнувся образами українського безхатька зі Львова. Тільки ось цього разу Славік ніде не був згаданий. Нова колекція VTMNTS 2022 заснована на образах безхатька Славіка. А ось американська продакшн-студія Visionaire і взагалі звернулася до фотографа Юрка Дячишина, щоб зняти про Славіка документальний фільм.

Попри популярність, свого триумфу Славік не дочекався. У 2013 році зірка вуличної моди раптово зник і відтоді про нього нічого не чути. Після нього залишилася ціла спадщина: у Львові продаються наліпки й листівки з його стильними образами, плакати та інша сувенірна продукція. Наклейки зі Славіком є і на вулицях інших європейських міст. Наклейка Slavik's Fashion в місті Дубровник, Хорватія. На двох будинках у центрі Львова є інсталяції з його фото. Тут гіді люблять зупинятися під час екскурсій, щоб розповісти туристам дивовижні історії про зірку світової моди – безпритульного Славка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубець О. Українське мистецтво 1990-х років і «нова кон'юнктура»// Образотворче мистецтво. — 2001. — № 3. — С. 46-49.
2. <https://tsn.ua/exclusive/modni-obrazi-lvivskogo-bezhatka-slavika-skopiyuvav-francuzkiy-brend-odyagu-1837933.html>

УДК 687.5.01

ОДЯГ ЯК ФЕНОМЕН НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Чобіт Роксолана

Науковий керівник – Кость Світлана, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка

Згідно з пірамідою Маслоу, одяг – це фізіологічна потреба людини, яка існувала ще з найдавніших часів. А сьогодні, це не просто речі, які прикривають тіло. Це відображення людини. Думаю, кожен помічав за собою, що з першого погляду може відрізнити іноземця від місцевого жителя саме за їхнім вбранням, за стилем. Це змушує замислитися про одяг як феномен культури. Те, у що ми одягнені, передає інформацію про нас самих, наше суспільне становище та цінності спільноти. Інтерпретація стилів одягу неминуче ведеться через об'єktiv нашої культурної орієнтації.

Одяг може відобразити: **релігійні переконання** (підрясник — чорна сукня черниці, одяг євреїв, мусульманська абая); **значну подію у житті** (весільна сукня, траурний одяг, випускний наряд); **приналежність до субкультури** (готи одягнені у чорне і в них обов'язково мармурово-біла шкіра; спортивний командний одяг), **діяльність** (робоча форма, спортивний одяг).

Національний костюм - це генетичний код нації. По народних костюмах можна багато зрозуміти про культуру життя її мешканців. Кожна нація може похвалитися особливим одягом, який зберігає в собі частинку минулого і дозволяє прослідкувати національну ідентичність. Наприклад, традиційний індійський одяг, без якого неможливо уявити собі індійську жінку, називається сарі. Найголовнішою частиною національного шотландського костюму є

кілт. Цю деталь гардеробу шиють з вовняної картатої тканини. За кілтом завжди можна визначити, з якого регіону Шотландії людина. Вишиванка - головна складова національного костюму для українців [1].

У кожній культурі завжди був визначений «прийнятний» одяг, який задовольняв певні умови, потреби держави. Якщо розглядати історичні тенденції, то зміни поглядів на те, що вдягнути, відбувалися постійно. У деяких суспільствах раніше було немислимо, щоб жінки носили штани, або люди виходили на вулицю без капелюха, але з часом ці соціальні «правила» змінилися, і обидва зараз поширені. У деяких країнах ці норми все ще діють, а в інших вони ніколи навіть не існували.

Суспільні та культурні цінності, такі як скромність і порядність, глибоко пов'язані з нашим одягом. Довжина шорт або спідниць, рваних джинсів, оголення певних ділянок тіла - все це підлягає різному сприйняттю та судженням різних культур у всьому світі. Так само, «як носити одяг», є питанням соціальної норми, наприклад, заправляти сорочку чи ні, скидати взуття при вході в будинок, знімати піджак під час зустрічі. Носіння певних кольорів також може бути наповнене значенням. Колір, який в деяких країнах вважається випадковим, може означати смерть або невдачу в інших країнах.

Виділяють п'ять країн із найсуворішими дрес-кодами, відхилення від яких для громадян передбачає тюремне ув'язнення, штраф або навіть публічну фізичну розправу.

1. У Північній Кореї заборона на довге волосся для чоловіків та штани для жінок.

2. У Судані діє табу на жіночі штани та макіяж для чоловіків.

3. Саудівська Аравія – несхвалення одягу, де оголюється шкіра жінки. Є обмеження для чоловіків: у 2009 році уряд Саудівської Аравії заарештував 67 чоловіків на приватній вечірці за переодягання та «поводження як жінки».

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

4. У 2010 році Франція запровадила "заборону паранджі" - закон, який забороняв людям закривати обличчя на публіці.

5. Згідно з новим законодавством соціально консервативної Уганди, якщо жінок бачать у спідницях або шортах "вище коліна", їм загрожує арешт [3].

Під час відвідування, проживання та роботи закордоном важливо розуміти правила та норми щодо одягу в цій країні. Розуміння та дотримання певних очікувань щодо вбрання може справити хороше перше враження. Дрес-коди часто неписані, але мають вирішальне значення для того, щоб відчувати себе комфортно в іншій державі. Це підтверження того, що одяг – це феномен культури, який виражений як вияв невербальної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Твій генетичний код: національні костюми різних народів світу. URL: <https://travel.tochka.net/ua/10464-tvoy-geneticheskij-kod-natsionalnye-kostyumu-raznykh-narodov-mira/> (дата звернення: 17.10.2021).

2. Jacqueline Ahmed. Dressed to Impress: Clothing and Culture. URL: <https://www.cartus.com/en/blog/dressed-impress-clothing-and-culture/> (дата звернення: 15.10.2021).

3. 5 countries with the strictest dress codes. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/5-countries-with-the-strictest-dress-codes/> (дата звернення: 16.10.2021).

МЕРЕЖЕВИЙ ЕТИКЕТ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО

Юрій Щерба

*Науковий керівник – Конівіцька Тетяна, кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри українознавства, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності*

Сьогодні ми вже не можемо уявити навчання у закладах освіти без використання інформаційно-комунікаційних технології, які мають як свої переваги, так і недоліки. Освітній процес став значно різноманітнішим та інтенсивнішим завдяки впровадженню та використанню інформаційно-комунікаційних технологій. ІКТ відіграють важливу роль і для ефективного навчання у ЗВО.

Нині активно впроваджується *дистанційне навчання*, без якого не можемо собі уявити освітній процес у час пандемії COVID-19. Заклади вищої освіти використовують «Віртуальне навчальне середовище» (ВНС), «Віртуальний (електронний) університет», різноманітні освітні програми для дистанційного навчання Zoom, Tims, Googl meet, які є необхідними під час вимушеного припинення діяльності закладів внаслідок пандемії. Таке навчання, безперечно, має як свої переваги, так і недоліки.

Ще до пандемії активно застосовувалося навчання у Віртуальному університеті, яке спрощує для студентів доступ до необхідної інформації та опрацювання потрібного матеріалу з навчальних дисциплін; пройшовши тестування, студенти самостійно можуть оцінити і проаналізувати рівень набутих знань, а викладачі – виконати процедуру контролю результатів навчальної діяльності [1, с. 275]. Сьогодні заняття проводяться за допомогою різноманітних освітніх застосунків: Zoom, Tims, Googl meet тощо.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Проте успіх навчання залежить не тільки від вибору чи якості інформаційного освітнього середовища, ефективності технічних засобів, майстерності викладача презентувати навчальний матеріал дисципліни, а багато в чому від умінь і навичок студентів спілкуватися, дотримання правил мовлення, вміння презентувати свої матеріали в Інтернеті. Тут варто наголосити на дотриманні під час занять у ЗВО правил спілкування чи мережевого етикету, або ще називають Інтернет-етикет. Мережевий етикет – (від англ. network etiquette) – це правила поведінки, спілкування, традицій у мережі Інтернет [2; 4]. Знати і застосовувати правила мережевого етикету необхідно усім, не потрібно забувати про правила спілкування чи поведінки під час Інтернет-спілкування чи ігнорувати ці правила.

Нині на сайті Міністерства освіти і науки України розміщено безкоштовний онлайн-курс «З мережевого етикету та безпеки», який було розроблено компанією Google у співпраці з Міністерством освіти і науки України [3]. Цей курс допоможе навчитись безпечно та комфортно працювати в Інтернеті, вивчити правила мережевого етикету та правил безпеки. Його можуть пройти всі охочі.

Ми звернемо увагу на основні правила мережевого етикету під час проведення дистанційних занять у застосунках, які об'єднують все в спільному навчальному середовищі, містять чат, файлообмінник та інші програми. Це новий вид комунікації між викладачем та студентом. Перш за все, потрібно звикнути і не боятися спілкуватися.

До основних правил спілкування під час дистанційного навчання у ЗВО на заняттях можна віднести:

- дотримання правил етикету у мережі: повага, ввічливість, тактовність, доброзичливість, витриманість;
- під час онлайн-спілкування необхідно дотримуватися всіх правил: вітатися, прощатися, дякувати за надану інформацію чи допомогу, вибачатися тощо;

- представлятися, коли починаєте розмову;
- швидке реагування на запитання викладача, підтвердження зв'язку та відповідь на повідомлень;
- активність на занятті, запитання до доповідачів та викладача;
- використовуйте графічну мову, щоб допомогти передати сенс, проте слід звертати на доречність застосування значків емоцій (смали, стікери) у спілкуванні з викладачами, щоб уникнути непорозумінь;
- обов'язково перевіряйте текст онлайн-повідомлення перед відправкою адресату.
- дотримання основних ознак культури мовлення: правильність, точність, виразність, лаконічність, чистота, доречність, емоційність;
- дотримання правил невербальної комунікації, оскільки важливо не лише, що ви говорите, але й те, що показуєте, міміка тощо;
- звертати увагу візуалізацію: одяг, тло під час онлайн-заняття тощо.

Останнім часом онлайн-спілкування активно витісняє реальне, оскільки простіше спілкуватися з людиною на відстані ховаючись за маску соціальних мереж. Але інтернет-спілкування - це теж показник культури, вихованості та освіченості і про це потрібно завжди пам'ятати. Наша рекомендація, почніть розмовляти один з одним в реалі, знайомтеся, зустрічайтеся, спілкуйтеся, не робіть так, щоб соціальні мережі вас повністю затягнули, адже реального спілкування очі в очі з емоціями і почуттями ніщо не замінить.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конівіцька Т. Я. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні риторичної компетентності майбутніх психологів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні*

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер». 2018. Вип. 51. С. 273–276.

2. *Культура віртуального спілкування: методичні поради / Упр. культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; ХОУНБ ім. М. Островського. Хмельницький, 2014. 28 с.*

3. *Курс з мережевого етикету та безпеки. Teacher center. Режим доступу : <https://digitaledu.org.ua/>.*

УДК: 2-67/327.5

ПРОБЛЕМА ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ХРИСТИЯНСЬКОГО ВІРОВЧЕННЯ

Борис Яртим

Науковий керівник – Михайло Нагірняк, к.іст.н., доцент кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У християнській традиції ідеалом життя у спільноті та світі є мир. Мир є одним з ключових понять Христової Благовісті: “Мир вам!” [2; Лк. 4, 36]; “Мир залишаю вам, мій мир даю вам” [2; Ів. 14, 27]. Мир між людьми невіддільно пов’язаний з любов’ю до ближніх: “Люби твого ближнього як себе самого” [2; Рим. 13, 9]. Християни покликані плекати цей мир і любов на всіх рівнях суспільного життя: міжособистісному, родинному, громадському, внутрішньополітичному і міжнародному: “Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться” [2; Мф. 5, 9]. Щоби бути миротворцем, потрібно бути наділеним сильним та сформованим характером, здатним панувати над собою [4]. Прагнучи до

встановлення миру у будь-яких вимірах, християни повинні пам'ятати, що мир – не самоціль, а наслідок моральної доброти громадян, засіб, базова умова для розквіту культурного, релігійного та суспільного життя. Не можна прагнути “миру за всяку ціну”, входячи в хибні компроміси та нехтуючи основними християнськими та загальнолюдськими цінностями [4].

Питання миру тісно пов'язане з питанням війни. Війна – одне з найбільш спірних та найскладніших питань у богослов'ї. Християни по-різному відносяться до питання збройного захисту людини, держави. Церква не може толерантно відноситися до війни, бо вона поєднується з жорстокістю, озлобленням, кровопролиттям, а християнство – релігія миру, любові, милосердя. Війна, таким чином суперечить самій сутності християнства [3].

Проте, незалежно від того, війни стали визначальною характеристикою людського життя. Тільки за останні 3600 років на земній кулі відбулося 14 тисяч війн. Військові конфлікти забрали понад мільярд людських життів. [1]. Війни супроводжували всю історію людства після гріхопадіння, і, як стверджує Святе Письмо, будуть супроводжувати і далі. Про це свідчить і Апокаліпсис, розказуючи про останню битву сил добра і зла біля гори Армагеддон [2; Откр. 16, 16]. У Старому Заповіті йдеться про те, що Богообраний Ізраїль вів часті війни з сусідніми народами, що були неєврейської національності і вважалися поганями. Тому, відповідно до закону кожен юдей повинен був носити зброю [2; Чис. 1, 3; 26, 2]. Заповіт стверджує: “Всьому свій час... народжуватися і помирати; ... час убивати і час будувати; час плакати і час сміятися; ... час розкидати каміння, і час збирати каміння; ... час війни, і час миру” [2; Еккл. 3, 1-8]. Очевидно, війни вважалися необхідними та справедливими. Тому неможливо говорити про заборону війни старозавітним вченням.

Ісус Христос на Оливній горі говорить своїм учням про дні, які будуть передувати Другому Пришествю: “Також почувете про війни і чутки про війни. Глядіть, не жахайтесь, бо належить усьому тому

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

бути, та це ще не кінець. Постає бо народ на народ, і царство на царство” [2; Мф. 24, 6-7]. Спаситель сказав також: всі, що взяли меча, від меча загинуть [2; Мф. 26, 52]. Дані слова направлені на застереження тільки тому, хто перший підніме меча на іншого. У цих словах Спасителя знаходить виправдання ідея справедливої війни. З християнської точки зору, поняття моральної правди у відносинах повинно спиратися на такі принципи: любов до своїх ближніх, свого народу і Батьківщини; розуміння потреб інших народів; переконання в тому, що служити на благо свого народу аморальними засобами неможливо. Ці три принципи визначили моральні межі війни, що були вироблені християнським світом ще у Середньовіччя.

У західній християнській традиції при визначенні справедливості війни звичайно наводять ряд чинників, що обумовлюють допустимість її початку на своїй або чужій території. До їхнього числа можна віднести такі: війну варто оголошувати заради відновлення справедливості; війну має право оголосити тільки законна влада; війна може бути оголошена тільки після того, як будуть вичерпані всі мирні засоби для ведення переговорів із протилежною стороною і відновлення вихідної ситуації; війну можна виправдати тільки прагненням відновити мир і порядок.

Одним з критеріїв, за якими можна судити про правоту або неправоту воюючих сторін, є метод ведення війни, а також ставлення до полонених і мирного населення супротивника, особливо дітей, жінок, людей похилого віку. Війна повинна вестися “з гнівом праведним”, але не зі злобою, ненаситністю. Найбільш православну оцінку війни як подвигу або, навпаки, розбою можна зробити, лише виходячи з аналізу морального стану тих, хто воює. “Не радій смерті людини, хоча би вона була найбільш ворожою тобі: пам’ятай, що усі ми помremo”, – стверджує Святе Писання [2; Сир. 8, 8]. Гуманне ставлення до поранених та полонених в християн базується на словах апостола Павла: “Отже, якщо ворог твій голодний, нагодуй його;

якщо хоче напитися, дай напитися йому; бо, роблячи це, ти збереш йому на голову палаюче вугілля. Не бувай переможений злом, але перемагай зло добром” [2; Рим. 12, 20-21].

Ще більш серйозним є питання права на застосування сили аж до позбавлення людини життя. Вбивство є актом найвищої гордині. Той, хто вбиває, переступає останню межу і входить у зону вседозволеності. Тому дуже важливо, щоб війна відповідала принципам християнської справедливості [1]. Зло, що твориться за допомогою зброї лише зброєю може бути зупинено, де не вистачає любові, повинен діяти закон.

Впродовж всього свого існування Церква неодноразово висловлювала своє ставлення до збройного насильства, вбивств, висуваючи ідею “справедливої війни”. Ще святий Ісидор Пелусіотський у V столітті встановив чітку відмінність між застосуванням зброї з приватних випадків і застосування зброї в силу виконання службових обов’язків: у першому випадку – це злочин, а у другому – необхідність. Позиція Церкви стосовно застосування зброї і війни аргументовано висвітлена у богословських працях блаженного Августина [1]. Він не розглядає питання щодо доцільності війни. Він просто констатує, що війна повинна бути справедливою. В свою чергу “справедлива війна” – це характеристика лише щодо оборонної війни. Та найповніше відношення церкви до війни було висловлено в часі Другого Ватиканського Собору. Собор наголосив, що доки існуватиме загроза війни і не буде відповідної міжнародної влади наділеною ефективною силою не можна буде відмовити урядам у праві на слушну оборону, якщо, будуть вичерпані всі засоби до замирення. Тому до правителів держав і тих, що несуть часткову відповідальність за публічні справи, належить також обов’язок дбати про добробут доручених їм народів і ладнати такі важливі справи з великою відповідальністю.

Таким чином, проблема війни завжди йде поруч з проблемою миру. Визнаючи війну злом, Церква усе ж не забороняє брати участь

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

у бойових діях, якщо мова йде про захист ближніх та відновлення порушеної справедливості. Тоді війна вважається хоча і небажаним, але вимушеним засобом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Августин., архієп. Православний погляд на війну і мир / Виступ на Міжнародній конференції “Православні духовні цінності і сучасність”. МАУП, Міжнародний підготовчий інститут ім. А. Акаєва, м. Київ, 21 березня 2003 р. // [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://archiv.orthodox.org.ua/page-277>.

2. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту. Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату. Київ, 2007. 1416 с.

3. Великий Р.Г. Роль Православної Церкви у формуванні духовних цінностей військовослужбовця : дис. на здобуття наук. ступеня канд. богословських наук / Роман Георгійович Великий ; Львів: Львівська духовна академія УПЦ КП, 2009.178 с.

4. Гусак П. Війна, мир і самозахист з християнського погляду / П. Гусак // [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bohoslov.org.ua>.

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР НАУКИ. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ

УДК 159.99

ТВОРЧІСТЬ, ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Світлана Агапова

Науковий керівник – Роман Яремко, викладач кафедри практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Вибираючи, із запропонованого списку варіантів кваліфікованих психологів людина спирається не тільки на досвід та освітній рівень фахівця, а й на відгуки клієнтів. Відгук, є показником успішного творчого підходу до вирішення і постановки проблеми. На сьогоднішній день творчість відіграє чималу малу роль у формуванні соціально-етичний та культурних аспектів професійних якостей майбутніх психологів. Предметом психології творчості виступає творчий шлях талановитої чи геніальної особистості.

Творчість, позначає й діяльність особистості, і створені нею цінності, які з фактів її персональної долі стають фактами культури. Поняття «творчість» як культурно-історичне явище має психологічний аспект: особистісний і процесуальний. Особистість майбутнього психолога має здібності, мотиви, знання й уміння, завдяки яким вона може створити новий, оригінальний і унікальний продукт. Головна характеристика творчості — створення нового.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Один із найвідоміших психологів В. Вундт стверджував, що психологія повинна мати дві частини, кожна з яких співвідноситься з різними рівнями людської психіки та розвиватиметься за власними законами і методами; що друга частина психології має досліджувати проникнення культури в психіку [3].

Ми стверджуємо, що творча думка веде до створення нових продуктів діяльності шляхом відшукування нових методів, форм і засобів реалізації творчого потенціалу, що прискорює процес розвитку науки, техніки, мистецтва, культури та інших сфер повсякденного життя через нововведення та відкриття.

Для майбутнього психолога важливими є професійні творчі здібності, адже він, працюючи у сфері освіти, культури чи охорони здоров'я, завжди здійснює багато змістову психологічну роботу. Тим самим він поєднує: теоретизування, мисленнєву діяльність, конструювання, експериментальну роботу, практикування задля основного – розв'язання конкретної психосоціальної проблеми. А. В. Фурман вважає: якщо таке взаємозбагачувальне поєднання вдається, то це забезпечує високоякісний результат у знятті актуалізованої життєвої проблемності [5].

На нашу думку, що саме комунікативно-продуктивний компонент професійних творчих здібностей, як культурного феномену для майбутніх психологів - передбачає спроможність зреалізувати оптимальний стиль спілкування у своїй психологічній праці, обговорити процес творчого вчинення, уможливити здійснення професійно-креативної діяльності.

В. В. Рибалка наголошує, що творча особистість є найбільшою цінністю для будь-якого суспільства, оскільки для неї характерна висока продуктивність, результативність особистісно та суспільно значущої творчої праці, завдяки чому людство робить черговий крок у своєму прогресі [4].

Отже, для професійно-культурного визнання практичного психолога доцільно вдосконалювати рівень його творчості, креативного потенціалу та творчих здібностей. З-за для формування у студента-психолога суб'єктивної позиції створення чогось нового у процесі професійної підготовки та діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

3. Кузнєцова Т. В. К89 Психологія культури : (Психол. філос. аналіз): Курс лекцій. – К. : МАУП, 2005. – 152 с.

4. Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді: Науково-метод. посібник / За ред. В. В. Рибалки. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – 388 с

5. Фурман А. В. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект : монографія / А. В. Фурман. – Тернопіль: Астон, 2007. – 164 с.

УДК: 159.938

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК АСПЕКТ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ У МОДЕРНОМУ СВІТІ

Березяк Ксенія

*викладач кафедра практичної психології та педагогіки, Львівський
державний університет безпеки життєдіяльності*

Однією з основних особливостей сучасного світу є глобалізація культурних, економічних, соціальних процесів. В період 2019-2021 рік особливо яскраво це проявилось в ситуації пандемії коронавірусної хвороби 2019 (COVID-19) – це світова криза, більше, ніж медична катастрофа. Існує також глобальна надзвичайна ситуація в галузі психічного здоров'я з можливими довгостроковими

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

і глибокими несприятливими наслідками. Розуміння розвитку психопатології, пов'язаної з пандемією, обмежене через численні індивідуальні та контекстні фактори. Широко визнано, що індивідуальні відмінності, щоб витримати або впоратися з стражданнями, передбачають розвиток психопатології. Існує загальна думка, що в безпрецедентних катастрофах активізуються позитивні та адаптивні реакції, які призводять до швидкого одужання після тимчасових труднощів і допомагають людям відновитися від негараздів. Такі стратегії пов'язані з позитивним психічним і фізичним здоров'ям. Емоційний стиль реагування на ситуацію і співчуття до себе можуть бути застосовані для підвищення стійкості в пост-пандемії.

В ситуації з пандемією COVID-19 більшість країн були не готові, не тільки з точки зору загрози здоров'ю та вимог до системи хорони здоров'я, але і для особистості, які справляється з психологічними негативними наслідками. Підтримка або швидке відновлення психічного здоров'я під час і після впливу значних стресорів є результатом динамічного процесу адаптації до даного стресового життя, його обставини. Світ вчиться жити з коронавірусом, але багато людей, здається, відчувають себе більш нервовими і невпевненими. Наша фізична та емоційна стійкість знизилася; це не тільки наша стійкість до кашлю і застуди, але наша здатність керувати складними ситуаціями і складними соціальними взаємодіями. Існує потреба у різнобічному застосуванні терміну «життєстійкість», щоб не зменшити практичний внесок у підвищення життєстійкості особистості.

Набі Назарі (Lorestan University, Khorramabad) провів кілька досліджень під час пандемії. Результати показують, що низька життєстійкість та резилентність (життєздатність), є негативною переумовою високої тривожності щодо коронавірусу, страху перед COVID-19 та психологічного стресу, породженого COVID-19 [4, 2].

При цьому низький рівень оптимізму, оцінений шкалою LOT-R, обумовлює страх перед коронавірусом. Результати цього дослідження мають практичне значення для заходів кризового психологічного втручання для підвищення життєстійкості. Результати дослідження демонструють зв'язок між індивідуальними відмінностями в адаптивних емоційних реакціях, страхом пандемії з розвитком психопатології.

У іншому дослідженні автори пропонують нові рамки для зміцнення стійкості [3, 3]. Хоча конструкт життєстійкості, як правило, спрощується в клінічних умовах і дослідженнях, варіанти емоційних стилів дуже актуальні в побудові моделі життєстійкості, яка дозволяє краще зрозуміти психопатологію, пов'язану зі стресовими ситуаціями. Здорова емоційність відноситься до загальних здібностей індивідуальності. Щоб визначити важливі компоненти емоційного профілю індивіда, Девідсон запропонував шість вимірів, керованих конкретними мозковими ланцюгами [1]. Ці шість вимірів – світогляд, резилентність, соціальна інтуїція, самосвідомість, чутливість до контексту та увага. Попередні дослідження показують, що люди очікують позитивних результатів, таким ставленням сприяють більш високому смакуванню життя та підвищують психологічну життєстійкість під час небезпечних для життя ситуацій. Підвищення життєстійкості було визнано важливим пріоритетом для зменшення несприятливих та травматичних впливів пандемії на виникнення чи загострення психічних розладів. Самосвідомість може полегшити лікування від травми і знайти продуктивні рішення в подіях на основі травматичних ситуацій.

Співчуття до себе [5, 95] – ще одна конструкція, яка важлива для життєстійкості. Для більшості людей самокритичність і самозвинувачення – це автоматична і звична реакція на особисту боротьбу, пов'язану з психопатологічною вразливістю. Замість таких дезадаптивних відповідей, співчуття до себе, відносно нова

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

концепція, пов'язана з психічним здоров'ям і благополуччям. Це є потенційно більш адаптивною відповіддю в стресовій події.

Також важливим показником, що впливає на життєстійкість, є толерантність до невизначеності та амбівалентності. Попередні дослідження толерантності до невизначеності в охороні здоров'я були зосереджені в основному на медичних працівниках, а не на пацієнтах, і на емпіричних дослідженнях, а не на розробці теорії. Велика і ґрунтовна робота з кількох дисциплін (наприклад, економіка, клінічної, організаційна та соціальна психологія, соціологія) дала кілька уявлень про природу толерантності до невизначеності та безліч вимірювань цього явища [2, 63]. Толерантність до невизначеності дозволяє зберігати баланс у таких кризових ситуаціях, як пандемії COVID-19.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kesebir, P., Gasiorowska, A., Goldman, R., Hirshberg, M. J., & Davidson, R. J. (2019). Emotional Style Questionnaire: A multidimensional measure of healthy emotionality. *Psychological Assessment*, 31(10), 1234–1246. <https://doi.org/10.1037/pas0000745>. Epub 2019 Jul 1
2. Marij A. Hillen, Caitlin M. Gutheil, Tania D. Strout, Ellen M.A. Smets, Paul K.J. Han Tolerance of uncertainty: Conceptual analysis, integrative model, and implications for healthcare. *Social Science & Medicine*. Volume 180, May 2017, Pages 62-75. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.03.024>
3. Nazari, N., & Griffiths, M. D. (2020). Psychometric validation of the Persian version of the Emotional Style Questionnaire. *Current Psychology*, 26(2020), 1–13. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01205-1>
4. Nazari, N., Zekiy, A. O., Feng, L. S., & Griffiths, M. D. (2021). Psychometric Validation of the Persian Version of the COVID-19-Related Psychological Distress Scale and Association with COVID-19 Fear,

COVID-19 Anxiety, Optimism, and Lack of Resilience. *International journal of mental health and addiction*, 1–16. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00540-z>

5. Neff, K. D., Bluth, K., Tóth-Király, I., Davidson, O., Knox, M. C., Williamson, Z., & Costigan, A. (2021). Development and validation of the Self-Compassion Scale for Youth. *Journal of personality assessment*, 103(1), 92–105. <https://doi.org/10.1080/00223891.2020.1729774>

УДК 364-786-057. 36

ЗНАЧЕННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Богдана Ванельчук

*Науковий керівник – Логвиненко Вікторія, к.філос.н., доцент
кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Учасники бойових дій вимагають підвищеної уваги від суспільства та потребують організованої та комплексної підтримки. На сьогоднішній день важливою проблемою залишається включення їх в реалії мирного життя. Серед широкого спектру психотерапевтичних послуг, що надаються учасникам бойових дій, можна виділити арт-терапію, основною метою якої є гармонізація особистості через сприяння самовираження, самопізнання через мистецтво, а також розвиток здібностей до конструктивних дій з урахуванням реальності навколишнього світу [4]. Особливо актуальною терапією мистецтвом є для осіб, які мають психоемоційні розлади, наслідки посттравматичного стресового розладу, прояви деструктивних емоційних станів тощо. Застосування арт-терапії у процесі соціальної реабілітації учасників бойових дій є доволі

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

ефективною, як технологія вона є поліфункціональною, універсальною та не має протипоказань. Н. Авер'янова звертає увагу на широкий діапазон арт-терапії. В процесі художньої діяльності відбувається вихід агресивності та інших негативних почуттів людини; через створені артефакти знаходять вираз неусвідомлені внутрішні конфлікти та тривоги, проявляються переживання та емоції, які складно чи неможливо висловити. Багато науковців та фахівців-практиків підкреслюють значення арт-терапії у формуванні внутрішнього контролю; усуненні нічних жахів і безсоння, почуттів тривожності, безнадії, нав'язливих спогадів; підвищенні самооцінки та появі позитивних емоцій [1].

Психолого-реабілітаційний потенціал арт-терапії при переживанні травматичного стресу і його наслідків, як зазначає Ю. Бриндіков, значною мірою пов'язаний з можливістю невербальної експресії, багатими комунікативними і захисними можливостями метафоричної мови образів, образотворчих матеріалів і видів образотворчої роботи. Мистецька діяльність сама по собі має потужний терапевтичний ефект, вона передбачає різні форми та способи поводження з художніми матеріалами. Одні з них дають змогу досягати седативних ефектів і знімати емоційну напругу, інші – виразити негативні емоції чи контролювати травматичний досвід. Перенесення травматичного досвіду на образотворчі матеріали і образи також робить арт-терапевтичний процес психологічно безпечним для клієнта і терапевта та створює додаткові можливості для рефлексії й когнітивного опрацювання переживань з опорою на метафори і засоби символічної комунікації [3].

При проведенні арт-терапевтичних занять фахівці рекомендують дотримуватися умов психологічної безпеки учасників заняття; відмови від оцінювання процесу та результатів творчої діяльності, приватності і конфіденційності; партнерства у відносинах учасник-арт-терапевт; необмеженої свободи вибору мистецьких матеріалів і

способів роботи з ними, тем і сюжетів для творчості, нетрадиційних образотворчих форм; делегування клієнту відповідальності за процес і результати діяльності [2].

Отже, проведений аналіз сутності та особливостей методу арт-терапії, що використовується в роботі з учасниками бойових дій дає змогу стверджувати їхній позитивний потенціал у соціально-реабілітаційній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авер'янова Н. Арт-терапія як засіб реабілітації учасників бойових дій в умовах російсько-українського збройного конфлікту. *Українознавчий альманах*. 2020. Вип. 26. С. 8-12.

2. Бриндіков Ю. Л. Арт-терапія у реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2018, № 1. С. 106-110.

3. Бриндіков Ю. Л. Арт-терапія: суть, можливості роботи з військовослужбовцями учасниками бойових дій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2017, № 2. С. 42-45.

4. Карапетрова О. В. Використання методів арт-терапії у роботі психолога з корекції тривожних станів особистості. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія*. 2020. № 2. С. 34-41.

5. Коваль П. М. Арт-терапія – важливий засіб реабілітації. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2017, № 3. С. 193-197.

УДК 159.99

**МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЗМІНЮВАТИ СВІТ: НОВІ ПРАВИЛА
ГРИ В БІЗНЕСІ**

Олена Возняк

*Науковий керівник – Галина Хлипавка, к.пед.н., старший викладач
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Енді Уорхол якось зауважив: «Потрібно дозволити звичайним нудним речам стати цікавими». У мистецтві одне й те саме можна відображати зовсім по-різному і вчитися помічати не тільки двовимірне, але й виходити за межі стандартного бачення. Так само й у бізнесі: для вирішення одного завдання існує мільйон різних варіацій, і необов'язково застосовувати стандартні та лінійні методи, можна ж заглянути з іншого боку і вирішити інакше.

Музей сучасного мистецтва Гуггенхайма в Більбао — чудовий приклад, як сучасна архітектура вбудовується в межі міста з класичною архітектурою. І, крім того, що на саму будівлю, яка нагадує футуристичний космічний корабель, важко перестати дивитися. А експонати всередині не менш цікаві та інтерактивні. І ще галерея Боргезе у Римі, в якій діє виставка Дем'єна Герста під назвою «Археологія зараз». Його роботи виставлені поруч із шедеврами галереї, і це, звісно, створює неймовірне злиття, коли сучасне мистецтво сприймаєш на тлі іншого історичного контексту.

Зараз бізнес дивиться на це ще глибше та ширше. В наш час бізнеси перейшли в логіку ESG (Environmental, Social, and Corporate Governance — екологічне, соціальне та корпоративне управління), яка передбачає етичні інвестиції, коли в розрахунок береться не тільки вигода, але й вплив, який інвестиції чинять на суспільство та довкілля.

Тобто головна концепція відповідального, соціально цінного бізнесу сьогодні — не вести бізнес як раніше, а у вільний від роботи час робити добрі справи. Організовувати та вести бізнес так, щоб паралельно з економічною цінністю створювати цінність соціальну. Ми фокусуємося на освіті, екології та підтримці малого і середнього бізнесу.

Можна навести кілька прикладів. Наприклад, перший приватний гірничо-металургійний університет «Метінвест Політехніка» у Маріуполі. Будуємо і фізично, і академічно. З одного боку, це наш внесок у найкращу вищу освіту в Україні. З іншого боку, це абсолютно стійкий проєкт, тому що він створює користь і для бізнесу — кадри для металургійних підприємств. Фактично для нас це проєкт створення успішного майбутнього для країни, регіону, міста, бізнесу.

Ще один приклад — проєкт ревіталізації острова Хортиця. Острів знаходиться у Запоріжжі. Для нас це важливе місто, бо у ньому працює наша «Запоріжсталь». Група «Метінвест», до якої входить «Запоріжсталь», підписала меморандум із Міністерством культури та інформаційної політики України. Бізнес активно інвестує у ревіталізацію «Хортиці» вже багато років: від допомоги у створенні «Січі» та створення сучасного бренду до розробки концепції Музею козацтва та Кургану єдності на острові. Але зараз, у партнерстві з державою, ми крок за кроком, дуже дбайливо щодо природи, повертаємо острів Хортиця на туристичні карти України та українців.

У наших сервісних бізнесів не менше соціально важливих проєктів. Банк ПУМБ, наприклад, разом з НБУ та Мінцифри створили величезний освітній проєкт із фінансової грамотності «Фінансовий сенсей». Завдання — навчити клієнтів банку захищати себе від фінансових шахраїв (безкоштовно подивитися курс можна тут). Це проєкт win-win, причому соціальна цінність у нього, можливо, навіть більша, ніж бізнесова.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Сила ж мистецтва полягає в тому, що це такий фантазійний світ, який може бути дуже сильно прив'язаним до реальності, і від цього він не перестає бути ефективним. Тобто ступінь ось цієї свободи та самоіронії корпорат може обирати в режимі пілотування: добре — погано, підходить — не підходить, цікаво — не цікаво (самій корпорації та її аудиторії). Знайти ось цю лінію перетину між життям бізнесу та інтересом аудиторії, взяти на цій лінії реальні, вже робочі кейси та проекти бізнесу і розповісти їх аудиторії зрозумілою мовою — це й є завдання сучасних комунікацій. І арт, культура — дуже добрий перекладач.

ЛІТЕРАТУРА

6. Кузнєцова Т. В. К89 Психологія культури : (Психол. філос. аналіз): Курс лек цій. – К. : МАУП, 2005. – 152 с.
7. <https://life.nv.ua/ukr/lyudi/novi-pravila-gri-denis-logvinenko-nataliya-yemchenko-ta-oleksiy-ivanov-50197409.html>

УДК:37.03.(075.8)

ДЕЗІНГІБІЦІЯ МІЖОСОБИСТІСНОГО ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Мар'яна Галабурда

*Науковий керівник – Олена Кривошишина, професор кафедри
практичної психології та педагогіки, доктор психологічних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Уявити собі життя без мережі інтернет і соціальних мереж вже неможливо, і ця невід'ємна частина нашого життя невідомо

впливає на нашу поведінку. Обмін миттєвими повідомленнями, відеочати, дистанційний формат навчання та роботи – лише одні з небагатьох прикладів мереж віртуальної комунікації, що показали швидке просування та зростання за останнє десятиліття. Такий формат спілкування став не тільки доступним для більшості груп користувачів Інтернету, але й форматом, якому більшість надає перевагу, адже він стирає всі кордони, стереотипи, цінності, і дозволяє особистості будувати взаємозв'язки у іншому вимірі, не так, як вони зазвичай не говорять чи не роблять у просторі спілкування «віч-на-віч».

Особистості та культурні цінності часто визначають те, що ми вважаємо справжніми та хибними аспектами того, ким ми є. Ми легше сприймаємо як дійсні ті атрибути, які вважаємо позитивними. Завдяки онлайн - дезінгібіції особистості можуть відчувати, що мають більше можливостей представити себе так, як вони хотіли б представити себе, особливо в ретельно складеному тексті асинхронного спілкування. У них може бути більше шансів передати «глибші» думки та емоції ніж спроможна це зробити поверхнева особа у повсякденному житті.

Ефект дезінгібіції віртуального спілкування – це термін, який використовується для опису зниження психологічних обмежень, що часто регулюють поведінку в онлайн-соціальному середовищі [2]. Це виражається у зменшенні поведінкових інгібіцій, зниженні поведінкових кордонів під час перебування в кіберпросторі, і може виражатися в різних онлайн-міжособистісних поведінках, які можуть бути як позитивними, так і негативними.

Сулер Дж. відносить до позитивних проявів доброякісне розгальмування. Вони можуть включати зусилля, спрямовані на покращення саморозуміння та особистісного розвитку, допомогу у вирішенні міжособистісних і внутрішньо- особистісних конфліктів або дослідження нових емоційних та досвідчених сфер власної ідентичності [6].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Відповідно до проведеного нами емпіричного дослідження, можна стверджувати, що позитивний (або доброякісний) ефект розгальмування в Інтернеті також може мати соціальні наслідки, такі як філантропічні жести, надання порад, емоційна підтримка та високий рівень саморозкриття [3]. Соціальні наслідки доброякісного онлайн- розгальмування можуть виражатися в спробах допомогти іншим. Як правило, люди, які займаються онлайн-діяльністю, готові просити та пропонувати один одному допомогу та поради з різних питань.

Особливо доброякісна дезінгібіція важлива у випадках, коли потрібна термінова емоційна підтримка (наприклад, особи, які планують самогубство), ефект розгальмування онлайн має перевагу в тому, що міжособистісні стосунки встановлюються швидше, ніж в офлайн-середовищі, і, таким чином, саморозкриття прискорюється [1].

З іншого боку, ефект розгальмування може бути не таким доброякісним. Виливається груба лексика і різка критика, гнів, ненависть, навіть погрози, схильність відвідувати сайти наповнені порнографією та насильства, місця, які вони ніколи б не відвідали в реальному світі. Даному явищу розгальмування є назва - токсична дезінгібіція.

С.Селф і Р.Мейер писали: «Гаряче, емоційне, анонімне, бурхливе обговорення є спільною, якщо не універсальною, властивістю комп'ютерного спілкування» [5, с. 167].

Рівень токсичної дезінгібіції залежить від соціальної забарвленості віртуального простору в якому перебуває особистість. Фактори такі, як: «Почуття онлайн не ідентифікованої, що включає нерозголошення особистих даних, невидимість і відсутність зорового контакту, асинхронність, мінімізація влади» [4, с. 442], сприяють проявам антисоціальної поведінки та можливості «флеймінгу».

Висновки. Можливості віртуальної міжособистісної комунікації є дуже цінними аспектами кіберпростору, але не обов'язково явище дезінгібіції «відкриває» наше справжнє «Я», це може бути продуктом наших прихованих бажань, очікувань, уявлень чи можливостей, які не можливо реалізувати в оффлайн- середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barak, A., & Suler, J. Reflections on the psychology and social science of cyberspace. *Psychological aspects of cyberspace. Theory, research, applications*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. 2008. P. 1–12.
2. Joinson, A. N. (2007). Disinhibition and the Internet. In J. Gackenbach (Ed.), *Psychology and the internet: Intrapersonal, interpersonal and transpersonal implications*. San Diego, CA: Elsevier Academic Press, 2007. № 2. P. 76–92.
3. Olena Krivopishina, Mariana Halaburda. Disinhibition of students' virtual communication in the conditions of digitalization of education. *Digitalisation of the science, education, business and tourism*. Bulgaria: Varna University of Management, 2020. Vol. 15. P. 261–270.
4. Lapidot-Lefler, Noam and Azy Barak. Effect of anonymity, invisibility, and lack of eye-contact on online disinhibition. *Comput. Hum. Behav.* 2012. № 28. P. 434–443.
5. Selfe C. Testing claims for online conferences. *Written Communication*, 1991. № 8. P. 163–192.
6. Suler, J. The online disinhibition effect. *Cyber Psychology & Behavior*, 2004. № 7. P. 321–326.

УДК 821.161.2-92”18/19”Франко:37.0(477.83/.86-11)

**ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА В
ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ПРАЦЯХ ІВАНА ФРАНКА**

Ольга Галуга

*Науковий керівник – Мацюк Зоряна, доцент кафедри українського
прикладного мовознавства, кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Серед численних праць Івана Франка (наукових, публіцистичних, художніх, філософських та інших) помітне місце займають твори, присвячені проблемам українського шкільництва в Галичині за часів Австро-Угорщини. На думку О. Караманова, «твори І. Франка про українське шкільництво можна вважати одним із найдостовірніших джерел з історії педагогіки Галичини в період панування Австро-Угорщини» [2, с. 931].

Педагогічна тематика була однією з найголовніших у публіцистичних працях Івана Франка. Свої статті письменник публікував на сторінках газет та часописів Галичини, зокрема «Діло», «Культура», «Світ», «Ргаса», «Літературно-науковий вісник» та ін. Як науковець та громадський діяч Іван Франко порушував різноманітні проблеми тодішнього українського шкільництва. Дослідник Р. Й. Вишнівський зауважує, що «... І. Франко належить до тих видатних постатей українського народу, який своїм інтелектом, ідеями і діями осмислював минуле і прокладав шлях у майбутнє» [1, с. 15]. Зазвичай, його статті стосувались аналізу фінансування шкіл, мови навчання, предметів викладання, проблем із вчителями, нестачі шкільних приміщень тощо.

Знаковими є публіцистичні праці науковця, у яких порушено важливі питання українського шкільництва Галичини кінця ХІХ ст. –

поч. ХХ ст. У праці «Середні школи в Галичині в рр. 1875–1883» (1883 р.) Іван Франко розкриває проблеми української школи в Галичині за часів перебування у складі Австро-Угорщини. Автор звертає увагу на нестачу шкіл, вчителів і зaveliku кількість людей на одну школу. Вчений підтверджує свої висновки конкретними цифрами, які засвідчують катастрофічну нестачу шкіл у Галичині впродовж 1875–1883 років. Іван Франко порівнює середні школи Галичини «з іншими краями Долитавії», з чого випливає висновок: «В порівнянні з тим обрахунком Галичина повинна би мати звиш два рази тільки шкіл середніх, як має тепер, – єсть затим о цілу половину покривджена!» [3, Т. 46, кн. 1, с. 422]. Не оминає увагою вчений співвідношення «учеників» за їхнім віросповіданням і народністю: «... русини (без перекинчиків) становили в тих 9 роках [прим. наша – 1875–1883 рр.] рівно четверту часть числа поляків, а шосту часть сумаричного числа всіх учеників» [3, Т. 46, кн. 1, с. 433].

У статті «Що коштують наші школи?» (1883 р.) Іван Франко зосереджує свою увагу на проблемі недофінансованості українських шкіл. Він порівнює Австро-Угорщину з «мачухою», яка «старається, де тільки можна, дати нам якнайменше...» [3, Т. 44, кн. 1, с. 149] попри те, що «... нашого народного гроша до скарбу державного впливає, певно, не менше, як польського» [3, Т. 44, кн. 1, с. 150]. Автор доходить висновку, що «... Галичина дотована ... найгірше між всіма австрійським провінціями» [3, Т. 44, кн. 1, с. 150].

У статті «Чого хоче галицька робітнича громада?» (написана в грудні 1881 року, опублікована 1924 року в журналі «Культура») Іван Франко пише про одну із найбільш важливих проблем освіти – навчання «зовсім непотрібних речей» [3, Т. 45, с. 162]. Він дуже низько оцінює якість навчання в українських народних школах: «А й наука така, яку нині подають у школах для робучого люду, ..., прецінь мало чим ліпша від цілковитої темноти...» [3, Т. 45, с. 162]. На його думку, у школах вивчають мало потрібного для щоденного життя, натомість дитячі голови намагаються заповнити

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

«катехізмами, фальшованою історією». Як результат, просидівши за партою довгі роки, учні відвикають від праці, виходячи зі шкіл «неробами та слугами теперішнього несправедливого ладу» [3, Т. 45, с. 162]. Вчений слушно зауважує, що така система освіти не має на меті «образовати й навчити», а лише хоче виховати «підданого, щоби вмовити в нього покірність теперішнім несправедливим порядкам і утвердити його в темноті» [3, Т. 45, с. 162].

Іван Франко не лише висвітлює недоліки тодішньої освіти, але й водночас пропонує шляхи їх усунення, формулює найважливіші вимоги галицької робітницької громади. Насамперед треба дотримувати вимоги «щоби кожному вольно було вчитися і навчати чого і як його воля» [3, Т. 45, с. 163]. Крім того важливим є навчання вдома, адже є люди, які самі могли б це робити і є «до того охочі і спосібні». Школа повинна розвивати різні навички учнів, а не робити з них таких, які після завершення навчання «неспосібні до ручної праці». Серед важливих вимог громади до школи Іван Франко виділяє те, щоб не було навчання релігії, оскільки вона «опера не на знанні, а на вірі». Іван Франко слушно зауважує, що краща освіта залежить тільки від самих робітників. Він переконує, що не варто покладатись у цій справі на тодішнє панство, якому добре жилось у такій системі, тому воно ніяк не посприяло б змінам. Як патріот, людина незламної стійкості та титанічної працьовитості Іван Франко закликає «... сильно братися до купи і нестрашимо боротися, щоби дійти до своєї цілі» [3, Т. 45, с. 163].

Отже, проблеми українського шкільництва глибоко хвилювали Івана Франка. Він не боявся говорити суспільству правду про становище українських вчителів, щиро вболівав за розвиток української народної і середньої школи. Своїми публіцистичними працями Іван Франко всіляко будив свідомість народу, бажаючи, щоб зі шкіл українські діти виходили справді освіченими, а не «темними».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишнівський Р. Й. Іван Франко про школу як джерело виховання національної свідомості української молоді. *Young Scientist*. 2018. № 31. С. 15–19.
2. Караманов О. Іван Франко як історик школи і освіти. *Іван Франко: дух, наука, думка, воля*: матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. Т. 2. С. 930–940.
3. Франко І. Я. Зібрання творів : у 50-ти т. – Київ : Наук. думка, 1976–1984.

УДК: 159.938

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Олександра Горобець

Науковий керівник – Березяк Ксенія, викладач кафедри практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

За останні 25 років деякі дослідження торкнулися проблеми розвитку життєстійкості особистості і факторів, що визначають витривалість особистості. Найбільш емпірично обґрунтованою теорією життєстійкості є теорія С.Мадді. Згідно з його теорією, життєстійкість є зразком атитюдів і навичок, які разом полегшують життєстійкість під тиском, перетворюючи стресові обставини з потенційних катастроф у можливості для зростання. Структура витривалості включає в себе такі взаємопов'язані елементи, як залученість у життя, контроль і готовність прийняти виклик.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Залученість відноситься до тенденції залишатися в контакті з життєвими подіями та спілкуванням на відміну від ізоляції. Контроль описується як віра в здатність впливати на власне життя. Виклик характеризує тенденцію розглядати складні обставини як можливості для зростання. Різні дослідження показують, що витривалість пов'язана з більш низькими показниками фізичного і психічного напруження (Д.А.Леонтьєв, О.І. Рассказова, 2006; Мадді і Хошаба,1994).

Хошаба і Мадді (1999) припустили, що чинники витривалості лежать в ранніх переживаннях молодих людей. Вони вивчали ідеальну умову розвитку життєстійкості – благополучне дитинство, сповнене турботи батьків, що у підлітковому віці поступається місцем більш індивідуалізованому розвитку, коли молоді люди повинні знайти свій шлях у період, позначений соціальними та біологічними змінами в безпрецедентних для них масштабах. Згідно з цією гіпотезою, в ранньому віці, люди, які пізніше стали дуже витривалими, часто пережили стресові зміни і конфлікти (наприклад, емоція або фізична відсутність однієї або обох батьківських фігур, бідність, статус іммігранта, психічне або фізичне захворювання одного або обох батьків цифри). В результаті, Хошаба і Мадді роблять висновок, що це не просто факт стресових обставин в ранньому віці, які сприяють розвитку особистої життєстійкості, реакції на складні життєві обставини діють компенсаторним чином на особистість. Крім того підлітковий вік є сприятливим періодом формування рис життєстійкості особистості (С.А.Богомаз, М.В.Логінової та Т.В.Наливайко).

Подібний результат був отриманий у групі дорослих. Деякі дослідження спираються на дані підліткових груп. Наприклад, Ханна і Морріссі (1987), використовуючи вибірку підлітків, виявили, що стать, вік, релігія, благополуччя сім'ї мають сильні кореляції з життєстійкістю. Шепперд і Кашані (1991), використовуючи вибірку

підлітків, показали, наскільки життєстійкість, стать і стрес взаємопов'язані. Ці змінні можуть бути основою для класифікації витривалості підлітків. Хоча були деякі дослідження зв'язку між витривалістю підлітків та їхніми сім'ями (наприклад, Уолш, 1996), дуже часто інші методи використовуються для вивчення цього явища.

Бігбі (1992) намагається проаналізувати концепцію витривалості за межами індивідуального рівня. Він підкреслює, що, за словами Мадді і Кобаси (1984), життєстійкість розвивається в результаті впливу сімейного середовища, тому досліджує поняття життєстійкості через сімейну перспективу, вивчення впливу стресових життєвих подій на життєстійкість, і їх вплив на хвороби в сім'ях. На його думку, «життєстійкі сім'ї» є результатом життєстійких дорослих членів сім'ї. Але Бігбі не аналізує витривалість підлітків конкретно, хоча в його дослідженні є сім'ї з дітьми до 18 років. Крім того, він не аналізує неодружені сім'ї (цивільний шлюб), хоча його вибірка включає 10,4% таких сімей.

Мірзаї і Кадіварзаре (2014) вивчали взаємозв'язок між стилями виховання і життєстійкістю старшокласників. Вони прийшли до висновку, що стилі виховання відіграють значну роль у витривалості, і що контроль є ключовим поняттям як у змінних стилів батьківського виховання, так і в життєстійкості. В авторитетних і авторитарних стилях виховання методом виховання є контроль. Контроль регулює внутрішньо психічні процеси і формує контрольний компонент життєстійкості. Тому важливо розробити спеціальний метод тренінгу для батьків, щоб поліпшити психічне здоров'я учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bigbee, J. L (1992). Family stress, hardiness, and illness: A pilot study. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 41(2), 212–217. doi: 10.2307/584835.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

2. Khoshaba, D., & Maddi, S. (1999). Early experiences in hardiness development. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 51(2), 106–116. doi: 10.1037/1061-4087.51.2.106.

3. Басенко О. М. Психосоціальні передумови розвитку життєстійкості у підлітків в умовах воєнного конфлікту. *Ukrainian psychological journal*. № 2 (12), 2019. С. 27 – 48

4. Зеер Э.Ф. Социально-психологические аспекты развития жизнеспособности и формирования жизнестойкости человека / Зеер Э.Ф. // Педагогическое образование в России. 2015. №8. С. 69 – 76.

5. Титаренко Т.М., Ларіна Т.О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека/ Т.М.Титаренко, Т.О.Ларіна. К.: ФОП-Марич В.М., 2009. – 104 с.

6. Фоминова А.Н. Жизнестойкость личности : монография / Фоминова А.Н. – М.: МПГУ, 2012. 152 с.

УДК 159.99

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Соломія Грет

Науковий керівник – Роман Яремко, викладач кафедри практичної психології та педагогіки,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Збереження територіальної цілісності держави, у зв'язку з подіями, що відбуваються на Сході України протягом останніх 7-и років, тривале реформування Збройних Сил України – саме ці завдання вимагають підвищення культури відносин військовослужбовців. Відповідно до цього є необхідність в

керівниках, які завдяки своїм якостям, мотивам, цінностям, принципам та прагненню досягти професіоналізму у військовій сфері зможуть ефективно реалізувати свої професійні обов'язки, приймати управлінські рішення на засадах відповідальності, раціональності, узгодженості дій, від чого залежатимуть якісні характеристики військових колективів [1].

На сьогодні питання культури, особливо військової, є досить актуальним. Адже саме завдяки їй військовослужбовці здатні до усвідомлення своєї громадянської позиції, свого обов'язку. У них загострюється почуття патріотизму, що, у свою чергу, обумовлює відповідальне ставлення військових до своєї країни, до захисту Вітчизни та визначає способи прийняття рішень у складній військовій ситуації з орієнтацією на морально-етичні, історичні й культурно-гуманітарні пріоритети та цінності, що накопичені попередніми поколіннями українських захисників.

З розвитком наукових досліджень проблема культури військовослужбовців не втрачає своєї актуальності і практичної значущості, а стає об'єктом комплексних наукових досліджень, обумовлених провідною роллю цього феномену в найважливіших процесах життєдіяльності людини.

Так, Тарасов М.В. у своїй роботі дає таке визначення: “Культура відносин – це їх якісна характеристика, в основі якої лежить усвідомлення їх як цінності, регулювання своїх емоційно-вольових почуттів і поведінки в межах суспільно значущих і професійно заданих норм і традицій, схвалюваних суспільством і даним конкретним видом культури” [2].

Слід вважати важливим і положення Л. С. Колмогорової та О. Г. Холодкової, які стверджують: «це системна характеристика людини, що дозволяє їй ефективно самовизначатися і самореалізовуватися в житті, що сприяє успішній соціальній адаптації, саморозвитку і задоволеності життям» [3].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Варто зазначити, що чимало військовослужбовців не дотримуються, так званих, вимог етики, моралі у підрозділах. Часто це проявляється підвищеною емоційністю, брутальністю, вживанням нецензурних висловів, використання принципів «Роби, як я сказав!» на протигагу «Роби, як я!» та «Мета виправдовує засоби», зарозумілістю, пихатістю, невмінням й небажанням брати на себе відповідальність. Усе вище перераховане негативно впливає на психічний стан військових, морально-психологічний стан підрозділу.

В структурі професійної культури військовослужбовця виділяють такі важливі складові, як професійна етика, культура спілкування, вміння використовувати слово для створення належного психологічного клімату у військовому колективі, встановлення атмосфери взаємопідтримки та взаємодопомоги, налагодження доброзичливих відносин між усіма військовослужбовцями.

Отже, культура відносин військовиків – це ступінь оволодіння й втілення в їх практичній поведінці, щоденних комунікаціях правових, політичних, естетичних, етичних вимог і норм, а також вимог Військової присяги, статутів, звичаїв і традицій, котрі існують у Збройних Силах України. Досягти великої культури взаємних стосунків військових можна лишень ідучи шляхом покращення усіх компонентів, використовуючи всю пишноту форм і стилів освітньої та просвітницької роботи, піднімаючи планку вимог до всіх суб'єктів комунікацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошина Н.М., Дзюба М. Т., Жарков Я. М., Мехед П. М. Військовий етикет і дипломатичний протокол: навч. посіб. / за ред. І. О. Ольхового. К. : ВІКНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. 236 с.
2. Тарасов М.В. Соціально-психологічні умови розвитку культури міжособистісних відносин курсантів у ході навчально-

виховного процесу : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. М., 2002. 214 с.

3. Колмогорова Л. С., Холодкова О. Г. Особливості становлення психологічної культури// Питання психології. - 2001. - № 1. - С. 48.

УДК 376:37.013.77

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГИ РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ В УКРАЇНІ

Віта Грицанюк

*доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук
кандидат політичних наук, доцент, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності*

Україна як соціально орієнтована держава постійно переглядає пріоритети державної соціальної політики та намагається впроваджувати успішні світової практики для соціального захисту населення. Методика раннього втручання є однією з теоретично та практично доказових світових методик у напрямі підтримки сімей з дітьми, які мають порушення розвитку або в яких існує ризик виникнення таких порушень, створення умов для розвитку дитини як у звичному, так і новому для неї середовищі. Актуальність впровадження даного світового досвіду викликане рядом проблем, які сьогодні постали перед українським суспільством. За даними ВООЗ, за останні 25 років дитяча смертність у світі знизилася більше ніж удвічі. При цьому в Україні смертність немовлят у рази перевищує цей показник розвинутих країн, наприклад, порівняно з Чехією – майже втричі; з Польщею – майже вдвічі; з Угорщиною – більше ніж удвічі. [5] Разом з тим статистика свідчить, що за роки

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

незалежності чисельність дитячого населення в Україні зменшилася на 57,6%, при цьому чисельність дітей з інвалідністю зросла більш як у два рази. [5]

Раннє втручання є всесвітньо визнаною послугою, отримання якої максимально збільшує шанси дітей на реалізацію власного потенціалу, дає змогу максимально ефективно використовувати потенціал сім'ї для розвитку дитини та її підготовки до здобуття освіти в закладах освіти. Крім того, зазначеною послугою забезпечуються потреби сім'ї у професійній психологічній допомозі, а також повноцінна участь членів сім'ї в житті суспільства. [3] Також послуга раннього втручання є економічно ефективною для суспільства. Відповідно до міжнародних досліджень 1 долар, який вкладено в послугу раннього втручання, дає змогу державі економити до 17 доларів у майбутньому. [5]

Дослідниця М.Е. Кропивницька визначає раннє втручання як послугу, яка поєднує медичну, психологічну, соціальну та педагогічну допомогу, що надається міждисциплінарною командою фахівців дітям від народження до трьох років (включно) з обмеженнями життєдіяльності або з ризиком виникнення таких обмежень та їхнім сім'ям, з метою раннього виявлення та профілактики порушень, спрямована на покращення розвитку дитини, підтримку батьків чи законних представників таких дітей. [2, 133]

Нормативно-правове регулювання надання послуги раннього втручання базується на низці міжнародних конвенцій, ратифікованих Верховною Радою України та національних законодавчих актах, такі як Указ Президента України від 13 грудня 2016 року № 553/2016 “Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю”; Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2017 року № 526 “Про Національну стратегію реформування

системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу”.

Важливим початковим етапом запровадження системи надання послуги раннього втручання в Україні було розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 948 «Деякі питання реалізації пілотного проекту «Створення системи надання послуг раннього втручання» для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя». [1] Згідно з цим розпорядженням розпочалася реалізація пілотного проекту «Створення системи надання послуг раннього втручання» для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя, відповідно до якого надання даної послуги запроваджено у пілотних Закарпатській, Львівській, Одеській та Харківській областях [1]. Подальшим нормативним актом, який на державному рівні регулює надання послуги став наказ Міністерства соціальної політики України від 18 лютого 2021 року №92 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя». [3] Заключним етапом впровадження даної послуги стало розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 р. № 517-р «Про схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання». [5]

Згідно з статистичними даними, станом на 1 січня 2021 р. у десяти пілотних областях послугу раннього втручання надавали 43 заклади, що належать до сфери управління Мінсоцполітики, МОЗ, МОН, та організації недержавного сектору. Послугу раннього втручання в пілотних областях отримували 1642 сім'ї, в тому числі 1671 дитина. При цьому потенційно потребують надання зазначеної послуги 18181 сім'я та 18328 дітей, що свідчить про більшу потребу населення пілотних областей. [6]

У Львові послугу раннього втручання можна отримати у центрі раннього втручання на базі: 1-ї міської клінічної лікарні біля поліклініки (Шевченківський р-н); 4-ї міської поліклініки

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

(Сихівський р-н); 5-ї міської клінічної поліклініки (Залізничний р-н); навчально-реабілітаційного Центру «Джерело».

Скористатися послугою раннього втручання можуть такі категорії сімей:

- сім'ї, що виховують дітей, розвиток яких є під загрозою (з групи біологічного та соціального ризику);
- сім'ї, що виховують дітей з встановленими труднощами у різних сферах розвитку
- сім'ї, що виховують дітей з вже встановленою інвалідністю (синдром Дауна, розладами аутистичного спектру, ДЦП, порушення зору тощо);
- сім'ї, що мають тривоги щодо розвитку своєї дитини.

Рутинобазована модель раннього втручання базується на чотирьох основних принципах: фахівці центру допомагають сім'ям приймати усвідомлені, виважені рішення, які стосуються їх дитини; дитина вчиться впродовж дня і тижня, а не тільки під час візиту фахівця; батьки мають найбільше можливостей навчати свою дитину; фахівці Раннього втручання допомагають батькам покращити свої спроможності навчати дитину впродовж дня. [4]

Закріплений за сім'єю фахівець з центру раннього втручання раз в тиждень проводить зустрічі з батьками, під час таких зустрічей з'ясовується як відбувається та чи інша щоденна діяльність дитини; спостерігає як батьки вже допомагають дитині; разом з батьками шукають і показують способи навчання дитини в існуючих рутинах; обговорюють успішність цих стратегій; спільно планують діяльність між візитами та наступні візити. [4]

Як бачимо з вищенаведеного на державному рівні досить багато зроблено для кращої соціалізації дітей з порушеннями розвитку або ризиком виникнення таких порушень. З проблемами, які потребують ще вирішення на сучасному етапі можна назвати: відсутність затвердженого Державного стандарту надання послуги раннього

втручання; відсутність професійної психологічної підтримки батьків дітей з порушеннями розвитку; низька інформаційно-просвітницька діяльність, яка спрямована на інформування населення про послугу та популяризацію важливості збереження здоров'я і забезпечення розвитку дитини в ранньому віці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деякі питання реалізації пілотного проекту «Створення системи надання послуг раннього втручання» для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 948. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/948-2016-p>.

2. Кропивницька М.Е. Впровадження послуги раннього втручання на рівні пілотних областей в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 6. С. 132-137.

3. Методичні рекомендації щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя: Наказ Міністерства соціальної політики України від 18.02.2021 № 92 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0092739-21#Text>

4. Навчально-реабілітаційний Центр «Джерело»: офіційний веб-сайт. URL: <https://dzherelocentre.org.ua/>.

5. Про схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 р. № 517-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/517-2021-%D1%80#Text>.

6. Проект Twinning «Підтримка органів влади України в розробці законодавчих та адміністративних засад для запровадження системи раннього втручання та реабілітації дітей з інвалідністю і дітей, які мають ризик отримати інвалідність». Міністерство соціальної політики України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Ranne-vtruchannya.html>.

УДК 159.99

**ПОВІЛЬНЕ ЧИТАННЯ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАТИ СУЧАСНИЙ
ТЕКСТУАЛЬНИЙ НАДМІР**

Карина Довгаль

*Науковий керівник – Галина Хлипавка, к.пед.н., старший викладач
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Французький філософ і критик Ролан Барт стверджував, що є два умовні рівні сприйняття тексту, пов'язані з позитивним досвідом: задоволення і насолода. І якщо задоволення — це радість від отримання бажаного, то насолода — вже вищий рівень, коли ти готовий прийняти щось невідоме, піти на ризик і змінити власні очікування, відкритися новому досвіду. І саме насолода від тексту — те, чого я прагну. Ми іноді забуваємо, що літературний твір має постійно переживати реактуалізацію, повсякчас оновлюватися у процесі інтерпретації. Чи можемо ми відчитати всі покликання, закладені Данте у «Божественній комедії»? Ні. Чи це трагедія? Також ні.

Сьогодні тексти оповідають про цінності: автори воліють не ховатися від складних тем, а висловлюватися прямо й сміливо. Нова щирість, увага до пам'яті та досвіду, відвага говорити на складні теми — все це риси сучасного письма. Однак не варто розцінювати це як проповідництво, адже інша засаднича риса літератури сьогодні — повага до різних думок. Толерантність, прийняття, свідоме відкидання дискримінації, поєднання різних культур в одному тексті — всі ці ідеї мені дуже імпонують.

Мистецтво, безумовно, ініціює діалог, тому навколо хороших книжок завжди так багато суперечок. Вам не обов'язково

погоджуватися з автором і цілком приймати усе, що він робить. Спробуйте-но прийняти все, створене дадаїстами, або драматургами театру жорстокості. Таякісні тексти — це не завжди про біль і страждання. Чи «Володар перснів» — геніальний текст, що змінив цілий жанр? Безумовно. Мистецтво — це поле експериментів, випробовування ідей, пошуку, де немає місця застиглості чи остаточній істині. Але саме цим воно прекрасне.

Сприймати текст треба відкрито, щиро, бо ми йтимемо від тексту і до нього вертатимемося. Але якщо хочеться все ж розтягнути задоволення від «препарування» хороших книжок, раджу почитати «Шість прогулянок у літературних лісах» Умберто Еко. Ця книжка включає шість лекцій, прочитаних Умберто Еко в Гарвардському університеті в 1994 році. Формат диктує стиль викладу: на відміну від «Відсутньої структури», написаної для гумантаріїв, «Шість прогулянок» доступні для читача з будь-яким рівнем підготовки. Італійський письменник пояснює, як саме текст створює свого ідеального читача, чому існують читачі різних рівнів, як окремі тексти себе заперечують, чому між часом дискурсу, фабули і читання є різниця, чи можна літературу називати пошуком істини, чому людям подобається читати і книжки викликають наше щире захоплення. Останню думку автор розвиває особливо захоплено, адже Еко — оптиміст від світу літературознавства, який твердо переконаний: книжок годі позбутися.

«Теорія літератури» Соломії Павличко, до якої увійшло ґрунтовне дослідження «Дискурс модернізму в українській літературі», стала проривною працею свого часу. Ідеться про амбітну спробу системного аналізу українського модернізму як окремого культурного явища зі своїми стилістичними особливостями. Авторка руйнує звичний для нас іконостас Шевченко-Франко-Українка і аналізує їхні тексти як живі літературні твори, що резонують у нашій епосі. «Дискурс модернізму» показує, що недоторканих творів не існує, і найгірша доля тексту — це відсутність інтерпретацій. Тож

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

немає жодних «заборонених тем» і «канонічних тлумачень», коли ми говоримо про українських класиків: Шевченко не обов'язково завжди вболіває за долю селян, а Франко — не лише каменяря, а й «у біса декадент».

Втім, коли йдеться про літературу та інтерпретацію як окреме мистецтво, *text is the first*, тож починаймо насамперед читати художню літературу. Вдумливо, повільно, з любов'ю.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://bazilik.media/creative-reading-chomu-knyzhky-potribno-chytaty-povilno/>
2. https://culturalproject.org/journal/tpost/huu7nfs7g1-bogdana-romantsova-sogodn-teksti-opovday?utm_source=google&utm_medium=social%20media&utm_campaign=bogdana-romantsova&fbclid=IwAR0yt4iYWD1Qo0CF7_186qHF1tHbianQrnRGBRg4CdHGKAfMXkH3pIBT0P8

УДК 37.064.3

КОНФЛІКТИ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анна Іванів

*Науковий керівник - митрофорний протоієрей Роман Великий,
доктор філософії, доцент кафедри соціальної роботи, управління та
суспільних наук, Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності*

Зростання напруженості у сучасному суспільстві обумовлює збільшення різноманітних конфліктів та необхідність їх всебічного вивчення з метою нівелювання негативних наслідків та

якнайповнішого використання закладених у них позитивних можливостей для розвитку особистості. Знання чинників, які обумовлюють виникнення міжособистісних конфліктів, дозволяє розробити комплекс методів, спрямованих на їх профілактику та формування навичок успішного вирішення. Така робота дозволяє не лише допомогти особистості одержати знання про ефективні способи розв'язання конфліктів, але і надає їй інформацію про основні психологічні особливості, які зумовлюють виникнення міжособистісних конфліктів, про можливості саморегуляції у складних життєвих ситуаціях, здійснює цілеспрямований вплив на особистість з метою гармонізації її психічного та соціального життя. Проблема конфліктів завжди приваблювала дослідників і розроблялася представниками різних психологічних напрямків як у зарубіжній, так і у вітчизняній психології. Зокрема, у зарубіжній психології найбільш цікавими є розробки представників різних наукових підходів: психоаналітичного (З. Фрейд, К. Юнг та А. Адлер);

Конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів чи поглядів, що визначає зміст конфліктної ситуації. При цьому остання є типовим явищем для процесу, учасники якого працюють для досягнення єдиної мети. Вона зазвичай виникає через різні точки зору, різні погляди на розв'язання проблеми та досягнення якнайкращого результату [6, с. 198].

Таким чином, стратегія поведінки особи формується на основі типу особистості. Дослідження О. Анцупова, М. Боришевського, Н. Грішиної, Є. Єгорова, С. Єреніна, О. Журавльова, В. Кушнірука, Г. Ложкіна, О. Шилова пов'язані саме з визначенням характеристик учасників конфліктної взаємодії та типології психологічних особливостей поведінки особистостей в конфлікті [1, с.79].

Студентське середовище не позбавлене конфліктних ситуацій, оскільки тут виникає безліч різноманітних проблем. Вони можуть відбуватися безпосередньо в навчальному закладі або ж за його

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

межами. Проблемні ситуації студентів досить різноманітні та масштабні за своїм проявом. Однак варто відзначити, що найбільше вони пов'язані з навчанням і з особистими причинами психологічного й соціального характерів. Люди не реагують на всі ситуації з нашої точки зору, кожен керується власними принципами, ідеалами та переконаннями [2, с. 321-323].

Юнацький вік, властивий переважній частині студентства – це особливий момент розвитку, коли однаково динамічно наростає вразливість і розвивається потенціал особистості. Сферою виникнення міжособистісних конфліктів стає процес спілкування з ровесниками, для якого в цей період характерними є тенденції до розширення та індивідуалізації (вибірковості). В середовищі студентів постійно йде процес самоствердження в групі. В цей час на мотивацію їх поведінки великий вплив роблять темперамент, риси характеру і рівень вихованості. Дослідники указують, що студентів характеризує загострене почуття власної гідності, максималізм, категоричність і однозначність етичних критеріїв, оцінки фактів, подій, власної поведінки. До старших курсів міжособистісні взаємодії студентів набувають більш усвідомленого характеру, відбувається формування мікрогруп за принципом міжособистісної сумісності, в яких міжособистісні конфлікти стають рідкісним явищем.

Часто конфлікти виникають через критику. Для того, щоб вона була неконфліктогенною та конструктивною, потрібно знати правила критики та вміти без образ сприймати критику на свою адресу. Слід зазначити, що з метою профілактики та більш конструктивного розв'язання конфліктів доцільним є проведення просвітницької роботи, спрямованої на поширення, популяризацію конфліктологічних знань, формування конфліктологічної та конфліктної компетентності, а також на підвищення загальної комунікативної культури.

Таким чином, попередження міжособистісних конфліктів є одним з найважливіших завдань студентського колективу, попередити конфлікт набагато легше, ніж конструктивно вирішити його. Профілактика міжособистісних конфліктів серед юнаків та дівчат повинна вестися одночасно по всіх напрямках: створення об'єктивних умов, що перешкоджають виникненню і деструктивному розвитку передконфліктних ситуацій; оптимізація організаційно - управлінських умов роботи студентів; блокування особистісних причин виникнення конфліктів; усунення соціально - психологічних причин виникнення міжособистісних конфліктів серед юнаків та дівчат, проведення просвітницької роботи. Запобіганню конфлікту сприяє все, що забезпечує збереження нормальних міжособистісних стосунків, зміцнює взаємну повагу й довіру.

Огляд соціально-педагогічної літератури та аналіз наявних даних щодо проблемної міжособистісної взаємодії студентів під час навчання та дозвілля засвідчив відсутність науково-обґрунтованих праць, присвячених психологічній діагностиці та попередженню проблемної міжособистісної взаємодії студентів, наданню психологічної допомоги суб'єктам та об'єктам проблемної міжособистісної взаємодії. На нашу думку серед перспективних напрямків подальших досліджень даної проблеми є розробка соціально-педагогічного інструментарію діагностики та попередження проблемної міжособистісної взаємодії студентів у ВНЗ. Крім цього потребують подальшого вивчення шляхи виявлення проблемних сфер міжособистісної взаємодії студентів та засоби і можливості їх усунення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альошина Ю. Е. Проблеми теорії і практики медіації /Ю. Е. Альошина // Особистість, спілкування, групові процеси : Зб. оглядів. – К., 1991. – 156 с.
2. Анцупов А.Я. Конфликтология: учебник для вузов /

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. – М.: Эскимо, 2009. – 512 с.

3. Васянович Г. П. Основи психології : навчальний посібник / Григорій Петрович Васянович– К. : Педагогічна думка , 2012. – 114 с.

4. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України / Г. І. Луцишин. - Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. - 200 с.

5. Психологія конфлікту: комплекс навчально-методичного забезпечення підготовки бакалаврів всіх спеціальностей. Укл.: Кононець М.О. – К. : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2017. – 48 с.

6. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта / Б.И. Хасан. – СПб.: Питер, 2003. – 250 с.

УДК 373.018

РОЗКРИТТЯ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ З ООП В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Соломія Ільницька

*Науковий керівник – Віта Грицанюк, доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук, к.політ.н., доцент,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Діти з особливими освітніми потребами мають таке ж право на інтеграцію в суспільство, отримання якісної освіти, здобуття професії як й інші та ін. Зрозуміло, що така дитина відчуває значні труднощі у закладі загальної освіти, однак спільне навчання буде досвідом, яким вона зможе скористатися в подальшому житті. Для того, щоб такий досвід був позитивним, необхідно організувати

інклюзивний освітній простір в якому кожна дитина зможе отримати якісну освіту.

Важливими тенденціями сучасної освіти є її особистісно-орієнтована спрямованість, забезпечення новітніх технологій розвитку особистості, гуманізація освітнього процесу, дитиноцентризм. Такі тенденції виявляються в тому, що освітній процес в закладі освіти спрямований не лише на формування предметних компетентностей учня, а й на розкриття його особистісного потенціалу незалежно від рівня розвитку, психофізіологічних особливостей, здібностей; створення ситуації успіху та вибору, які дають дитині змогу знайти свій освітній напрям. Гуманізація освіти передбачає визнання людської особистості найвищою цінністю, а ствердження реалізації її в суспільстві – найважливішим критерієм соціальних відносин. Звернення цілей освіти, її змісту, форм і методів на особистість учня, гармонізацію його розвитку, передбачає визнання унікальності дитини, її активності, внутрішньої свободи та духовності [2, с. 24].

Навчання в умовах інклюзії, має бути особистісно-орієнтоване, базуватися на принципах диференціації, індивідуалізації та реалізуватися за допомогою модифікації та адаптації змісту, процесу і продукту навчання. означає створення гнучкої, універсальної, доступної для всіх системи освіти. Педагог має орієнтуватися на різноманіття, з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, рівня їх розвитку, потенційних можливостей тощо. Щоб забезпечити особистісно-орієнтований підхід у навчанні до учнів інклюзивного класу, учитель має поєднувати на одному уроці різні види навчальної діяльності, що пристосовані до психофізіологічних особливостей учнів. Це сприяє створенню психологічно комфортного середовища організації, ефективного індивідуалізованого навчання учнів через максимальну активізацію їхніх природних можливостей та сприяє соціальному, емоційному та когнітивному розвитку [3; 4; 5].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Підсумовуючи, зазначимо, що особистісно-орієнтоване навчання дітей з ООП спрямоване на те, щоб надати їм психолого-педагогічну допомогу в ставленні до життя, навчання, адаптації в соціумі та ін., що сприятиме розкриттю особистісного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ашиток Н. Соціалізація дітей з особливими потребами в Україні у контексті світових тенденцій розвитку інклюзивної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. Вип. 23(1). С. 21-25.
2. Горішна Н. М. Інклюзивна освіта: підходи до розуміння та виклики розвитку. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. 2020. Вип. 6. С. 23-29.
3. Коврігіна Л. М. Особливості організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2019. № 4. С. 22-28.
4. Коврігіна Л. Реалізація особистісно орієнтованого підходу до дітей з особливими освітніми потребами за умов інклюзивного навчання. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. Вип. 2. С. 103-109.
5. Орлова М. М. Позитивний психологічний клімат у інклюзивному освітньому середовищі як умова збереження психічного здоров'я дітей. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. 2020. Вип. 6. С. 115-119.

ВОЛЬОВІ ЧИННИКИ ТВОРЕННЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Арсен Климпуш

*Науковий керівник – Оксана Литвин, канд. філол. наук, доцент
кафедри української мови, Національний університет «Львівська
політехніка»*

Проблема саморозвитку особистості є однією із найважливіших, найскладніших і найактуальніших. Гармонійно особистість може розвиватись тільки у вільному суспільстві, у якому поважають вибір кожного громадянина. Саморозвиток особистості дозволяє індивіду визначитись зі своїм вибором і свій життєвий шлях зробити неповторним, орієнтуючись на суспільно важливі цінності.

Вольові чинники є основною складовою нашого свідомого вибору, який ми будемо втілювати, і визначають цінності, які будемо захищати. Термін «воля» як свідоме управління людини своєю діяльністю та поведінкою, що виявляється у прийнятті рішення, подоланні труднощів і перешкод на шляху досягнення мети, виконання поставлених завдань, найчастіше визначають через вольові якості особистості – ініціативність, самовладання, витримку, наполегливість, рішучість, цілеспрямованість; через довільну регуляцію поведінки, психічних процесів. До цього поняття, за визначенням М. Варія, належать і вольові дії такі, як усвідомленість, цілеспрямованість, подолання перешкод, ініціація дії, наявність вольового зусилля, відсутність залежності від актуальної потреби [1, с. 151].

Культуру кожної країни, зокрема й України, творять вольові особистості. М. Попович наголошує на тому, що певну ясність у розуміння поняття «культура» внесла Всесвітня конференція з культурної політики, проведена під егідою ЮНЕСКО ще 1982 року,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

приймавши декларацію, у якій культура тлумачиться як комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що включає не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірувань [2, с. 4]. Бачимо, що свідоме проходження через перешкоди заради творення та захисту матеріальних, духовних цінностей суспільства можна вважати вольовим чинником.

Прикладом прояву вольових чинників у творенні культури своєї країни є діяльність визначних особистостей українського народу, серед них Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Микола Хвильовий та інші. Жили вони у різні епохи, а ставить їх в один ряд їхня воля до творення своєї культури, незважаючи на безліч проблем та незгод. За часів Кобзаря – це царська цензура, заслання. Тарас Шевченко ж писав: «Я так її, я так люблю мою Україну убогу, що проклену святого Бога, за неї душу погублю!» [5], що демонструвало його волю та прагнення захистити країну та її культуру. У Лесі Українки – це неготовність читача сприймати, розуміти твори поета-інтелектуала. А за часів Миколи Хвильового – це репресії радянської влади. Іван Франко поставив собі велику мету – створити з українського народу націю і впроваджував свою мрію, перш за все, через свої праці з літератури, через свої художні твори, довівши, що «література – се найвищий вицвіт людської цивілізації, найкраще її мірило» [3, с. 166] .

Вольові чинники особистості корелюють не тільки фактори духовного розвитку, але інші сфери життя людини. Велике значення для розвитку кожного суспільства, а особистості зокрема, має відмінність соціальних умов, за яких складалася та чи інша історико-культурна спільнота, особливості її історичного шляху, які позначились і на типах господарювання, економіки, політико-правових основ культури народу. «Із плином часу вагому роль у культурному житті народів починає виконувати національний,

політичний фактор, утворення держав і встановлення кордонів, сусідство з іншими країнами, характер взаємовідносин між ними (добросусідські чи ворожі). Усе це істотно і формотворчо впливає на розвиток культури, її самобутність»[4]. Вольові чинники спонукали до праці й політичних діячів, серед них Богдан Хмельницький, В'ячеслав Чорновіл. Богдан Хмельницький мав кредо: «нащо говорити там, де треба діяти» [6] та цілеспрямовано відвойовував матеріальні, духовні цінності для свого народу. Уже за часів В'ячеслава Чорновола не було тих можновладців, та їхнє місце зайняли нові, що стримували інтелектуальний та соціальний розвиток країни, бо «над Україною нависає зловісна двоголова тінь російського імперіалізму, який тільки й чекає остаточного колапсу нашого суспільства...» [7].

Отже, у творенні нашої культури велику роль відіграв саме вольовий чинник. Цілеспрямованість, самосвідомість та бажання зробити внесок у культуру, незважаючи на перешкоди, – характерна риса творення нашої культури. Вольовий аспект прослідковується через десятки та сотні років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варій М. [2-ге вид.]. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 288с.
2. <https://philosophy.umsa.edu.ua/storage/resources/docs/5fmP0qDbtyuP2rImGdQ0xYMIvNIIfB8Je4Gpnu8NB.pdf>
3. Іван Франко: Мистецтвознавчі рецепції. Збірник статей. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.
4. <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/%D0%A4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97->

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

[%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8.pdf](#)

5. [https://www.dnu.dp.ua/newspaper/201403\(2\).pdf](https://www.dnu.dp.ua/newspaper/201403(2).pdf)
6. <http://litopys.org.ua/grab/hrab2.htm>
7. <https://uain.press/articles/moye-zhyttya-na-vydnoti-1139835>

УДК 378

PROFESSIONAL GENDER STEREOTYPES

Natalia Kovalchuk

*Scientific Supervisor - Oleksandra Palchevska, PhD in Philology,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and
Translation Studies, Lviv State University of Life Safety*

In the world there are still many stereotypes about women's and men's work. And sometimes it seems that in the modern 21st century, not everyone knows that the profession has no gender. Over the last few years, gender discrimination in occupations has become more common in society. The concept of "purely male" or "purely female" professions still appears in modern speech.

"As a child, I heard the saying, 'Behind every strong man is a strong woman.' There seems to be nothing wrong with that, but every woman also has the right to realize her greatness if she has the potential. The development of Ukrainian society clearly demonstrates that women have an extremely powerful potential, which has been underestimated for many years," explained Deputy Minister of Information Policy Emine Japarova.

Apparently each of us has encountered such professional stereotypes at least once in his life. For example, I often meet women who work as mechanics and I don't think it's just a male profession. On the contrary -

women working in "male" professions look more powerful and influential. In identifying modern occupations, the majority of young people surveyed tended to dominate the structure of occupations "Gender neutral" - such that equally suitable for men, and for women. We are talking about such professions, as: teacher, doctor, journalist, photographer, fitness trainer, dentist, psychologist, hairdresser, programmer, police, accountant, librarian, nutritionist, florist. Mainly "Male" young people consider such professions like: electric gas welder, locksmith, steelmaker, tractor driver, builder, car mechanic.

The division of professions into male and female is part of the distribution of social roles of women and men in society. I think we've all heard that "a woman dominates the kitchen, a man makes money." And today we meet many women who earn more than their husbands, and men who instead of women go on maternity leave to take care of children. And this is perfectly normal. By the way, the option that the father goes to the maternity hospital instead of the mother, is widespread in European countries. And only recently such a concept has gradually come to Ukraine, but still not popular. All stereotypes come from society, and gender stereotypes are no exception. Precisely because of the prejudice that women are the weaker sex, professions such as repairman, car mechanic or electrician are considered purely masculine. And here new stereotypes arise: if a woman works in a "male" profession, she is not a woman at all; if a man works in the "female specialty" he is considered weak and this causes ridicule in society.

It is worth noting that mostly stereotypical thinking is common in older people, young people today seek to break stereotypes and follow their dreams. No wonder people say that the future is for the youth. I believe that in a few decades, young people will be able to completely destroy not only professional but stereotypes in general.

Following the knowledge, and thanks to a survey among young people, I offer you a table with the most common prejudices about gender

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

professional stereotypes, and stereotypes of male and female roles in society [1].

Agree with the statement on the distribution of social roles in society

Statement	Fully agreed (%)	rather agree (%)	rather disagree (%)	Fully disagree (%)
The father's task is to keep family, and the mother's task - take care of children	26,9	34,8	22,9	15,4
The profession of educator in the nursery kindergarten - inappropriate for a man	17,3	28,2	25,5	29,1
Men can't sew well, even if they are very diligent to learn	6,0	18,8	17,7	57,4
Women will not be able to play well football, even if they are very study hard	7,1	20,0	16,9	56,0
The profession of astrophysics - inappropriate for women	6,1	19,8	25,9	48,3
It's more natural for girls do housework, than for boys	18,7	31,6	22,7	27,1
Motherhood is the basis of life women, they must give birth children	33,9	27,0	15,9	23,3
Men have to earn more than women	29,9	26,8	18,3	25,0
Women should not strive to master typically masculine profession	13,2	24,9	26,3	35,5

Young people's stereotypes about professional activities are much less pronounced compared to the general view of distribution of social roles, which obviously associated with a change in the structure and nature of employment in accordance with conditions in the local and national labor market. Young people are strongly committed to gender equality in their career opportunities. Career success does not depend on gender, but is determined by personal qualities. Among the factors that contribute to career success - motivation, desire, ability, talent, diligence, constant intentions for further professional development, persistence. When it comes to choosing between a career and a family, guys showed themselves to be a little more family-focused than girls. Their arguments on the benefits of family preference were more unequivocal than those of girls, and sounded more frequent.

From all the above I can conclude that professional gender stereotypes exist and will exist for a long time, but every day, every year, society and young people more and more prove that the profession has no gender. And in order to be successful in their profession, the main knowledge, skills, desires and love for their profession, not gender.

LITERATURE

1. UNFPA Ukraine/Рада Жінок Донеччини «Як обрати професію без упереджень: що думає молодь Приазов'я» [<https://www.radiosvoboda.org/a/suto-cholovichi-ta-zhinochi-profesii/29914535.html>]

УДК 316.356.2:347.156

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ МАТЕРИНСТВА

Емілія Костишин

*здобувач магістерської програми «Соціальна робота»
кандидат історичних наук, доцент, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності*

Упродовж ХХ століття відбулися важливі економічні, демографічні та соціокультурні зміни, що визначили характер материнських практик у сучасних суспільствах. «Материнство» (як ідеально типова модель) стає неімперативним, планованим та рефлексивним; воно поступово відокремлюється від інституту шлюбу; набувають плюралістичного характеру його (материнства) смисли та практики, руйнується єдність біологічного та соціального в материнстві-батьківстві, зокрема, завдяки допоміжним репродуктивним технологіям; поступово зменшується гендерна поляризація батьківських ролей. На фоні глибинних та незворотних

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

змін інституту шлюбу, плюралізації форм сімейних відносин та практик батьківства материнство як предмет пострадянських суспільних дискусій якщо і актуалізується, то здебільшого в площині його функціонально-рольового призначення. Питання сім'ї та материнства актуалізуються переважно в термінах кризи, девальвації та девіацій, а їх обговорення супроводжується закликами відродження «традиційних духовних цінностей» та «престижу материнства». На політичному рівні консервативно-кризовий підхід до теми материнства віднаходить своє втілення у неотрадиціоналістичній державній риториці та консервативних політичних ініціативах, за яких жінки розглядаються як ресурс, покликаний вирішувати завдання демографічного розвитку країни (як-то у законопроектах про заборону абортів).

Соціальні практики материнства досі залишаються на маргінесі наукових студій та суспільного обговорення. Одна з причин такої академічної та публічної невидимості материнства – це зведення його до сфери приватного та «природного» [3].

У науковому дискурсі можна виділити кілька концептуальних положень щодо трактування основного призначення материнства:

- материнство як практика піклування про дітей. Саме жінки є основними суб'єктами піклування про дітей і конструюється як така, що витікає з «природного» почуття обов'язку та емоційної прихильності;

- материнство як особливий вид соціальної діяльності, що реалізується у специфічних контекстах: піклування/турбота про фізичне, емоційне та інтелектуальне благополуччя дітей, що здійснюються біологічними чи соціальними матерями у конкретних соціально-економічних, соціально-політичних, соціокультурних контекстах, у просторі та часі та визначаються специфікою життєвого циклу сім'ї;

- материнство як соціальна структура.

Сучасна дослідниця, соціологиня Олена Стрельник розрізняє материнство як (патріархатний) інститут, пригнітливий для жінок (motherhood), та материнство як різноманітні практики (mothering) [3].

У різні історичні періоди материнство наповнювалося різним змістом, суттєво змінювався характер материнської поведінки. Цінність або знецінення материнства у конкретному соціокультурному середовищі формували відповідне ставлення жінки до цього феномена та окреслювали особливості реалізації себе у ролі матері. Дуже влучно щодо материнства як історичної функції висловилася французька феміністка, філософ Елізабет Бадінте: «Материнство» й «материнський інстинкт» – явища історичні й до XVIII ст. – це радше міф, аніж соціальні функції [5].

Етнографічні дослідження демонструють також інколи кардинально полярні звичаї українського народу. Уявлення про українську сім'ю як егалітарну базуються на порівнянні з формами сім'ї сусідніх народів – наприклад, у Росії переважала велика батьківська сім'я із строгою ієрархією, владою і послухом, в Україні – мала нуклеарна, яка давала більше можливостей для розвитку гармонійних стосунків, базованих на взаємній любові і повазі. Однак це не достатньо щоб стверджувати «споконвічну рівність» українських жінок – народна культура, від приказок до пісень, не кажучи вже про етнографічні записи та судові архіви, свідчить про нормативні практики дискримінації – позиціонування жінки як іншої, нижчої істоти («не вір жінці як чужому собаці»), гендерне насильство («люби як душу, а тряси як грушу»), обмеження у майнових та громадянських правах (чоловік розпоряджається спільним майном, бере участь у громадському житті). Етнографиня Оксана Кісь наводить факти з різних регіонів України: на Бойківщині дружина мусила питати дозволу, аби кудись піти; у гуцулів жінка завжди йшла за кілька кроків позаду від чоловіка, несла тягарі, не могла сісти поруч та вступати у чоловічу розмову; на Чернігівщині

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

жінки і чоловіки їли за різними столами; на Слобожанщині жінки не сідали до столу, а тільки прислужували та їли стоячи [2, с. 141].

Ідеологія «нового» («свідомого», «відповідального») материнства сформувалася впродовж XIX століття під впливом наукового, передусім педагогічного та медичного, дискурсів. Вона зазнала змін у радянський період історії, коли образ «хорошої матері» конструювався здебільшого як образ жінки, яка успішно поєднує працю та материнство, а батьків було позбавлено суб'єктності стосовно вибору практик виховання, публічної презентації та захисту своїх інтересів. Ідея «відповідального батьківства» не є унікальною для пострадянського періоду, однак нині, коли вона ретранслюється в принципово нових (неоліберальних) економічних і соціокультурних обставинах, вона набуває нових смислів і змісту. Культура «нового батьківства» включала ідеї благополуччя дитини, яке передбачає фізичний і матеріальний добробут, нові форми стосунків батьків і дітей, заснованих на емпатії, довірі та партнерстві.

Еволюцію поглядів щодо соціальних практик материнства можна простежити у різних політичних проектах феміністського (суфражистського руху). Перші політичні проекти жіночого звільнення (кінець XVIII – 20-ті роки XX століття) залишили поза увагою сферу приватного життя жінки та материнство, зосередивши увагу на публічній сфері: жіночій освіті, оплачуваній зайнятості і політичній участі як найважливіших ресурсах жіночої емансипації й гендерної рівності. *Друга хвиля фемінізму* (1960 – 1970-ті) звертається до соціокультурних підвалин патріархату, де жіноча здатність народжувати дітей – це чинник гноблення жінок. *Третя хвиля фемінізму* (від початку 1990-х) спирається на ідеї індивідуалізму, свободи вибору і розмаїття жіночих досвідів та феміністичних практик (екофемінізм, girly фемінізм, «чорний» фемінізм), відкриває нові можливості для осмислення материнства як

соціально сконструйованого і контекстуального досвіду, на який впливають культура, історія, клас, етнічність, вік, сексуальна орієнтація.

Сімона де Бовуар у праці «Друга стаття» вперше проявила «незручні» і невидимі до цього аспекти жіночих досвідів: страхи, занепокоєння, викликані вагітністю, пологами і материнством. Основна ідея – біологічна здатність жінок народжувати дітей і материнство як найголовніша основа підкорення і пригнічення жінок. Де Бовуар описала вагітність і материнство як досвіди, які викликають амбівалентні, неоднозначні почуття. «Вагітність – це передусім драма... Жінка сприймає вагітність і як збагачення, і як втрату. Зародок становить її частку і водночас як паразит експлуатує її. Вона володіє ним, але й сама відчуває його владу... Виношуючи його, вона відчуває себе мовби всесвітом. Але саме це багатство знищує її, в неї таке відчуття, начебто вона сама – ніщо» [1, с. 126].

Розрізнення материнства як інституту (motherhood) і як практики (mothering) вперше окреслила Едрієн Річ у праці «Народжена жінкою: материнство як досвід та інститут». На думку дослідниці, інституційний складник материнства (motherhood) утілюється в соціальних стереотипах і суспільній (чоловічій) ідеології, сконструйованій у межах патріархатної системи. У ході історії чоловіки-експерти контролювали жіночі тіла, перешкоджали жіночому контролю над народжуваністю й абортами; чоловіки-медики встановили умови дітонародження, за якими дитину відчужують від матері; педіатри, релігійні діячі, письменники – головню чоловіки – створювали ідеалізовані образи матерів і визначали їхню «здорову ідентичність». Натомість материнство як практика, пов'язана з жіночими досвідами, потенційно уповноважувальне для жінок (empowering to women) і може бути ресурсом влади. Дослідниця говорить про унікальний потужний зв'язок між матір'ю і її дітьми і переконана, що жінки потребують не

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

звільнення від материнства, а звільнення від чоловічого панування над материнством [7].

Сучасний соціум породив і таке явище, як сурогатне материнство. Проблема сурогатного материнства вимагає дискусії та пошуків способів вирішення цієї проблеми. При цьому, обов'язково до уваги повинні братися не лише технічні можливості, але теж і етика. Бо не все що «можливе» чи «можна», є одночасно етичне і прийнятне. Дискусії навколо цього явища показують, що суспільство поділене щодо моральної оцінки такої практики. Одні категорично засуджують це, інші натомість підтримують, причому ці останні діляться ще на декілька підкатегорій: хтось підтримує повністю, бо це вирішує проблему безпліддя і прагнення батьківства, хтось частково, що лише в дуже крайніх випадках це все-таки допустимо, хоча зазвичай краще не користуватися цими послугами. Саме практики сурогатного материнства, штучного запліднення та інших вплинули на зміну контурів легітимного дискурсу материнства і спричинили перевизначення понять, таких як: рід, спорідненість, сімейні зв'язки, материнство, батьківство та ін.

Сурогатне материнство, на думку Яреми М., за своєю суттю суперечить поняттю материнства як такого,... практика сурогатного материнства є моральним злом. Її предмет, мета та засоби досягнення є морально неприйнятними. Альтруїстичне сурогатне материнство не може мати іншої моральної оцінки, бо навіть якщо намір сурогатної матері є добрим, то недобрими є засоби та сам предмет. Комерційне підґрунтя сурогатного материнства з моральної точки зору заслуговує на ще жорсткішу оцінку, адже додається моральне зло купівлі-продажу функцій тіла та самої особи новонародженої дитини. Жодні обставини та наслідки, хоч би й евентуально виявилися добрими, не можуть виправдати практику сурогатного материнства [4]. Антон ван Некерн та Лізл Зил у праці «Етика

сурогатного материнства: репродуктивна функція», сурогатне материнство порівнюють з проституцією [6].

Трансформація соціальних відносин у сучасному суспільстві породжує нові форми сімейних стосунків. Високі показники смертності серед чоловіків активного дитородного, працездатного віку також ведуть до трансформації сімейних стосунків. Спостерігається пріоритет цивільних (незарєстрованих) шлюбів перед офіційними, що веде до формування нових сімейних структур загалом і материнських сімей зокрема. Цінність материнства або ж його знецінення у конкретному соціокультурному середовищі формує відповідне ставлення жінки до цього феномена та особливостей реалізації себе у ролі матері. І на сьогоднішній день у нашому соціумі материнство дещо переживає кризу, відбувається його знецінення внаслідок прагнення жінок успішно будувати професійну діяльність, досягати кар'єрних успіхів, тому й реалізація себе у ролі матері відсувається на другий план. Ці фактори спонукали суспільство до практики самотнього материнства. Самотнє материнство, як усвідомлений вибір, пов'язаний з безліччю соціально-психологічних та юридичних проблем.

У сучасному світі материнство знаходиться під потужним впливом різноманітних соціокультурних стереотипів, що нерідко супроводжується хибним уявленнями молоді щодо материнської ролі. Це викликано протиріччями між ідеалістичним культивуванням суспільством значимості материнства для жінки та реальною ситуацією сучасності, яка демонструє першочергове значення досягнення успіхів у професійній діяльності та кар'єрі, матеріального достатку, престижу, тим самим відсуваючи реалізацію материнської ролі на другий план. У реальній дійсності сьогодення одним з проявів кризи материнства можна вважати, на нашу думку, явище добровільної бездітності (child-free).

Таким чином, проаналізувавши проблему соціальних практик материнства, варто зазначити, це одне з найголовніших призначень

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

кожної жінки – продовження людського роду, закладене природою, але при цьому модель материнства визначається соціокультурними особливостями, соціальними стереотипами і, врешті-решт, менталітетом конкретного народу. Та в будь-якому випадку факт впливу взаємовідносин матері з малюком на життєву позицію дитини, її соціалізацію у суспільному середовищі залишається беззаперечним. Саме від найближчої людини – мами, її виховного потенціалу, прагнення дарувати любов та радість залежить фізичний та психологічний розвиток дитини, соціальне та духовне формування особистості. Соціальний захист материнства і дитинства має бути спрямованим на охорону здоров'я матері та дитини, мотивацію до материнства, захист прав матерів, формування установок усвідомленого батьківства, створення найбільш сприятливих умов для виховання дітей, їхнього гармонійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Де Бовуар Симона*. Друга стаття: У 2 тт. / Пер. з франц. Н. Воробйової, П. Воробйова, Я. Собко. К.: Основи, 1995. 392 с.

2. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина ХІХ–початок ХХ ст.). Львів: Інститут народознавства НАН України, 2008. 272 с.

3. Стрельник О. Материнство: пригноблення чи нові можливості? Відповідь феміністичної теорії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/materbatkiv/materinstvo-prignoblennya-chi-novi-mozhливosti-vidpovid-feministichnoi-teorii>.

4. Ярема М. Сурогатне материнство: етичні аспекти. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/1862/Yarema_Surohatne.pdf.

5. Badinter E. *Mother Love. Myth and Reality*. New York, 1981. 360 p.

6. Van Niekerk, A., & Van Zyl, L. (1995). The ethics of surrogacy: Women's reproductive labour. *Journal of Medical Ethics*, 21(6). P. 365. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://doi.org/10.1136/jme.21.6.345>.

7. *Rich Adrienne*. Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution. New York: Bantam, 1976. 352 p.

УДК 378

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «КУЛЬТУРА ЗДОРОВ'Я», ЯК КОМПОНЕНТУ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Ілля Криворучко

Науковий керівник – Оксана Шукатка, професор кафедри фізичного виховання та спорту, доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка

Усвідомлення значущості збереження здоров'я громадян на державному та культурному рівнях передбачає проведення досліджень із питань формування культури здорового способу життя (далі - ЗСЖ) молоді. Загалом, ЗСЖ є основою всіх профілактичних заходів, ефективною та надійною траєкторією збереження та зміцнення здоров'я, яка включає не тільки практичну та матеріальну, а й духовну діяльність людини, від взаємодії яких залежить культурний стан здоров'я людини [3].

Дослідження культури ЗСЖ знаходимо у наукових розвідках Н. Башавець, Ж. Ломаки, О. Мартиніва, Ю. Підборського, С. Фролова, О. Шукатки та ін. У своїх працях вчені досліджували взаємозв'язок духовності людини з факторами, які формують ЗСЖ, у тому числі з культурними. На думку Ж. Ломаки, саме культурна та духовно розвинена людина здатна зберегти та зміцнити власне здоров'я та

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

здоров'я підростаючого покоління, підвищити гігієнічне виховання молоді, О. Мартинів вважає, що задля збереження та зміцнення власного здоров'я потрібно розвивати культурні аспекти ЗСЖ.

У науковій літературі існує велика кількість визначень поняття "культура". Це пов'язано з його багатогранністю та широким використанням у словосполученнях. Майже на усіх етапах розвитку суспільства дане поняття було невід'ємним від розвитку всього суспільства, водночас відбивало як релігійний, так і ціннісний, культурний та почуттєво-емоційний аспекти. Головними критеріями культури загалом є творчість, вміння розуміти людину і співпереживати з нею, збалансованість та сукупність матеріальних та духовних цінностей [2].

Протягом декількох десятиліть у нашій державі спостерігається тенденція до деформації культурних аспектів ЗСЖ суспільства. Причинами цього явища є відсутність чітких стратегій держави щодо поліпшення культури здоров'я студентів та громадян загалом, що впливає на духовний стан студентів. Водночас спостерігаємо, що у більшості закладів вищої освіти заняття з фізичного виховання проводяться тільки на 1 курсах, а на окремих факультетах взагалі відсутня навчальна дисципліна «Фізичне виховання». Це призводить до того, що здобувач вищої освіти позбавлений практичної можливості засвоїти правила, що забезпечують гармонійний розвиток, високу працездатність, духовну рівновагу та належний рівень культури здоров'я. Таким чином, не формується ціннісне ставлення до здоров'я, відсутні вміння й навички на практиці підтримувати ЗСЖ, що є основними показники сформованості культури здоров'я.

Висновки. На сучасному етапі розвитку вищої освіти актуалізується проблема формування культури здоров'я студентів як одного із аспектів їхнього світогляду. Це зумовлене подальшим розвитком і стабілізацією в студентські роки самосвідомості

особистості та розглядається як найважливіша умова найбільш повної самореалізації майбутнього фахівця в активній життєдіяльності та ціннісного відношення до власного здоров'я, виникає необхідність активно залучати студентів до участі у різноманітних тренінгах, форумах, конференціях, які б поглиблювали розуміння духовних аксіом ЗСЖ, покращували моральні якості та мислення, що є, у свою чергу основною ознакою культури збереження здоров'я [1; 2; 5]. Водночас, обов'язкові заняття фізичним вихованням, культурно-освітні та спортивно-масові заходи, сприяли б ефективній комунікації та формуванню свідомого ставлення студента до фізичного виховання, що неможливо створити і реалізувати без найтіснішого особистісного співробітництва між викладачем та студентом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фролова С. М. Духовные аспекты повседневной жизни общества. Вестник Поволжской академии государственной службы. 2013. № 5. С. 92-98.
2. Мартинів О. М. Дефінітивний аналіз основних понять у дослідженні формування культури здоров'язбереження студентів // Вісн. Нац. ун-ту оборони України: зб. наук. пр. Київ, 2013. № 3 (34). С. 89–93.
3. Ломака Ж. М. Взаимосвязь духовности человека с факторами, формирующими здоровый образ жизни и здоровье. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. моногр. Х., 2008. № 11. С. 185-188.
4. Підборський Ю. Г., Підборський Р. Г. Проблеми формування здорового способу життя в сучасній загальноосвітній школі. Молодий вчений. 2016. № 9.1. С. 134-138.
5. Шукатка О. В. Основні дефініції дослідження формування культури здоров'язбереження майбутніх економістів. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2012. Вип. 37. Ч.1. С. 129–134.

УДК: 364.1

**ЦІННІСНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУСПІЛЬНО
АКТИВНИХ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ**

Роксолана КУШТА

*Науковий керівник – Михайло НАГІРНЯК, к.іст.н., доцент кафедра
соціальної роботи, управління та суспільних наук, Львівський
державний університет безпеки життєдіяльності*

Похилий вік – це особливий етап, який, згідно з визначенням І. Курило є заключним періодом, що включає зміну позицій людини у суспільстві та є складним біопсихологічним явищем. Згідно з запропонованою періодизацією похилий вік має діапазон 60–75 років [3]. Вчені вважають, що у похилому віці відбуваються зміни на фізіологічному, психологічному, особистісному та соціокультурному рівнях. Більшість цінностей, які були пріоритетними у молодому віці, в похилому стають не такими актуальними та певним чином впливають на життя та розвиток особистості. Люди переоцінюють власне життя та за умов нормального сприйняття власного «Я» повністю відкидають те, що на даному етапі вже є менш актуальним чи зовсім непотрібним. На думку дослідників, саме у похилому віці людина переживає кризу, що проявляється у підготовці до нового буття. Задоволеність життям, якість та успішність пристосування до нього в старості залежить від багатьох факторів і прямо від того, які умови створенні для того, щоб становище людей похилого віку в нашому суспільстві якісно покращилось. І. Дзюба визначає «сприятливі умови життя», як умови довкілля, праці та побуту, які здатні забезпечити та поліпшити здоров'я населення [1]. На нашу думку, умови життєдіяльності людини похилого віку – комфортні параметри середовища, які дозволяють мінімізувати шкідливий

вплив та створити можливості для забезпечення нормального функціонування людини похилого віку в середовищі, що пов'язане із задоволенням широкого спектру її потреб.

За рівнем активності людей похилого віку можна поділити на тих, хто без суттєвих емоційних порушень переживають вихід на пенсію, та на тих, в кого розвивається пасивне ставлення до життя, відчуження від оточуючих, втрата поваги до себе і відчуття непотрібності. Перший тип частіше заздалегідь готується до цієї події та шукає нові шляхи включення у суспільне життя, планує майбутній вільний час. Поведінка інших кардинально протилежна. На нашу думку, одним з ключових моментів на цьому етапі є саме адекватна зміна ціннісних орієнтацій.

Зміна ціннісних орієнтацій є перш за все адаптивним процесом, проте повного знецінення не відбувається, змінюється лише їх співвідношення: посилення чи послаблення одних за рахунок інших. При правильній розстановці ціннісних орієнтацій відбувається досить швидка адаптація, з'являється можливість для певного розвитку, а отже, і для будування планів на майбутнє, що вже може вказувати на формування позитивної часової перспективи [2].

У цьому віці приходить чітке усвідомлення, що молодість минула, а організм вже не такий сильний. Саме піклування про власне здоров'я стає одним із основних занять. Ніщо не може гарантувати людині збереження абсолютного здоров'я, якщо в неї немає настанови на самозбереження і бажання бути якнайдовше здоровими і працездатними. Тобто, щоб бути здоровим, потрібні власні зусилля, постійні й значні. Така цінність є досить вагомим критерієм для подальшого розвитку.

Ще однією з пріоритетних цінностей, є любов до партнера. У цей період життя люди часто втрачають коханих, тому більш цінують час, проведений з ними. Через певні стереотипи, втративши чоловіка або дружину, люди похилого віку приймають рішення, що їх стосунки закінчилися. Це пов'язане зі схильністю вважати, що

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

вони вже ні на що не здатні і є невдалими партнерами. Незадоволена потреба у коханні є приводом для депресії та гострої жалості до себе.

Третю сходинку ієрархії розділили декілька цінностей, а саме активне діяльне життя, любов та щасливе сімейне життя. Однією з найбільших проблем, з якою зіштовхуються люди похилого віку, – це виключення з активного життя без їх згоди. Активне діяльне життя має тенденцію уповільнювати процеси старіння, проте сьогодні ці фактори найчастіше впливають негативно: зменшується кількість партнерів по спілкуванню та збільшуються контакти з нездоровим середовищем (обговорення захворювань, постійні дискусії щодо неналежної уваги з боку молодих і т.д.). Стосовно показника «щасливе сімейне життя» можна відмітити, що у похилому віці воно набуває нового значення. Причиною цього стає більша вірогідність втратити близьку людину і розуміння того, що часу на спілкування з рідними стає з кожним роком менше. Саме сім'я займає одне з перших місць у ціннісній структурі старшого покоління. Великого значення набуває наявність близької людини, можливість спільного проживання та залученість у спільну діяльність. Сім'я надає психологічну підтримку за умов нормальних взаємовідносин [4].

Згідно з отриманою ієрархією найменш значимими цінностями для людей похилого віку є краса природи та мистецтва, творчість та розваги. Їх найчастіше ставили на останні місця ієрархії цінностей. Така низька значимість у старості краси природи та мистецтва, можливо, пов'язана із тим, що люди похилого віку мають досить багато вільного часу, але більше приділяють його собі та близьким. На нашу думку, ті, кому бракує уваги оточуючих, більш схильні ставити такі цінності на передній план. У такий спосіб люди похилого віку шукають компенсацію. Спілкування з природою, догляд за садом або тваринами, інтерес до мистецтва знижують рівень напруги. Якщо розглядати творчу діяльність як певну

цінність, вона частіше є переважаючою у тих, хто займався творчістю протягом життя. Інші ж мають інакші пріоритети, такі як передавання накопиченого досвіду та ін.

Люди похилого віку є хранителями культури, її систематизаторами. Стосовно розваг у цьому віці, на цей аспект наймовірно сильно впливають оточуючі. Більшість людей похилого віку відмовляються від розваг, тому що вважають це неприйнятним у їхньому поважному віці. Таке ставлення є показником невпевненості та низької самооцінки.

Серед домінуючих цінностей, у людей похилого віку переважають чесність та виховання. В похилому віці такі риси, як чесність, щирість, сердечність, є дуже важливими тому, що людина вже не має такого обсягу ресурсів, щоб добиватись правди самостійно [3].

Таким чином, люди, які переживають період вікової зрілості, є унікальною соціальною групою з особливими соціокультурними, міжособистісними взаємовідносинами. Людей похилого віку розглядають як активних суб'єктів свого життя, для яких важливими є переоцінка попередніх і формування нових цінностей. Кожна людина обирає свою стратегію старіння, яка залежить від особливостей її життєвого шляху, ціннісних та культурних орієнтацій, потреби в самореалізації, соціального становища і багатьох інших факторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюба І.В. Категорія рівня життя населення: сучасний підхід / І.В. Дзюба, Л.Ф. Удотова // Статистика України. № 1. 2004. 73 с.
2. Кабаченко Н., Семигіна Т. Сучасні підходи до соціальної роботи з людьми похилого віку / Н. Кабаченко, Т. Семигіна // Соціальна політика і соціальна робота. 2005. № 1. 109 с.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

---

3. Курило І.О. Демографічні процеси та трансформація вікової структури населення України у контексті суспільної модернізації / І.О. Курило. К.: ІДСД ім. Птухи НАНУ, 2015. 126 с.

5. Теорії та методи соціальної роботи: підручник / за ред. Т.В. Семигіної, І.І. Миговича. К.: Академвидав, 2005. 388с.

УДК 17. 023

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Марія Мелай

*Науковий керівник – Логвиненко Вікторія, к.філос.н., доцент
кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

З огляду на затребуваність соціально-педагогічної допомоги дітям та молоді, які не можуть самостійно здолати певні труднощі в процесі інтеграції в суспільство, зростає значення професії соціального педагога. В сучасних наукових дослідженнях розглядаються різні аспекти підготовки соціальних педагогів, особливості провадження соціально-педагогічної діяльності, розробляються відповідні технології, а також особлива увага приділяється особистості соціального педагога.

Соціальна педагогіка передбачає високу моральну культуру фахівця. Соціальний педагог, вступаючи в взаємодію з дітьми, молоддю, батьками має керуватися вимогами професійної моралі. Серед її функцій можна виділити гносеологічну, ціннісно-орієнтовану, виховну функцію. Також виділяють і специфічні функції, які, на нашу думку, є актуальними в діяльності соціального педагога. Наприклад, це функції педагогічного коректування;

функція випереджального впливу; функція вироблення імунітету проти моральних спотворень [2, с. 47–48]. Також, професія соціального педагога передбачає сформовані моральні принципи і професійні цінності такі як педагогічний гуманізм, педагогічний оптимізм, громадянськості і патріотизму та ін. [2, с. 72-101].

Одним із важливих аспектів моральної культури соціального педагога є розв'язання проблеми співвідношення цілей і засобів соціально-педагогічної діяльності. Розуміння взаємообумовленості і співвідношення цілей і засобів допомагає педагогу дотриматися строгої послідовності у виборі засобів. Як зауважує Васянович Г.: «якщо найближча ціль може бути досягнута лише ціною, яка знижує моральний характер вищої цілі, то такий засіб досягнення повинен бути відкинутий як такий, що позбавлений доцільності» [2, с. 338].

Працюючи над конкретним випадком, дії соціального педагога мають узгоджуватися із загальною метою його діяльності – створення сприятливих умов для соціального, фізичного, інтелектуального, духовно-морального розвитку людини. Ця вимога стосується безпосередньо як підопічних так і їхнього оточення. Тому слід відкидати ті засоби, які формально вирішують проблему, але не узгоджуються з вищою метою. Власне моральна культура фахівця допоможе відкинути такі засоби як недоцільні й обрати такі, які не змінюють морального характеру вищої мети та співвідносяться з цілями, які вже реалізовані.

Отже, соціально-педагогічна діяльність вимагає наявності високої моральної культури у фахівців, адже вони впливають на формування особистості дітей та молоді з якими працюють. Усі їхні взаємодії мають узгоджуватися з моральними цілями і засобами та підпорядковуватися морально-духовним чинникам. Високо розвинута моральна культура фахівця допомагає будувати відносини із своїми учнями на засадах довіри, партнерства, психологічного контакту.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

ЛІТЕРАТУРА

1. Будник О., Васянович Г. Методологічний аналіз соціально-педагогічної діяльності вчителя. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Вип. 2. С. 20-26.
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посібник. Вибрані твори : у 7 т. Т. 3. Львів. Норма, 2015. 420 с.
3. Васянович Г., Онищенко В. Дидактичні засади формування професійних якостей майбутніх фахівців професій типу «людина – людина». *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 2. С. 7-29.
4. Васянович Г. Моральні проблеми педагогічної діяльності. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2012. Вип. 3. С. 99-112.
5. Кравченко О. П. Моральні принципи соціально-педагогічної діяльності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Психологія і педагогіка. 2012. Вип. 21. С. 223-230.
6. Харченко Л. П. Морально-психологічні бар'єри в спілкуванні соціального педагога. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 2013. № 23(1). С. 34-43.

УДК 314

МОЛОДА СІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

Марія Мошовська

*Науковий керівник - митрофорний протоієрей Роман Великий,
доктор філософії, доцент кафедри соціальної роботи, управління та
суспільних наук, Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності*

Період створення молодого сім'ї – це особливий етап в життєдіяльності інституту сім'ї. Стабільність розвитку

взаємовідносин молоді сім'ї є запорукою успішного функціонування та розвитку в майбутньому. Молоді сім'ї знаходяться в постійному розвитку, змінюються разом із суспільством та мають безліч проблем, які потребують більш детального вивчення.

Дослідники, трактуючи поняття «молодої сім'ї», акцентують свою увагу на таких критеріях:

- вік подружжя;
- тривалість сімейних взаємовідносин;
- наявність дитини;
- психологічних, фізичних та репродуктивних характеристик подружньої пари.

При створенні молоді сім'ї вік подружжя має особливе значення. Саме вік впливає на психологічні та фізичні показники готовності молодих людей до створення сім'ї та може впливати на якість їх подружнього життя.

Ю.Н. Олейник як і більшість психологів, розглядає молоду сім'ю, як пару, яка прожила разом не більше трьох років, а вік такого подружжя не більше 25 років. Такий низький вік подружньої пари пояснюється тим, що саме після цього віку шлюб стає більш стабільним та об'єднує вже більш зрілих людей, які можуть вже ефективніше вирішити проблеми, які трапляються на життєвому шляху розвитку сім'ї [7, с. 59]. Також, відповідно до досліджень психологів, саме після трьох років сумісного проживання разом сім'я переживає певний кризовий момент.

Закон України «Про сприяння соціального становленню та розвитку молоді в Україні» визначає, що молоді сім'ї – це подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років, або неповна сім'я, в якій мати (батько) віком до 35 років. Такий вік обґрунтовується як психологічними, так і демографічними умовами. Виявлено, що саме в період від 25 до 35 років молодь в Україні найактивніше створювала родини та потребувала житла.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

При визначенні молодих родин, багато дослідників відштовхувалось від тривалості спільного життя молодих пар. Перші два роки життя є найбільш травмуючими для молодих людей. Саме в цей період виникає безліч різних конфліктів, які можуть негативно вплинути на подальший розвиток молодої родини та навіть призвести до розірвання сімейних відносин. Тому В.А. Сисенко стверджує, що зовсім молоде подружжя – це сім'я від 0 до 4 років сумісного проживання, а до молодого подружжя відносяться сім'ї від 5 до 9 років співжиття [8, с. 122].

Ф.А. Мустаєва вважає, що молодою сім'єю є сім'я на початковій стадії свого розвитку, а саме на стадії реалізації подружнього вибору. Саме в цьому періоді відбувається «притирання» подружжя один до одного, розподіл ролей та влади в сімейному середовищі, вироблення сталих навиків у вирішенні сімейних конфліктів, планування сімейного життя та вільного часу [6, с. 109].

Адаптація та інтеграція – це два обов'язкових компонента, які характеризують початковий період шлюбно-сімейних взаємовідносин. Згідно з І.В. Гребенниковим, інтеграція сім'ї – це добровільне об'єднання уявлень та думок з різних аспектів сімейного життя. Адаптація ж полягає в тому, що молоде подружжя повинно пристосуватись один до одного, до нової обстановки, в якій знаходиться молода родина. Дослідник стверджує, що молода сім'я є суб'єктом двох взаємообумовлених процесів: внутрішня адаптація та зовнішня інтеграція сім'ї. Під час внутрішньої адаптації молоде подружжя адаптується один до одного на фізіологічному, психологічному, ціннісному рівнях, відбувається створення несуперечливої сімейної рольової структури. Зовнішня інтеграція стосується тих аспектів формування сім'ї, які дозволяють подружжю в повному обсязі виконувати свої функції по відношенню до суспільства.

Першою і головною кульмінацією подружнього життя – народження первістка. З появою дитини знову ж відбуваються зміни у взаємовідносинах подружжя та пристосування до нових умов. Перед подружжям стоїть нове випробування, пов'язане з вихованням та піклуванням про ще одного члена сім'ї.

Визначаючи поняття «молодої сім'ї», деякі дослідники вважають, що період створення молодої родини завершується з народженням первістка так, як з його появою починається вже зовсім інший етап сімейних взаємовідносин. Зокрема, Б. В. Антонюк, досліджуючи структуру молодої сім'ї, говорить, що молоде подружжя – це сім'я від періоду офіційної реєстрації шлюбу до народження дитини [1, с. 25].

Л. М. Іванова вважає, що молодою сім'єю можна вважати подружжя в розквіті сил, яке має одного або двох дітей. На її думку, подружжя прагне до взаєморозуміння, намагається аналізувати свої відносини з метою їх вдосконалення [2, с. 39].

Сімейні орієнтації відіграють особливу роль у побудові сімейних стосунків. Так, дослідниця Т. А. Куликова виділяє три основні види молодих сімей:

Традиційний. Зазвичай, такі сім'ї орієнтовані виключно на сімейні цінності та планують мати близько двох дітей. Майже завжди формальним лідером є чоловік, але загалом, лідерську позицію займає той, хто є лідером у господарсько-побутовій сфері сімейної діяльності (фінанси, облаштування житла і т. д.). Коло друзів в такій сім'ї, як правило, загальне і досить обмежене. Подружжя часто спільно проводить вільний час.

Сімейна пара, яка зорієнтована на розвиток особистості. Зазвичай таке подружжя має установку на небагатодітну сім'ю. У таких пар, в основному, можна спостерігати соціально-рольову рівновагу. Для свого мікро оточення така пара може бути як і закрита, так і відкрита. Тип лідерства цієї сім'ї – демократичний.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Сім'я, яка зорієнтована на розваги. Подружжя може мати широке коло друзів. Така пара має репродуктивні установки на бездітну сім'ю або ж небагатодітну. Тип лідерства у таких сім'ях – авторитарний або ж демократичний [5, с. 9].

Класифікувати молоді подружні пари можна по-різному. В основному молоді пари можна виділяти за складом, за рівнем благополуччя та за рівнем економічного благополуччя і т. д.

На цьому етапі формуванні сім'ї відбуваються найбільш соціально значущі події, які в майбутньому будуть впливати як на розвиток самої молодої родини, так і на кожного з її членів. Саме в цей період відбувається спільна адаптація подружжя один до одного, розподіляються ролі та сімейні обов'язки, у більшості випадків відбувається народження дітей.

Є багато завдань, яка молода родина повинна вирішити під час етапу свого становлення, основними з них є: досягнення сумісності на різних рівнях; подолання стресових ситуацій, зв'язаних з очікуванням і народженням дитини; оволодіння навичками сімейного виховання та урегулювання конфліктних ситуацій; досягнення економічної стабільності; формування активності та суб'єктності в сімейних взаємовідносинах, в спілкуванні як з іншими сім'ями, так і з суспільством.

Молода сім'я є найбільш складним та відповідальним етапом у розвитку інституту сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Е.В. Становление ролевой структуры молодой семьи и ее восприятие супругами / Е.В. Антонюк // Вестник МГУ. – 1993. – №4. – С. 25 – 33.
2. Иванова Л. М. Судьба молодой семьи / Л. М. Иванова. – М.: Знание, 1989. – 487 с. – (Народный университет. Педагогический факультет).

3. Капська А. І. Соціальна педагогіка / А. І. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с. – (Педагогіка)
4. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. / Т. М. Кузьменко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 320 с. – (Соціологія).
5. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание / Т. А. Куликова. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 232 с. – (Педагогика).
6. Мустаева Ф. А. Основы социальной педагогики: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений. / Ф. А. Мустаева. – М.: Академическим проект, 2002. – 416 с. – (Gaudeamus).
7. Олейник Ю. Н. Исследование уровней совместимости в молодой семье / Ю. Н. Олейник. // Психологический журнал. – 1986. – №2. – С. 59
8. Столин В. В. Столин В.В. Психологические основы семейной терапии / В. В. Столин. // Вопросы психологии. – 1982. – №4

УДК 808.51(06)

СКЛАДОВІ УСПІХУ ОРАТОРА

Нечипір Віталій-Володимир

*Науковий керівник – Оксана Литвин, канд. філол. наук, доцент
кафедри української мови, Національний університет «Львівська
політехніка»*

*«Істинно красномовний той, хто звичайні предмети виражає
просто, великі – піднесено, а середні – з помірністю»*

(Цицерон)

Мистецтво красномовства є найприкметнішою рисою демократичного розвиненого суспільства. Основи цього мистецтва були закладені ще в античні часи. Кожна людина зацікавлена в тому, щоб гарно і правильно висловлювати свої думки, коректно та переконливо вести дискусію, розумно й цікаво публічно виступати.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Ораторські прийоми відомі багатьом людям, але вони мають свою історію і секрети вживання.

Марк Тулій Цицерон народився 3 січня 106 р. до н. е. і був убитий 7 грудня 43 р. до н. е. Він був вихідцем із незначної родини, але завдяки своїм ораторським здібностям зробив блискучу кар'єру: у 33 роки його обрали до сенату, а через 10 років він став консулом і розкрив змову знаті, яка намагалась збройним чином захопити владу в Римі.[1] Цицерона вважають найбільшим з римських ораторів, «царем адвокатури», а його судові промови з кримінальних справ стали взірцями красномовства.

У своїх риторичних творах Цицерон ділився власною ораторською практикою, спостереженнями і роздумами, вітчизняними традиціями, узагальненням римського політичного досвіду. Перші його риторичні трактати «Про добір матеріалу», «Підрозділи риторики» і «Топіка» пояснюють технічні секрети шкільної риторики. Головними риторичними творами Цицерона вважають три трактати: «Про оратора», «Оратор» і «Брут», бо саме в них викладені основні ідеї риторики автора. Він наголошує на тому, що «першість належить освіченому ораторові», людині культурній, яка постійно дбає про свій духовий ріст: багато читає, тому знає літературу, філософію, історію, право; вправно володіє усіма стилями красномовства. У трактаті «Про оратора» Цицерон пише: «Істинний оратор повинен дослідити, переслухати, перечитати, обміркувати, розібрати, вислухати все, що трапляється людині в житті, тому що в ньому обертається оратор, і воно служить йому матеріалом» [4, с.52].

Яскравим втіленням у життя риторичної концепції Цицерона є його ораторська практика. У 81 р. до н. е. майже 26-річним юнаком Цицерон розпочав свою ораторську діяльність судовою промовою «На захист Квінкція», яка принесла ораторові перший успіх, а на сороковому році життя він виголосив першу політичну промову в

справі необмежених повноважень для Гнея Помпея під час війни з Мітрідатом [4, с.53].

Цицерон не вдається до шаблонного викладання риторики. Він не заперечував природних обдарувань оратора (швидкий і жвавий розум, винахідливість), але й наголошував на тому, що до професійного успіху приведе робота над собою. Важливими для оратора, на думку Цицерона, є зовнішні дані людини: міцна будова, гарна постава, певна пропорційність у формі обличчя й тіла, звучний голос, вміння вільно володіти мовою [4, с.53].

Цицерон у своїх промовах нерідко застосовує ампліфікацію, художній засіб перебільшення через нагромадження слів, думок з метою емоційного нагнітання, доводячи, що ораторові треба перебільшувати факти. Він не цурався і театральних прийомів, які викликали в його супротивників звинувачення у неправдивості, удаваній слізливості. Щоби вплинути на емоції своїх слухачів, Цицерон часто вдається у промовах до патетичних вигуків, до риторичних запитань, розмаїтих повторів тощо.

Внесок Цицерона в теорію усного дискурсу включав переконання, що оратор повинен мати міцну основу загальних знань. Він зневажав мізерність ораторів, які залежали виключно від досконалої дикції та елегантних слів, у яких не вистачало змісту.

Цицерон вважав ораторське мистецтво найвищою формою інтелектуальної діяльності та інструментом, необхідним для добробуту держави. Крім того, він поєднав три функції оратора з трьома рівнями стилю: етос, логос та пафос та їх співвідношення з основними компонентами: Етос (етика): звертається до етики чи моралі аудиторії. Логос (логіка): звертається до емоцій аудиторії [2].

Отже, взявши до уваги усі прийоми, працюючи над своїми зовнішніми даними, над своїм мовленням, читаючи літературу, вивчаючи мистецтво театру й кіно, можна стати справжнім оратором і досягти успіхів у професії та особистому житті.

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

ЛІТЕРАТУРА

1. [<https://www.jnsm.com.ua/h/1207P/>].
2. [<https://courses.lumenlearning.com/publicspeaking/chapter/the-roman-republics-adoption-of-rhetoric/>].
3. [[https://www.mvorganizing.org/what-is-cicero-best-known-for/#Who is Cicero in public speaking](https://www.mvorganizing.org/what-is-cicero-best-known-for/#Who%20is%20Cicero%20in%20public%20speaking)].
4. Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 496 с.

УДК: 159.9:37.014.22

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧНОСТІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Євгеній Порядін

аспірант, спеціальність 231 «Соціальна робота»

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

В сучасних умовах трансформації українського суспільства, зростання політичної та соціальної напруженості та нестабільності проблема розвитку толерантності особистості набуває актуальності. Феномен толерантності як предмет наукової уваги уперше постає у працях грецьких та римських філософів. Поняття «толерантність» походить від лат. *«tolerantia»* - терпимість, терпіння, стійкість, витривалість. Питання толерантності набувають нового змісту у часи Середньовіччя у зв'язку з широким розповсюдженням релігійної нетерпимості, відповідно у подальшому тема терпимості розкривається у працях західно-європейських філософів Г. Гегеля, І. Канта, Дж. Локка та ін.

У просторі сучасного знання толерантність є багатоаспектною,

багатофункціональною, багаторівневою категорією та предметом наукових інтересів багатьох наук, - філософії, біології, медицини, психології, політології, культурології, історії, етнології, соціології, педагогіки, - що вказує на її міждисциплінарний характер..

У контексті дослідження авторитаризму та упереджень. у середині двадцятого століття, введено термін «толерантність до невизначеності» (англ. ambiguity tolerance) (E.Frenkel-Brunswik, 1949.). Цей психологічний феномен детально досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені А. Гусев, В. Кириченко Д. Леонт'єв, Е. Осін, С. Литвин, О. Луковицька, П. Лушин. Варто наголосити, що невизначеність в психології найчастіше розуміється як відкрите завдання, в якому той, хто приймає рішення, не знає всієї сукупності діючих чинників і повинен сформулювати декілька гіпотез, перш ніж оцінити їх ефективність. За думкою дослідників, соціальна ситуація сучасності часто описується та сприймається як ситуація нестабільності, невизначеності, така, що пред'являє високі нові вимоги до суб'єкта активності. І. Томаржевська зазначає, що невизначеність може бути виявлена одночасно і в повсякденному побуті, і в міжособистісному спілкуванні, під час прийняття рішень, в навчальній та професійній діяльності. Відсутність необхідної інформації, нечіткі критерії результативності, незрозумілий характер розвитку ситуації - все це породжує невизначеність. Саме необхідність пояснення особливостей поведінки людини в таких ситуаціях призвела до введення в психологію поняття «толерантність до невизначеності» [3].

Сучасні вчені під толерантністю до невизначеності розуміють якість особистості, яка визначає здатність людини позитивно реагувати на ситуації невизначеності, діяти в умовах нечітко визначених цілей і завдань, неповної наявності вихідної інформації, долати її недостатність активними діями [2]. Дослідники проблеми погоджуються з тим, що толерантність до невизначеності не просто пов'язана з тими або іншими рисами або поведінковими симптомами,

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

але й активно приймає участь в динамічних процесах, що пов'язані з подоланням або породженням невизначеності перш за все на когнітивному рівні [3].

Суб'єктивна сутність психологічного благополуччя полягає в позитивному ставленні суб'єкта до іншого об'єкта або фрагментами світу, полягає в переживанні актуальною значущості і апріорної безпеки цих об'єктів або фрагментів світу для людини і визначається феноменом довіри [1]. Вчені розглядають психологічне благополуччя як цілісний психологічний феномен, в основу якого закладено принцип активності та гнучкості мислення, прагнення до стійкої позитивної (психічної) рівноваги, а також сукупність суб'єктивних переживань особистості з приводу оцінки навколишнього світу та свого місця в ньому. Дослідження І.В. Белашевої, С. Панченко, В. Павленко, М. Мельничук [1] свідчать, що толерантність до невизначеності впливає на стан психологічного благополуччя особистості. Толерантність як інтегративна риса особистості бере участь у реалізації функції поведінкової та діяльнісної регуляції, є важливим компонентом життєвої позиції особистості, сприяє збереженню особистісної цілісності та виявляється у психологічній стійкості особистості у ситуаціях спрямованого негативного впливу. Емпірично встановлено, що толерантність до невизначеності як інтегральна характеристика особистості, багаторівневий та багатовимірний особистісний конструкт пов'язана з суб'єктивним благополуччям особистості як з його системоутворюючим чинником.

ЛІТЕРАТУРА

1. Психологія толерантності особистості (на матеріалі дослідження студентів) : монографія / В. М. Павленко, М. М. Мельничук ; авт. післямови проф. В. Ф. Моргун. Полтава : ФОП Мирон І. А., 2014. 244 с.

2. Семиченко В., Артюшина К. Проблема невизначеності у теорії та практиці вищої школи. *Вісник Національного авіаційного університету*.

Серія: Педагогіка. Психологія. 2019. Вип. 2 (15). С. 141-152.
ЦКЕ: <https://er.nau.edu.Ua/handle/NAU/41847>.

3. Томаржевська І. В. Феномен «толерантність до невизначеності» і його психологічний аналіз. Психологічний журнал. 2018. № 1. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/152564>

УДК 159.99

**«РЕЦЕПТ УСПІХУ – UKRAINIAN VERSION»
ВІД УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕС-ФУТУРОЛОГА АДРІАНА
СЛИВОЦЬКОГО**

Анна Ривера

*Науковий керівник – Галина Хлипавка, к.пед.н., старший викладач
кафедри українознавства, Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності*

Адріан Сливоцький – бізнес-футуролог, двічі входив до списку провідних світових бізнес-мислителів (The Thinkers 50), а також до топ-25 кращих світових бізнес-консультантів. Один із найвизначніших фахівців сучасного менеджменту, автор світових бестселерів з питань стратегічного управління, партнер компанії Oliver Wyman, член Дорадчої ради LvBS.

Адріан Сливоцький про 12 заповідей успіху

1. Вивчіть англійську! Досконало. Англійська – не просто мова. Це знаряддя. Це прямий доступ до інформації – технічної, бізнесової, мистецької. Це інакше світобачення. Це інша культура. Це іспит на

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

характер. Якщо я навчуся, досконало, до року, то можу здобути багато та перебороти усе.

2. Напишіть свою мету на 20 років.

Нікому про це не говори. Чому? Мій батько завжди казав – “Не кажи гоп, поки не скочив”. І все. Талант – не він, не вона, а я. Ну, і звичайна дисципліна.

3. Питання: чи я порожня склянка, чи я активний менеджер, керівник, господар свого власного навчання? Порожня склянка входить на зал, кажучи учителеві – я порожня склянка, вливайте у мене знання, ну, і обов’язково не забувайте там докинути багато анекдотів, щоб мене розсмішити, забавити. Активний менеджер – ні, він/вона думають інакше: Я відповідальна (ий) за своє навчання, я маю програму, хочу діяти, шукаю знання, щоби це навчання завершити. Шукаю знання в книжці, і в класі. Шукаю знання серед друзів і клієнтів. Шукаю знання з власних помилок. Шукаю і прикладаю. Знання без прикладання дорівнюють нулю. Активний менеджер самонавчання за дуже короткий час знає, що найкраще навчання – навчання через дію.

4. Слухайте Rock&Roll. Кожний хоче розшифрувати таємниці успіху Steve Jobs. Тисячі сторінок написано. І кожний перескочив найсуттєвіше. Стів одягав навушники і слухав Rock&Roll: Beatles, Rolling Stones, The Doors, ABBA, Linda Ronstadt, The Beach Boys. Це створювало внутрішній розгін, який він перекладав на зовнішній світ – товарами, послугами, крамницями, рекламами.

5. Етика. Ви скажете етика? При чому етика? Етика коштує. Етика гальмує політ моєї кар’єри. Але Андрей Шептицький сто років тому нас навчав, що етика – це не перешкода, а двигун розвитку, загадкове, незрозуміле джерело необмеженої енергії. Не вірите – подивіться на Український католицький університет.

6. Не шукай натхнення, а шукай натиску!

Джерела натиску?

- 1) реченець – вони в нас залагідні
- 2) конкурент – конкурент це подарунок
- 3) криза
- 4) катастрофа
- 5) бюджет – вони в нас занадто щедрі
- 6) неможливі цілі

Хочете поступу? Хочете прориву? – Шукайте натиску. Створіть натиск. Шукайте обмеження (часу, бюджету, неможливих цілей).

Вигода, натхнення ніколи до прориву не довели. Ніколи.

7. Не натхнення, а засіб. Хочете безмежного успіху? Не шукайте натхнення, шукайте засобу, методи, способу, виробничих хитрощів.

Подам приклад. Історія Йо-Йо Ма (американський віолончеліст китайського походження, – ред). Перший віолончеліст світу. Батько сказав йому: “Вивчи один такт. Не дивись вперед, не дивись назад. Вивчи один такт. Коли, і тільки коли, його опануєш, тоді почни вивчати наступний такт”. Друзі, шукаймо не натхнення, а геніальних засобів.

8. Мережа. Хочете малого успіху? Розвиньте мікроскопічну мережу – 10-20 осіб.

Хочете великого успіху? Розвиньте мережу на 100-200 осіб. Хочете домогтись проривного вкладу в свою спільноту? Розбудуйте мережу на 500-1000 осіб. Соліст не міняє дійсності. Відокремленість не міняє дійсності. На це потрібно команду, та неймовірно обширну мережу. Ця праця неймовірно тяжка. І неймовірно потрібна.

Дві засади митрополита Андрея допоможуть:

- автентична любов до ближнього (так, ви можете допомогти тим, хто у вашій мережі)
- кооперація – на особистому рівні.

9. Постійно, щодня, на кожному кроці – шукайте асиметрії. Ми в нашому розвитку позаду. Ми потребуємо знайти можливості на диспропорційний удар, хід, диспропорційну віддачу. Суть асиметрії – гранично відмінний, несподіваний підхід, і диспропорція. Цю

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

дисципліну асиметрії нас навчили найкращі стартапи в світі – включно з нашими українськими.

Такі як GitLab, Grammarly, People.ai, Ring, Djookey, Petcube, MacPaw та інші.

Ми занадто бідні, щоби працювати тільки задля пропорційної віддачі. Щоб вирватися з нашого зачарованого кола, мусимо навчитись мислити і діяти радикально інакше.

10. Ефект Джека Ма. Кожна, без винятку, супер-талановита 16-ти літня китайська людина знає Джека Ма, знає і озвучує шість чародійних слів:

Він міг. Я зможу. Я зроблю.

Джек зрозумів одну кардинальну річ: не вистачає геніально діяти, потрібно також вкласти труду, щоби бути знаним.

11. Український гумор. Для проривного успіху – це необхідно. Прочитайте Гоголя, прочитайте Лиса Микиту (так, ще раз), прочитайте Жадана, та багато інших. У неймовірно трудних історичних обставинах, у нас виникла така потужна підземна течія нестримного гумору. Вивчім його, і розвиваймо його далі.

12. Українська мова - досконало. Українська мова – це не мова, а воїн. Назвіть мені другу мову на цій Земній кулі, яку вже кілька століть ретельно старались стерти і викоринити?

Українська мова – це не питання мови, це питання характеру. Нашого характеру. Твердості. Самопошани. Витривалості. Гордості. Мова – воїн. Хто інший таке має? Якщо ви не воїн, у вас не буде кар'єри. Якщо у вас бракує характеру, у вас не буде кар'єри. Але є і ще один момент, а саме дисципліна двомовності. Коли я пишу англійський текст, на протилежній сторінці пишу український. Коли я пишу український текст, на протилежній пишу англійський. Кошт часу? – 2х, очевидно. Якість мислення – 10х. Попробуйте, побачите.

Наступні два десятиліття ми побачимо прискорену еволюцію української мови в усіх галузях. Приєднаймося до цього процесу і підсилюймо його. Це буде неймовірна насолода.

ЛІТЕРАТУРА

1. https://ucu.edu.ua/news/adrian-slyvotskyj-pro-12-zapovidej-uspihu-ta-odnogo-uchytelya/?fbclid=IwAR0EuhHjeedR_muDiVyQiqNn08rYb_-sSc2_5lSCAhAdFjNYklQW6spPCUc

УДК 82.07:821

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ

Михайло Стукалін

Науковий керівник – Олена ІЛЬЧУК, доцент кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Культурологічні проєкти є невід’ємною складовою механізму діяльності Збройних Сил України, який в останні роки активно розвивається та впроваджує інноваційні методи роботи з особовим складом. Також це впливає на розвиток військовослужбовців адже завдання розвитку є пріоритетним і комплексним, охоплює широкий спектр діяльності, а процес управління змінами має бути керованим та прогнозованим. Для забезпечення цього він повинен реалізовуватись із застосуванням методології програмно-проєктного менеджменту [1]. Разом з тим, зазначимо, що для ефективної роботи офіцера культуролога, слід впроваджувати інформаційні технології. Це з одного боку дозволить оперативно планувати всі проєкти, а з

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

іншого боку вивільнить ресурси як особового складу, так і часові та фінансові. Окрім того, застосування інформаційних технологій дозволить використовувати функцію управління одночасно кількома проєктами, які часто можуть реалізовуватись паралельно і незалежно один від іншого, однак при цьому використовують загальні ресурси.

Епоха інформаційних технологій значно розширила можливості організації культурних проєктів. Також розширення у застосуванні отримав організаційний інструментарій: Microsoft Project, Open Plan Professional, Spider Project, Sure Trek Project Manager, Primavera Project Planner (P3), Time Line, CA Super Project, Project Scheduler, Turbo Project, Artemis Views та Project Libre. Дані програми дозволяють значно спростити організаційний процес у плануванні та реалізації культурних проєктів.

Одна з таких програм є ProjectLibre, яка надає можливість створити проєкт, скласти ієрархічний перелік завдань для нього та провести попередній бюджет витрат та часу. Для кожного завдання можна призначити термін, виконавців, час початку та закінчення, відсоток завершення та багато іншого.

ProjectLibre являє собою безкоштовний кросплатформовий програмний пакет, створений для управління проєктами як альтернатива платній програмі Microsoft Project, хоча містить свої особливості[2]. Головне вікно програми містить список завдань і таймлайн проєкту (діаграму), що налаштовується відповідно до завдань. Ця можливість забезпечує виконавцю та розробнику проєкту сформуванню швидкий звіт по виконаних програмах, побудувати графіки та зробити вибірки з використанням фільтрів. Проектний менеджмент в ЗСУ включає в себе велику кількість заходів: зустріч з видатними особистостями, перегляд кіно і відеофільмів, різноманітні заходи відпочинку, обговорення творів літератури та мистецтва, огляд-конкурс, тематичні виставки, екскурсія, концерти, телевізійні передачі, екскурсія, вшанування кращих військовослужбовців. Також

Будинки офіцерів співпрацюють з органами місцевої влади та волонтерами, які організують для військовослужбовців – учасників бойових дій та членів їх сімей.

На нашу думку широке застосування такої або аналогічних програм дає змогу значно полегшити відповідальній особі планування різноманітних заходів культурологічного характеру а також оперативно ознайомитись із можливими ризиками та слабкими місцями плану.

Теперішні бойові умови та укомплектованість особовим складом потребують детального планування та організації відпочинку та дозвілля військовослужбовців. Діяльність офіцера культуролога, спрямована на організацію та проведення з особовим складом заходів різними формами та методами. Всі ці заходи включають планування та мають часові обмеження, що дозволяє застосувати інструментарій проєктного менеджменту, адже проєктний менеджмент – це процес який включає в себе управління командою та ресурсами які будуть використовуватись під час організації заходів, за допомогою спеціальних заходів та методів які мають на меті успішне виконання поставленого завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артамощенко В. С., Фаворська О. Ю. Управління змінами щодо розвитку системи військової освіти на засадах програмно-проєктного менеджменту URL: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/190361>
2. ProjectLibre URL: <https://finswin.com/projects/instrumenty/projectlibre.html>

УДК 159.9

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ
КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ**

Лілія Хмарна

Науковий керівник – Роман Яремко, викладач кафедри практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Професійна діяльність пожежного-рятувальника завжди асоціювався з вогнем, для спадкоємності з його історичним початком. Спектр можливостей дій, під час надзвичайних ситуацій, які виконують люди, яких ми називаємо таким героїчним словом, як «рятувальники», залежить від певних якостей, які підкреслюватимуть їхні повноваження.

Соціально-психологічні чинники культуротворення рятувальників опираються на їх історію, традиції, специфіку місії та умови виконання поточних завдань. Зазвичай, аналізуючи організаційну культуру, використовують моделі, в яких ці складові об'єднуються на глибинному (цінності, норми та правила поведінки, філософія діяльності, етичні правила) та видимому (фірмовий стиль, одяг, девізи, символи, ритуали, церемонії, відзнаки, комунікативні стандарти, знакові події, історії тощо) рівнях. Формальний каркас організаційної культури рятувальників закладено на рівні Конституції, законодавчих актів, статутів та професійних кодексів [1].

Професійна діяльність рятувальників, пов'язана не тільки з підвищеними психофізіологічними навантаженнями, але також може протікати в екстремальних умовах стихійних лих і катастроф.

У фахівців екстремального профілю трагічні події перетворюються в безперервний ланцюжок стрес-факторів, пов'язаних з різними щоденними хвилюваннями. Такими як: перевантаження роботою; погані фізичні умови праці; дефіцит часу; необхідність самостійного прийняття рішення; рольова невизначеність; відповідальність за інших людей і за якісь речі; взаємовідносини з керівництвом, підлеглими, колегами та багато інших.

Здатність зберігати спокій, вміння приймати правильні рішення, контролювати свою поведінку і цілеспрямовано діяти, навіть в найскладніших умовах є основними факторами виживання для співробітників аварійно-рятувальних підрозділів [3].

Дані стрес-чинники мають потужний і неоднозначний вплив на психіку людини, вимагається мобілізація всіх його фізичних і психічних можливостей для ефективного вирішення поставлених завдань.

У складних критичних умовах шанси є вищими у людини, яка вміє керувати власним психічним станом, емоційно врівноваженої та обережної, кмітливої та спостережливої, що має витримку і холонокровність. Для досягнення психологічної переваги рятувальник повинен створювати в собі психічний стан, який характеризується абсолютною спокійністю та максимальною концентрацією уваги. Важливою умовою такого впевненого спокою є висока психологічна підготовка, доведення ним кожного прийняття і кожної дії до повного автоматизму. Він повинен миттєво викликати в собі стан рівноваги, впевненості, позитивні емоції. Ніякої тривоги, страху, метушливості. Тоді, у будь-якій ситуації, навіть перед обличчям реальної небезпеки, рятувальник зможе діяти невимушено, без зайвого напруження, найбільш ефективним в даній ситуації способом [2].

Опираючись на весь період культуротворення рятувальників, також важливим є високий рівень їхньої адаптації. Адже тоді, вони

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

краще розуміють сенс життя, в кризових ситуаціях здатні витягти позитивний досвід, в порівнянні з рятувальниками з низьким рівнем адаптації. Відповідно, підвищується вона в міру усвідомлення розвитку і нестійкості життя, осмисленого розуміння питань життя і смерті, морального задоволення від виконаної роботи, мотивації досягнення рятувальника, високої оцінки його діяльності. Рятувальники, для яких важливо реалізувати себе в професійній діяльності, оперативно вирішувати завдання з порятунку життя людей, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, отримувати задоволення від роботи та отримати гідну оцінку зі суспільства, мають вищий рівень адаптації до професійної діяльності в екстремальних умовах. Дані результати, були виявлені з «морфологічного тесту життєвих цінностей» В.Ф. Сопіва та Л.В. Карпушина, про цінності рятувальників з різним рівнем професійної соціально-психологічної адаптації [3]

Аналізуючи дані чинники рятувальників, їхня діяльність спрямована на спосіб досягнення кращого психологічного і соціального благополуччя. У формуванні культуротворення це відіграло значну роль до сьогоднішніх днів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Світлична, Н. О. Історичні та сучасні наукові підходи до визначення здоров'я / Н. О. Світлична // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 9. – С. 223–232.
2. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. «Соціально-психологічне забезпечення діяльності у звичайних та екстремальних умовах», Київ 2009 р.
3. Сопів В.Ф. Карпушина Л.В. Морфологічний тест життєвих цінностей // Прикладна психологія. 2001. № 4. С. 9-30.

РОЛЬ КУЛЬТУРИ В ЧАС ВІЙНИ

Катерина Тучапець

*Науковий керівник – Андрій Цюприк, доктор педагогічних наук,
доцент кафедри практичної психології та педагогіки Львівського
державного університету безпеки життєдіяльності*

Культура – це важлива складова формування цілої нації та особистості в цілому. Тому існує дуже багато визначень даного терміну, проте одного сталого тлумачення досі немає, оскільки кожна гуманітарна наука дає своє трактування цього терміну.

В сучасній культурології культура в найзагальнішому вигляді визначається як сукупність створених людиною матеріальних і духовних цінностей, а також система історично сформованих знань, ідей і соціальних норм, що відображають активну творчу діяльність людей в освоєнні світу і спрямовані на врегулювання суспільних відносин [2, с. 4]. Заразом, під культурою розуміють ступінь освіченості людини, міру вихованості, а також рівень освоєння нею будь-якої сфери знань чи діяльності.

Філософія трактує культуру як складну, витончену, сповнену суб'єкт - об'єктивними відносинами форму життя, в якій відбувається постійний синтез суб'єктивного розвитку й об'єктивних духовних цінностей (В. Беккет) [3, с. 42].

Водночас, у філософії культура – це система стійких думок про світ в сукупності із індивідуальними цінностями та правилами поведінки в суспільстві.

Культура розглядається в соціології як соціальна система організованих за допомогою норм і цінностей функціонально корисних, закріплених у суспільній практиці та свідомості суспільства форм діяльності. Культура в суспільстві представлена

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

матеріальними предметами, соціальними настановами (традиціями), духовними цінностями [1, с. 112].

В свою чергу термін «війна» – це стан, у якому вирішують конфлікти за допомогою зброї та насилля.

Війна – це явище, яке завдає шкоди природним, енергетичним та людським ресурсам. Даний термін повна протилежність терміну «культура», проте в цих поняттях є позиції, між якими є взаємозв'язок.

Війна – це знищення, проте коли одна країна зайняла захисну позицію проти іншої, так би мовити оборонна війна, то це захист власної території, культури, суверенітету та цінностей. Оборонна війна захищає від пошкодження та знищення культури зі сторони країни - загарбника. Також культура – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, оборонна війна – їх захист. Культура, як і війна об'єднує, згуртовує людей для певної мети.

Культура поєднує в собі як науку, так і мистецтво, як мораль, так і світогляд. І саме в цих аспектах культура відіграє важливу роль в період війни, адже наука дає чітке розуміння речам, які є головними та цінними для держави та особистості. Завдяки витворам мистецтва, створеним в період війни – музиці, картинам, фільмам, фотографіям, концертам та віршам на військову тематику і піднімається бойовий, моральний стан в учасників бойових дій, їх патріотичний дух та незламна віра в світле та щасливе майбутнє. Через мораль усвідомлюється система морально-психологічних якостей особистості та уявлення про добро і зло, а світогляд людини показує принципи, знання, цінності, надії, вірування, погляди на сенс і мету життя, які визначаються кожною особистістю. Тому протилежні на перший погляд терміни мають важливу функцію взаємодопомоги та доповнення один одного для вирішення важливих аспектів життя людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брегеда А.Ю., Бовтрук А.П., Дворецька Г.В. та ін. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни „Соціологія”. – К.: КНЕУ, 1999. – 124 с.
2. Музальов О.О. Культурологія : навчальний посібник для учнів, студентів і викладачів / Олександр Олександрович Музальов. – Львів. 2012. – 185 с.
3. Шабанов Ю.О. Філософія культури : підручник / Ю. О. Шабанова. – Дніпро : ЛПА, 2019. – 240 с.

УДК [327:339.5]-048.23(510:100)

ПРОЕКТ «ОДИН ПОЯС, ОДИН ШЛЯХ» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СВІТОВУ ПОЛІТИКУ

Чу Чу

(Китайська Народна Республіка)

*аспірантка, Львівський національний університет імені Івана
Франка*

Проект «Один пояс, один шлях» – це коротка назва двох програм «Економічний пояс Шовкового шляху» та «Морський шовковий шлях XXI століття», які у вересні та жовтні 2013 року запропонував китайський лідер Сі Цзіньпін, надавши їм стратегічного значення[11].

Програма «Економічний пояс Шовкового шляху» – це мережа наземних автомобільних і залізничних маршрутів, нафтопроводів і газопроводів, а також інших інфраструктурних проєктів, які будуть іти від Сіаня в центральному Китаї через Центральну Азію і до Роттердама і Венеції [1;2].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Програма «Морський шовковий шлях XXI століття» – це мережа портів та інших інфраструктурних проєктів у прибережних районах Південної і Південно-Східної Азії, Східної Африки і Північного Середземномор'я [9].

Основна мета проєкту «Один пояс, один шлях» – надати фінансову та структурну допомогу сусіднім країнам з метою створити мережу, яка сприятиме обміну інформацією, товарами та послугами всередині регіону, а в кінцевому результаті полегшить відносини з іншими євразійськими країнами та Європейським Союзом [6].

Проєкт «Один пояс, один шлях» має міцну історичну основу. Сьогоднішня ініціатива є спадщиною та продовженням стародавнього Шовкового шляху. Із введенням ініціативи «Один пояс, один шлях» стародавній Шовковий шлях та новий проєкт поєднали у XXI столітті історію та реальність. Звісно, між ними є як подібності, так і відмінності.

Стратегію проєкту «Один пояс, один шлях» досліджують як з економічної точки зору, так і з точки зору міжнародних відносин, світової структури та культурного спілкування, а також з точки зору геополітики [2;3].

Реалізація стратегії проєкту «Один пояс, один шлях» значною мірою вплинула на геополітичну структуру Китаю та світу, але водночас на просування проєкту вплинули також зміни в геополітичній схемі [5]. Проєкт «Один пояс, один шлях» стикається з багатьма геополітичними ризиками і викликами в процесі впровадження. Для довгострокового розвитку цього проєкту Китай та країни-учасниці повинні спільно уникати, а за потреби вирішувати ці ризики та розв'язувати проблеми [10].

Оскільки проєкт «Один пояс, один шлях» пропонувався після ретельного вивчення його доцільності, ініціатива прогресувала швидко, процес пройшов дуже гладко і досяг позитивних результатів

у всьому світі. Проект отримав високу оцінку урядів різних країн світу. Загалом до проекту буде залучено близько 60 країн, які розташовані в Азії, Європі та Африці [7]. За словами Голови Сі Цзіньпіна, багато урядів у всьому світі вже заявили про свої інтереси та наміри приєднатися до цього проекту. Ініціатива китайського уряду щодо будівництва «Одного поясу, одного шляху» не лише сприяє власному розвитку Китаю, але й приносить користь Азії, Європі, Африці та має далекосяжне значення для посилення економічного розвитку і мирного прогресу у всьому світі [8].

На мою думку, проект «Один пояс, один шлях» – це не лише геополітична та гео економічна ініціатива Китаю, а й міжнародна стратегія культурного розвитку. Мабуть, ні в кого немає сумніву в тому, що ця програма сприяє не лише розповсюдженню китайської культури, але й обміну та інтеграції культур різних країн, надає великі можливості та створює сприятливі передумови для світового культурного розвитку. Наприклад, у рамках реалізації проекту «Один пояс, один шлях» китайські університети активно проводять обмін викладачами та студентами університетів інших країн. Основи знання української мови та взагалі знань про Україну мені заклали в Шанхайському університеті іноземних мов, в якому є кафедра україністики (заснована ще 2007 року) та відповідна спеціальність. Ця кафедра активно співпрацює з Львівським національним університетом імені Івана Франка, а заняття у нас проводив професор Василь Михайлович Івашків.

Поглибивши дослідження стратегії проекту «Один пояс, один шлях», ми зможемо побачити, що цей проект – справа багатьох країн, адже впровадження у життя цієї ідеї не тільки зміцнює та поглиблює співпрацю між усіма сторонами у сферах інвестицій, торгівлі, фінансів, культури та туризму, а й приносить користь жителям країн, які перебувають на цьому маршруті [4]. Загалом, будівництво цього проекту має широкі перспективи. Він сприятиме здійсненню «китайської мрії» про велике омолодження китайської

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

нації, а також слугуватиме глибшому розвитку регіональної співпраці та зробить новий внесок у зростання глобальної економіки та зміцнення регіонального миру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ідея «Економічного поясу Шовкового шляху» і Євразійська інтеграція. *Міжнародне життя*. 2014. № 7. С. 84–98.

2. Кузієв Н. А. Політичні аспекти концепції «Економічного поясу шовкового шляху». *Молодий вчений*. 2015. № 5. С. 379–382.

3. Лінг Шенлі. Стратегія «Один пояс, один шлях» та оточуюча геополітична перебудова. *Міжнародні відносини*. 2016. № 1. С. 79–91.

4. Лю Цзея. Стратегії розвитку нового шовкового шляху в XXI столітті. *Молодий вчений*. 2015. № 15. С. 391–394.

5. В. О. Кіктенко. «Один пояс, один шлях» – глобальний геоелектронічний проєкт Китаю. URL:<https://sinologist.com.ua/odin-roayas-odin-shlyah-globalnij-geoelektrohnij-proekt-kitayu/>

6. Antonino Clemente. The “One Belt, One Road” Initiative and its effects on the relations between China and European Union. 2015. P. 39–64.

7. Yongliang Lin. The Global Significance of the Belt and Road Initiative. *International Understanding, CAFIU, Beijing*. 2017. Vol. 2.

8. 浅析“一带一路”建设的战略意义(Аналіз стратегічної значимості будівництва «Одного поясу, одного шляху»). *科教导刊* (Науковий посібник). 2017. URL:<https://wenku.baidu.com/view/f65ec6c9bb0d4a7302768e9951e79b89680268be.html?fr=search>

9. 推动共建丝绸之路经济带和 21 世纪海上丝绸之路的愿景与行动(Бачення та заходи щодо сприяння спільному будівництву «Економічного поясу Шовкового шляху» та «Морського шовкового шляху 21 століття»). 新华社 (Інформаційне агентство "Сінхуа").

20.02.2016. URL: http://news.xinhuanet.com/2015-03/28/c_1114793986.html.

10.冯善庆(*Фен Шанкін*). “一带一路项目建设” (Будівництво проекту «Одного поясу, одного шляху»). 09.04.2017. URL : <https://ishare.iask.sina.com.cn/f/8PTy3hNXAvD.html>

11.共同建设“丝绸之路经济带”和二十一世纪“海上丝绸之路”(Спільно побудувати "Економічний пояс Шовкового шляху" та "Морський шовковий шлях ХХІ століття"). 习近平谈治国理政 (*"Сі Цзіньпін про державне управління в Китаї"*). 2014.

УДК 378

STEREOTYPES ABOUT CHINESE

Romana Filonenko

*Scientific Supervisor - Oleksandra Palchevska, PhD in Philology,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and
Translation Studies, Lviv State University of Life Safety*

Stereotypes are a kind of filter through which a person perceives reality. I am convinced that the role of stereotypes in the life of the individual is contradictory: on the one hand, they make our existence more understandable and orderly, and on the other - limit the possibility of learning new things, contribute to the formation of misconceptions and prejudices. Based on stereotypes, a person may have an already formed impression, often based, about another person or thing before meeting.[2]

Today we would talk about stereotypes in China. Everyone knows that China is the 3rd largest country in the world, after Russia and Canada. Even though China is the 3rd largest, it has the highest population in the world. In the national population, the male population accounting for 51.24%; the female population accounting for 48.76%. [1]

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

The first stereotype is that China is a cheap country. First, there is a huge gap between the cost of living in large cities and in the provinces. For example, in Wudan, a small town in central China, you can rent a large comfortable apartment for \$ 200 a month, while in Shanghai you can hardly find a small one-room apartment for \$ 500. The same iPhone in China is more expensive than in Ukraine (despite the fact that they produce them here). The only thing that is really cheaper in China than in the West is food outside the home. [3]

People often say that Chinese eat only one rice. In fact it is not. Chinese cuisine is one of the most diverse in the world. Let's start with the fact that the number of vegetables here is much higher than in the West. Not to mention the ways of cooking and the range of spices. More than 100 fillings for dumplings alone. Rice is not eaten as a main dish, it rather serves the function of our bread. In restaurants, it is usually served at the end of the meal, just in case you are not full. Chinese cuisine is an endless choice depending on the season and region, and not rice and noodles, as most believe. "All Chinese on one face."- No, no and no! In addition to the fact that the Malaysian Chinese are very different from, say, Singaporean, in mainland China it is possible to distinguish the southerners from the northerners. Of course, when you come to China for the first time, a large number of dark-haired, brown-eyed, Asian people mix into one solid spot, but after a couple of weeks you begin to see how different they all are. [3]

Third stereotype is that fortune cookies was invented in China. Although fortune cookies have been associated with China for decades, they actually were not invented there. A fortune cookie is a crisp and sugary cookie usually made from flour, sugar, vanilla, and sesame seed oil with a piece of paper. Early fortunes featured Biblical sayings, or aphorisms from Confucius, Aesop, or Ben Franklin. Later, fortunes included recommended lottery numbers, smiley faces, and jokes.

Politicians have used them in campaigns, and fortunes have been customized for weddings and birthday parties.[1]

Well, in conclusion, some may not even consider ping pong a sport, but after watching the intense ping pong matches in China you may change your mind. Table tennis, also known as ping pong, has been considered as the national sport of the People's Republic of China. [1]

China completely dominates when it comes to ping pong champions. In the last three Olympics, China has won every gold medal in ping pong, and the top 5 ping pong players in the world are all Chinese. [1]

LITERATURE

1. 10 Fascinating Facts about China. Jess Signet. <https://www.tour-beijing.com/blog/beijing-travel/10-fascinating-facts-about-china>

2. Зразок написання власного висловлення. Як стереотипи впливають на життя людини? 2021. <https://osvita.ua/test/training/ptyklad-vv/84565/>

3. 10 популярних стереотипів про Китай, які не мають нічого спільного з правдою. 2017. Маша Пипенко. <https://vsviti.com.ua/blog/57978>

УДК 378

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СОЦМЕРЕЖ НА СУЧАСНУ ОСОБИСТІТЬ

Софія Шибівська

Науковий керівник – Кость Світлана Петрівна, канд. наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет ім. Івана Франка

У сучасному суспільстві все більшого розвитку набуває Інтернет. Незважаючи на те, що Україна за рівнем розвитку

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

інформаційних технологій відстає від деяких країн світу, Інтернет і комп'ютери все більше входять у наше повсякденне життя. Але, крім того, для більшості Інтернет є також розважальним засобом, джерелом інформації, засобом спілкування. Ще один важливий фактор, через який підлітки «липнуть» до екранів монітора цілодобово, – соціальні мережі. Під соціальною мережею розуміємо інтерактивний багатокористувацький веб-сайт, зміст якого наповнюється самими учасниками мережі.

Вивченням цього питання займалися як зарубіжні (А. Войскунський, А. Голдберг, Д. Грінфілд, К. Янг), так і українські вчені (О.Белінська, Ю.Данько, Є. Акімова, Ю. Бабаєва, А. Жичкина, О. Філатова та ін.). У своїх працях вони досліджували мотивацію користувачів Інтернету і соціальних мереж: їх вплив на розвиток та соціалізацію особистості, на особистість користувачів, симптоми, причини Інтернет – залежності, розробляли профілактичні заходи щодо її попередження.

Соціальні мережі вже тісно вплелися в наше повсякденне життя і стали його невід'ємною частиною. Вони допомагають спілкуватися з родичами та друзями, які знаходяться далеко, обмінюватися різним досвідом та інформацією. Останнім часом стало популярним готувати щось смачненьке, ходити в спортивний зал, відвідувати різні концерти та виставки лише заради того, щоб отримати «лайки». Інколи соціальні мережі й справді допомагають досягнути мети. Наприклад, дослідники з Медичної школи Массачусетського університету з'ясували, що учасники програми зі зменшення ваги, котрі були членами спільноти в Twitter, досягли кращих результатів за тих, хто не мав такої онлайн-підтримки [2].

За допомогою соціальної мережі підліток задовольняє приховані потреби, які не прослідковуються в його реальному житті, а проявляються лише у мріях і фантазіях. Цей соціальний ресурс забезпечує їх втілення через можливість анонімних соціальних

взаємодій, за допомогою яких можна створювати нові образи власного «Я». Крім того, не варто забувати і про необмежений доступ до особистої інформації користувачів [3, с. 4].

Проте психологи стверджують, що є і негативна сторона соціальних мереж. Наприклад, порівнюючи своє життя із життям друзів, які часто подорожують, відвідують цікаві секції, мають дорогі автомобілі та будинки, людина засмучується, що інколи призводить до депресії. Як зазначає психолог Ліза Строман, в соціальних мережах люди почувають себе краще, але лише за умови, що хтось «лайкне» їхнє фото. Коли очікування нових «лайків» заставляє заходити в Facebook серед ночі, коли ви милуєтеся квіткою чи снідаєте в кафе зі своєю коханою чи близькою людиною і думаєте як краще «запостити» це в Instagram – це ознаки залежності [2].

Всі активні користувачі Інтернету залежні від «лайків». Адже велика кількість людей вважає, якщо рецепт страви отримав багато «лайків», то він обов'язково смачний, якщо якась думка отримала більше «лайків», то цього потрібно дотримуватися іншим, якщо фільм має більшу кількість «лайків» ніж інший, то він обов'язково цікавіший. Згідно з результатами досліджень, на збільшення кількості «лайків» впливають використання яскравих та цікавих заголовків, картинок, мемів, інфографіки. Увагу тінейджерів привертає зовнішній вигляд блогера та актуальність теми. Найбільш привабливими темами для юнацького віку є подорожі та веселі історії про країни [4].

Активні користувачі Instagram використовують достатньо часу, щоб зробити якесь оригінальне фото, а потім спокійно не можуть взятися за інший вид діяльності лише через те, що світлина не отримала бажану кількість схвалень. Інколи таке соціальне життя стає смертельно небезпечним. Гірким доказом цьому послужила трагічна загибель двох сестер у ДТП на Харківщині, які заплатили життям за зйомку чергового відео для Instagram [1].

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Отже, можна дійти висновку, що вплив соціальних мереж на особистісний розвиток не може бути однозначно визначений як позитивне чи негативне явище. Соціальні мережі є одним із вагомих факторів соціалізації, але не єдиним, оскільки постійне перебування в мережі Інтернет негативно позначається на процесі соціалізації через скорочення безпосередніх соціальних взаємодій з людьми. Дехто «живе» в соціальних мережах, бо думає, якщо в нього багатотисячна кількість «лайків» та «підписників», то він всім подобається і прагне їм догоджати, щоб лише не втратити любов своїх «фанів». Але варто задуматися, що нічого не вічне і кількість «підписників» колись почне зменшуватися, а це часто призводить до депресії та необдуманих вчинків. Із метою попередження чи подолання негативного впливу соціальних мереж необхідна ефективна система заходів, що сприятиме гармонізації особистості, розширенню її здатності до встановлення конструктивних стосунків з оточуючими.

Отже, соціальні мережі мають як позитивні, так і негативні аспекти їхнього використання. Саме тому велике значення займає профілактика Інтернетзалежності, яка пов'язана з виявленням та виправленням негативних інформаційних, педагогічних, психологічних факторів, що зумовлюють відхилення в психічному і соціальному розвитку дітей та молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вбивчий Instagram: як не стати заручником соціальних мереж [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://1plus1.ua/summer/novyny/zalezhnist-vid-socialnih-merezh-ta-yakuyiyi-pozbutisya>.
2. Залежність від соцмедіа та поради, як із неї вирватися [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.pravda.com.ua/society/2017/04/29/223922/>.

3. Млодик І. Що роблять діти в соціальних мережах. Як їм допомогти / Ірина Млодик // [Електронний ресурс] : <http://onlinebezpeka.com/uk/advices-for-parents/communication-in-network/article/ssho-robljatj-diti-v-sotsialjnikhmerezhakh-jak-im-dopomogti>.

4. Психологічний аналіз форм відображення процесу мислення в соціальних мережах [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:DDq7_T6CxUsJ:eprints.zu.edu.ua/26157/1/2017%2520pyrog%2520nauka%2520i%2520osvita.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=opera.

УДК 94(100)

ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО В ЗБЕРЕЖЕННІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Олена Щигель

Науковий керівник – Логвиненко Вікторія, доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук, к.філос.н., доцент, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Різні прояви культури, цінні історичні пам'ятки, музеї, звичаї або сучасні види мистецтва, збагачують наше повсякденне життя різними способами. Культурна спадщина є невичерпним джерелом самобутності і сприяє згуртованості громад, розрізнених внаслідок соціальних змін, політичної та економічної нестабільності. Для забезпечення того, щоб культура займала належне місце в стратегіях і процесах розвитку, Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) очолила всесвітню популяризацію культури та її розвитку; взаємодіючи з міжнародною спільнотою для

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

встановлення чіткої політики та правових рамок, вона підтримує уряди держав та місцеві громади для збереження спадщини, зміцнення креативних індустрій та заохочення культурного плюралізму. Відтак, одним із важливих завдань цієї спеціалізованої установи ООН є збереження й відродження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини. На сьогоднішній час у Списку Світової спадщини міститься близько 1000 об'єктів (культурних, природних, змішаних) з різних країн світу. Серед останніх доданих в Список, наприклад, – Вавілон (руїни древнього міста) (Ірак); Пам'ятки древньої металургії (Буркіна-Фасо); пагорби Просеко в Конельяно і Вальдоб'ядене (Італія); Архітектура ХХ ст. Френка Лойда Райта (США) та ін. [4].

В списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО представлені й українські культурно-архітектурні та природні об'єкти, а саме: Ансамбль історичного центру Львова (з 1998 р.); Історичний Київ, зокрема, Київський Софійський собор, Києво-Печерська лавра та прилеглі монастирські споруди (з 1990 р.); Пункти геодезичної дуги Струве («Дуга Струве»), що представляє собою історико-культурний транскордонний об'єкт (з 2005 р.); Букові праліси і давні ліси Карпат, що мають статус природного транскордонного об'єкта (з 2011 р.); Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (з 2011 р.); Херсонес Таврійський (з 2013 р.); Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі, (спільна українсько-польська номінація) (з 2013р.) [2; 4].

Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО отримують додаткові гарантії збереження і цілісності. Наявність таких об'єктів підвищує престиж територій; розвиток альтернативних видів природокористування; забезпечує пріоритетність у фінансуванні (перш за все з Фонду всесвітньої спадщини); сприяє організації моніторингу та контролю за станом збереження природних і культурних об'єктів. Разом з тим, країни мають постійно звітувати

про стан пам'яток та заходи щодо їхнього збереження. В разі невиконання країною своїх зобов'язань, існує загроза вилучення пам'яток цієї держави зі Списку всесвітньої спадщини [3].

Отже, діяльність ЮНЕСКО у сфері культури забезпечує основу для міжнародного співробітництва та створює комплексну систему управління культурою, яка покликана захистити й зберегти стародавні археологічні об'єкти, нематеріальну та підводну спадщину, музейні колекції, усні традиції та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсененко І. А., Донченко Л. М., Левада О. М., Донець І. А. Геопросторове розміщення об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та їх значення для розвитку туризму у світі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Географічні науки. 2018. Вип. 9. С. 210-218.
2. Зараховський О. Є., Неїленко С. М. Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні: об'єкти та претенденти включення до списку. *Географія та туризм*. 2019. Вип. 49. С. 14-23.
3. Пількевич В. О. Основні напрями діяльності Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. № 1. С. 144-154.
4. UNESCO. Офіційний сайт. URL: <http://en.unesco.org>.

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

З М І С Т

СЛОВО ДО ЧИТАЧА.....3

СЕКЦІЯ 1

МОВА Й КУЛЬТУРА – ГОЛОВНІ ІДЕНТИФІКАТОРИ НАЦІЇ

Захар ВАСЯНОВИЧ

УКРАЇНСЬКІ НЕУКРАЇНЦІ, АБО СВІДОМИЙ
ВИБІР УКРАЇНСТВА.....5

Олег БУКАРТИК

СПОРТ І УКРАЇНСЬКА СВІДОМІСТЬ.....8

Юлія ВЕРХОЛЮК

ПОЗИВНИЙ «БАНДЕРАС» ЯК ЯВИЩЕ, ЩО ВІДПОВІДАЄ
ДУХОВІ НАЦІЇ 12

Альона ГРИНЬОВА

МИСТЕЦЬКИЙ ПРОЕКТ «КОВЧЕГ-УКРАЇНА» І ЙОГО
НАЦІЄТВОРЧА ЦІННІСТЬ.....15

Віталій ГИРОВИЧ, Данило ПАНЧИШИН

МОВНА МОДА - ЦЕ ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО? 19

Софія ГОЛУБІНКА

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВЖИВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПЕРІОДИЦІ.....22

Ірина ЗІМБИЦЬКА

МОВА – КОД НАЦІЇ.....26

Лілія КАЛІМАНОВА

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК: ЖИВОПИСНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ
ТВОРЧОСТІ 28

Ярина КРЕМСА

МОВА – КОРДОН НАЦІЇ.....	32
<i>Христина КРИВЕЙКО</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ДРАМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «БОЯРИНЯ»	35
<i>Катерина ЛЕНДЄЛ</i> ФЕМІНІТИВИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ	38
<i>Оксана ЛИЧАК</i> ЯВОРИВСЬКА ІГРАШКА У ФОРМУВАННІ СВИТОГЛЯДУ ДИТИНИ	41
<i>Наталія ЛУЧКО, Ірина ОСІДАЧ</i> ВУЛИЦІ ЛЬВОВА ЯК ПІЗНАВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	44
<i>Ірина МЕЛЬНИК</i> РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ФУНКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДІАСПОРІ.....	47
<i>Олена ОПРИСК</i> «НЕ БІЙТЕСЬ ЗАГЛЯДАТИ У СЛОВНИК».....	50
<i>Олександра ПАДАГУЦ</i> ВІЙСЬКОВА ПРИСЯГА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ	53
<i>Марія ПАШКО</i> ЛЯЛЬКА-МОТАНКА ЯК АРТЕФАКТ	56
<i>Анастасія ПОЛТОРАЦЬКА</i> РОЛЬ ГАЗЕТИ "ДЕНЬ" У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ	59
<i>Сергій ПОПИТАК</i> ЄВГЕН ЧИКАЛЕНКО: ЯК ЛЮБИТИ УКРАЇНУ ДО ГЛИБИНИ СВОЄЇ КИШЕНІ.....	63

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ (БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

<i>Yulia SADOVA</i> COMPARISON OF LANGUAGE ENGLAND AND USA.....	67
<i>Дзвенислава-Христина САСНКО</i> “МИ ТАКОЖ ВАС РОЗУМІЄМО. МИ СЛОВАКИ”. КУЛЬТУРНО-МОВНІ КОДИ В НОВЕЛІ “МОДРИ КАМЕНЬ” ОЛЕСЯ ГОНЧАРА.....	69
<i>Аліна СИТЕНКО</i> ЯК ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА В ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ ВПЛИВАЄ НА ПІДСВІДОМІСТЬ ВИБОРЦЯ?.....	72
<i>Назар СОЛЯНИК</i> ІСТОРИЧНИЙ БОЙОВИК «ЧЕРВОНИЙ» ЯК ПРИКЛАД «ЧОЛОВІЧОГО КІНО» В УКРАЇНІ	75
<i>Ірина СУШНЕЦЬ</i> ГОВОРІННЯ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ ВИД МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «СІМ’Я. РОДИНА».....	78
<i>Людмила СЮЗЄВА</i> КОНЦЕПТ «ПОЗИВНИЙ» В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ’ЄДНАНИХ СИЛ НА ДОНБАСІ	82
<i>Софія ТИМЧАК</i> БРЕНД ОДЯГУ «ЗЕРНО» ТА ЙОГО РОЛЬ У САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ.....	86
<i>Чжан МЕНВЕЙ</i> РЕКЛАМНИЙ ТЕКСТ У СФЕРІ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКІ МОВНО-КУЛЬТУРНІ ПАРАЛЕЛІ	89
<i>Олена ШВАЧКО</i> ПОЕТИЧНА МЕТАФОРА У ЗБІРЦІ "ВЕЛИКА ГАРМОНІЯ" Б.-І. АНТОНІЧА	94
<i>Катерина ШЕВЧУК</i> ЛИХОСЛІВ’Я ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ: ЗА І ПРОТИ	98

Тетяна ЩАДИЛО

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ГРАФІЧНОЇ ПОВІСТІ ДЛЯ ДІТЕЙ НА МАТЕРІАЛІ «МАЛЕНЬКІ ІСТОРІЇ ПРО ВЕЛИКИХ ЛЮДЕЙ. ФРІДА КАЛО»	101
---	-----

СЕКЦІЯ 2

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНО – НАЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА СВІТОВОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ. КУЛЬТУРА Й ВІЙНА

Святослав ІВАНЬО

ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕОФІЛА ОКУНЕВСЬКОГО В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НАПРИКІНЦІ XIX – У ПЕРШІЙ ТРЕТИНІ ХХ СТ.	105
--	-----

Юлія КОПИТКО

НЕОФІЦІЙНЕ ІМ'Я В СОЦІОГРУПІ «ВІЙСЬКОВІ» (НА МАТЕРІАЛІ БІОГРАФІЧНИХ ТЕКСТІВ ХХ І ХХІ СТ.)	108
--	-----

Вікторія НАДУРАК

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ФАКТОР БЕЗПЕКИ В ЧАС ВІЙНИ	111
---	-----

Роман ПИРИГ

СТЕПАН БАНДЕРА –БОРЕЦЬ ЗА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	115
--	-----

Анастасія СТРАХАНСЬКА, Ніна ПЕТРУК

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (НА ДОСВІДІ (ООС) АТО) ...	118
--	-----

Софія СУПРУНЕНКО, Олександр КОРДОНЕЦЬ

НАЦІОНАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ТРИЛОГІЇ ПРИНИ ВІЛЬДЕ «МЕТЕЛИКИ НА ШПИЛЬКАХ»	121
--	-----

Чжао ЧЖЕНГУАН

ВОЄННА ТЕМАТИКА В НОВИХ НЯНЬХУА КИТАЮ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	124
--	-----

СЕКЦІЯ 3

ЕТИЧНЕ Й ЕСТЕТИЧНЕ В КУЛЬТУРІ.

РЕЛІГІЯ ЯК СФЕРА КУЛЬТУРИ

Mariana VOVK

COMPARISON OF THE CULTURES OF SOUTH KOREA AND
THAILAND 128

Марія ЖУКЕВИЧ

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ ЯК
ОДНА З СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ 131

Софія КАЛИТОВСЬКА

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КАПЕЛАНА АНДРІЯ ЗЕЛІНСЬКОГО 135

Олена КВАСНИЦЯ

ДОМОВИК ЯК ПРЕДСТАВНИК ДЕМОНОЛОГІЧНИХ
УЯВЛЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ 140

Ганна КОВАЛЬ, Катерина САВОСТИКОВА

ДУХОВНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ПРОЦВІТАННЯ НАЦІЇ 143

Ганна КОВАЛЬ, Оксана МІЩЕНКО

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА – НЕВІД’ЄМНИЙ АТРИБУТ
ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 146

Єва-Евелін КОВАЧ

ОБРАЗ «НОВОЇ» ЖІНКИ В РАННІЙ ПРОЗІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ 150

Марія КУЛЬЧИЦЬКА

ЦЕРКВА – СПІЛЬНОТА ХРИСТІЯН 153

Соломія РОГАТИНКА

РЕЛІГІЯ ЯК ЧИННИК ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА 156

<i>Ірина СИНІЧИЧ</i> БІБЛІЯ – СВЯЩЕННА КНИГА ХРИСТІЯН	158
<i>Марта ТАБАКА</i> ЛИСТИ ВАСИЛЯ СТУСА: ВІДГОМІН МИНУЛОГО ЧИ ГОЛОС МАЙБУТНЬОГО	160
<i>Ніколетта ФАЗЕКАШ</i> ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНІВ ЛЮКО ДАШВАР («На запах м'яса», «Молоко з кров'ю», «Село не люди»)	163
<i>Лілія ХМАРНА</i> МОДНІ ОБРАЗИ ВІД БЕЗХАТЬКА СЛАВІКА, АБО ФЕШН-ІНДУСТРІЯ В ПОСТМОДЕРНУ ЕПОХУ	168
<i>Роксолана ЧОБІТ</i> ОДЯГ ЯК ФЕНОМЕН НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ	171
<i>Юрій ЩЕРБА</i> МЕРЕЖЕВИЙ ЕТИКЕТ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО	174
<i>Борис ЯРТИМ</i> ПРОБЛЕМА ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ХРИСТІЯНСЬКОГО ВІРОВЧЕННЯ	177

СЕКЦІЯ 4

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР НАУКИ.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА ІСНУВАННЯ КУЛЬТУРИ

<i>Світлана АГАПОВА</i> ТВОРЧИСТЬ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	182
--	-----

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

Ксенія БЕРЕЗЯК

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК АСПЕКТ
ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ У МОДЕРНОМУ СВІТІ.....184

Богдана ВАНЕЛЬЧУК

ЗНАЧЕННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ 188

Олена ВОЗНЯК

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЗМІНЮВАТИ СВІТ: НОВІ ПРАВИЛА
ГРИ В БІЗНЕСІ 191

Мар'яна ГАЛАБУРДА

ДЕЗІНГІБІЦІЯ МІЖОСОБИСТІСНОГО ВІРТУАЛЬНОГО
СПІЛКУВАННЯ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ 193

Ольга ГАЛУГА

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА
В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ПРАЦЯХ ІВАНА ФРАНКА 197

Олександра ГОРОБЕЦЬ

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ
ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ 200

Соломія ГРЕТ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ 203

Віта ГРИЦАНЮК

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСЛУГИ РАНЬОГО
ВТРУЧАННЯ В УКРАЇНІ 206

Довгаль КАРИНА

ПОВІЛЬНЕ ЧИТАННЯ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАТИ
СУЧАСНИЙ ТЕКСТУАЛЬНИЙ НАДМІР 211

Анна ІВАНІВ

КОНФЛІКТИ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЯК СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 213

Соломія ІЛЬНИЦЬКА

РОЗКРИТТЯ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ З ООП
В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ 217

Арсен КЛИМПУШ

ВОЛЬОВІ ЧИННИКИ ТВОРЕННЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ 220

Natalia KOVALCHUK

PROFESSIONAL GENDER STEREOTYPES 223

Емілія КОСТИШИН

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ МАТЕРИНСТВА 226

Ілля КРИВОРУЧКО

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «КУЛЬТУРА ЗДОРОВ'Я»,
ЯК КОМПОНЕНТУ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ 234

Роксолана КУШТА

ЦІННІСНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУСПІЛЬНО
АКТИВНИХ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ 237

Марія МЕЛАЙ

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА 241

Марія МОШОВСЬКА

МОЛОДА СІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ 243

Віталій – Володимир НЕЧИПІР

СКЛАДОВІ УСПІХУ ОРАТОРА 248

Євгеній ПОРЯДІН

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧНОСТІ ЯК
ДТЕРМІНАНТА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ
ОСОБИСТОСТІ 251

**КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ
(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)**

Анна РИВЕРА

«РЕЦЕПТ УСПІХУ – UKRAINIAN VERSION» ВІД
УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕС-ФУТУРОЛОГА АНДРІЯ СЛИВОЦЬКОГО ...254

Михайло СТУКАЛІН

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ 258

Лілія ХМАРНА

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ
КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ 261

Катерина ТУЧАПЕЦЬ

РОЛЬ КУЛЬТУРИ В ЧАС ВІЙНИ 264

Чу Чу

ПРОЕКТ «ОДИН ПОЯС, ОДИН ШЛЯХ» ТА ЙОГО ВПЛИВ НА
СВІТОВУ ПОЛІТИКУ 266

Романа FILONENKO

STEREOTYPES ABOUT CHINESE 270

Софія ШИБІВСЬКА

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СОЦМЕРЕЖ НА СУЧАСНУ
ОСОБИСТІТЬ 272

Олена ЩИГЕЛЬ

ДІЯЛЬНІСТЬ ЮНЕСКО В ЗБЕРЕЖЕННІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ 276